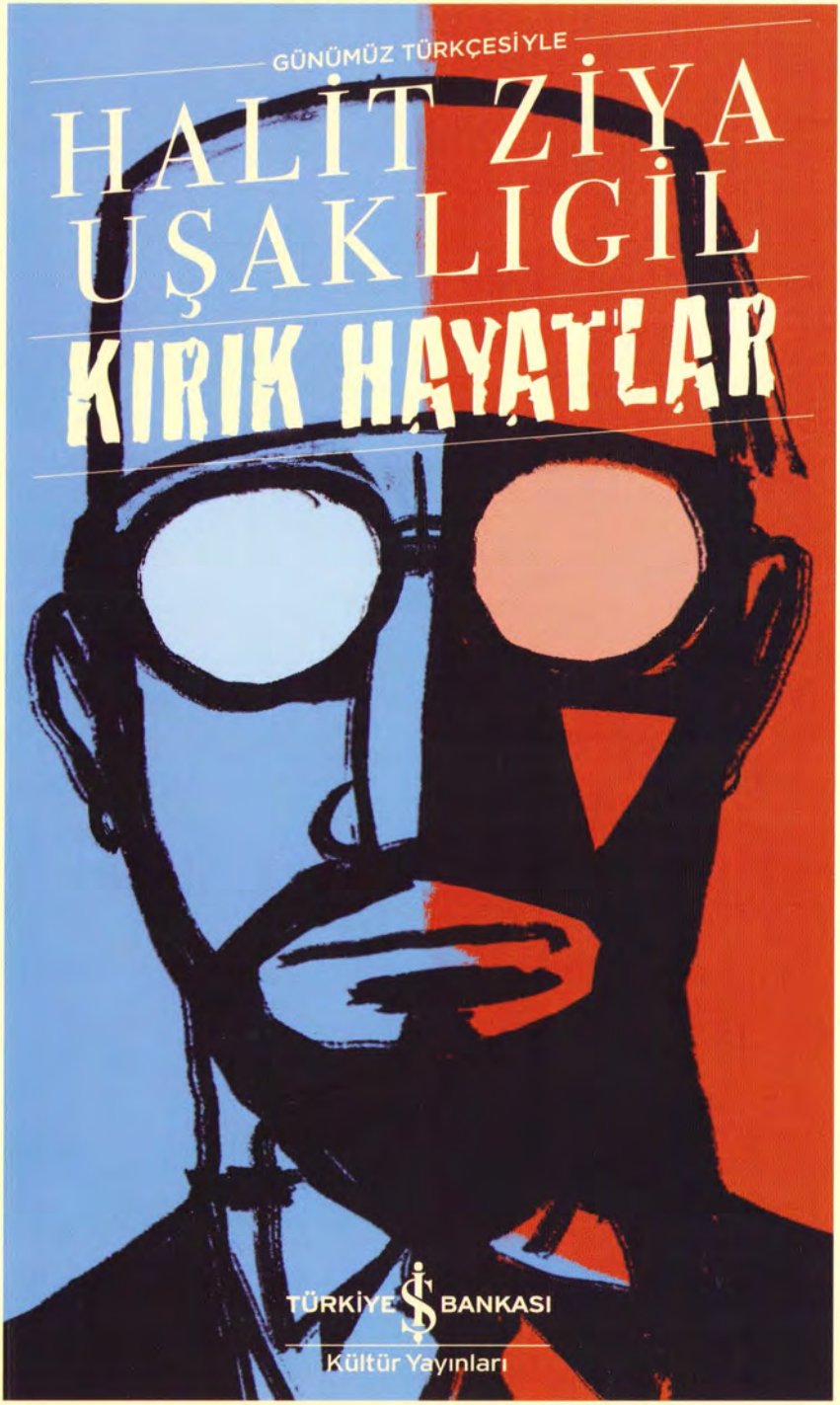
TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 75

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 75

Bu eserimde sadece hayat olacaktı. Memleketin hakiki hayatından bir tablo ki onda gözleri oyalayacak, hayali okşayacak süslerden hiçbir iz bulunmasın.

1901'de *Servet-i Fünûn* dergisinde tefrikasına başlanan, ancak sansür memurlarınca sağından solundan makaslanarak paramparça edilen *Kırık Hayatlar*, adıyla aynı kaderi paylaşmaktan yirmi yıl sonra kurtularak yeniden kaleme alınmıştır. Halit Ziya, olgunluk dönemi eseri olarak nitelediği romanında bireyden topluma ve hemen her sınıfta yaşanan trajediye ayna tutar.
Roman boyunca idealist doktor Ömer Behiç, tıpkı Dr. Jekyll'ın Mr. Hyde'la yaşadığı gibi, karakterine taban tabana zıt dostu Bekir Servet'le, insaniyet, erdem, namus ve aile gibi konularda içsel bir savaş yaşarken adliye koridorlarında, hastane köşelerindeki halk da sefalet içindeki kırık hayatlarını onarmaya çalışır.

Halit Ziya Uşaklıgil (1867-1945)

Tanınmış Uşakizade Ailesinin üyesi olarak çocukluğu İstanbul'da, ilk gençliği İzmir'de geçti. Eski tarzda Arapça ve Farsça öğrenim gördü. Yazı hayatı Avusturyalı Katolik rahiplerin yönettiği Mechitariste'de okurken başladı. On beşinde ilk yazısı yayımlandı. İzmir'de tanınan, Fransız edebiyatçı Auguste de Jaba onu Mechitariste'ye hazırlarken bir de roman çevirtti. Okuldan ayrıldığında ilk işi şair Tevfik Nevzat'la *Nevruz* adlı bir dergi çıkarmak oldu (1884). Ardından *Hizmet* gazetesini yayımladı. İzmir Rüştiyesi'nde Fransızca öğretmenliği, Osmanlı Bankası'nda çevirmenlik yaptı. 1893'te İstanbul'daki Reji İdaresi'nde başkâtipliğe ve II. Meşrutiyet'in ilanıyla reji komiserliğine getirildi. 1909'da İttihat ve Terakki'nin önerisiyle V. Mehmed'in mabeyn başkâtipliğine atandı. Darülfünun'da Batı edebiyatı ve estetik dersleri verdi. Siyasal görevlerle Fransa, Almanya ve Romanya'ya gitti. Bu yoğun çalışma hayatının içinde yazarlığını da ilerletti. 1896'da Edebiyat-ı Cedide topluluğuna katılıp *Servet-i Fünûn*'da kendisine büyük ün kazandıran romanlarını tefrika etmeye başladı. İlk büyük romanı *Mai ve Siyah* yayımlandığında büyük ses getirdi. *Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar* ve pek çok hikâyesi peş peşe geldi. 1901'de yazarlığı bıraktığını duyursa da II. Meşrutiyet'ten sonra yazmaya devam etti, ancak bu dönem yazdıklarını 1923'e kadar ortaya çıkarmadı.

İlk romancılarımız Namık Kemal ve Ahmet Mithat olarak anılsa da edebiyatımız Halit Ziya ile çağdaş romanın gerçek örneklerine kavuşur.

9 786254 293221

THG 0168707 UKI

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL
KIRIK HAYATLAR

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
HİLMİ KİTABEVİ, 1944

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HACER ER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
AYSEN ÇOLUK

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: OCAK 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-322-1

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 44865

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ALİ FARUK ERSÖZ

Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Ankara Devlet Tiyatroları'nda dramaturgluk yaptı. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde tiyatro kuramları tarihi, Antik Yunan'da tiyatro mitoloji ilişkileri derslerini üstlendi; doktorasını verdikten sonra üniversiteden ayrıldı. Çeviri yapmayı, yazı yazmayı sürdürdü, bir ara Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde "Mitoloji ve Batı Sanatında Mitolojik Temalar" derslerini verdi. Panait Istrati'den *Nerrantsula*, Friedrich Dürrenmatt'tan *Köpek Tünel Arıza*, Pierre Loti'den *Doğu'daki Hayalet* ile *Doğa Düşleri Sona Ererken* ve *Oxford Antikçağ Sözlüğü* yayımlanmış çevirileri arasındadır. Istvan Örkeny'den *Kedi Oyunu*, Ulrich Plenzdorf'dan *Genç Werther'in Yeni Acıları*, Henrik Ibsen'den *Yaban Ördeği* çevirileri ise sahnelenmiştir.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 75

Roman

kırık hayatlar

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ali Faruk Ersöz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Bir Hikâyenin Hikâyesi[1]

1

Yirmi beş yıllık bir mesafeden sonra geriye dönüp maziye bakınca o zaman *Servet-i Fünûn* muhitinde meydana gelen edebi hareketi daha açık seçik çizgilerle çemberlenmiş görüyorum. Bu harekette her şeyden önce fark edilen özellik şuydu ki o başlı başına bir düzen çerçevesinde, onu oluşturanların adeta siyasi bir görüş tarzı belirlemek için evvelden düşünülüp kurulan, kararlaştırılmış esaslar üzerine inşa edilen bir danışma ve anlaşması neticesinde meydana gelmiş bir hadise değildi; hatta onda tam manasıyla bir uyuşma bile yoktu. Ancak bir tesadüf eseriydi. Şurada burada, kendi âlemlerinde, kendi alınlarına yazılmış kaderi takip ederek ilk tecrübe aşamalarından geçmiş olan kalem erbabından birkaçı, hatta daha evvelden pek iyi tanışmayarak, pek sıkı görüşmeyerek, nasılsa esivermiş bir rüzgârın üfürmesiyle aynı matbaanın çatısı altında toplanmışlar, aynı derginin sayfalarına sanat aşkından başka bir şey hissetmeksizin yazılarını getirmişlerdi.

Aralarında uyuşma yoktu, fakat buna karşılık fikir birliği vardı; birbiriyle temas ettikçe sanat anlayışları arasın-

1 Yazar hikâye kelimesini aynı zamanda roman anlamında kullanmaktadır. Başlık, "Bir Romanın Öyküsü" şeklinde sadeleştirilebilirdi. Ancak, yazarın kullandığı şekilde bırakılması uygun görüldü.

daki uyumu fark eden ve belki birbirine yakın yaşamakla birbirinden aşılanan bu adamlarda aynı konularda, aynı duyguları hissetmekten, aynı ufuklarda, aynı uçuş tarzına yaradılıştan kabiliyet taşımaktan ileri gelen bir birlik ki, derhal aralarında yardımlaşma ve dayanışma duygularını az çok zedeleyebilecek mahiyette ne varsa onları tamamıyla bir tarafa bırakmaya tabiatıyla lüzum gören bir sevgi ve samimiyet doğurmuştu.

Ne muhit ne sınıf ne mevki ne yaş farkları bunların arasında esen sıcak arkadaşlık havasına soğuk soluğunu üfürmeye fırsat bulabildi. Etraf ne kadar mümkünse o kadar muhalif unsurla, zor şartla doluyken, her adımda bir tehlikenin ihtimali kendilerini beklerken, bütün o bezginlik ve uyuşukluk verecek sebeplere karşı tek kuvveti alabilecekleri manevi kaynak işte ancak aralarında mevcut olması lazım gelen sevgiydi. Onun için, tabiatıyla, uzun uzun düşünüp taşınmaya lüzum bile hissetmeden, yalnız birbirine sokulmuş olmak ihtiyacının sevkiyle bu kalem erbabı ne kadar sevişmek için ruhlarında kudret varsa o kadar sevişmişlerdi.

Ve her türlü yoksunlukların, tatsızlıkların, hak edilmemiş hücumlara, hakaretlere maruz kalmaktan doğan hüsranların, her vesileyle inkâr edilen, küçümsenen sanatlarına dair üzüntülerin, yorgunlukların tek tazmin edilme vesilesi işte bu sevişmekten ibaretti. Bununla mesut, bununla hoşnuttular; bununla her şeyin üstesinden geldiler.

Yalnız bir şeye mağlup oldular, yalnız bir yargı yumruğu vardı ki başlarının üstünde tehdit halinde dururken bir gün nihayet bu topluluğun ortasına düştü ve onları çökerterek dağıttı.

Bu topluluk tabiatıyla o zamanki idarenin kuruntularını kışkırtmaktan geri kalmıyordu, o bundan geri kalsaydı bile etrafında kaynayan hasedin ikaz sesi, kuruntu uyandırmak için icap eden bozgunculuk vazifesini fazlasıyla yerine getiriyordu.

Her gün bu topluluk, kuruntuları ne derece kışkırttığının bir delilini görürdü ve her gün ona ilişkin korunma yollarının tatbikinde daha çok şiddet gerektiren bir ihtiyaca kurban olurdu. Bıkmadı, usanmadı. Hayatını boğmak için gittikçe daha sıkışan zincir, gırtlağında her gün biraz daha dar aralık bırakmakla beraber o böylece nefes alıp verebileceğini, yaşamakta ısrar edebileceğini sandı; nihayet bir gün birdenbire zincir tamamıyla sıkıştı, "Artık nefesini kes!" dedi. İşte ancak o zaman kalemleri kırmak, birer köşeye çekilmek ve senelerce, gittikçe yıpranan, gittikçe kendi kabiliyetini unutan bu gençler için sanatı eskimiş bir eşya gibi bir dolabın karanlıklarında ve tozlarında unutmak gerekti.

Bu sıradaydı ki kafilenin en sonunda başlanmış bir hikâye ile ben kaldım. Bu hikâye, *Kırık Hayatlar*'dı. İstiyordum ki bu eserimde ondan önceki yazılarıma ait şiir ve hülya vasıtalarından başka bir yol takip edeyim. Bunda sadece hayat olacaktı. Memleketin hakiki hayatından bir tablo ki onda gözleri oyalayacak, hayali okşayacak süslerden hiçbir iz bulunmasın. Balzac'ın, Stendhal'in, Bourget'nin başvurdukları tarzda bir hikâye ki bu üstatların adlarını hatırlatırken onlara yetişmek küstahlığına kalkışmamakla beraber kendi halince, kendi değerince o türün mütevazı bir örneği olsun.

Hikâye hakkında o derece insafsız olmayan zaman, bu hikâyenin bu mahiyeti üzerine hemen çengellerini çıkardı ve onu didiklemeye, delik deşik etmeye başladı. İlk önce kopan, çengellere takılarak giden parçalara rağmen yine devamı mümkün zannettim; fakat artık o karar vermişti. Ne olursa olsun kafilenin son kalemini de kırmak ve bu muhitte uyanmış hareketin son titreşimini de söndürmek için azmi vardı.

Nihayet bir gün...

Bundan sonrasını o tarihte yazılarak bir tarafa atılmış olan ve bugün tekrar meydana çıkan şu kâğıtlarda görmek mümkündür:

19 Aralık 1901 / Cuma sabahı

Bugün yazıhanemin başına çok üzücü bir mecburiyetle oturuyorum: Nihayet yazı yazmaktan feragat etmek gerekiyor. Yazı yazmak! Hayatımın yarısından çoğunu avutup oyalayan bir eğlence; bütün bezginliklerine, yorgunluklarına, boşa çıkan ümitlerine rağmen bilinmez nasıl belirsiz bir teselliyle işte ta çocukluktan bugüne kadar beni aldatan bir eğlence. Evet, nihayet bu eğlenceden de feragat etmek, artık hayatını bitirip de vârislerini düşünen aile babaları gibi yazıhanemin başında vasiyetname yazmak gerekiyor. Çünkü artık başka bir şey yazmaya imkân yoktur:

İki gün evvel matbaanın mini mini dizgicisi, henüz on dört yaşlarında güzel bir çocuk, elinde dört sütunluk matbaa müsveddesiyle yanıma geldi. Bunlar sansürün denetiminden[2] geçerek zavallı sanat evladının kırmızı kanlarıyla bulanmış bir kalemle, zalim, gaddar, vahşi bir kalemle kanlar içinde bırakıldıktan sonra suratıma atılan müsveddelerdi. Bunları nasıl bir elle aldığımı, nasıl gözlerle seyrettiğimi anlamak için çeşitli çalışmalardan sonra meydana gelmiş bir eserin bir dakika içinde bir tekmeyle paramparça edildiğine, hiçbir şey yapmaksızın, elden hiçbir şey gelmeksizin, miskin bir şahit olan bir sanat sahibi olmak icap eder.

Neler çıkarılmış, neler çizilmiş, nasıl masum fikirlerin gırtlakları sıkılarak boğulmuş! Sonra bunu yapan kalem o kadar fikirsiz, o kadar mantıksız ki birçoklarının niçin bu kalemin zulmünden kurtulamadıklarını tahmin etmek bile mümkün olamadı.

Bir eser tasavvur edilsin ki, en fazla hayatla kıpır kıpır görünen parçaları, en fazla bir şeye benzeyen fikirleri, mantık değil, hatta yazım ve dil bilgisi kurallarına dikkat edilmeden kaldırılsın; sonra bu ötesinde berisinde kesiklerle yaralanmış eser ilgisiz bir arkadaşın savsak düzeltmesinden geçerek mantık tutarsızlıklarının, dil bozukluklarının, dizgi yanlışlarının

2 1877'de ilk kez bir sansür kurulu oluşturulmuş, 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte basın üzerindeki sansür kaldırılmıştır.

bütün ayıplarıyla ortaya atılsın. Oh! İşte nihayet bunu kabul edemeyeceğim.

Ben o kırmızı kalemin hükmüne mağlup olanlar içinde, zannederim sonuncu kaldım. Bütün meslek arkadaşlarım birer birer çekildiler. Ortada yalnız ben vardım. İtiraf ederim ki onun haksızlıklarına en az ben hedef oluyordum. Küçük hikâyelerimde, *Mai ve Siyah*'ta, *Aşk-ı Memnu*'da böyle kurban edilmiş şeyler pek azdı. Buna büyük bir sebep var; bunlar evvela bütün bütün şiir ve hayale dayalı şeyler gibiydi. Hayatın acılıklarına yaklaştıkça bunları bütün süslerdim; fakat nihayet süslenemeyecek acılıklar, kırık hayatlar yazmak istedim ve o zaman kırmızı kalemle mücadele etmek icap etti. İşte altı aydır bu mücadele arasında çökkün ve perişanım, altı ay onda yorulmaz bir zulüm, bende yorulmaz bir inat, mücadele ettik. Bu mücadele arasında zavallı eser, *Kırık Hayatlar*, parça parça, un ufak oldu, fakat anlıyorum daha ilerisine gitmek mümkün değil. Bugüne kadar eserin en dokunulmayacak yerleri yayımlanıyordu, bugünden sonra başlayacak kısmını aynı mücadeleyle kurtarmak mümkün değil ya da eserden, sanattan feragat ederek bir karalama yazıcısı olmaya katlanmalı. Şimdiye kadar bunlardan biri olmadığıma –belki ayıplanacak bir duyguyla– o kadar memnunum ki bugünden sonra da edebi hürriyetimi değiştirmeye lüzum görmüyorum.

Bundan sonra yayımlamak için yazılamayacak şeylerin intikamını yayımlamamak için yazmakla almak mümkün olabilecek mi acaba? Günü gününe, vakit buldukça, hayatın zalim uğraş ve mesai saatlerinden çalabildikçe gelip şu yazıhanenin başında hayattan, etrafımda kaynayan –bir çamur kabarışıyla, heyhat!– iğrenç hayattan hissettiklerimi göstermek, hissedildikleri gibi süssüz, yapmacıksız, sanki gecelik elbiseleriyle zavallı hastalıklı hayat evladını perişan kâğıt parçalarının üstüne atmak ne büyük bir teselli olurdu.

Böylelikle *Kırık Hayatlar* kalmış, fakat bunlardan belki daha acı, daha başka türlü bir acılıkla acı bir başka kırık hayat çıkmış olurdu.

2

Hiç zannetmek istemiyorum ki İstibdat Devri[3] diye anılan senelerde bir yandan Teftiş ve Muayene Encümeni'nin,[4] bir yandan matbuat idaresinin yazılanları inceleme konusunda günden güne artarak nihayet kuruntuya düşmenin deliliğe pek benzer bir şeklini alan vesvesesi, asıl saltanat makamından ilham almış olsun. Bu, daha çok etrafın büyük bir gayretle, sanki birbirine karşı sadakat örneği verme eğiliminin bir müsabaka ortamında gittikçe artan bir şiddete kapılmış olmasına yorulmalıdır.

Az çok siyaset hatalarına düşmüş olmasına, bazı ruhsal sebeplerle yaradılışının kuruntulara fazlaca düşkünlüğü saltanatı zamanında birtakım idari bozukluklar doğurmuş olmasına karşılık pek yüksek bir zekâya sahip olduğu tarihin şahitliğiyle sabit olan Abdülhamit'in kendisinin bu derece küçük şeyleri doğru bulmamış olacağını düşünmek daha insaflıca olur kanısındayım.

Onun için bugün o zamanın bu konuya ait olaylarını hatırlarken vicdanımın azarlayan seslenişini idare çarkının asıl hareket kaynağına değil, onun dönüş tarzına yöneliyor görüyorum.

Aşağıda görülecek örneklerle zannederim tamamıyla belli olacaktır ki bu gibi şeyleri çizmek usulünü kabul eden kalemlerde tek bir hareket noktası yine kendi kişiliklerinin dokusunda saatten saate dişleri daha derinlere inen kuruntu kurtlarından ibarettir.

İşin zorunlulukları gereği olması lazım gelen bu meselede o zaman hep böyle düşünürdük, o zamandan bugüne kadar da bu düşünüş tarzını çürütecek bir delil ortaya çıkmadı. Hatta bizleri, böyle düşünmekte isabet olunduğuna daha çok ikna edecek olaylar bile görüldü: Sansür memurları

3 II. Abdülhamit'in 1878-1908 yılları arasında imparatorluğu tek elden yönettiği baskıcı dönem.

4 Maarif Nezareti bünyesinde 1881'de kurulan komisyon. Görevi yayımlanması istenen özgün ve çeviri yapıtları inceleyip haklarında bir karar vermekti.

tarafından yayımlanması uygun görülmeyen makaleler oldu ki sahipleri, daha yüksek makamlarda bulunduklarından, gidip başkaları tarafından yasaklanan yazılarına padişah buyruğuyla müsaade aldılar. Bu tarzda olayları hemen her gün tekrar tekrar sansür memurlarının burun kıvıran hayretine uzatan bir marifet ocağı vardı ki meşhur Baba Tahir'in[5] Malumat Matbaası'ydı.

Merak edenlerden bir araştırmacı çıksa da sansür memurları tarafından çizilen şeyleri, eğer hâlâ mevcutsa, matbaalardan toplayarak bunlardan seçmelerle bir örnek kitap meydana getirse ve buna karşılık mesela Malumat Matbaası'nın yayınlarından seçilecek örneklerle karşılaştır sa pek dikkate değer bir eser meydana getirmiş olurdu.

Ne kadar üzülmelidir ki söz konusu olan *Kırık Hayatlar*'dan kendi hesabıma çıkarılan şeyleri o zaman matbaa belgelerinden kopya ederek saklamış değilim. Yalnız bu üzüntüyü biraz yatıştıracak elde bir kâğıt kalabilmiş ki o da hikâyenin son tefrikalarına ait çizilmiş parçaların bir küçük suretidir.

Bunları uzun yıllardan sonra gözden geçirmek ve acaba şu kelime, bu cümle neden sakıncalı sayılarak çıkarılmış diye düşünmek oldukça cazip bir eğlence olur. Bu eğlenceden hikâyenin bugünkü okurlarına bir pay ayırmak istedim. İtiraf ederim ki görülecek şeylerden birtakımının niçin çizilmiş olduğuna ben de tamamıyla akıl erdiremedim.

Çıkarılan kelimeler ve cümleler parantez içine alınanlardır:

> ... hep zihninin içinde (gizli gizli yaşayan) dakikalar...
>
> ... Dul! (Bu kelimenin manasını öğrenecekti. Bu kelimenin manası rüyasız, ışıksız, karanlık bir geceydi. Nasıl geçtiği fark edilemeyen bir ümit ve saadet dönemiyle nasıl geleceği bilinemeyen kuru bir geleceğin arasında uzun bir bekleyiş.)

---

5 Mehmet Tahir Bey; Baba Tahir ya da Malumatçı Tahir diye de anılır. *Malumat* adında haftalık bir dergi yayımladı (1895-1903). *Servet-i Fünûn* ile *Malumat* arasında uzun süre edebiyat tartışmaları olmuştur. *Servet-i Fünûn* yeni, *Malumat* eski edebiyatı savunuyordu. Bu tartışmalar sırasında Yıldız Sarayı'na verdiği bir jurnalle *Servet-i Fünûn* dergisi bir süreliğine kapatılmıştır.

Bu cümlelerden birincisinde "gizli gizli yaşayan" tabirinden Abdülhamit'in kendisine, ikincisinde dul tarifinden o sırada saltanat hanedanına ait bir boşanma meselesinin ortaya çıktığına bir ima olduğu kuruntusuna düşülmüş olacak. Fazla olarak endişe verici bir gelecekten de bahsediliyor.

*

... çalışan bakışında (kardeşlerinin artık kıskançlıklar icat etmekten, didişmekten feragat eden merhamete benzer sevgilerinde)...

... vaat ederdi. (Kim bilir? Evet, bu kim bilirlerle ne kadar gözyaşı kurutulacak, ne kadar ağarmış saç teli koparılacaktı.)

Bu iki cümlede çıkarılma sebebi pek açıktır.

*

... bir dolaşsalar, (bu, yerden bitercesine fışkıran yeni şehri bir görseler)...

Bu yerden biten şehir Feriköy ve Şişli semtleriydi. Fakat belki Yıldız[6] yapıları anlaşılabilir düşüncesi üzerine çıkarılması uygun bulunmuş.

*

(Damadını) tebrik ediyordu.

O sırada Mahmut Celalettin Paşa[7] ve Kemalettin Paşa[8] olayları meydana gelmişti. Onun için damat kelimesini Türk dilinden uzak tutmak gerekiyordu.

---

6 Adını Sultan II. Abdülhamit'in sarayının bulunduğu Yıldız semtinden alan Yıldız Sarayı.

7 Sultan Abdülaziz'in padişahlığı zamanında Abdülmecit'in kızlarından Seniha Sultan'la evlendirildi. Uzun süre devlet hizmetinde bulundu. II. Abdülhamit yönetimine muhalefeti nedeniyle oğulları Prens Sabahattin ve Prens Lütfullah ile birlikte Avrupa'ya kaçtı. Avrupa'da yokluk içinde öldü.

8 Gazi Osman Paşa'nın oğludur. II. Abdülhamit'in kızı Fatma Naime Sultan'la evlendi. Naime Sultan'ın kuzeni Hatice Sultan'la ilişkisi nedeniyle boşandılar. Kemalettin Paşa Bursa'ya sürüldü.

*

... cebine koydu. (Mademki daima bir kahkahanın yanında bir matem iniltisi vardı, hayatı böyle kabul etmeliydi)...

Bunun sebebini layıkıyla anlayamıyorum. Belki neşe kaçırtacak hüzünlü bir düşünce ileri sürülmesi uygun bulunmamıştır.

*

... Derhal (inkılap) ederdi.[9]

İnkılap kelimesi yasak tabirlerdendi. Nasıl olmuş da o kadar tecrübeden sonra yine düşüncesizce davranıp bu kelimeyi kullanmışım.

*

... yaslanmak gerekince (babasından ayırarak) annesine yöneltiyordu. (Tabiatın doğrudan doğruya hükmüne tâbi olan alın yazılarında babalık anneliğe göre ne kadar yabancı kalıyordu.)

... O, (erkek, baba) annesine...

... hükmedemeyen (miskin erkeğe) kocasına...

Bu cümlelerde çıkarılan sözleri açıklamaya gerek yok. Biraz ayrıntılı düşünmekle bile sansür memurunun kuruntusunda ne kadar hastalıklı bir keskinlik meydana geldiği derhal anlaşılıyor.

*

... Bir şefkatin (ulviyet ve azameti, derin bir kendinden feragat etmenin şiir ve kutsiyeti) somutlaşmış yüce bir (ayağının tozuna yüzler sürünerek kasideler söylenecek mukaddes bir put parçası) olurdu.

---

9 İnkılap sözcüğü, devrim, dönüşüm anlamlarına gelmektedir; inkılap etmek, başka bir hal almak, başka bir duruma geçmek, dönüşmek anlamlarını içerir.

Bugünün lisanına göre gülünç bir gösterişle dolu görünen bu cümlede çıkarılan birinci parçanın sebebi pek anlaşılamıyor, en baskın ihtimal sansür memuru şefkatin ulviyet ve azametini hele ondan sonra feragat kelimesini kullanarak kendinden feragatinin şiir ve kutsiyetini hikâyesine koymak cesareti alan bir yazarda pek yükseklere ulaşmak isteyen bir siyasi suikast görmüş olacak. İkinci parçanın hükümdarın zatına bir ima içermesinden çekinilmiş.

*

... Bu, nihayet, (fesada meyilli), hasta...

Sebebi aşikâr. O zaman fesada meyilli bir şeyin, hatta bir hikâyede sade hisler tasvir edilirken bile mevcut olmasına müsaade edilemezdi.

*

... düşmesin. (Ben yalnız sizi tutmak, siz bana yalnız tutunmak için birbirimizin elini sıkalım, ben sizi kurtarayım, sizin kurtancı bir ağabeyiniz olayım, siz de bana o kadar minnettar olun ki ben bununla bahtiyar olayım.)

Pek açıklıkla anlayamıyorum. Acaba saltanat hanedanına dair bir alaka için mi, yoksa ileri gelenler ya da padişah yakınları arasından bir zat için mi, ya da Almanya imparatoruyla dost görünmek için mi? Her nedense muhtelif mecralara çekilmesi mümkün olan bu dolaşık cümle sansür memurunun rahat uyumak isteyen ruhunu üzecek mahiyette görülmüş ve kırmızı kalemle idama mahkûm edilmiş.

*

... Ara verenler (onu asabi bir söyleyişle gevezeliğinde serbest bırakarak)...

Az çok anlaşılıyor.

*

... çocukları olmamış. (Behçet Efendi karısının üstüne evleneceğine, Nesime Hanım da Fenerbahçesi'nde arabalara,

üzerinde bir güvercin gagasında mektup resmiyle nameler fırlatacağına) birer...

Ben de bugün düşünürken bu cümlede çeşitli sebeplerle ilişilebilecek fikirler ve kelimeler buluyorum. Düşünülürse onlar keşfedilir, her şekilde susmayı ve keşif lezzetini arayacak olanlara bırakmayı tercih ediyorum.

*

... Bir efsaneyi (kim bilir nasıl muhataplara) anlatıyordu.

Anlayamadım.

*

... Bir (feragat)...

Malum.

*

... işitilmeyen (bu mahrem yalnızlığın arasında)...

Padişahın hayatına ima olabilir düşüncesiyle çıkarılmış.

*

İşte bu gösterilen örneklerle *Kırık Hayatlar* hikâyesinin nasıl bir sekteye uğradığı anlaşılmış olur. Yirmi sene kaldıktan sonra hikâye *Vakit*[10] yazı kurulunun aracılığıyla yeniden hayat buluyor. Yazarına kalsaydı onu unutulmaya mahkûm bırakmayı tercih ederdi. Ona yeniden hayat bahşetmek lütfunu gösterenlerde mi isabet oldu, yoksa onu büsbütün kendi haline terk edip bırakmak fikrindeki yazarı mı akıllıca bir harekette bulunmuş olurdu; bunu tayin etmek hakkına artık bugün sahip değilim.

Halit Ziya Uşaklıgil

10 İstanbul'da yayımlanan günlük gazete.

Bugünün lisanına göre gülünç bir gösterişle dolu görünen bu cümlede çıkarılan birinci parçanın sebebi pek anlaşılamıyor, en baskın ihtimal sansür memuru şefkatin ulviyet ve azametini hele ondan sonra feragat kelimesini kullanarak kendinden feragatinin şiir ve kutsiyetini hikâyesine koymak cesareti alan bir yazarda pek yükseklere ulaşmak isteyen bir siyasi suikast görmüş olacak. İkinci parçanın hükümdarın zatına bir ima içermesinden çekinilmiş.

*

... Bu, nihayet, (fesada meyilli), hasta...

Sebebi aşikâr. O zaman fesada meyilli bir şeyin, hatta bir hikâyede sade hisler tasvir edilirken bile mevcut olmasına müsaade edilemezdi.

*

... düşmesin. (Ben yalnız sizi tutmak, siz bana yalnız tutunmak için birbirimizin elini sıkalım, ben sizi kurtarayım, sizin kurtarıcı bir ağabeyiniz olayım, siz de bana o kadar minnettar olun ki ben bununla bahtiyar olayım.)

Pek açıklıkla anlayamıyorum. Acaba saltanat hanedanına dair bir alaka için mi, yoksa ileri gelenler ya da padişah yakınları arasından bir zat için mi, ya da Almanya imparatoruyla dost görünmek için mi? Her nedense muhtelif mecralara çekilmesi mümkün olan bu dolaşık cümle sansür memurunun rahat uyumak isteyen ruhunu üzecek mahiyette görülmüş ve kırmızı kalemle idama mahkûm edilmiş.

*

... Ara verenler (onu asabi bir söyleyişle gevezeliğinde serbest bırakarak)...

Az çok anlaşılıyor.

*

... çocukları olmamış. (Behçet Efendi karısının üstüne evleneceğine, Nesime Hanım da Fenerbahçesi'nde arabalara,

üzerinde bir güvercin gagasında mektup resmiyle nameler fırlatacağına) birer...

Ben de bugün düşünürken bu cümlede çeşitli sebeplerle ilişilebilecek fikirler ve kelimeler buluyorum. Düşünülürse onlar keşfedilir, her şekilde susmayı ve keşif lezzetini arayacak olanlara bırakmayı tercih ediyorum.

*

... Bir efsaneyi (kim bilir nasıl muhataplara) anlatıyordu.

Anlayamadım.

*

... Bir (feragat)...

Malum.

*

... işitilmeyen (bu mahrem yalnızlığın arasında)...

Padişahın hayatına ima olabilir düşüncesiyle çıkarılmış.

*

İşte bu gösterilen örneklerle *Kırık Hayatlar* hikâyesinin nasıl bir sekteye uğradığı anlaşılmış olur. Yirmi sene kaldıktan sonra hikâye *Vakit*[10] yazı kurulunun aracılığıyla yeniden hayat buluyor. Yazarına kalsaydı onu unutulmaya mahkûm bırakmayı tercih ederdi. Ona yeniden hayat bahşetmek lütfunu gösterenlerde mi isabet oldu, yoksa onu büsbütün kendi haline terk edip bırakmak fikrindeki yazarı mı akıllıca bir harekette bulunmuş olurdu; bunu tayin etmek hakkına artık bugün sahip değilim.

Halit Ziya Uşaklıgil

10 İstanbul'da yayımlanan günlük gazete.

Editörün notu: Uyarlamaya kaynak alınan esas baskının yanı sıra gerekli yerlerde eserin tefrika (*Vakit*, 1922) ve matbu (İkbal Kütüphanesi, 1924) olarak yayımlanan eski yazı nüshalarından da yararlanılmıştır.

1

— Vedide! Vedide!

Bu henüz perdeleri takılmamış evin içinde kendisini bir parça sokakta farz eden genç kadın, saçlarının üstüne gelişigüzel dolanmış ince örtüsünü başından atamayarak kocasının sesine koştu ve onun kuvvetli darbelerle açmaya çalıştığı, boyaları henüz tamamıyla kurumamış, içi yeşil, dışı beyaza yakın mavi panjurun yanına yaklaştı. O zaman Ömer Behiç bu dolgun, taze kadın vücudunu, sekiz seneden beri hayatının bütün hislerine her vakit beraber bir arkadaş olan bu kıymetli eşi şu saadet dakikasında daha çok yanında bulundurmak isteyerek omzundan tuttu. Hafifçe göğsüne çekerek nihayet açılan pencereden elini uzattı:

— Bak, görüyor musun? Ne manzara! İşte geniş kırlar, işte açık ufuklara karışan dağlar. Biraz ağaçsız, biraz yeşilliksiz, fakat düzlüklerin garip şekillenişleri, birdenbire kırılmaları burayı ağaçlardan çok, yeşilliklerden çok süslüyor. Ya güneş! İtiraf et ki güneş burada daha başka türlü parlıyor. Bak bütün yaldızlanmış, sanki güneşten şeffaf bir gümüş şelalesi akıyor, havalarda, kırlarda beyaz bir alev kaynıyor.

Karısını biraz daha çekti. Dudakları, örtüsünün kenarından sarkarak hafif hafif titreyen saçlarına sürünürken yavaş, sanki bu saadeti başkalarından esirgemek isteyen bir sesle ilave etti:

— Oh! Bilsen, ne bahtiyarım! Ne derin bir bahtiyarlıkla bahtiyarım! Hem senin yanında anlıyor musun, Vedide, senin

yanında, işte böyle, omuz omuza, nefesin nefesimi okşayarak, ellerin ellerimi sıkarak, her gün böyle, her gün beraber...

Sanki daha yakın, onunla daha beraber olmak isteyerek karısını hep biraz daha çekiyordu; bu defa örtüsünü yavaşça açarak, dudaklarıyla saçlarının arasından boynunu araştırdı:

— Oh! Sen, sen!.. dedi. Hayatımın asıl saadeti, biricik saadeti...

Vedide, ufak bir çıkışma tavrıyla gözlerini Şişli'nin bu mayıs güneşi altında büyük bir deruni hazla göğüsleri kabara kabara taze bir hayat içinde uyuyor sanılan kırlarından ayırmayarak sordu:

— Selma ile Leyla'yı unutuyor musun?

O birden cevap verdi:

— Lakin onlar, onlar da sen! Onlar bence senden başka bir şey değil ki... Senin vücudundan ayrılmış, senin ruhundan çıkmış, senin nefesinle büyümüş şeyler! Onları daha çok senin çocukların oldukları için seviyorum.

Babasının sözlerine bir nakarat yapmak istiyormuşçasına henüz hiçbir şeyin yerine konulamadığı bu yeni evde, bir ucu pencerenin demirine, bir ucu kapının topuzuna bağlanarak eğreti bir yatak haline getirilen hamağın içinden, gündüz uykusunu henüz tamamlayan Leyla'nın sesi işitildi:

— Anneni, seviyo; bebabaci, seviyo; abaci seviyo; episini, seviyo...

Vedide koştu:

— Ah! Sen hepsini mi seviyorsun? Anneni, beybabacığını, ablacığını, hepsini, hepsini mi seviyorsun? Bu minimini yürek herkes için bir şeyler mi duyuyor?

Hamağın üzerine eğilerek onun pembe yanaklarından, terlemiş tombul ellerinden öpüyor; içinden taşıp gelen bir saadet sevinciyle çocuğu hırpalayarak, bu küçük narin şeyi adeta yorarak onu bir öpücük sağanağının içinde boğuyordu. Leyla hırpalanarak da yoğurularak da olsa sevilmekten, öpülmekten hoşnut, kesik kesik nefesiyle, sağanağın arasında vakit bulmaya çalışarak nakaratını tekrar ediyordu:

— Anneni, seviyo; bebabaci, seviyo; abaci seviyo; episini, seviyo...

Ömer Behiç yaklaşmış, dudaklarında geniş bir saadet tebessümüyle bu tabloyu seyrediyordu. Aman ya Rabbi! Ne kadar mesuttu! Hayatında hiç kendisini böyle mesut hissetmemişti. İşte nihayet kendisini karısıyla, çocuklarıyla, evinde, kendi evinde görüyordu. Bu ev onun bütün hayatında emellerini özetleyen bir hülyaydı ki işte nihayet gerçekleşmişti. İlk defa hayatının bir gününü kendi evinde geçiriyordu, o kadar beklenen, o kadar süslenip bezenilen saadet saati işte buydu.

Kendi evi!..

Hayatının en uzak devrelerine kadar hatıralarını yokladıkça bu hülyayı bulurdu. Daha mektepteyken, sonra pratik için yabancı şehirlerden birinin fakir talebe odasında hülyaya zaman buldukça hep bunu düşünür, işte bu hayatı beklerdi. Biraz eğlenerek, her genç erkek gibi biraz kadın kollarının arasında yuvarlanarak geçen gençliğinde hiç ciddi bir aşka tesadüf etmemişti. Pek çocukluğuna ait bir sevda hatırası vardı ki yalnız onu düşünürken belki o zaman âşık olmuş bulunduğu zannına kapılırdı, fakat bu o derece uzak ve uzaklığıyla o derece silik bir hatıraydı ki doğru bir hüküm verecek kadar ayrıntıları hatırlayamazdı. Bütün aşk ve sevda emellerini evliliğe bırakmıştı, eşine hiç olmazsa el değmemiş ve temiz bir ruh hediye edecekti. Aşk saadetini evlilikte bulacağına öyle bir inancı vardı ki İstanbul'a dönüşünden sonra onun için henüz sınırlı bir daire içinde küçük bir şöhret kazanmaya başlar başlamaz hemen ilk ortaya çıkan evlilik fırsatlarından birini yakaladı.

Vedide'yi küçük bir soğuk algınlığı içinde görmüş ve kendi kendisine ilk sözü, "İşte beni mesut edecek bir kadın!" olmuştu. Tahmininde hiç aldanmamış, eşini gençliğinin o zamana kadar hiçbir yere harcanmayan, bastırılan ve hapsedilen bütün sevda yeteneğiyle sevmişti. Evlilik onun için ateşli bir gençliğin kıvılcımları söndürülecek bir durgunluk devresi değil, bütün sevda ihtiyacının külleri sav-

rulacak bir alevlenme devresi oldu. Sonra çocuklar: Selma ile Leyla... Hemen ilk senesi Selma, altı sene arayla Leyla... Bu ikincisi bir oğlan olsaydı belki daha çok sevinecekti, fakat saadetinin parlaklığına toz kondurabilecek şeyleri zihninden derhal silmek için onun yaradılışında bir acelecilik eğilimi vardı. İkinci çocuğunu da bir kız doğurmaktan biraz utanıyor görünen karısını hemen öperek, "Ne zararı var?" demişti, "Bunları çabuk gelin ederiz, o zaman oğullarımız da olur... Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi? Bu senin için biraz daha iyi! Damatlar için pek iyi ana olan kadınlar, gelinler için..." Cümlesini tamamlamamış ve sağ gözünü kırparak kesik bir gülüşle ne demek istediğini anlatmıştı. Bu şakasından o kadar memnundu ki artık bir erkek çocuğa sahip olmayı düşünmedi bile... Üçüncü çocuğa ikisi de karşıydı, onların üçüncü çocukları evleri olacaktı. Hayatın saadetinin, emellerin gerçekleşmesinin bütünlük kazanması için bir bu kalmıştı.

İkisi de sekiz sene bu ev hülyasına gebe olmuşlar, onu ruhlarının rahminde sekiz sene beslemişlerdi.

Bugün Şişli'nin büyük caddesinde beyaz taş cephesiyle gülümseyen bu minimini ev, bu neşeyle dolu mesut yuva onların ruhunda yavaş yavaş, her parçası ayrı ayrı, en ince, en küçük ayrıntılarına kadar birer birer, zerre zerre doğmuş, beslenmiş, büyümüştü...

Bu hülya ta ilk gecelerden başladı. Ömer Behiç o nadir damatlardan biriydi ki eşinin babasını, bu sağ koluyla bacağı hafifçe felçli emekli ihtiyar askeri sevmemiş değildi; annesini hatta seviyordu. Dünyada, artık aralarındaki mesafe gittikçe tabiatıyla açılan bir abladan başka kimseye sahip olmamak kimsesizliğine karşılık buraya hemen ısınmıştı. Fakat eşinin ailesiyle kolayca ortaya çıkan bu bağlılık onu sırf kendisine ait bir aile hayatı hülyasından alıkoyamıyordu.

Bir ev onun gözünde hayat denen şeyi bir misafirlikten çıkararak onunla kendisi arasında ilişkiyi güçlendirecek bir perçin hükmündeydi. "Bu benimdir, benim, yalnız benim!" diyecek bir avuç toprağa sahip olmak onun gözünde öyle

bir haz, öyle zevkine doyum olmayan bir saadetti ki bu gerçekleşmeyecek olsa hayatını yarım kalmış bir rüya, varlığını sakat doğmuş bir cenin zavallılığına indirecekti.

Ve sekiz sene, gittikçe pekişen şöhretinin kazançlarını, vârislerine ayıran cimri bir baba tasarrufuyla, hep o emelin gerçekleşmesine adayarak hayatta kendisine nasip olacak o bir avuç toprağı aramış, orada kurulacak yuvanın zihninde resimlerini çizmişti. Daha o vücut bulmadan onun hayalinde bir vücuda, bir şekil ve görünüşe sahipti. Gözlerini kapayınca zarif, hoş, kâğıttan oyulmuş gibi ince şehnişiniyle,[1] beyaz taştan cephesiyle, parmaklıktan geçildikten sonra binanın önünde işlemeli bir halı parçası şeklinde duran minimini bahçecikten kıvrılarak tırmanmış mermer merdiveniyle kendi evini görürdü. Şişli'de o bir avuç toprağı edindikten sonra ara sıra önünden gelip geçerken hayalinde bu derece açıklık ve kuvvetle mevcut olan şeyin orada yokluğundan ufak bir hayret duyardı.

Bütün bir evde saklanacak şeyleri mermer merdivenin bir tarafından açılan kapısıyla zemin katına yerleştiriyor, sonra asıl evin kapısından girince kendisini geniş bir mermer sofada buluyordu; buraya zarif saksılarla çiçekler, yapraklar yığacak, yer yer yeşillikler içine saklanmış kafeslerle kuşlar, özellikle kanaryalar koyacak ve her gün hayatın acılıklarıyla ezilip hırpalandıktan sonra evine gelince burada kendisine koşan karısının, boynuna sarılan, dizlerine tırmanan Selmasının Leylasının arasında öldürücü ıstıraplarla geçmiş bir günün sızılarını dinlendiren bir hasta hazzıyla, kanaryaların başının üstünden yağan şakırtılarıyla çiçeklerin, yaprakların, yüzünü, saçlarını okşayan buseleriyle dinlenecek, ruhunda mustarip insanlığın sert dokunuşlarından kalan lekeler bu saadet ve neşe ortamının saf havasıyla yıkanacaktı.

Asıl o zaman, burada yıkandıktan sonra evine girmiş olacaktı. Çalışma odası, bütün o tıbba dair ağırbaşlı, heybetli görünüşleriyle etrafa ağır bir ciddiyet havası serpen

1 Odanın sokak ya da bahçe tarafına doğru üç yanı pencereli cumba şeklindeki çıkıntısı.

kitapları, temiz, parlak, zarif fakat insanı üşüten aletleriyle beraber bu ilk katın cephesinde bulunacaktı. Yemek odası evin arka cephesini boydan boya işgal edecek ve buradan camlı bir kapıyla küçük bir kameriyeden sonra bahçeye inilecekti. Vedide'ye, "Yazın hep oracıkta yemek yeriz!" derdi.

Sonra karı koca bu hülya sarayının geniş, aydınlık merdiveninden çıkarlardı. Burada, evin bütün ön cephesinde, misafir kabulüne ayrılmış bir oda yapıyorlardı. Burası her ikisinin icat kabiliyetine sonsuz bir ferahlama zemini olurdu. Burayı yeniden döşeyeceklerdi. Kanepeler, koltuklar, tabureler, markizler,[1] hücreler,[2] geridonlar[3] yığıyorlar; duvarları bin türlü hurda şeylerle, tablolarla, şallarla, minimini sanat eserleriyle, ipek ve nadir seccadelerle, gözleri şaşırtan, fikri bunaltan garip ufak tefeklerle örtüyorlardı. İkisinin de dükkânlarda, camekânların önlerinde uzun uzun durdukları olurdu. Böyle şurada burada gözlerine kestirdikleri şeyler vardı. Sonra bir gün evvelce beğenilmiş, mesela bir heykel, yerinden kalkmış görülünce ufak bir hüzün duyarlardı. Bir vaka ehemmiyetiyle biri diğerine haber verirdi:

— Sorma! Bizim heykeli aşırmışlar.

Bu aşırılan şeyleri için meçhul müşteri hakkında bir kin duyarlardı. Arada bir heveslerine mağlup olurlar ve evin sermayesine küçük küçük delikler açarlardı. Onların böyle birer birer alınmış, asıl yerlerine konmak zamanını bekleyerek saklanmış birçok ufak tefekleri vardı. En çok mağlup olan Ömer Behiç'ti. Bu meselede daha metin, kendisine daha hâkim davranan Vedide'den korkardı, hatta vicdanının üstünde saklanmış fiyatların yalancı günahı bile vardı.

Diğer bir meselede aralarında fikir birliği ortaya çıkmamıştı: Bu katın arka cephesinde biri küçük, diğeri büyükçe, aralarında bir aralık kapısı bulunacak olan iki odayla, yukarı katın ön ve arka taraflarında yine böyle ikişer oda olacaktı. Yatak odaları nasıl düzenlenecekti?

---

1 Arkalığı alçak ya da arkalıksız, iki kişilik geniş kanepe.

2 Raflı, taşınabilir, küçük ve kapısız dolap.

3 Tek ayaklı, yuvarlak masa.

Ömer Behiç:

— Çocuklar Andelip Bacı'yla[1] yukarıda yatarlar, diyordu.

Vedide buna razı olmuyordu:

— Mümkün değil! derdi. Yanımızda küçük odada onlar yatarlar, aralık kapıyı kaldırırız. Bacı'nın çocuk bakacak hali var mı? O da bir çocuk olmuş artık...

Bu meselenin hallini ev yapılıp bittikten sonraya ertelemişlerdi. Nihayet bir gün, nasıl oldu bilinemez, artık başlatmak için karar verdiler. Sermayelerine o kadar güvenleri yoktu, bir sene daha beklemeye karar vermişlerdi, lakin o zamana kadar bekleme devrelerine tahammül etmek için buldukları kuvvet bir gün, birden, daha fazla beklenecek olan bir seneye karşı devam edememişti.

Ömer Behiç, "Yavaş yavaş yaparız!" diyordu. "Para yetişmezse o zaman bekleriz."

Bu fikir o kadar cazipti ki Vedide, yaradılışındaki bütün dayanıklılık sönüvererek, nihayet o kadar beklenen bu uzun bekleme devresini bir sene kısaltmak zevkine mağlup oluvermişti.

O zaman Ömer Behiç için büyük bir telaş başlamış oldu. Mimarlara koşuyor, saatlerce ev resimlerinin karşısında dalıyor, güzel cephelere rastlamak umuduyla Moda'ya, Tarabya'ya, Büyükada'ya seferler yapıyor; bina yaptırmış dostlarını saatlerce sorguya çekiyor ve türlü hummalı tereddütlerden, şüphelerden sonra o görülen resimleri, karşılaşılan binaları bir tarafa atarak kendi hülyasının beyaz taş cephesine, o kâğıttan oyulmuş kadar ince, zarif oyaya dönüyordu.

Karısından bir söz almıştı: O müsaade etmedikçe Vedide gidip yapıyı görmeyecekti. Asıl maksadı ev büsbütün bittikten, hatta eşya taşınıp döşendikten sonra Vedide'yi, Selma ile Leyla'yı bir arabaya koyup oraya götürmek ve, "İşte evimiz!" demekti. Hatta yapının ilk zamanlarında Vedide'ye ayrıntılarıyla bilgi bile vermemek için onun sor-

1 Bacı, eskiden bir evde uzun süre çalışmış olan yaşlı kadınlara verilen bir unvandı.

gulayan gözlerinin karşısında kendi dayanma gücünden pek de emin olamayarak dudaklarını sıkardı. Sonra bina yükselmeye, o hayal bir vücut bulmaya başlayınca sabredemedi. Tozlara batmış halde eve döndükçe, daha yıkanmaya vakit bulmadan, o gün üçüncü çocuklarının ne kadar büyüdüğünü haber verir, resimlerini yaparak en küçük ayrıntıyı bile unutmazdı.

Kışın yağmurlu günleri gelmeden evvel çatı örtülmüştü. Fakat sermaye azaldıkça daha yapılacak şeylerin ehemmiyeti cesaretlerini kırıyordu. Aralık ve ocak aylarını yapıyı neredeyse durdurarak geçirdiler, sonra şubatın, ara sıra yaklaşan baharın müjdesini getiren güneşli günleri bu üçüncü çocuğun damarlarında taze kan dolaşımı, bir büyümek, serpilmek hevesi uyandırmış oldu. Ömer Behiç kararını unutarak bir gün karısını oraya götürdü. Beraber iki muhasebeci ciddiyetiyle yapılacak şeyleri düşündüler, sermayelerini hesap ettiler, sonra Vedide fedakârlık etti, nihayet para yetişmezse onun öteden beri hiç hoşuna gitmeyen üzüm salkımı biçiminde battal, berbat küpesini satacaktı. Vedide biraz utanarak başıyla bundan kaçınan kocasını kandırmak için:

— İşte hiç olmazsa yüz elli lira! diyordu. Sonra sen buna faiz olarak elli lira ilave edersin, tek taşlı bir küpe alırız.

Bu şartla Ömer Behiç kabul ediyordu. Artık karar verilmiş oldu. Vedide'nin annesiyle babasının Erenköy'e taşınması esnasında onlar da evlerine geçeceklerdi.

Nisanın son haftasında Ömer Behiç bir gün büyük bir haberle geldi:

— On beş gün sonra eve geçiyoruz!

O zaman nasıl taşınacaklarını düşündüler. Ömer Behiç düzenli bir yol izlemek istiyordu. Son çivi çakıldıktan, son fırça darbesi vurulduktan sonra evi sildirecek, temizletecek, muşambalarla kilimler ve halılar serilecek, mutfak takımları gidip yerleşecek ve nihayet...

Burada kahkahadan kırışarak Vedide kocasını durdururdu:

— Hangi perdeler, hangi kilimlerle halılar, hangi mutfak takımları, rica ederim?

Onlarda bu sayılan eşyadan hemen hiçbiri yoktu. Vedide gelin olurken babasının, vaktinden evvel hizmetinden çekilmeye mecbur olarak albay emeklisi maaşıyla ailesine ancak refaha yakın bir geçim hazır edebilen bu eski askerin lütfundan ziyade, Beşiktaş'ta babadan kalma, altında üç dükkânı olan bir eve, Erenköyü'nde geniş bir bağ içinde dar bir köşke sahip olan annesinin lütfuna dayanarak bir gelin odasıyla bir yatak odasından, birkaç parça mücevherle gümüşten başka bir şeye heves edememişti. Bu sekiz senelik evlilik devresi esnasında da onların bu sermayesine birçok lüzumsuz, faydasız şeyden başka bir şey eklenememişti.

Şu halde yeni evleri boş kalacaktı, her şey yeniden yapılacaktı. Ömer Behiç evi döşemede çok güzel eşyalara, eski ve nadir eserlere heves etmeyerek mümkün olan şeylerden ayrılmıyor; fakat bütün alınacak şeyleri güzel ve özenle seçilmiş istiyordu. Beyoğlu'nda görülmüş mutfak takımlarından, bir yerde keşfedilmiş yemek takımından, Baker'in[1] kilim döşemelerinden bahsediyor, karısına en küçük eşyaya kadar satın alınacak bir yer gösteriyordu. O zaman Vedide sıhhat ve saadetle dolu çehresini sevinçle örten gülüşüyle, "Ah!" derdi. "Satılacak birkaç salkım küpe daha olsa..."

Ömer Behiç hemen cevap verirdi: Hayır hayır, bunlar hep yavaş yavaş, birer birer alınacak, yapılacaktı. Artık acele etmek için hiçbir sebep yoktu. Mademki şimdi bir evleri var; ister eşyasız olsun, ister duvarları çıplak, odaları boş, merdivenleri kilimsiz, pencereleri perdesiz olsun; evet, mademki şimdi kendi evlerinin bacasından minimini bir duman tütecek ve bu şehrin hayatının havasında var olduğunun delilini göstererek etrafa haber verecek ki şuracıkta bahtiyar bir ailenin kendi evlerinde, kendi ocaklarında namusuyla kazanılmış tenceresi kaynıyor, asıl bu lazımdı. Ömer Behiç

1 İkisi İstiklal Caddesi'nde olmak üzere İstanbul'da dört şubesi bulunan büyük mağaza. 1860'ta kurulan ve giysiden mobilyaya kadar hemen her şeyin satıldığı Baker, 1948'de kapanmıştır.

bu konuda yorulmaz bir konuşmacı olurdu. Onun için en büyük saadet, insanın kendi evinin kapısını kapayıp sürmeledikten sonra, hayatını bütün dış dünyadan, bütün cihanın dağdağasından çelikten bir setle ayrılmış görebilmekti. Ve bu ancak insanın kendi evinde, benliğinden, varlığından bir parçası olan kendi cihan köşesinde mümkün olabilirdi. Evi, hayat ile onun kendi hayatı arasında öyle bir ayırıcı çizgi olacaktı ki birinin sefaletleri, ıstırapları, acıları, diğerinin neşe ve saadetini, huzur ve sakinliğini, saflık ve temizliğini gelip bozamayacaktı.

Bütün insan hayatının acıları hücum ederken her zaman ayakta bir kaya sağlamlığıyla duran bu evi şiddetli darbelerle sarsmak, yıkmak istedikçe onun henüz eşiğinde mecalden düşmüş, bezgin, âciz, daha ileriye gidemeyerek, fazla bir hamle için kuvvet bulamayarak düşüp sönecekti. Ve Ömer Behiç sıcak, rahat bir odanın penceresinden fena bir kış gününün kar fırtınasını seyredercesine, kendi evinin sıcak ve huzur veren kucağında dışarıdaki hayatın kayıtsız bir seyircisi olacaktı.

Bu bir parça bencillikti. Ömer Behiç bunu itiraf ederek dudaklarını burar, sonra küçük bir düşünme duraklamasının ardından ilave ederdi:

— Evet, fakat buna ihtiyaç var. Bencillik, elbette öyle, inkâr mümkün değil. Fakat her gün, her dakika bütün doktorluk hayatımda kalbimi zehirleyen ıstırap içindeki insanlıktan sonra bu bencillik, yalnız evimde geçecek birkaç saate ait olan bu bencillik, bir çeşit ilaç değil mi? Tıpkı hastalarıma verilen, onların ıstıraplarını onları avutarak yatıştıran ilaçlar gibi bir ilaç; bir müddet, birkaç saat uyutan, uyuşturan, insanı ıstırabından ayırarak bir müddet uyku beşiği içinde sallayan bir ilaç...

Sonra, sevgi dolu, bütün hayatının aşkını gözlerinde toplayan bir bakışla karısını sararak:

— İşte, derdi, o ilaç, sizler; sen, çocuklar ve ev...

Onun doktorluk hayatının içinden, nasıl hastalıklı bir hassasiyetle her gün eve hasta olarak döndüğünü gören

Vedide, kadınlığa mahsus bir şefkatin keşfiyle kendisinin de bu adam için tedavi edici bir doktor olması gerektiğini bulmuştu. Onun âdetiydi: Her gün daha soyunurken başlardı, hastalarını anlatırdı. Onlarla beraber hastalanarak, onlarla beraber dertlenerek, ağzından dökülen kesik kesik cümlelerle, birbirini kovalayan saldırgan kelimelerle, hayatın sıkıntıları için boğazında bir hıçkırık, bu sefaleti dindirmekten ve teselliden âciz bilim için bir hiddet nidasıyla bütün gördüklerini söylerdi. Sonra onu bu hastalıkların, bu sefaletlerin üstünde diğer bir şey, daha mühim, daha müthiş bir hastalık, daha zehirli, daha kötü bir sefalet, evlilik âlemi ve aile hastalıkları, taşkın bir asap hassasiyetiyle çıldırtırdı. O zaman kendisini kaybeder, doktorluk hayatında ister istemez bilinen toplumun bütün o feci yatak odası sırlarıyla bütün vücudu titrerdi.

Onda böyle yavaş yavaş iki kimlik, bedensel ve ruhsal hastalıklara ağlayan iki doktor kimliği ortaya çıkmıştı. Mesleğinin yolunda yaralarını sererek gelişen bu iki çeşit hastalık içinde o hasta düşerek, bir şey yapamamaktan, iki eliyle iki tarafına avuç avuç şifa ve selamet serpememekten doğan isyanla hırpalanmış, yorulmuş, eşine gelir ve onu genç ve zinde kadınlığının, bahtiyar bir eş oluşunun içinde, yanakları sıhhatle dalgalı, gözleri saadetle açılmış gördükçe siyah bir geceden sonra pırıl pırıl bir sabahı seyretmenin hazzını duyardı.

Vedide dinleye dinleye onun gördüklerini bütün tanır olmuştu. Adeta birlikte tanışılmış dostlar hakkında bilgi alırcasına ona sorular sorar, filan ve falan hakkında havadis isterdi. Hatta adım adım takip edilen hikâyeler, maceralar vardı; her ikisi de özel bir ilgiyle bu aile maceralarının birbiri ardına gelen safhalarını tetkik ederlerdi.

Etraflarında böyle birçok, türlü acılarıyla, elemleriyle, türlü gözyaşlarıyla, iniltileriyle kırık hayatlar, zavallı, hasta, kimi şifa bulamayacak yaralarla kemirilen, kimi bilinmez zehirlerle gizli gizli çürüyen hayatlar vardı. Onlar bu kırık hayatların arasında kendi aile hayatlarının zinde ve kuvvetli

saadetini daha belirgin bir hisle duyarak, kendilerini düşünen bir hazla, saadetlerinin leziz saatlerini nefis bir Kevser[1] içercesine, damla damla, süze süze, sarhoş ve mahmur yaşıyorlardı.

Nihayet işte bahtiyarlıklarının geniş bir gülüşün parıltısı gibi beyaz cephesiyle evleri, oradan geçenlere gülümseyen evleri, bu şen aile hayatının yücelik ve kıymetine bir delil şeklinde yükselmişti.

Sabahtan beri ilk defa evlerinin içinde oldukları halde sevinçten, şaşkınlıktan, biraz da beceriksizlikten mümkün değil yerleşemiyorlar, hatta yerleşmeye başlamıyorlardı.

Vedide'nin babası Mansur Bey, felç geldiğinden beri birden doğan fikirlerinden, hemen alınıveren ve herkese kabul ettirilen kararlarından olmak üzere mayısın parlak günlerini görür görmez birdenbire Erenköyü'ne taşınmak istemişti. Erenköyü'ne gidecek olan aile üyeleri ile Şişli'nin yeni ev sahipleri aynı günde Beşiktaş'tan ayrılmışlardı. Ömer Behiç bütün perşembeyi eşyayı göndermekle, Şişli ile Beşiktaş arasında birkaç sefer yapmakla geçirdikten sonra cuma sabahı, bugün, eşyanın son kalanlarıyla Vedidesini, Selma ile Leylasını bir arabaya bindirmiş, arkalarında Andelip Bacı'yı, Aşçı Sabriye Kadın'ı, hizmetçilikte kullandıkları Sabriye Kadın'ın kızı İsmet'i taşıyan bir ikinci arabayla bütün yeni evin halkını getirip yeni yuvaya koymuştu.

Bütün ev halkı, başlarında Ömer Behiç, hiçbir işe yaramayarak, hiçbir şeyi alıp yerine koyamayarak, karışmış zihinleriyle, evin köşesine bucağına alışmamış ayaklarıyla şuraya buraya yığılan eşya kümelerinin arasında dolaşıyor, yarı açılmış bir hararın içinden çekilmeye başlanan yatak takımlarının, ipleri çözüldükten sonra açılıp boşaltılmaya vakit bulunamayan sandıkların üzerine ilişerek hiçbir iş görmeden yorulan bacaklarını dinlendiriyorlardı. Yukarıya çıkarılırken, hayır aşağıda kalacak diye merdiven ayaklarında bırakılmış

1 1. Cennet'te bir ırmağın, havuzun ya da çeşmenin adı. 2. Cana can katan, hayat veren, saf, temiz, tatlı su.

iskemleler, bohçalar, hamalların yanlışlığıyla en yukarı kata kadar çıkarılan içinde kim bilir ne karışık şeylerle çamaşır sepetleri, evin içinde basılacak yer, hele koşmaksızın duramayan Selma'ya dört arşınlık[1] bir yer bırakmamıştı.

Onun için Selma da Beşiktaş'ta büyükbabasından gizlice, İsmet'in yardımıyla toplanıp el sepetinin içinde büyük bir özenle getirilmiş gülleri, yeni evin henüz toprakları çapalanmamış bahçesine dikmek bahanesiyle saatlerden beri içeri girmiyor, Sabriye Kadın'ın elinde dolu olarak gelip bugün öğleyin boşalan sefer tasının bir gözüyle toprakların içine yatırılıvermiş güllere bol bol su taşıyordu. İsmet itiraz ettikçe o, "Göreceksin bak, öyle tutacak ki bir hafta sonra benim boyumda olacak!" diyor, sonra da orada peyda olan çamur gölünün içine baygın yapraklarını salıveren, üzgün, mahzun, boyunları bükük gülleri, bir hafta sonra Selma'nın boyunda bir fidan olabilmek ümidini paylaşamayarak gittikçe başları düşen bu çiçekleri, annesine göstermek için bağırıyordu:

— Anne! Görmüyorsun ki bahçeyi! Büyükbabam şaşacak bizim bahçenin güllerine...

Evin içinde herkesten çok Sabriye Kadın iş görmüş, her yerden evvel mutfak yerleşmişti. Ömer Behiç hiç kimseye haber vermeden tasavvurlarından hiç olmazsa mutfağa dair olanını gerçekleştirmişti. Vedide'nin, "Hiç düşünmüyoruz, nerede yemek pişecek?" sorularını, "Hele bir kere taşınılsın da..." gibisinden belirsiz bir karşılıkla geçiştirdikten sonra bugün eve gelir gelmez karısını elinden tutmuş, mutfağın bir kenarında duran üç sandıkla bir küfeyi göstererek, "İşte!" demişti, "Yemeklerin nerede pişeceğini merak ediyordun. Bunlarda pişecek..."

***

Vedide şimdi Leyla'yı hamaktan indirmiş, parmaklarıyla çocuğun terden ıslanmış, yüzüne yapışmış saçlarını tarayarak kocasına:

---

1 Eski uzunluk ölçüsü, çeşidine ve kullanıldığı yere göre uzunluğu farklılık gösterir. Mimari arşın yaklaşık 75 cm, çarşı arşını yaklaşık 65 cm'dir.

— Siz hâlâ yatakları bitirmezseniz çocuklar geceyi de hamakta geçirecekler, diyordu.

O, dolgun vücutlulara mahsus bir üşeniklikle her vakit ağır işleri kocasına bırakırdı. Ömer Behiç, sırtında yalnız bir gömlek, nihayet yukarı katta yapmaya karar verdikleri yatak odasını hazırlamak için saatlerce uğraşmış, aralık kapısını açık bırakmak suretiyle her zaman gözleri önünde bulunduracakları çocuklara ayrılan küçük odaya onların yataklıklarını kurmuştu. Kuvveti daha ileriye gidemiyordu. Bedeni işlemeye alışmamış olanlara mahsus bir gevşeklikle, ilk faaliyet hamlesi geçtikten sonra, karısının yanında gecikiyor, açılacak denklere uzaktan bakarak, "Artık ne kaldı?" diyordu, "Şilteleri çıkarıp seriversek en mühim iş bitmiş olur."

Leyla annesinden kendisini kurtararak babasına koşmuştu. Minimini kollarıyla onu bacaklarından kavrayarak pantolonunu öpüyor, etrafın sevincinden, taze ciğerlerini şişiren bu saadet havasından doğan bir sevgi neşesiyle, "Bebabaci! Bebabaci!" diyordu. Sonra bu girişin ardından babasını kandırmak için ancak ensesine kadar dökülen düz siyah saçlarını dalgalandıran bir baş silkintisiyle sordu:

— Abacı nede? Baaçede? Ben de gidecem...

Sarılmaya devam ederek onu çeke çeke sürüklemek istiyordu. Peltek telaffuzuyla onu kandırmak için gülümseyen parlak siyah gözlerde, bütün bu küçük görünüşüyle öyle sokulgan, öyle sevgili bir hali vardı ki Ömer Behiç onu iki koltuklarından yakalayarak kaldırdı ve tombul yanaklarını art arda buselerle örterek taştı:

— Ah! Nine kadın! Nine kadın! Babasının ninesi, minimini ninesi...

Onu hep böyle severdi. Biraz fazla tombulluğuyla, biraz geç yürümüş olmaktan ileri gelen ancak hissedilir paytaklığıyla, biraz karıkça sesine tatlılık veren peltekliğiyle, hele her yapmak istediği şey için başını sallayarak tuhaf bir inatçı halle kararlı kararlı "yapacam, gidecem, koşacam" deyişinde, İsmet'in eline geçen her şeyden yapıverdiği bebekleri ciddi bir ağırbaşlılıkla tutup sallayarak, yine İsmet'ten geçen

bir telaffuz tarzıyla, "Benim gızıma ninni" nakaratıyla ninni söyleyişinde, bu nineliğe yaraşan, ona körpecik küçük bir nine halini veren öyle bir havası vardı ki bu kelime babasının diline kendiliğinden gelmiş, Leyla'ya yalnız babası tarafından kullanılan özel bir isim olmuştu.

Eve girer girmez ona bağırırdı:

— Nine! Neredesin nine?

O, karık ve peltek sesiyle cevap verirdi:

— Buada! Annecin yanında!

Anneciğinin yanından ayrılmazdı. Hep koşmayı, oyunlarını hep dolaşarak, oradan oraya çırpınarak seçmeyi huy edinmiş olan Selma'nın aksine, Leyla her zaman sakin oyunlar bulur; kendisine annesinin yanından, onun etrafından ayrılmayacak eğlenceler düzenler ve yüreğinin sonu gelmeyen bir sevgi fışkırmasıyla ikide birde onun kucağına atılır, boynundan, yanaklarından, saçlarından öper, öper, sonra kendisini sırayla çehresinin her tarafından öptürür ve Vedide onu doymak bilmeyen buselerle öperken Leyla kendinden geçerek hazdan gözleri süzülürdü. Babası çocukta bu sokulganlık ihtiyacını onu henüz bir yaşındayken az kaldı ellerinden alıverecek olan bir zatürreeden ileri geldiğini farz ederdi. O ne dehşetli bir hatıraydı! Bir gün çocuk sütninesinin bir ihtiyatsızlığıyla bir gezinti esnasında birden çıkıveren dondurucu bir mart rüzgârına bir saat maruz kaldıktan sonra eve gelmiş ve hemen o gece hastalık başlamıştı. Nihayet onuncu gün karı koca Leylalarını baygın, bitkin, sarhoşluğa benzeyen tutuk nefesinin içinde boğula boğula gidiyor görmeye tahammül edemeyerek öpmüşler, onunla vedalaşmışlar, son vazifeyi artık başkalarına bırakarak uzakta bir odaya kaçmışlar, orada birbirini teselliye kuvvet bulamayarak birden başlarının üstüne düşen bu matem darbesinin sersemliğiyle ıstıraplarından saatlerce kıvranmışlardı.

Birbirine bir kelime söylemeyerek, evin en küçük bir hayat kıpırtısından mana bekleyerek duruyorlardı. Ara sıra açılan bir kapı, yavaşça merdivenden inen bir ayak, sokak kapısının çekingen çıngırağı birer özel ifade kazanıyordu.

Bir aralık odalarının kapısını hafif bir el açmış ve Salime Hanım, Vedide'nin annesi, başını uzatarak, "Gelsenize" demişti, "çocuk kendisine geliyor."

O matemden sonra bu ne büyük bir sevinç olmuştu! Hastalığın şiddetlenmesinden başlayarak Leylasını tedaviye kuvvet bulamayan ve onu arkadaşlarından birinin gözetimine bırakan Ömer Behiç'in bu dakikadan sonra bütün erkeklik azmi uyuşukluğundan silkinerek tekrar ayağa kalkmış, tekrar bu adamda babalık sıfatı doktorluk sıfatının önünde silinmişti. Nekahet devresi çok iyi gitmişti, fakat bu tarihten sonra sürekli özen isteyen tedavi devresi başlamış oluyordu. En küçük sebepler çocukta pek büyük şeyler doğurabilirdi, hatta bir ara çocuğun eski tombalaklığa dönmekte gecikmesini görerek küsahat[1] illetine uğramasından korkmuştu. O zamandan sonra Leyla ufak tefek nezleden, öksürüklerden başka bir hastalık geçirmemişken bile hâlâ Ömer Behiç onun tombulluğuna tamamıyla güvenmiyordu. Onun için Leyla iki senedir türlü sıhhi bakımlar ve tedbirlerle kuşatılmıştı.

Etrafındakilerin üzerine titremesinden, ne zaman soğuk olsa evin içinde herkesten evvel onun düşünülmesinden, yediğine içtiğine, hatta her zaman hastalığından bahsedilen büyükbabasından ziyade kendisinin üstüne düşülmesinden ileri gelen bir şımarıklık ve bu kadar endişeye sebep olmasının mükâfatını etrafındakileri sevmekle vermek gerekeceğine hükmeden çocuk mantığıyla oluşmuş bir sokulganlık Leyla'nın başlıca özelliği olmuştu. Evin içindekilere hep birer, "ci!" ilave ederdi: "Bebabaci! Anneci! Abaci!.." Yalnız bacıya ilave olunacak bir şey bulamamıştı. Onu hatır için sevdiği, dişsiz çıkık çenesiyle öpmesine gücenmesin diye razı olduğu belliydi. Ara sıra kendisini idare edemeyerek Andelip Bacı'dan kaçar, fakat sonra onun, "A, baksana, hanımım benden kaçtı!" deyişine dayanamayarak kendini zorlayıp, ağzını mümkün mertebe uzak tutarak, yanağını Bacı'nın çıkık çenesine uzatırdı.

1 Çocuklarda görülen ve biçim bozukluğuna yol açan kemik hastalığı, raşitizm.

Babası bugün onu böyle, bugünün saadetinden daha da taşan bir sevgiyle adeta emerek, sömürerek öperken aşağıdan Sabriye Kadın'ın Selma'ya çıkışan sesi işitildi. Sabriye Kadın'la Selma'nın arası hiç iyi değildi. Bugün çiçeklerine su taşımak için içeri dışarı sürekli gidip gelen Selma, nihayet mutfağın çinilerini o kadar çamura bulamıştı ki evvela alçak sesle homurdanmakla yetinen Sabriye Kadın, ince, kara kuru vücudundan nasıl çıktığına hayret edilen iri, kalın sesiyle Selma'nın yaramazlıklarını babasıyla annesine işittirmek için bağırmaya başlamıştı:

— Artık yaptıkların yetişir! diyordu. Gül gibi taşları batırdın çıkardın. Nasıl çocuksun bilmem ki! Sabahtan akşama kadar didinirsin. Üstünü başını annen görmesin.

Sonra Selma'nın ince, yavaş sesiyle onu yatıştırmaya çalıştığı anlaşılıyordu. Sabriye Kadın daha da sesini yükselterek ilave ediyordu:

— Bari İsmet'e rahat ver de kız bir iş görsün! Senin yüzünden benden yine dayak yiyecek...

Annesinin en olmayacak bahanelerle, sinirine her dokunan şeyin öfkesini kendisini dizlerinin arasında kıskıvrak bağlayarak yumruklamakla çıkardığını her gün tecrübe eden İsmet –on dört yaşında, annesine benzer, kara kuru, babasının bir gün Bursa'ya bağlı köyünden getirerek İstanbul'da aşçılıkla para kazanıp yine kendisine yardım için gönderen Sabriye Kadın'ın başına atıverdiği bu cılız kız– şu dakikada kim bilir evin ne tarafında büzülmüş, sinmişti. Selma yavaşça silinerek merdivenleri ağır ağır çıkıyor, çamur olmuş elbisesiyle birden annesinin yanına girmeye cesaret edemeyerek bir bahane arıyordu.

O bahaneyi sofada buldu. Taşınılırken en son hatıra gelen şeyi Ömer Behiç kendi eliyle bir kâğıt parçasına sararak Andelip Bacı'nın koltuğuna kıstırmıştı. Selma onu alarak odaya girdi, annesine bakmaksızın babasına hitap etti:

— Beybaba, bunu ne zaman yerine koyacaksınız?

Ömer Behiç birden hatırlayamayarak soruyordu:

— O nedir kızım? Nereden çıkardın?

Leyla ablasına yaklaşmış, ellerini uzatarak kâğıdı açmaya çalışıyordu. O zaman sokak kapısının kenarına konacak olan sarı, zarif tabela göründü. Ömer Behiç bunu çocukların elinden aldı, bir daha baktı:

Ömer Behiç
Dahiliye Mütehassısı

Evet, ev bununla tamamlanmış olacaktı. Onu özel olarak hazırlanan yerine kendi elleriyle koyacaktı. Karısına, "İşte her şeyden evvel yapılacak bir iş!" diyordu. Sonra çocuklarına, "Haydi!" dedi, "Siz de önüme düşün, bana yardım edersiniz..."

Bu tabela onun bütün hayatının özü, varlığının delili hükmündeydi. İsminin altına o yarım satırlık cümleyi yazabilmek için nasıl yorucu, yıpratıcı hayat devrelerinden geçmiş; ara sıra ümitleri kırılarak, artık çalışmaya kuvvet bulamayarak aylarca devam eden tembelliklerden, tekrar uğraşmak, çalışmak, bu boş hayatı bir şey olmakla doldurmak için uyanan heveslerden oluşan o uzun azim ve çalışma yıllarının silsilesini nasıl sıkıntı ve eziyetlere göğüs gererek sürüklemişti! O küçük bir memurun oğluydu, çocukluğunda tahsili düzensiz geçmişti. Babası İstanbul'un her mevsimi başka bir yerde geçiren kiracılarından biriydi. Onun için semt değiştikçe çocuk mektep değiştirirdi. Oldukça büyümüş bir yaşa kadar babasının her dediğine hiçbir itiraz etmeksizin uyan Ömer Behiç, nihayet bir meslek seçimi için hazırlanmak gerekince kendi arzusundan başka bir şeyi dinlememekte inat etmişti. O zamana kadar uysal ve itaatkâr tabiatından başka bir şeyini bilmedikleri bu çocukta ansızın bir azim ve istek ortaya çıkıvermişti. Doktor olacaktı. Babası onu ahbabından bir kalem mümeyyizinin[1] himayesiyle ya Dahiliye'ye ya Maliye'ye yerleştirmek fikrindeydi. Ona her

1 Kalem, resmi dairelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer; kalem mümeyyizi, kalemdeki kâtiplerin yazılarını düzelten, tamamlayan memur.

zaman devlet hizmetinde yükselme ihtimalleri parıltılı rüyaların göz kamaştıran cazibeleriyle tekrarlanmıştı. Babası söylerken o hep somurtarak dinler, dinler, nihayet artık kandırılmış olduğuna hükmettikleri bir sırada başını kaldırarak cevap verirdi: "Ben doktor olacağım."

Bir gün eve hiç umulmayan bir haberle geldi: "Ben mektebe girdim!" Hep hayret ederek yüzüne bakmışlardı. Evet, evde kimseye haber vermeden kendi işini kendi görmüş, nihayet Mülkiye Tıbbiyesi'ne[1] girebilmek için çare bulmuştu.

Eniştesi, kendisinden dört yaş büyük olan ablasının kocası, o zaman Maliye'de bir kâtipken şimdi taşralarda muhasebecilikle dolaşan Şakir Bey, çocuğu himaye etmiş, nihayet Ömer Behiç'in, bu emrivakiden sonra, artık bir doktor olmasına karar verilmişti. Babasının oradan oraya ev değiştirmek merakına uyarak Sarıyer'den, Paşabahçesi'nden, Haydarpaşa'dan, Kısıklı'dan, Fener'den, hatta Horhor'dan, Vefa'dan, Samatya'dan Gülhane'ye senelerce taşınmış, elbisesinden, yiyeceğinden kısarak, harçlığından arttırdığı paralarla Beyoğlu'ndan tıbba dair kitaplar edinerek geceleri bunların üzerinde uykusundan bile vazgeçmişti. Onun etrafında gündüzleri kıymetli saatlerini tavla, dama başında geçirenler, Galata'nın itiraf olunamayacak sokaklarında dolaşanlar vardı. O ne zaman ısrarlara mağlup olarak bunlara eşlik etse hatasının akabinde onu aylarca tekrarlamaktan koruyan bir pişmanlık duyardı. Nihayet mektepten birincilikle çıkıp da Avrupa'ya gönderilecek olanlar arasına dahil edilince ne mektepte ne evde kimse şaşmadı. Yalnız annesinde bu başarı sevinçten ziyade keder uyandırmıştı. Bu kederde asıl derin bir matem manası vardı ki Ömer Behiç'in de neşesine bir acılık vermişti. Daha ilk senesi çok az arayla annesini, babasını kaybedince annesinin o matem manası açıklık kazanmış oldu. Fakir odasında, kimsesizliğinin içinde kendisini büsbütün yetim bularak ne gözyaşları dök-

1 Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (sivil tıp okulu). 1867'de, sivil hekim yetiştirmek için İstanbul'da açılan tıp okulu.

müştü! Artık ona ne ruhunda destek ne varlığında yardımcı olacak kimse kalmamıştı. Yalnız, onların vefatından sonra taşrada bir memuriyet bularak İstanbul'dan ayrılan eniştesinden, ablasından nadir mektuplarla daha nadir küçük küçük yardımlar geliyordu. Bu ilk seneden sonra hayatı kimsesizliğinin hüsranı içinde büyük şehrin eğlenceleriyle bile geçmeyen bir hüzne mahkûm olmuştu. Hele bir kış, onu bir hafta yatağında alıkoyan bir hastalık esnasında, isterse uzaktan olsun, sevgisiyle kendisini sarıp tedavi edecek bir anneden artık yoksunluğunu düşünerek saatlerce süren gözyaşı buhranları geçirdi.

Hayatının yalnızlıklarını bir hayal âlemi yaratarak şenlendirir olmuştu. Kendi kendine kitaplarının üstüne kapanıp uyuklayarak düşünürdü: Burada tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul'a dönecekti. Orada yavaş yavaş, pek acele etmeyerek bir mevki tutmaya çalışacaktı. Nihayet mesleğinin ona ekmek verebileceğine aklı yatınca bir aile hayatı kurmaya lüzum görecekti. Bu hayali süsleyerek gelecekteki eşini, çocuklarını, evini zihninde resmeder, kalp ve hayalinde onlara birer hayat verirdi. Bu hayal kimsesizliğinin buzlarını eriten sıcak bir nefes şifasıyla ona kuvvet ve teselli bahşederdi.

Ta o zaman kurulan hayali bir sahnede bir kapının kenarında, kendi ismiyle, o yarım satırlık cümleyle sarı tabelayı görürdü.

Bugün onu Selma ile Leyla'nın ellerinden alınca bir an içinde, şimdi uzak kalan o didinme yıllarının ıstırabını hatırladı. Bu anda tekrar annesini düşündü. Babasının hatırasına da bir bağlılığı vardı, fakat üzgün veya mutlu zamanlarında ruhunun elinde olmayan bir hamlesiyle hayali annesinin kucağına atılırdı. Annesizlik acısından hiçbir zaman şifa bulmamıştı. Hele bugün onu ta ruhunun derinliklerinde sızlayarak hatırlıyordu. Ne olurdu, o da şu dakikada bu ailenin saadetine şahit olsaydı ne olurdu? Onun gözlerinden bugün sevinç yaşları dökülerek bu yeni evin havasına bir rahmet ve selamet zemzemi gibi serpilseydi?..

— Nine kadın! Elimi bırakma, düşeceksin...

Selma önde, Leyla yanında iniyorlardı, Vedide merdivenin yukarısından Sabriye Kadın'a sesleniyordu:

— İsmet'le beraber gelseniz de biraz iş görülse! (Sonra birden aklına Andelip Bacı geldi) Bacı nerede? Yine kendine uyuşacak bir yer bulmuş olmalı...

Onu hep unutmuşlardı. Nihayet ele geçirilen İsmet'i önüne katarak merdivenden çıkmaya başlayan Sabriye Kadın:

— Bacı kaç saattir yukarıda! diyordu. Ben onu sizin yanınızda zannediyordum.

Vedide yukarıya koştu, boş evin içinde genişleyen bir yankılanmayla öten sesiyle kim bilir nerelerde uyuşup kalan Bacı'yı çağırıyordu:

— Bacı! Neredesin Bacı?

Vedide onu kendisine ayrılan küçük odada, hiç yanından ayırmadığı yemeni seccadesinin üzerine kıvrılarak, galiba öğle namazından sonra başından çıkarılmaya vakit bulunamamış örtüsüyle uyuyor buldu. Bacı sanki odasında sahiplik hakkına bir uzun uykuyla başlamak istemişti. Vedide'nin kahkahalarıyla açılan gözlerini ovuşturarak telaşla seccadesinin üzerinde toparlandı:

— Ah, Hanımım, ayıplama! diyordu. Yorulmuşum da... Ee, ne kadar olsa ihtiyarlık! Artık Bacı'dan iş beklenir mi? Ayıp ettim değil mi Hanımım? Bugün hiç uyunacak gün mü!

O her yaptığının ayıp olmasından her zaman şüphelenirdi. Yaşının bunaklığından ileri gelen bir çene düşkünlüğüyle kuruntu ürünü ayıplarını affettirmek için bitmez tükenmez cümleleri, artık halledilip bitmiş konulardan sonra durup durup ayıp olmadıklarında fikir birliğine varılmış şeylere döndüğü olurdu. Ona, "A, hiç ayıp değil, niçin ayıp olsun Bacı?" denirdi. Artık aklı yatar, susardı; sonra bir saat arayla birden yine onu hatırlayarak, "A, pek iyi, ayıp ettim Hanımım! Siz mahsus öyle söylediniz" derdi.

Vedide birden anladı ki bu uyku ayıbı akşama kadar onları meşgul edecek, Bacı'nın dilini tutmak için yarı ciddi, yarı şaka bir tavırla:

— A, elbette! dedi. Saatlerden beri işe başlamak için hep seni bekliyoruz.

Bacı davranmıştı. Kırkık kınalı saçlarının arasında daha sarı görünen çehresinde pek şaka olduğuna itimat edemediği bu azardan büyük bir endişeyle sırıtarak Sabriye Kadın'a soruyordu:

— Hanımım benimle eğleniyor, değil mi? Hiç Bacı'nın artık işe ne yardımı olur? Ama Bacı'nın bu haline bakıp da ayıplamamalı. Onun bir vakitler tek başına koca konakları idare ettiğini bilirler. Büyükkadınım size bir söylese de...

Büyükkadını Vedide'nin annesiydi. Bacı, Salime Hanım'ın doğumunda alınmış, evlendiğinde çırak çıkarılmıştı.[1] O zaman sade Andelip olan Bacı'nın on senelik bir evlilik hayatından sonra bir gün, birden ağlayarak Salime Hanım'ın kapısına döndüğü görülmüştü. Ta gençliğinden beri öyle meyve vermez kavrulmuş bir ağaç hali vardı ki uzun bir ümit devresinden sonra nihayet kocası, "Ben sana bir şey söyleyeyim mi?" demişti. "Ben asıl soyumu sürdürmek için evlendim. Senin çocuk doğuracağın yok. Ya bırakırsın üstüne evlenirim yahut..." Andelip düşünmeye lüzum görmeden bu ikinci şıkka karar vermişti. Nasıl, onun kendi evine başka bir kadın gelecek ve belki o, kocasına kendisinin vermediği şeyi verecekti, öyle mi? Bu fikre isyan etmiş, kimseye danışmaksızın hemen o gün nikâhından vazgeçerek herifi evden dışarı atmıştı. Salime Hanım, "Ne yapalım?" demişti, "Evini kiraya verirsin, başka kısmetin çıkıncaya kadar Vedide'ye bacılık edersin."

Andelip'in bacılık unvanı bugünden başladı. Kalbinde gizli bir ümitle elbette bir gün dulluk hayatına son verecek olan kısmetin çıkmasını bekleyerek beyninin içinde ikinci kocasına da bir çocuk veremeyerek yine ayrılmak korkusunun kurduyla, dadılıktan bacılığa sabırla, tevekkülle geçivermişti.

---

1 Saray ve konaklarda çalıştırılan cariye ve kölelerin yıllarca hizmetten sonra geçimleri sağlanarak ayrı çıkarılıp ev bark sahibi edilmesi.

En evvel yapılacak işlerinden bahsederek bir hafta ortadan kaybolmuştu. Dönüşünde haber verdi: Evine kiracılar girmişlerdi bile. Yalnız bir odasına en kıymetli eşyasını, çırak çıkarılırken ona verilen, o zamandan beri dokunulmaya kıyılamayarak yeşil tahta sandığında titizlikle saklanan çeyizini, hele Salime Hanım'ın gelinliğinden kalarak Andelip ile beraber çıkan mor kadife kürk kabını, sarı üstüne çiçeklerle donanmış uzun etekli mantin[1] entariyi, bütün halayıklık[2] hayatında bir karınca tutumuyla toplanıp biriktirilen, ortalık süpürüldükten sonra faraşın içinden ayıklanarak lazım olur fikriyle saklanan dökuntülere, kırpıntılara kadar, hepsini, ikinci evliliğine bırakarak yerleştirmişti. Bakır takımını, ot minderlerle yastıklarını, kurban derilerinden biriktirilerek bir büyük erkân minderi[3] meydana getiren yünlerini, yataklarıyla yorganlarını, bunların arasında hanımın Vedide'ye lohusalığında işlettirilmiş mavi hare üzerine kasnak yorganı, sarı sinisiyle pirinç mangalını hep birer birer istif etmiş, üzerlerini örtmüş, farelere karşı bir ihtiyat tedbiri olarak ortaya içi suyla dolu bir çukur tabakla bir kenara, içinde bir parça peynirle bir kapan bıraktıktan sonra anahtarı besmeleyle iki kere çevirerek şal kuşağına bağlamış, yalnız koltuğunda ayrıca bir bohçayla eve gelmişti.

O anahtar kuşağını terk etmezdi. Andelip haftada, on beş günde bir Köprü'ye[4] iner, oradan Eyüp'e kadar gider, Balcılar yokuşunu tırmanarak evine girer, kiracılar komşuya çıkmışsa eşiğine çömelerek sabırla bekler, kömürlükten tavana kadar bu üç buçuk odalık harap kümesin her tarafını dikkatle gözden geçirip merdivene damlamış bir zeytinyağı lekesinden, bir çubuğu yerinden oynayarak bir bez parçasıyla tutturulmuş kafesten başlayarak kiracılara epey-

1 Kalın ve parlak bir tür ipekli kumaş.

2 Kadın köle, cariye, hizmetçi.

3 Büyüklerin oturduğu tek kişilik, rahat, geniş minder.

4 İstanbul'da, Haliç'in iki yakasını birbirine bağlayan Galata Köprüsü. 1800'lü yılların sonlarında vapurlar Galata Köprüsü'ndeki iskelelerden hareket ediyorlardı. 1994'te tamamlanan ve bugün kullanılan Galata Köprüsü'nde vapur iskelesi yoktur.

ce çıkıştıktan sonra, kalbinde bir mabede girercesine derin bir huşu ile, bütün servetinin hazinesini hiç unutulmayan besmelesiyle açar, anahtarı tekrar çıkararak artık kapıyı içeriden kilitler ve burada saatlerce kalır. Orada ne yapar?

Sık sık değişen kiracılardan hiçbiri bu sırra vâkıf olamamıştı. Bir kere Andelip kapının bir tarafında meraklı bir göze yetecek kadar küçük bir delik fark ederek çabuk kilitlemiş ve artık bu deliği yapan kiracıya emniyeti kalmamış, onu hemen çıkarmıştı. Bir cinayet kadar ehemmiyet verdiği bu vakayı galiba bir tembih olarak, her yeni ortaya çıkan kiracıya anlatmak artık bir kuralı olmuştu. Kiracılar saatlerce süren bu ziyaret esnasında yalnız derinden bir çan sesi işitirler. Yeşil tahta sandığın kilidine mahsus olan bu marifeti keşfedemeyerek nihayet merakını Bacı'dan sormakla halletmek isteyen bir kiracısına Andelip manalı bir tebessümle, "A, anlayamadın mı?" demişti, "Hırsız dokunmasın diye odaya öyle bir tuzak kurdurdum."

Bu, kiracısına sanki bir tehdit olacaktı. Türlü aşırı mübalağalarla o gün mahallenin içinde bu söz büyüyerek yayılmıştı: "Ne dersiniz Andelip Hanım'a?.. Odasına tılsım yaptırmış. Evvel de odasını açarken kaparken hep bir şeyler okurmuş..."

Uzaktan uzağa kulağına çalınan bu söylentiye Andelip kızmamış, onu yalanlamaya lüzum görmemiş, hatta o zamandan sonra tahta yeşil sandığın kilidini fazlaca bile öttürmeye başlamıştı.

Eşyasını birer birer inceleyip silktikten, tozlarını aldıktan sonra, odasına girip çıktığı sırada yabancı gözlerin içeri bakmasına imkan bırakmayarak çukur tabağın suyunu değiştirir; kapanın iğnesine, gelirken mahallenin bakkalından, "Ver bakalım, benim tayınımı!" şakasıyla alınan bir topaç peyniri takar, ikinci kısmetin çıkmasına kadar uyuyacak olan bu zavallı eşyaya derin bir göğüs geçirmesiyle veda ederek kapısını kilitler, kendi kendine mırıldanarak, "Artık Allah'a emanet!" der, kiracılara her zaman tekrarlanan, "Evimi temiz tutun, sonra karışmam ha!.." tembihiyle veda eder.

Bu iş bitince artık Andelip'in gezmesi başlar: Bütün eski komşularını dolaşır, kiminde beş dakika, kiminde bir saat, dönen dedilerin koduların ehemmiyetine göre gecikerek, nihayet bir haftalık, on beş günlük eğlencesinin yorgunluğuyla ve hep çıkması ümidi gelecek sefere ertelenen ikinci kısmetin gecikmesinin bezginliğiyle her dönüşünde boyu bir parça daha bükülerek sular kararırken eve dönerdi.

Seneler o kadar çabuk geçti, o boy yavaş yavaş kıvrıla kıvrıla o kadar eğrilip çöktü ki nihayet Andelip çıkmamakta garip bir inat gösteren bu ikinci kısmetten artık ümidi kesmek gerekeceğine, kalbinden buzlar akıtan bir titreyişle hüküm verdi. Yalnız bir defa o ölmüş ümide taze bir hayat, o çökük boya yeni bir kuvvet verecek bir olay oldu. Bir gün Andelip'i ziyaret için ta Eyüp'ten Beşiktaş'a kadar bir kadın geldi. Bu, hayatı şüphe uyandıran bir kadındı ki mahallede Fakihe Hoca namıyla tanınmıştı. Hayatının bilinmezliğinden, hocalık unvanından ve ona mahalle kadınlığının üstünde bir hal veren vakarından ileri gelen bir hürmetle, her şeye uzanmaktan çekinmeyen mahallenin en keskin dilleri bile, Fakihe Hoca'dan bahsederken ağızlarında ancak birkaç kere döndükten sonra harekete gelirdi. O, Eyüp'ün bazı hatırı sayılır aile çocuklarına ders verir, hastalara nefes eder, mevlit okur, düğünlerde yeni gelinlere güveylere en mahrem hizmetlerini sunar, pek acil hallerde gizlice ebelik yapar ve özellikle köşede bucakta unutulmuş kızlarla dulların saadetine çalışırdı. Hoca Fakihe Hanım'ı her şeyden çok bu son meziyetiyle tanıyan Andelip'in, onu görür görmez yüreği hoplamıştı.

O gün evin içinde Andelip hiç kabına sığamadı. Fakihe Hoca'ya nasıl ikram edeceğini bilemedi. Onu yalnızca bir odaya kapadı. Ancak yarım saatlik bir görüşme yanaklarına adeta taze bir hayatın kanını getirdi. Misafirini bir kahve altı kabul etmeden salıvermek istemedi. Nihayet kapıdan geçirirken öpmek bahanesiyle elini alarak avcuna bir şey bile sıkıştırdı.

Evin içinde bu ziyaretin mahiyeti derhal anlaşılmış oldu. O zaman bir çocuk olan Vedide, bacısının boynuna atılarak,

"Düğün ne vakit?" diyor; Mansur Bey, "Andelip'in başına yine kuş kondu. Lakin bu sefer göreyim seni Andelip, bir tosun çıkarmalı!" şakasıyla askerce kahkahalarını salıveriyordu. Bugünden sonra Andelip'in sık sık Eyüp'e gittiği, gecelerce ortadan kaybolduğu görüldü. Evinde artık odasını, eşyasını ihmal etti. Yalnız oraya girer, yeşil tahta sandığını açar, yine acele, koltuğunda bir şeyle çıkardı. Mahallenin içinde Fakihe Hoca'ya hürmetten yalnız fiskosla yayılan bir söz olmak üzere, "Andelip bütün eşyasını elinden kaptırıyormuş ayol! Bari aslı faslı olsa!" deniliyordu. Bu meselenin aslı faslı olup olmadığına bir türlü hüküm verilemedi. Bir gün Fakihe Hoca gizlice ebelik ederken müthiş bir hata neticesiyle hem çocuğun hem ananın hayatını tehlikede bırakarak korkusundan sıvıştıktan sonra evine girer girmez avlunun ortasına boylu boyuna uzanıvermişti.

Andelip Eyüp'e gelip de Fakihe Hoca'nın vefatı haberini daha yokuşun aşağısında işitir işitmez kemiklerinin bağları birden çözülüvermişçesine hemen oraya çöküvermiş ve ilk önce ağlayamayarak kuru gözlerle bu kara haberi veren kadına şaşkın şaşkın bakakalmıştı.

Andelip o gün Beşiktaş'a döndüğünde başı omuzlarının arasından biraz daha öne doğru kaymış, boyu biraz daha eğrilmiş göründü. Bu darbenin altından ona canlı bir soru işareti şekli veren bir görünüşle kalkmıştı. Bu şekliyle kaderden şu ikinci kısmetin elinden alınmasının hâlâ sebebini soruyor gibidir. Bu olaydan sonra Andelip hafif bir humma geçirdi, Eyüp'e aylarca inmedi. Kendini büsbütün dul kalmaya mahkûm etmiş miydi? Bu şimdi bile tamamıyla anlaşılamamıştır. Vedide'nin küçük kardeşi, gelecek sene kurmay sınıfına geçmesi beklenen Sadettin, bütün tatil gecelerini Andelip Bacı'nın evliliğine dair icat edilmiş olan oyunlarla geçirir ve herkes fark eder ki bu oyunlardan Andelip'in zannettirmek istediği kadar canı sıkılmıyor. Ara sıra Sadettin bu kavrulmuş vücudu kollarının arasında sıkarak, "Benim minimini karıcığım!" hitabıyla onu öpmeye çalışırken Andelip adeta asabi bir namus korkusuyla pörsük yanaklarını kaçırmaya çalışır

ve ciyak ciyak bağırarak, "Ayıp, ayıp! Ben senin anneni elimde büyüttüm. Hiç insan bacısına öyle şeyler söyler mi?" der. Bu müdafaaları farz ettirir ki bu oyunların tamamıyla şaka olduğuna kati surette inanmamaktadır. Hatta Sadettin onu biraz ihmal eder ve oyunlarını biraz unutur görünse Andelip vesileler bularak sırnaşır, "Artık küçükbeyimi evlendirmeli" girişiyle onun hatırına getirir. Bugün Beşiktaş'ta ondan ayrılırken Sadettin, "Artık yeni eve taşınıldı, gelecek hafta oraya güvey girerim!" demişti. Andelip yüzünü kapayarak feryat etmişti, "A, ayıp, ayıp!" ve etrafındakileri şahit göstererek: "Bakın, bacısına neler söylüyor!"

Dünyada en büyük endişesi "ayıp"tı. Halayıklık hayatında her vesileyle zihnine sokulan bu kelime, nihayet oraya öyle derin bir izle kazınmıştı ki zihninde beliren şeyler içinde en çok onun hayat ve kuvveti vardı. Kelimenin manası gittikçe büyüyen bir kapsamla zihninde genişleye genişleye Andelip artık bütün hayat ve cihanı bu kelimenin arasından görür olmuştu. Dünya onun gözünde ayıp olan şeyler ile ayıp olmayan şeylerden meydana gelmiş bir derlemeydi ve şüphesiz, bu derlemeyi oluşturan şu iki unsurdan birincisi ikincisinden kim bilir ne kadar fazlaydı!

Hele bugün şu uyku ayıbı yüreğinin üstünde büyük bir suç ağırlığıyla duruyordu. Vedide nihayet Sabriye Kadın'la İsmet'in harardan çıkararak getirdikleri şilteleri yataklıklara koyup yerleştirirken Bacı o müthiş ayıbı affettirmek için çarşafların ucundan tutarak, yastıkların yüzlerini ütüleyerek telaş içinde yardım etmeye, faydalı olmaya yelteniyordu.

***

Derin bir gönül rahatlığıyla hafifçe gülümseyerek Ömer Behiç sarı tabelaya baktı. Selma ile Leyla bahçe kapısının parmaklıklarına tutunarak birbirini kovalayan tramvayları, bu yeni hayat muhitinin yeni eğlencesini seyretmekle meşgulken, o, tabelayı yerine takmıştı. Artık ev bununla tamam oluyordu.

Uzun bir şey okuyormuşçasına sessiz, gözlerinin harfler üzerinde geciken duraklamalarıyla bu iki kısa satırı tekrar

tekrar okuyordu ve bu iki satır büyüyerek, uzayarak, gelip geçenlere bir teselli seslenişiyle, "Geliniz!" diyordu. "Geliniz, siz, bütün biçareler, sefiller, hasta çocuklarına şifa dilenerek dolaşan analar, ciğerlerini kemiren yara için deva arayan gençler, yatakta, hasta, yarın belki çocuklarını aç bırakacak babalar için bir parça daha hayat bekleyen kadınlar; hayatın bütün dertleriyle kahrolmuş, sefil, perişan sürüklenen zavallılar, siz, hepiniz buraya geliniz! Burada bir parça ümit, gözyaşlarınıza ufak bir dinme anı verecek bir teselli, hatta kim bilir, ihtimal şifa bulacaksınız! Fakat burada bir şey bulacağınızdan emin olabilirsiniz: İnsanoğlunun sefaleti için daha bitmez tükenmez bir merhamet ve şefkat."

Heyhat! Onun bütün o ağlayan, inleyen insanlara verilecek başka nesi var? İşte asırlardan beri üstün gelmek, bütün imkânsızlıkları kırıp parçalamak, ifşa edilmeye rıza gösteremeyen bütün sırları iradesine esir etmek isteyen, uğraşmaktan, her gün tazelenen korkusuzca bir azimle hep mücadele etmekten yorulmayan bilim, biçare insanların, o biçare insanların o biçare bilimi, nihayet, ağzını açarak ateşten kavrulan ciğerlerine bir damla şifa suyu serpilmesini bekleyen insan ıstırabına sahte ümitlerden, yalan tesellilerden başka ne bahşedebiliyordu? Bilim, insanlığın gelecekteki bu muhteşem güneşi; göğsünden bütün hayat sefaletinin üzerine, ısıtıp dirilten, yakıp temizleyen ateşlerinin tufanları boşanacak olan o güneş henüz ne kadar âciz, ne kadar miskindi. Ya Rab! Doktorluk hayatında kaç kere basit bir nezlenin, inatçı bir öksürüğün karşısında ellerini ovuşturmaktan başka bir şey yapamamaya mahkûm oldukça bilimden şüphe etmiş, bilimin iflasına inanmak istemişti. Fakat sonra itimadına musallat olan bu geçici sarsıntının arkasından ümit yeniden hâkim olurdu. Bu âcizlik ve beceriksizlikle beraber bilimin fetihleri ve zaferleri ne şaşaalı bir başarı silsilesi meydana getiriyordu. Onun gözlerinde ne kadar karanlık sır açıklık kazanmış, hayatın ne kadar karanlık gizlilikleri meydana çıkmıştı! Elbette nihayet, bugün ancak ilk aydınlanışı görülen bir semanın

saadet güneşi doğacak ve onun ışık ve sıcaklığı altında bir başka mesut insanlık yetişip yaşayacaktı. Bugünün bilimi hiç şüphe yok ki o beklenen güneş değildi, fakat bu karanlıklar içinde mümkün mertebe düşmeksizin yürümek, onun parıltısı ufukları tutuşturuncaya kadar ilerleyebilmek için bu yol gösteren bir meşaleydi. Ömer Behiç kendi kendine, "Onu taşıyanlar, bizler, yorulmamalı, durmamalı, yürümeli, her vakit yürümeliyiz. Ne önemi var? Biraz sendelemekten, arada bir düşmekten ne zarar çıkar? Yeter ki düştüğümüz yerde kalmayalım..." derdi.

Leyla artık tramvayları seyretmekten usandı, ablasının güllerini görmek istiyordu. Şimdi babasının yanında, eline asılarak:

— Bebabaci, aydi! diyordu. Baaçe gidecem...

Selma, nihayet bahçesine sıra geldiğini görmekten sevinçle, önlerine düştü. Yeni eve taşınma haberi çıktıktan sonra Selma bütün dilbazlığıyla babasını kandırmaya başlamıştı: Yeni evin bahçıvanı o olacaktı. Babası ona bir çapa, bir kova alacaktı; annesinden bahçeye has bir önlük istiyordu. Sonra dayısıyla beraber çiçek pazarına gidecekler, oradan tahta kutular içinde çiçekler getireceklerdi. Bahçede babasına göstererek:

— Buraya bir erik ağacı, oraya bir dut, bir de hünnap dikeriz olmaz mı beybaba? diyordu.

Selma evin içinde çiçeklerden sonra yemiş merakıyla meşhurdu. Babasının doktorluğuyla hiç de bağdaşmayan bu merak hemen her gün ikisinin arasında Selma'nın gözyaşlarıyla son bulan tartışmalara sebebiyet verirdi. Onun bu merakına başlıca büyükbabasıyla büyükannesi hizmet etmişlerdi.

Bugün Selma'nın bu fikrine birden itiraz etti:

— Bahçeye istediğin kadar çiçek dik: Güller, karanfiller, ortancalar, menekşeler, şebboylar, yaseminler, bütün çiçek pazarını buraya getirirsin, fakat yemiş ağacı yok. Hele eriklerden, hani ya o senin ceplerinde bularak attığım yeşil eriklerden bir tane bile bu eve girmeyecek!

Sonra bu ciddi nutkuna çocuğu sevindirecek bir son vermek için ilave etti:

— Hele iş bitsin, eve bir kere yerleşilsin de ben sana bahçıvan da getirtirim. Sana hatta Leyla'ya birer küçük çapa, ağızlarında minimini birer süzgeçle birer kova...

Birden sustu. Kapı mı çalınmıştı? Evet, Selma da öyle zannetmişti. Yeni evlerinin kapısını ilk defa işitiyorlardı. Bu, evin içinde mühim bir vaka ehemmiyetini aldı. Yukarıdan Vedide'nin sesi işitildi:

— Bey! Kapı mı çalındı?

Çocuklar şaşkın, hatta biraz korkarak babalarının yüzüne bakıyorlardı. Kapı bir ikinci defa, bu sefer kuvvetlice, bu yerleşmemiş evin içinde fazla bir sesle öterek çalındı. Bu, üçüncü çocuklarının ilk hayat çığlığı gibiydi. Yukarıdan Vedide'nin sesi ilave etti:

— Aman kapımızın ne güzel sesi varmış!

Nihayet Selma koşmuş, kapıyı açmıştı. Ömer Behiç ilk bakışta giren kadını tanıyamadı, sonra kucağındaki çocuktan fark etti:

— A, sen misin, Sûzidil?

Vedide gelenin kim olduğunu merak ederek merdivenin yukarısından bakıyordu. Kadın bir eliyle peçesini açarak kucağından çocuğu indirdi ve etekleyerek[1] cevap verdi:

— Bugün Beşiktaş'a indim de taşındığınızı orada haber verdiler de daha hizmetçileri yoktur, gideyim yardım edeyim dedim...

Soluk nefti çarşafının altından gözlerini kaldırmayarak söylüyordu. Şimdi Vedide de inmişti. Sûzidil nihayet çocuğunu indirdi, Vedide'yi etekledi:

— Allah mübarek etsin Küçükhanım! dedi. Ev pek güzel olmuş. İnşallah daha daha konaklar yaptırırsınız.

Vedide:

— Ne iyi ettin de geldin, Sûzidil! dedi. Biz de ne yapacağımızı şaşırdık. Sabriye Kadın mutfağından çıkınca büsbü-

---

1 Selamlamak ve saygı göstermek amacıyla birinin eteğini öpmek ya da öper gibi yapmak.

tün şaşırıyor. (Sonra kocasına döndü) Sahi Bey! Her şeyden evvel hizmetçinin çaresine bakalım.

Bu mesele Ömer Behiç'in en büyük dertlerinden biriydi. Kati ihtiyaç hâsıl olmadıkça evin içine erkek hizmetçi koymamak kararlarından başlıcasıydı. Onun için öyle bir hizmetçinin tutulmasına lüzum vardı ki hem erkek misafirleri kabul edebilsin hem de sokakta çocuklara eşlik... Bu esasa karar verilmiş olmakla beraber uygulanmasında ve özellikle eve alınacak olan bu yeni unsur için talihin bir lütfuna tesadüfte o kadar zorluklar tasavvur ediyordu ki kendisine yerleri haber verilen hizmetçi idarelerine müracaat etmeye henüz cesaret bulamamıştı. Bunları görmeden ne olmaları lazım geleceğini keşfediyordu. Fistanlarının etekleri kim bilir nasıl sokak çamurlarıyla kirlenmiş, çalıntı bir gömlek yahut berber kalfası bir âşık için kapısından kovularak koltuğunda bir gazete parçasına sarılı üç buçuk kirli çamaşırıyla idarenin kırık sandalyesinde onu bu çamur dünyasından çekip götürecek müşterinin çıkmasını bekleyen bayağı kadınları hayalinde görerek şimdiden tiksiniyordu

Şimdi bir koluyla Selma'yı, bir koluyla Leyla'yı çekerek öpen Sûzidil'e sordu:

— Ferit nasıl? Hâlâ göğsü ötüyor mu? Gel bakayım Ferit...

Bu iki yaşını geçmişken hâlâ on adımdan fazla yürümek istemeyen, kansız, anasının sütünden mahrum edildikten sonra sade suya pirinç lapasından başka bir şeyle beslenemeyerek cılız, sıska kalan bir çocuktu; hep nezleye meyilli göğsü yıpranmış bir körük hışırtısıyla öter dururdu. Selma'nın eskisinden küçültülerek yapılmış bir ceket bozuntusunun içinde büzüldü; fesinin üstünden yüzünün yarısını örtecek şekilde bağlanmış sarı yemeni içinde daha sarı, adeta yeşil görünen çehresine –fakirliğin ve sefaletin türlü mahrumiyetlerinden dolayı solgun, hastalıklı, henüz iki yaşında derin bir kederle sıkılan bu çehreye– garip bir parlaklık, adeta bir güzellik veren uzun kirpiklerle gölgeli iri, parlak siyah gözlerini Ömer Behiç'e dikti ve korkarak bir adım geri çekildi.

O ne zaman çocuğu görse alır, neredeyse soyarak uzun uzun göğsünü dinler, bu fakir vücuda bir parça kuvvet ve sıhhat bahşedecek ilaçlar yaptırır, anasına türlü ihtarlarla, tembihlerle takip edilecek hareketi izah ederdi. Sûzidil bunları sabırla dinler, sonra gözlerini kapayarak, göğsünü geçirerek, "Peki Efendim, yaparız!" derdi. Bu "yaparız" cevabı nasıl bir sızlanma iniltisiyle çıkardı. Evet, yapmalı! Şüphesiz yapmak isterdi, fakat nasıl? O, çocuğuna her sabah iki taze yumurta, her gün bir kilo süt, biraz et kanı içirmek istemez miydi? İşte kendileri bütün kışı kuru börülceyle, pastırmayla, lahana kapuskasıyla geçirmişlerdi. Çocuğa efendilerinin cömertliğiyle yaptırılan ilaçlar tekrar edilemiyor, uzun aralara uğruyordu. Sonra bu yapılamayan şeylerin ümitsizliğiyle yapılabilecek şeyler de artık ihmal edilerek işte sefaletin bu masum kurbanı büyüyecek yerde günden güne küçülüyordu. Onun bacaklarında gittikçe belirginleşen bir çarpıklık, omuzlarında başını içeri çekiyor zannolunan bir çöküklük vardı. Ömer Behiç'in merhamet ve şefkatle dolu gözleri bu biçare sefil görünüşün üzerinde gecikti. Bu hasta çocuk bütün bir sınıf insanların, bütün o doyacak kadar yiyemeyen, üşümeyecek kadar giyinemeyen, aşağılık, bayağı, iğrenç zaruret köşelerinde, çürük yıkık harabelerde, nemli, kokuşmuş, kanı zehirleyen, kemikleri çürüten izbelerde nasipsiz hayatlarını, nihayet götürülüp bir çukura atılacak bir yük ağırlığıyla sürükleyen zavallıların bir timsali gibiydi. Çocuğun korktuğunu görerek ısrar etmedi.

Vedide Sûzidil'e sordu:

— Seninkiyle nasılsınız? İki aydır gelmeyişinden anlıyordum ki herif biraz yola yatmış galiba...

Sûzidil'in dudaklarını hafif bir tebessüm açtı, kendi kendisine söylüyormuşçasına yavaş bir sesle, "Her zaman rahatsız edilir mi?" dedi. Sonra gözleri, bilinemez nasıl bir hissiyat mecrasını takip ederek, şimdi dişleriyle parmağını kemiren, hâlâ ürkek bakışını Ömer Behiç'ten ayırmayan Ferit'e çevrildi ve aynı saniyede iki iri damla kirpiklerinin ucundan damlayarak acele bir düşüşle yuvarlandı.

Ömer Behiç'le Vedide bakıştılar. İkisinin de kalbini, bu mesut günün sevinç coşkunluğu esnasında birden bir pençe sıktı. Hayatın meşakkati onları takip etmiş ve bu gülümseyen beyaz evin kapısını açarak, bu saadet köşesine kadar sokularak gözlerinin yaşlarıyla, "Beni unutmayınız!" demişti. İkisinden de soğuk bir ürperti geçti, sanki bu iki damla yaş onların bahtiyarlığının üzerine düştü. İkisinin de neşelerini kıran bir şey oldu. Vedide, Ömer Behiç'i –her zaman hassasiyetini koruyan anneliğiyle– konuşmayı sürdürmekten alıkoymak isteyerek kocasına:

— Çocukları Bacı oynatsın da biz Sûzidil'le biraz iş görelim! dedi.

Ömer Behiç karısının bu hazin bahsi hemen kapamak arzusuna uyarak:

— Selma'yı bana bırakın! dedi. O bana yardım edecek, değil mi Selma? Seninle bakalım kitapları yerleştirebilir miyiz?

Bu, Selma için bir bayram oldu. Babasının kitapları arasında bir gezinti yapabilmek Selma için ancak pek nadir fırsatlarla mümkün olabilen, hazzına doyulamayacak bir eğlenceydi. Yardım etmekten ziyade karışıklığa sebebiyet vererek, sanki onun hizmetinden pek memnun görünen babasına iki kitap uzattıktan sonra bir resimli derginin resimlerinde saatlerce gecikerek; bitmez tükenmez sorularıyla, yaramaz bir kedi gibi oradan oraya sürekli gidiş gelişleriyle, artık cevap vermekten yorulan babasının ilgisini çekmeyi başarmak için türlü hileleriyle Selma, bugün çalışma odasının yerleştirilmesinde faydalı olmaktan ziyade zararlı oldu, fakat onun orada bulunması Ömer Behiç'e bir eğlence oluyor, sanki çocuğun taşkın neşesinden bütün o vakur siyah kitap ciltlerinin üzerine kahkahalar serpiliyordu.

Donuk cevizden iki büyük dolabı vardı ki aralarında ancak küçük yazıhanesiyle maun sandalyesine yetecek kadar yer bıraktıktan sonra odanın yan duvarını neredeyse büsbütün doldurmuştu. Ömer Behiç kitaplara ayrılan birini hemen bitirdikten sonra ikincisine başlamak için aletlerin

bulunduğu sandığı açmaya çalışırken Selma'dan uslu oturacağına söz almaya lüzum görüyordu:

— Bak bunlar kitaplara benzemez kızım! diyordu. Bir tanesine dokunup da kıracak olursan beybabayla külahları değişirsin.

Selma saatlerden beri yaramazlıktan, çırpınmaktan ileri gelen yorgun haliyle artık uslu oturacağına söz veriyor gibiydi ve kendisine yeni bir oyun vesilesi meydana çıkmasından ümitlenerek etrafına bakına bakına babasına sordu:

— Hangi külahları beybaba?

2

Vedide'nin sesini işittiler:

— Bey! Bey! Koşun, burada seyir var!

Artık büsbütün yorularak, odanın cephe duvarını işgal eden geniş sedirin üzerine yorgun serilen Selma uyuşukluğundan silkinerek babasından evvel fırladı. Ömer Behiç işini bitirmeden ayrılmak istemeyerek soruyordu:

— Ne var Vedide? Nasıl seyir?

— Kâğıthane[1] dönüşü! Çabuk, çabuk gelin!

Ömer Behiç birden anlayamadı:

— Kâğıthane dönüşü!

Bunu hiç hesap edememişti. Sahi bütün bir mevsim, cumalarla pazarlar, evlerinin önü İstanbul'un bir halkına, en dikkate değer, en ilgi çekici bir takımına geçit yeri olacaktı.

Çıktı. Vedide misafir odasının şehnişininde siperlenerek eliyle panjurları çekip kapamakla meşguldü. Kocasına:

— Ne iyi! dedi. Evimizin penceresinden bütün Kâğıthane'yi seyredeceğiz demek...

---

1 Kâğıthane Deresi'nin Haliç kıyısından başlayarak iki yanında uzanan bölge. 17. yüzyılın başından itibaren çeşitli eğlencelerin düzenlendiği bir mesire haline gelmiştir. O dönemde Müslümanlar Cuma, azınlıklar Pazar günü hafta tatili yapar, mevsimi geldiğinde mesirelere akın ederlerdi.

Selma annesinin bu derece telaşla haber verdiği seyri anlamak için pencereden bir kere baktıktan sonra başlarının üstünde tepindikleri işitilen Leyla ve arkadaşlarının oyunlarını daha seyre değer bularak yavaşça sıvıştı. O zaman karı koca şehnişinde, panjurun arkasından baktılar. Etrafa sisler döken serin bir rüzgâr çıkmıştı. Dönüş henüz başlıyordu. Köprü'yü geçecek olanlarla erken dönmek zorunda olanlar hızlı bir akışla birbirini kovalayarak gidiyorlardı. Sonra caddenin ötesinde berisinde ikişer üçer arabadan oluşan nadir kümeler, şüphesiz acele ettiklerine pişmanlıkla, kenara çekilmiş bekliyorlardı. Mevsimin müsait geçen ilk cumalarından biri olan bu günde kira arabaları nadirdi. Bugünün halkı, konaklarında geçirdikleri soğuk mevsimi dört beş Kâğıthane gezmesiyle tamamladıktan sonra sayfiyelerine çekilen seçkin sınıftan oluşuyordu.

Vedide birden içinden gelen bir nidayla:

— Oh! Ne güzel atlar! dedi.

Onun en büyük hevesi bir çift hayvanla zarif bir arabadaydı. Evlerinden sonra bir de arabaları olacaktı. Ondan sonra artık heves olunacak bir şey bulamıyordu. Ömer Behiç yalnız, "Pek güzel!" dedi. Vedide'ye Beyoğlu ahırlarına mensup olduğu arabacının kıyafetinden anlaşılan bir lando[1] gösterdi:

— Kim olduklarını bulabilir misin?

Vedide eğilerek baktı. Bu devirde İstanbul hayatında henüz kaybolmamış bir giyim tarzının en seçkin örnekleri dikkatini çekti. Landonun içinde göğüsleri açık, yakaları geniş, boncuklu harçlarla süslü, yavruağzı, ikisi bir örnek bir çift ferace,[2] sonra araba ilerlerken bir şimşek süratiyle, saçların topuzunu takip eden bir tarzda iliştirilmiş ince yaşmaklar[3] gördü. Landonun içindekiler, kadın olmaktan çok kız zannolunan iki taze çehreydi.

---

1 İkişer kişilik karşılıklı oturma yeri ile açılır kapanır çift körüğü olan dört tekerlekli binek arabası.

2 Mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan ve pelerini andıran bir kadın üst giysisi.

3 Kadınların genellikle feraceyle birlikte kullandıkları gözleri açıkta bırakan ve biri yukarıdan diğeri aşağıdan gelen iki parçadan oluşan ince yüz örtüsü.

Vedide:

— Ne güzel feraceler! Hele yaşmaklar!.. Nasıl yapıyorlar bilinmez, iki iğneyle öyle güzel bir şey icat ediyorlar ki... Kimlerdi bunlar?

— Veli Bey'in kızları!

Bu isim Vedide'ye büyük bir hayret verdi. İstanbul'un vaktiyle en tanınmış ailelerinden birinin son çocukları olan bu iki kız, annelerinin elinde kalan ufak tefek servet kırıntılarını terzilerle arabacılara verdikten sonra, münasebetleri ancak bir bahar mevsimi devam eden nişanlıların nazik dikkatlerinin getirisi olarak Beyoğlu ahırlarından tedarik edilmiş arabalarda, mesire mesire dolaşmakla meşhurdular. Vedide, "Oh! Ne yazık!.." dedi.

Onun bunlar için gıyabi bir merhameti vardı. Çoğu zaman bu hayatın nasıl idare edilemeyen, önüne geçilemeyen, başlangıcında masum zannedilerek tehlikeli bir neticeye varacağı hesap edilemeksizin akışını değiştirmeye gerek görülememiş olaylardan, tahlilden kaçacak kadar küçük küçük sebeplerin nihayet artık kuvvetine karşı konamayacak birikiminden meydana gelmiş acınası bir sefil hayat olduğuna; kurbanlarının nasılsa ihmal edilerek nihayet tedavi imkânı bulunamayacak derecede kötüleşen hastalıklara yakalanmış hastalar gibi teselliye muhtaç biçareler olduklarına o cisimleşmiş namuslu kadınlığının güzel kalbiyle hüküm vererek, ikiyüzlü ayıplamalarla lanete mahkûm edilen bu zavallılara kalbini sızlatan derin bir şefkatle acırdı.

Şimdi arabalar sıklaşıyor, halkaları gittikçe birbirine yaklaşan ağır bir zincir oluyordu, ara sıra bu zincirden tek tük arabalar ayrılarak kenarlarda kümelere katılıyorlardı. Karı koca bütün geçenleri takip edemiyorlardı. Bir zaman oldu ki bu, gözlerini bulandıran, başlarını döndüren çalkantılı bir akış haline geldi. Renkler, çehreler birbirine karışıyor, çarşafların, feracelerin gözleri okşayan renkleri büyük bir demetin birdenbire dağılıvererek bir kasırga içinde yuvarlanan çiçekleri gibi akıp gidiyordu. Ara sıra akışa bir kesinti geliyor, öteden bir araba, zinciri terk ederek bir kamçı şakır-

tısıyla hızla süzülüp gidiyordu. Nadir landolar, daha çok küçük, ancak iki kişilik kupalar,[1] faytonlar, şurada burada arabaların arasından yol bulmaya çalışan atlılar, bu seçkin insan topluluğunun arasında fakir görünüşleriyle kendilerini garip bulan kira arabaları, bütün bu ağır ve telaşlı hayat ve hareket çağlayanı, Şişli'nin geniş caddesini doldurarak, şimdi taşacak, şimdi kabara kabara etrafa dökülecek bir sel haliyle, üstünde tozdan bir bulut, akıp gidiyordu. Ara sıra Ömer Behiç tanınmış bir çehreyi gösteriyor, hatıralarında bütün bir hikâye uyandıran isimler tekrarlanıyordu. Karı koca arasında okunmuş birtakım hikâyelerin şimdi resimleri seyrediliyor gibiydi. İstanbul'un hemen bütün kibar âlemine ait maceraları, tuhaf aşk münasebetleri, bu büyük şehrin gülüşler, kahkahalar serpen havai bir fişek gibi birdenbire bir köşeden fırlamış garip maceraları canlanarak, birer şekil ve suret kazanarak geçiyordu. Sonra bunların yanında Kâğıthane gezmesinin kayıtsız müdavimleri, isimlerinin etrafında anlatılacak hikâyeler, arabalarının arkasında pencereden atılabilmeye fırsat arayan kâğıtlar, vakur ve ciddi çehrelerine hürmet ve itibardan başka bir hisle çevrilebilecek gözler olmayan asil ve muhterem seçkin sınıf, dirsek dirseğe beraber gezilen diğer sınıftan fersahlarla uzakmışçasına rahat ve sakin geçiyorlardı.

Ömer Behiç peçeleri kapalı iki siyah çarşaflı göstererek, "Vedide bak!" dedi. "Şekûre Hanım'la annesi... Arabacılarından tanıdım. Mutlaka kocasını takip ediyor." Sonra birden ötede, yolun kenarında, iki arabadan oluşan bir kümeciğe parmağını uzatarak ilave etti:

— İşte! İşte! Görüyor musun? Karşıda, siyah atlarla, yanında bir kira arabası var. Bahse girerim Refet aşüftesinin arabası... Ah! Biçare Şekûre! Biçare mazlum kadın! Şüphesiz o, Ferruh, karısının arabasını gitmiş zannediyor, bilmiyor ki bu bedbaht melek burada can çekişiyor.

---

1 Oturacak yeri arkada olan, kapalı, çoğunlukla iki kişilik, dört tekerlekli atlı binek arabası.

O zaman karı koca ciğerlerini parçalayacak bir şeye şahit oldular. Şekûre Hanım'la annesinin arabası onların şehnişinine yakın bir noktada diğer arabaların arkasında siperlenerek, yalnız karşıda o iki arabadan oluşan küçük kümeyi görebilecek bir vaziyetteydi. Ömer Behiç'le Vedide, Ferruh Bey'in arabasının içinden yarı görünen çehresini fark ediyorlardı. Bir dakika oldu ki Refet'in arabası biraz daha ilerledi, iki araba neredeyse pencere pencereye yanaştı, bu ancak bir dakika süren bir görüşme oldu. Aynı dakikada karşıda, terk edilmiş biçare eşin arabasından bu ihanet manzarasını görmek, daha çok görmek, görerek ölmek hevesiyle Şekûre'nin başını uzattığı, eğilerek baktığı, sonra artık o iki araba arasında birbirlerine söylenecek dört kelime bitip de Refet'in arabası süzülerek zincire katılınca, Şekûre'nin kırılmış, ezilmiş bir kahroluşla başını çekerek arabasının içine yaslandığı görüldü. O zaman annesinin sarkarak telaşla arabacıya emir verdiğini anladılar. Artık Şekûre gezintisini tamamlamıştı.

Vedide gözlerinde belirmeye hazır iki damlayla:

— Ah, bu erkekler!... dedi.

Ömer Behiç dudaklarının arasından ilave etti:

— Bazen kadınlar, hatta çoğu zaman hem erkekler hem kadınlar...

Vedide, Şekûre Hanım'ın hikâyesini kocasından dinlemişti. Hatta bir sene evvel İstanbul'da büyük bir olay ehemmiyetini alan düğününe bile giderek onu bir kız kıyafetinde çiçeğe benzemiş haliyle yakından görmüştü. Düğünden ancak sekiz ay sonra bir akşam Ömer Behiç eve dönüşünde ona, "Haberin var mı?" demişti, "Bugün Şekûre Hanım'dan geliyorum, hani ya senin düğününe gidip de inceliğinden, hoşluğundan bahsede ede bitiremediğin kız..." Sonra başını sallayarak ilave etmişti: "Korkarım ki bir sene sonra o muhteşem düğün acı bir hatıradan ibaret kalacak."

Ve öyle olmuştu. İki üç günde bir Ömer Behiç, Şekûre Hanım'a dair acı bir haberle geliyordu. Hastalık nasıl başlamıştı, onu kestiremiyordu, fakat müthiş bir tahrip

azmiyle, bir adım geri çekilmek istemeyerek yürüyordu. Ortada hoppa, uşaklar elinde terbiye olmuş, en büyük zevki Kâğıthane'de Göksu'da[1] arabaları, sandalları takip etmekte bulan, bütün ömründe bir eşin mesela bir mevsim taşındıktan sonra bir köşeye atılarak unutulacak bir kravat iğnesinden daha çok önemi olacağını asla düşünmemiş bir kocayla bir Refet ve aile saadetlerini dişlerinin insafsız bir darbesiyle kırıp parçalayan küçük canavarlardan biri vardı. Bunu bütün ev, hatta biraz da dışarıdakiler biliyorlardı. Şekûre'nin babası kızını öldüren bu şeyi haber alınca Ferruh'u pis, uğursuz bir kedi gibi kulaklarından tutarak sokağa fırlatmak istemişti, fakat o istemiyordu. Bir şikâyet kelimesine lüzum görmeyerek, biçare yaralı kalbinin bir feryadına müsaadeyi fazla sayarak, kocasının kendiliğinden ellerine sarılıp af dileyeceğini bıkıp usanmadan ümitle, fakat her gün bir parça daha ölerek bekliyordu.

Şekûre kocasının ihanetini nasıl öğrenmişti, bunu ne kimse bilir ne de kendi izah ederdi. Hatta sabrına, tevekkülüne ayıplar gözle bakanlara mümkün mertebe bir müdahale hakkı vermemek için gözyaşlarını kurutarak, kalbinin taşmak isteyen feryadını yutkunarak hiçbir şeyin farkında olmayan bir gölge sessizliğiyle, her gün bir parça daha eriyen, sararıp süzülen hüzünlü haliyle dolaşırdı.

Şekûre her şeye tahammül ederken yalnız bir şeye tahammül etmek için kuvvet bulamıyordu: Hasta olmak. Yalnız hasta olmaya, yatmaya, ölmeye tahammül edemiyor, yalnız bunu istemiyordu. Onu artık her gün saatlerce sarsan müthiş nöbetler esnasında, soyup yatırmak için ısrar eden annesine itaatsizlik ederek hep yeni gelin itinalarıyla giyinmiş, şuh elbiselerinin içinde, bir kanepeye kıvrılır, dudakları kavrulmuş, gözlerinde siyah bir yangın, solgun yanaklarının üzerinde kırmızı birer pençe, kendisinin hüzünlü bir tebessümle sıtma dediği bu nöbetleri geçirirdi. Ölmemek,

1 Anadolu Hisarı yakınında Boğaz'a dökülen dere. 19. yüzyılda mesire yeri olarak ünlenmiş, uzun süre ilgi görmüştür. Derede yapılan kayık gezintileri Göksu'nun önemli bir özelliğiydi.

yaşamak, kendisine böyle acı bir nasip bırakan hayata asılmak için onda hastalıkla pençeleşen, ne olursa olsun mağlup olmamak isteyen çelikten bir azim vardı. Bahar gelince Şekûre'de bir gezme hevesi uyandı. Birden, havanın en küçük müsaadesinden istifade ederek küçük bir çocuk yılışıklığıyla annesine yalvarır, arabayı hazırlatarak çıkar, hiçbir kelime söylemeyerek, siyah peçesinin altından gözleri bir şeyler ararcasına saatlerce dolaşırdı. Şekûre bir şey mi ararda? Onu böyle sokaklara sürükleyen, gözlerini hayat ve hareketle doldurmak ihtiyacından başka bir şey miydi?

Kâğıthane mevsiminin başlangıcında Şekûre orayı istedi, kocasına orada rastladı. Birbirine gülüştüler.

Akşam dönüşte Ferruh ona sordu:

— Bugün Kâğıthane hoşunuza gitti mi?

O cevap verdi:

— O kadar eğlenmedim, bir daha gitmeyeceğim. (Az kaldı ilave edecekti: "Refet orada mıydı? Oh! Bilseniz onu ne kadar görmek istiyorum!")

Onu, hatta kocasıyla beraber görmek istiyordu. Şimdi onda yalnız bu arzu vardı. Sebebini bilmeksizin, bu arzuyla vücudunda fazla bir kuvvet bularak kocasını giydirip evden çıkardıktan sonra, artık bir daha gitmeyeceğini söylediği Kâğıthane'ye, işte üç haftadır, her cuma, her pazar gidiyor, uzaktan onları takip ediyordu.

En evvel Kâğıthane'ye inmeksizin tepede dönüşü beklemiş, onları o zaman görmüştü. Evde Ferruh'a hiçbir şey söylememişti, hiçbir zaman aralarında buna dair bir kelime bile geçmemişti. Evde bu gezmenin asıl sebebi anlaşılmamıştı. Yalnız o gün annesi, Şekûre'nin artık bir ıstırap hıçkırığını tutarak arabanın içine yarı baygın serildiğini görünce birden her şeyi anlamıştı.

Vedide bütün düşüncesini özetleyen bir bakışla gözlerini kaldırarak kocasına baktı ve tekrar etti:

— Ah, bu erkekler!..

Ömer Behiç bu defa doğrudan doğruya cevap vermeyerek karısına başka bir araba daha gösterdi:

— Bak, işte Kamer sana, "Ah, bu erkekler" sözünün cevabını vermek için geçiyor. "Ah, bu erkekler" demek ne kadar doğruysa, "Ah, bu kadınlar" demek de o kadar doğrudur. İnsanlar, kadın erkek, hep birbirine benzer. Aile hayatında bu iki unsura ayrılacak mesuliyet ve ondan düşen suç payı zannetmem ki eşit olmasın. Karısını aldatan bir Ferruh'un karşısında, kocasını aldatan bir Kamer vardır. Karısının sadakatine körce bir itimatla, onun süslerine, araba masraflarına, türlü çılgınca israflarına para yetiştirmek için çalışarak, her hafta bir âşık değiştiren bu kadını doyurmak için hayatını feda eden bu koca, Şekûre kadar acınacak bir mahluktur.

Vedide dudaklarının arasından:

— Zannetmem, dedi. Aldatılan bir kadının zaafına, âcizliğine, zavallılığına karşılık aldatılan bir erkekte öyle bir kuvvet, öyle bir metanet, öyle bir hâkimiyet vazifesi olduğunu kabul ederim ki o alçalmanın altında itibarsız, rezil sürüklenen Kamer'in kocasına benzer erkeklere, hatta aymazlık bile temize çıkma sebebi olamaz.

Tartışmaya vakit yoktu. Dönüş hızlanmıştı. Tepeden beri şurada burada toplanan kümeler artık yerlerinden oynayarak, bütün Kâğıthane halkının geri kalanı birden taşan akışla akıyordu, şimdi cadde birden eriyen donmuş bir nehir dalgalanışıyla yuvarlanıyordu.

Karı kocanın gözleri önünden bir boşanma davası, bir kaynana hikâyesi, bir odalık alma meselesi, daha sonra karı koca arasında karşılıklı bir müsaade üzerine kurulu tuhaf bir macera geçti; bunlar geçerken bütün işitilip öğrenilmiş maceralar yalnız birer isimle hatıralarında canlanıyordu. Ömer Behiç sırayla:

— İşte Mürüvvet Hanım! diyordu. Kocasından hâlâ ayrılacak. Bak bak, Talat Bey'in annesine bak! Acuze, gelinini evden dışarı ettikten sonra şimdi Kâğıthane'de oğluna başka bir kadın arıyor galiba... Üstünde harem ağasıyla sarı tekerlekli arabayı görüyor musun? Tayyar Efendi'nin odalığı! On beş yaşında ya var ya yok. Kim anlatıyordu bilmem.

Geçen seneye kadar kız, Tayyar Efendi'ye, "Efendi baba!" dermiş. Bahse girerim şu siyah atlı açık arabadaki kelli felli efendiyi tanımadın: Behçet Efendi...

Vedide sordu:

— Yanında oğluyla?..

Ömer Behiç karısının sorusundaki olup bitenlerden masum habersizliği giderebilecek bir cevap vermeyerek, fakat onun zıddını işaretle karşılık vererek:

— Hayrettir ki, dedi, karısı Nesime, cariyesiyle beraber bugün Kâğıthane'ye gelmemiş...

Artık anlayan Vedide kalbinde bir tiksinme hissiyle, daha fazla görmek istemeyerek, pencereden biraz çekildi. Bu seyirden eğlenmekten ziyade tiksinmişti. Bütün bu az çok murdar, az çok acı, daha bilinmemiş, işitilmemiş, büyük şehrin kim bilir nasıl meçhul köşelerinde kaybolmuş şeylerin varlığını tahmin ettirerek onun gözünde aile hayatını hep ihanetlerden oluşan, acıklı sırlarla dolu, pis bir facia haline getiriyordu. Demek bütün bu gözlerinin önünden aile hayatının türlü facialarını ve pisliklerini anlatarak geçen insanlar, birbirine dost ve bağlı olmak için o kadar sebep varken tersine aralarına aldatma ve ihanet uçurumlarını koyan bütün bu karılar kocalar, zihnini kaplayarak üzüntü ve kederle serilen, sayılamaz, çokluğunun dehşeti hayale sığamaz, harap, köhne evlerden oluşan, sonsuz bir iç sıkıntısı ve yıkım çizgisi şeklinde uzanıp giden siyah bir tablo çiziyordu. Bu siyah tabloda, yıkılmış, enkazının içine gömülmüş, haraplığının son kalıntıları topraklarının dişlerinde kemirilen ölü evler, sonra, bunların yanında henüz ölmemiş, henüz başını kırıp düşürecek darbeyi almamış, fakat ölümle pençeleşirken ıstıraptan kemiklerini çatırdatan çırpınışlarla kıvranarak, nihayet mafsallarını kırıp parçalayacak dakikayı bekleyerek can çekişen evler, daha sonra süslü görünüşler altında gözlerden saklanmak istenen gizli illetlere tutulmuş, damarlarının zehirli kanlarıyla gizli gizli, için için çürüyüp yıpranan hasta evler vardı. Ve bütün bu korkunç manzaranın arasında, harabelerde dolaştıkları zannedilen gölgeler

belirsizliğiyle, Vedide uzaklarda, bu düşkün evlerin yıkık duvarları kenarında, sallanan çatıları altında kırık hayatlarının matemlerini tutan zelzeleye uğramış bir şehir halkı perişanlığıyla sersem sersem dolaşan gölgeler görüyordu.

Şimdi o soğuk akşam rüzgârı, dondurucu bir yokluk nefesi zulmüyle, biraz evvel burada kaynaşan hayat ve hareketten, toprakların derinliklerinden birden açılıvermiş bir uçuruma yuvarlanıp kaybolan bütün o gürültücü halktan sonra karanlık ve sessizlik saçarak, bu haraplık tablosunun hüzünlü ufuklarına gittikçe siyah sisler yığarak kara bir kefenle her şeyi örtmek istiyordu.

Vedide arkasında düşünen kocasına bakmayarak, şimdi artık karanlıklaşan boş odaya bir göz gezdirdi. Kalbinde belirsiz bir soru vardı: Kendi evi, kendi yeni evleri ne olacaktı? Etrafında sallanıp yıkılan evlerin arasında, beyaz cephesinde her gün taze bir saadet ve sevinç pırıltısı parlayarak, hep sıhhatinin neşesiyle gülümseyerek devam edemeyecek miydi?

Şimdi oda o kadar karanlıktı ki bu karanlıkta o sorunun bilinmezliğine fazla bir şüphe bulaşıyormuşçasına ürktü, "Karanlık!.." dedi. Ömer Behiç uyuşukluğundan silkinerek, "Sahi!" dedi, "Onu hiç düşünmedik, evimizde ilk geceyi karanlıkta geçirirsek iyi olur!"

Ayağa kalktı, Vedide cevap vermeyerek gözleriyle onu takip etti; dalgın, onun merdivenden inen ayaklarını dinledi, sonra vücudunu istila eden büyük gevşeklik içinde iskemlesinin üzerinde başı pencerenin kenarına dayanmış, düşündü. Bu bir düşünmekten çok bir uyuşukluk, bütün duygularını ve düşüncelerini birbirine karıştıran bir sarhoşluktu.

Birden bu mesut gün, böyle hazin bir sonla bitivermişti. Büyük sevinçleri takip eden keder meyliyle Vedide, zihninde mahzun olmak için bir sebep bulmaksızın, şu dakikada garip bir hüzün ihtiyacına kendini teslim ediyordu. Hayatının saadetinde sürekli bir endişesi vardı ki onu en mutlu saatlerin arasında bile arayıp bularak takip ederdi: Bu saadetin devam edememesi, bir gün, en beklenmeyen,

en umulmayan bir dakikada bir darbenin bu saadeti kırıp mahvetmesi ihtimali... Ve uzaktan, belirsiz bir ufkun köşesinden çirkin bir hınç gülüşüyle bu ihtimal şimdi ısırıp parçalamaya hazır dişlerini gıcırdatarak onu ruhunun derinliklerine kadar titretirdi. Bu, gizli bir düşmanın, onların böyle bahtiyar olmalarına düşmanlık besleyen mahiyeti meçhul manevi bir hasmın tehdit eden, intikam almak için dakikadan dakikaya bir fırsatı gözler çehresiydi ki bu kadının saadetiyle eğlenerek ona uzaktan, "Bahtiyar kadın, inanıyor musun ki bu böyle her zaman, her zaman devam etsin?" demek isteyen hain bir manayla bakardı.

Bu hayalin zalim takibinden hiç kurtulamadı. İşte bugün onu yine karşısında buluyordu. Özellikle, artık bütün bahtiyarlık emelleri son haddine vararak biraz daha bahtiyar olmak için aranacak bir şeyi yokken o tehdit daha çok açıklık kazanıyor, o düşman siması, saadetin bu tam zaferinden büsbütün taşan bir kinle artık öç almak dakikasını daha fazla geciktirmeyecek kudurmuş bir hırsla bakıyordu.

Kaç kere kocasına bu korkusundan bahsetmiş, bir gün saadetlerini bozacak olan bu meçhul düşmanın mümkün değil kendini koruyamadığı tehdidinden uzak kalabilmek için kaç kere bir çocuk sığınışıyla ona sokularak zihninin sakinleşmesini onun sevgi teminlerinde aramıştı. O karısını bir buseyle, bir kelimeyle sakinleştirirdi, "Çocuk!" derdi. "Siz kadınlar, hepiniz az çok çocuksunuz, hele bir endişeye, kalbinizde sizi kemirecek bir kurda her zaman muhtaçsınız. Bu öyle bir asabi hastalık ki bunun tek ilacı gözyaşlarıdır. Saadetinizin neşesini sağlıklı tutmak için sizi ufak tefek vesileler bularak ağlatmalı. Kadınlar ağlamazlarsa saadetlerinin dinginliğini bozacak şeyler icat ederler, asılsız felaketlerle kendilerini zehirlerler, mutlaka hiç olmazsa bir parça bedbaht olmak için sebepler bulurlar ve çoğu zaman bu o kadar tehlikeli, o kadar zararlı olur ki bir gün kendileri de fark etmeksizin artık bir daha mesut olmamak üzere bedbaht olmuş bulunurlar." Ve gülerek ilave ederdi: "Haydi Vedide, bir parça ağla!"

Kaç kere kocası ona, "Haydi! Bir parça ağla..." derken o, hem kesik kesik gülmüş, hem ağlamıştı. Ömer Behiç onu bırakır ve gözyaşı tedavisi adını verdiği bu usulle karısını üç beş dakika tedavi ettikten sonra sorardı: "Şimdi bitti mi? Artık on gün mükemmel bahtiyar olabiliriz. Mademki o kıskanç talihe borcumuzu ödedik..."

Vedide ona itiraf etmişti, en çok ondan, kocasından korkuyordu. "Beni sevdiğinize yahut hep seveceğinize emin olmak mümkün değil ki!" derdi.

Karısının bu yolda sorularından Ömer Behiç birer şakayla kurtulurdu: "Ondan ben de pek emin değilim!" derdi.

Ömer Behiç'in buna benzer bir şakası için Vedide bir gece sabaha kadar dargın durmuş, kocasının gönül rahatlığıyla uyuyuşundan daha çok artan bir hırsla saatlerce yatağında ağlamıştı.

Evet, en çok ondan, onun hayatından korkardı. Bütün karı koca hikâyelerini dinlerken hep beyninin içinde kendi saadetini tehdit eden o korku vardı. O aile hayatı facialarını bu korkunun arasından görünmekle üzerinde çok aşırı bir tesir yapar, Vedide, kendisinde merhamet uyandıran zavallılardan bir parça kendisine, kendi saadetinin muhtemel tükenişine acırcasına üzüntü duyardı. Bir çocuk cenazesinin karşısında kendi çocuğunun da kaybı ihtimalini düşünerek ağlayan anaların duydukları hisse benzer şekilde, kendini onların yerine koyup bu mahvolmuş saadetler karşısında Vedide düşünürdü: Bir gün kendi kocası da işte bütün o zavallı Şekûreleri öldüren zalim Ferruhların hayatına benzer bir ihanetle ona artık bir daha altından kalkılamayacak, artık yaşamak için bir nefes daha almaya kuvvet bırakmayacak, kemiklerini paramparça ederek hemen oraya yıkıverecek bir darbe vuracaktı. O zaman o, beli kırılmış, kazaya uğramış bir kedi, bir ana kedi ümitsizliğiyle etrafında bağıran yavrularını çekerek, sürüklenerek toprakların içinde bulana bulana, bu kırık vücuda yığılacak sakin bir köşe bulmak için bir duvar kenarında yıkılıp kalacaktı. Selma ile Leyla'yı etrafında gözleri yaşlarla dolu gördü. Onlar masum gözlerinin

anlayamayan bakışıyla, yaşlarının bulutları arasından, can çekişen annelerine bakarak, "Ne oldu?" diyeceklerdi; "Biz ki o kadar şen, o kadar bahtiyardık, niçin şimdi böyle bir duvar kenarında, terk edilmiş, can çekişiyoruz?"

Hayalinin bu acı manzarası karşısında gözleri dolar, arada bir bol yaşlarla taşarak ağlar, nihayet kendisini çocuk bularak bu gözyaşı taşkınından kesik kesik kahkahalarla çıktıktan sonra hayalinin bu acı tablosunu açık bir şekilde yalanlamak ihtiyacıyla gözleri kızarmış, dudaklarında malıcup bir tebessüm, kocasını bulur; onun yanına, ta yanına sokulur, başını omzuna koyarak gözlerini arar, "Gözyaşı tedavisinden geliyorum!" derdi.

Kocasına o kadar büyük bir itimadı, onun hakkında öyle güçlü bir iyi fikri vardı ki onun tarafından böyle aldatılmak kurgularına imkân bıraktıkça utanır, kendi kendisini ayıplar, kendini ona karşı bir günah işlemiş olmakla suçlu görerek bu günahın affını ona daha çok sokulmakta, sevgisini daha çok göstererek onu sevgisinin daha anaç özenleriyle kuşatmakta arardı.

Öyle saf, temiz bir muhitin havasında, öyle hastalık tohumlarının istilasından korunmuş bir toprakta yetişmiş beyaz bir çiçek kadar ruhu temizdi ki evleninceye kadar hayat onun için okunması tehlikeli, uzakta, henüz bir el sürülmeye, sayfaları çevrilmeye cesaret edilememiş kapalı bir kitap gibi dururdu. Kocasından, çocuklarından, evinden başka meşgul olunacak bir şeyin varlığına inanmayan bir annenin kızıydı. O nadir ailelerden biriydiler: Onlar hayatta, sokaklardan akan çamurlardan kirlenmemek için eteklerini toplayarak çekingen ve sakıngan halde dururlar. Evin içinde baba tapılacak, en küçük arzularına kutsal birer emir hürmetiyle itaat edilecek, hâkimiyet ve amirliği insanlığın üstünde, bir başka türlü varlık hükmündedir. Ana ve çocuklar ona biraz yavaş, âcizlik ve mahkûmiyetini itiraf edercesine alçakgönüllü bir sesle söz söylerler, o hiddetlenirse başlarının üstünde bir fırtına hisseden büzülmüş kuşlar gibi sinerler, gülmek için dudaklarının bir tebessümünü beklerler

ve bu itaat, onun iradesine, onun varlığına bu bağlılık öyle ruhlarını itaat ve boyun eğme hazzıyla gıcıklayan bir şeydir ki onunla mesutturlar. Bir gün Ömer Behiç için ona, "Nasıl? Beybaban seni istersen verecek!" dedikleri zaman Vedide kıpkırmızı olmuş, cevap verememişti. Haftalarca babasının annesinin yanında gözlerini kaldıramayarak gezmişti.

Andelip Bacı araya biraz şakacılık kor, bu ana ve babayla kız arasına teklifsizlik koymak için şakalar uydurur, sonra onu kızarıyor, odadan fırlayarak kaçıyor gördükçe, "Ah, hanımım ayıp zannediyor" derdi, "ayıp değil ki, niçin ayıp olsun sanki?"

Andelip'in zihninde bu, hayatın ayıp olmayan nadir şeylerinden biriydi. İlk gece gözlerini kocasının yüzüne kaldıramayan Vedide'yi bir aralık bahaneyle odadan çıkarmış, "Niçin öyle duruyorsun, Hanımım?" demişti. "Pek ayıp, sonra ne pısırık kızları varmış derler."

Vedide kocasına karşı bu pısırıklıktan senelerce kurtulamamıştı. Onu herkesten başka, hele kendisinden öyle yüksek bulmuştu ki onun yanında çocuklaşır, bir hata etmek, büsbütün çocuk görünmek korkusuyla konuşurken, bir iş yaparken birden kendisini şaşırtan utangaçlıklar içinde bunalırdı. Önce sevdiğinin farkında değildi, ilk zamanlarda o hürmet edilecek, korkulacak bir ilah hükmündeydi; sonra arada, dalıp giderek üzerinde uzun uzun saatler geçirilen bir beşik ortaya çıkınca buna bir samimiyet manası eklenmiş oldu. Vedide kocasına hürmetten başka bir hisle bağlılığını o zaman anladı ve bu her gün, her saat bir parça daha pekişerek kendisini biraz daha kuvvetle hissettirmişti. Kendisini hiçbir zaman hiçbir şeyde onunla eşit bulamazdı, arada bir onun yanında meydana çıkıveren küçük cahilliklerinden gözlerinin beyazına kadar kızarırdı. Onu dinlerken bütün zihin kuvvetini harcayarak onun kültür seviyesine yetişebilmek için çalışır, ikide birde aralarında açılan fikir tartışmalarında onun düzgün konuşmasına, inandırma gücüne karşı pek de zayıf kalmamak için uğraşırdı ve kuvveti için pek fazla gelen bu uğraşmalar arasında onun

yüksek fikir tabakalarında dolaşan zekâsını, en sıradan meseleleri bir sihir temasıyla aydınlatan ve yücelten düzgün konuşmasını öyle ulaşılamayacak derecede bulurdu ki mağlup, perişan, fakat hayran ve tutkun, onu o kadar yüksek düşündüğü, öyle güzel söylediği için daha da severek, onu daha fazla hürmet ve sevgiye layık görmekten bahtiyar olarak, her şeyde böyle ondan aşağıda bulunmaktan ve bunu hissetmekten garip bir hazla, gözlerinde bahtiyarlığının sevinciyle susardı.

Kendi kendine aralarındaki kültür mesafesini o kadar uzak görmekten üzüldüğü olurdu. Onun tanıdığı, hemen her gün gördüğü kadınlar arasında kim bilir ne kadar iyi eğitim alanların olduğunu, Ömer Behiç'in onlardan sonra kendisini kim bilir ne kadar aşağı görerek payına sıradan bir kadının düşmüş olmasından hayıflanma ihtimalini düşünerek derin bir ıstırapla kalbi sızlar; uzaktan uzağa kendisine üstünlüklerini hissettiği, hele onun tarafından tarif edilirken methedilmiş kadınlar için bir kin duyardı.

Kendisine öyle geliyordu ki Ömer Behiç onu bir şefkat ve merhamet duygusuyla seviyor. Bunu bir parça sadakaya benzer bir sevgi gibi kabul ederdi, hatta kendisini güzel bulmuyordu bile... Biraz uzunca boyu genç kızlık hayatında ince ve zarifken şimdi gittikçe fazlalaşan bir dolgunlukla kalınlaşıyor, onu hareketlerinde daha az serbest, yürüyüşünde daha ağır yapıyordu. Dikkat etmişti, Ömer Behiç hep ince, zarif, bütün hayatlarında genç kız kalan kadınları güzel bulurdu. Vedide, sokakta, eldivenlerinin içinde bir çocuk eli kadar küçük duran elleriyle eteklerini kaldırarak kaldırımlar üstünde ancak ayaklarının hafif bir temasıyla sanki uçarak ölçülü ve ahenkli yürüyen kadınlara rastladıkça böyle olmadığına hayıflanır; kendi dolgunluğu, ağırlığı gözünde büyüyerek kalbinde derin bir üzüntüyle o ince ve zarif kadınları kıskanırdı. Ömer Behiç orta boyuyla, redingotunun içinde belinin inceliği tamamıyla kendini gösteren hiçbir zaman şişman olmayacak dinç vücuduyla, çenesinde biraz uzun bırakılmış kırkık sakalıyla, ince ipek

kaytanı kulağının üstünden dolanmış gözlüğünün altında tatlı bir tebessümle hep gülüyor sanılan koyu sarı gözleriyle, giyinişinde, yürüyüşünde, söyleyişinde hiç aldanmayan nefis zevkiyle o kadar şık, o kadar zarifti ki Vedide'nin onunla beraberken aralarındaki farkın mesafesini lüzumundan fazla büyük görerek titrediği dakikalar olurdu.

O, çocukları için iyi bir anne, evi için tam manasıyla bir kadın, kocası için biraz da analık eden bir eş olduğundan emindi, fakat evini kahkahalarının neşe ve hayatıyla canlandıran, ipek eteklerinin hışırtılı musikisiyle muhitinin havasını dolduran, etrafındakileri hep güldürecek, eğlendirecek çocukluklarıyla, şakraklıklarıyla nerede bulunsalar orada mecburi bir sevincin dalgaları içinde yuvarlanılan kadınlardan değildi. Kocasının uzun okuma saatleri esnasında çocuklarını uyutup, elinde kenarı bastırılacak bir mendil yahut ilikleri tamir edilecek bir gömlekle geldikten sonra koltuklardan birine gömülür, biri kitaplarıyla, diğeri işiyle uykuya benzer bir sessizlik içinde susarlardı.

Ara sıra onun ellerinden işi kayarak dizlerinin üzerine düşer, gözleri kocasına çevrilir, uzun uzun ona bakar, sonra, böyle uzak durmak istemeyerek, kendisini mağlup eden bir sokulganlık ihtiyacıyla bir gölge kadar hafif, yanına gider, oturur, elini uzatarak onu bu derece meşgul eden sayfanın üzerine kapar ve başını hemen oraya, kitabın yanına koyarak, "Biraz da ben!" demek isteyen bir vaziyetle durur, bütün korkularının giderilmesini onun bir busesinden beklerdi.

Bu akşam da şurada, artık odayı tamamıyla kaplayan karanlıkta, ruhunu birden saran hüzün içinde ona sokulmak, kollarına atılmak ve, "Beni, hep beni seveceksin, değil mi? Biz, bütün o demin geçenlerden olmayacağız, değil mi?" demek ihtiyacını duyuyordu.

Merdivenden inen çocukların gürültüsüyle uyuşukluğundan silkindi, Bacı'nın Leyla'ya, "Ya, küçükhanımım, tıpış tıpış merdivenlerden iniyor" diyen sesini işitti.

İsmet, Sûzidil'e bağırıyordu:

— Teyze! Mumu göstersene! Ferit kucağımda, karanlıkta ikimiz birden düşeceğiz.

Gürültü uzaklaşıyordu. Kocası nerede kalmıştı. Camlı kapıdan hafif bir ışığın titrediğini, sonra elinde bir mumla Sûzidil'in geçtiğini gördü. Seslendi:

— Sûzidil!

O dönerek kapıyı açtı:

— Siz burada mıydınız Küçükhanım? Ben de sizi arıyordum. Beyefendi sizin için karanlıkta kalmasın dedi de...

Sonra mumu tahtanın üstüne bırakarak, hemen oraya, Vedide'nin ayaklarının dibine diz çöktü ve ilave etti:

— Allah daha iyi etsin Küçükhanım, sizi böyle gördükçe ne kadar iftihar ediyorum, bilseniz... Beyefendi hep sizi düşünüyor, şimdi de aşağıda Sabriye Kadın'la beraber size ziyafet hazırlıyor.

Gözlerini indirdi, söylenecek şeyi arıyor gibiydi.

Vedide sordu:

— Siz nasılsınız Sûzidil? Yine halinde bir hoşluk var.

Sûzidil birden cevap vermedi, boğazını tıkayan bir şey vardı, sonra gözlerini kaldırmayarak:

— Biz ne vakit iyi olduk ki?.. dedi ve tamamlayamadan boşandı.

Şimdi gözyaşları hızlı bir düşüşle şıpır şıpır damlayarak dizlerinin üstünde kilitlenmiş kuru, zayıf ellerini ıslatıyordu. Boğularak ilave etti:

— Kovulduk da öyle geldik. Efendilerimiz olmasa sokaklarda kalacağız...

Hep gözünden yaşlar akarak, artık her şeyi söylemek, hepsini anlatmak isteyen bir coşkunlukla devam etti:

— Neler çektiğimi anlatamam ki... Nasıl dayandığıma şaşıyorum, ne de çıkmaz canım varmış. Sabahtan akşama kadar cadı anasının lakırdısını işitmeli. Aman ne ağza alınmaz laflar Küçükhanımcığım! Neler neler söylemiyor... Acaba dünyada benden aşağılık, benden kötü bir kadın var mıymış? Çıldıracak oluyorum. Gönül, ya bu karının gırtlağından yakala da sık, ya kendini Feridinle

beraber kaldır kuyuya at, diyor. Sonra, gece, yatsılardan sonra, yıkıla yıkıla, zil zurna eve gelir, o gün ne kazandıysa meyhaneye vermiştir. Yeleğinin cebinde ya unutulmuş birkaç kuruş ya meyhanede sürülememiş bir silik çeyrek[1] bulunursa onu gizlice çalmalı da ertesi güne yiyecek bir şeyler almalı. Haddin varsa ağız aç da bir söz söyle, o zaman tokat hazır... Tokat, şimdiye kadar yediğim tokatlar sayılamaz. İlk önce şaşmıştım. Kızlığımda karılarını döven erkekleri işitirdim de inanmazdım, bu hikâyeler bana uydurma gelirdi. Sonra bir gün, nedendi bilmem, olmayacak bir şey için, onun ilk tokadını yiyince şaşırdım, sahiden vurmamış da bir yanlışlık olmuş zannettim. Sersem sersem bakıyordum, o yaptığından biraz utanarak gülüyordu. O zaman gözlerim cadıya tesadüf etti. Onun gözlerinde "Oh olsun!" diyen bir sevinç vardı. Onu öyle gördükten sonra ağlamaya başladım. Bu ilk tokattan sonra artık âdet oldu, ikide birde tokat... Ferit hasta olur, tokat; cadı tencereyi ateşte bırakır, komşuya savuşur, yemeğin dibi tutmuş diye tokat; bahçeye başörtüsüz çıkmışsın der, tokat, tokat!.. Tokatsız söz söylemez oldu. Ben artık ağlamaktan vazgeçtim. Niçin ağlayayım? Ne fayda çıkacak? Vücudumda artık yaş kalmadı ki...

Vedide suskun, kalbinde bir pençenin tırnaklarıyla, bu sefil hayatın şikâyetlerini dinliyordu. Sûzidil söyledikçe hırslanıyor, gözlerinde yaşlar uzun fasılalarla durarak ağzından kelimeler, birbirini kovalarcasına dökülüyordu:

— Nihayet benden usandı. Artık diline Ferit'i doladı. Yine hep o cadının marifeti! Artık beni öldürecek başka bir çare bulmak isteyince aklına Ferit gelmişti. Oğlunu ikide birde kıstırıp Ferit şunu yaptı, Ferit bunu yaptı diye doldurur, doldurur. Nihayet bugün...

Gözyaşları tekrar boşandı, Sûzidil artık söylemiyordu, bir dakika evvel artık vücudunda yaş kalmadığından bahse-

1 Osmanlı döneminde yirmi kuruş ederindeki gümüş mecidiyenin dörtte biri değerindeki para, beş kuruş. Ayarı bozuk sikkelere silik denirdi. 19. yüzyılda İstanbul para piyasasında ayarı bozuk sikkelerin dolanımı (tedavülü) serbestti.

den bu bedbaht kadın, şimdi gözyaşlarının arasında boğuluyor gibiydi. Vedide bir şey söylemeye lüzum görmüyordu. Niçin söyleyecekti? Teselli için mi?..

Sûzidil mayası derin bir feragat hissiyle yoğurulmuş bir insandı. Hizmetçilik hayatında başkalarının emelleriyle hareket etmekten ibaret öyle uzun bir devre geçirmişti ki ona feragati, başka türlü bir hayatın varlığını unutturacak kadar öğretmişti. Bu, onda öyle hastalıklı bir tabiat olmuştu ki kendisinden çok başkalarının hesabına yaşıyor zannolunurdu. Ayaklarının altına bir fırça verirler, tahtalar silinecek derlerdi, o cılız bacaklarının üstünde, kirli sular içinde, meydan süpürgesinin çıkarılmış sapına tutuna tutuna, fırça gürültüsünden fırsat bularak çıkabilen sesinin mırıltılarıyla yorgunluklarını uyuşturarak tahta silerdi; önüne bir küçük dağ kadar çamaşır yığarlar, yıkanacak derlerdi; o, hep bitmez tükenmez sabrının kuvvetiyle teknenin önüne çömelir, ellerinin derileri yüzülerek, parmaklarının kemikleri kırılarak kim bilir ne kadar uzak bir meçhul geleceğin gizli emellerini kaynar suların bulutlarında sezmeye çalışan hayaliyle çamaşır yıkardı. Ve bu her gün, her saat böyleydi. Çocuğu eğlendirir, evin bütün hastalarına bakar, gezmeye gidilirken eğer taşınılacak bohça yoksa ev beklettirilir, nihayet nadir bir tesadüfün lütfuyla artık emredilecek bir iş bulunamayıp da ona nihayet yorgun bacaklarını uzatarak dinlendirmeye müsaade verecek iki boş saat kalırsa eline bir dikiş tutuşturularak, "Al kız, şunu dikiver!" denilirdi.

O sessiz, şikâyetsiz, asla memnun olmayan azarlayan gözlerin kahrı altında ezilerek, silinerek, kuruyup ufalan vücudunu bir kabahat saklarcasına daha az yer işgal etmek, daha az dikkate hedef olmak için daha küçük yaparak, mahkûmiyetinin altında tevekkülle eğilerek, gözleri yerlerde sürünerek, zavallı nasipsiz hayatının öksüzlüğüyle evin içinde köşeden köşeye, aşağıdan yukarıya dolaşır, nihayet nefes alacak bir sığınak ararda.

Hayatının en büyük saadetleri bayramdan bayrama yapılan basma entarilerle senede bir kere yenilenen Mercan

terlikleriydi.[1] Fakat bütün bu geçen yorgunluk ve sıkıntı yıllarına rağmen onun ruhunu taze tutan bir ümit, o meçhul yarının ümit veren hülyası vardı ki onunla yetinirdi. Nihayet o kadar beklenilen ümidin gerçekleşme zamanı gelince şaştı. Bu kadar çabuk geleceğini hiç düşünmemişti. Unutmuştu ki hayat ve faaliyetinin en işe yarayan kısmı artık dönmemek üzere gitmiştir, düşünmek istemedi ki hayatının bu saati ömrü pahasına kazanılmış bir perişanlık delilidir.

Vedide'nin dul teyzesinin vefatından sonra hanımın vasiyetiyle tavan çivisi iğnesinin[2] satılarak kendisinin gelin edileceği söylenince çocukça sevindi. Bu öyle beklenmemiş bir mükâfattı ki onun gözünde hayatının bütün işkencelerini birden silmiş oldu. Uzun bir kısmet bekleyişinden sonra nihayet Sûzidil'e bir talip çıktı. Buna elinden her iş gelir, ekmeğini taştan çıkarır bir adam deniyordu. Yalnız bir anası vardı. Muhacir mahallesinde bir evleri vardı ki o kadar fena değildi. Babası vaktiyle Rusçuk'ta hatırı sayılır bir adammış, kendisi de –Sûzidil'e gülümsemeyle bakılarak ilave ediliyordu– güzel bir adamdı.

İlk akşamı kocası Sûzidil'e haber verdi:

— Bak, ben sana söyleyeyim, dedi; anamın sözünden çıkmayacaksın. O ne derse o olacak.

Ve ömründe ilk defa emreden bir adamın gururuyla tütün kesesini Sûzidil'in önüne fırlatarak:

— Bana sigara yap bakalım! demişti.

Sûzidil için o kadar sene beslenen saadet rüyasından hakikatin bu sert darbesiyle uyanış pek acı oldu. Bu kaynana Sûzidil için bütün hayatı itibar ve servet içinde geçmiş bir hanımefendi oluyordu ki memleketinin hayal ürünü bir köşesinde bırakılan çiftliğinin, konağının tantanası hatıra-

---

1 Musahipzade Celâl'in *Eski İstanbul Yaşayışı*'nda anlattığına göre bugün de Mercan Yokuşu adıyla anılan yer, vaktiyle baştan sona terlikçiler çarşısıymış. İlk defa Mercan bölgesinde üretildiği için arkası ve yanları açık, topuksuz terliğe bu ad verilmiştir. Sonraları Kapalıçarşı'daki ustaların yaptıkları terliklere de Mercan terliği denilmiştir.

2 Parmağın üzerini kaplayacak büyüklükte, ortasında büyük, çevresinde daha küçük 25-30 parça elmas bulunan yuvarlak yüzük.

sıyla gelinine hükmetmek istiyor, olanca amirlik arzularını onun kavrulmuş vücudunda deniyordu.

Daha ilk günlerde haber vermişti:

— Ben mahsus kul cinsinden[1] gelin aradım, demişti, yoksa oğluma karı mı yok? Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam başı tellisi...

O zaman Sûzidil için bir başka ıstırap devresi başladı ve bu defa hükmedenler öyle tatmin edilemeyecek, ne kadar fedakârlık gösterilse asla memnun kalmayacak âmirlerdi ki yavaş yavaş halayıklık hayatında bir itiraz kelimesine hakkı olmayarak itaat etmek şeklinde kabul olunan terbiye sarsılmış, nihayet onun da sesi yükselmeye, kat kat artmaya başlayarak o da bu kaynananın gelini olmuştu. İkisinin arasında hayat bir mücadeleydi. Sabahleyin kaynana gelininin etrafında dolaşmakla, bütün ondan evvelki günlerin kinini çıkaracak bir hücum vesilesi aramakla başlardı. Gelin fark etmiyormuşçasına küçük bir tırnak ucu görse pençesini saldırmaya hazır, sefil hayatının birikmiş acılarıyla hırçın, yaklaşan kavganın hırsıyla titreyerek, vaktinden evvel başlamamak için dudakları kısılmış, etrafında dolaşan düşmanı görmüyormuşçasına bakmayarak ya Ferit'e lapasını yedirir ya kocasının bir söküğünü dikerdi. Sonra birden, kimin tarafından sebebiyet verildiği anlaşılmaksızın kavga başlardı. Bu, saatlerce toplanmış bulutların birden patlayan gümbürtüsüyle müthiş bir sağanak şeklinde taşardı; sonra ikisi de yorgun, yıpranmış sinirlerinin kırılmış haliyle susarlar, kavga uzun fasılalara uğrardı. İkisi de ayrı ayrı köşelerde, uzaktan uzağa ufukları dolaşan gök gürültüleri gibi tek başına homurtularla düşmanlıklarının kavga esnasında söylenememiş zehirlerini boşaltırlardı. Ara sıra bir kıvılcım sebep olur, tekrar şimşekler tutuşurdu. Tekrar bu iki düşman, aralarında korkusundan bağıran Ferit'le birbirlerine sokulurlardı. Gözleri gözlerinde, yumrukları sıkılmış, dişleri kilitlenmiş, birbirini parçalamaya hazır iki canavar vahşetiyle şimdi

1 Osmanlı döneminde cariyelikten yetişen kadın.

boğuşacaklar zannolunurdu. Bir müddetten beri Sûzidil bu kavgalardan mağlup çıkıyordu. O yüzüne haykırırken artık fırlatılacak bir kelime bulamayarak birden boğazına bir şey tıkanıyor, sinirleri boşanıyor, sonra elleriyle çenelerini kilitleyerek, kolları uzanarak kaskatı düşüp seriliyordu.

Bu kadın, kocasından, nihayet mağlup olan direncine biraz teselli verecek bir kelime, bir merhamet ve şefkat kelimesi bile işitmiyordu. Mehmet Ali hırçın, baruttan yaratılmış kadar parlamaya meyilli, toplumda payına düşen aşağı sınıf hıncını evde emredilebilecek zayıf mahluklardan çıkarmak isteyen canavarca haşin, çarpar, sokar bir zalimdi; kendi küçüklüğünü başkalarını daha küçükleştirmek, daha çok aşağılamakla unutmak isterdi. Evleninceye kadar anasını bir dakika rahat bırakmaksızın ezen biriyken nihayet kabalığı hep aynı tecrübe zemininde dolaşmaktan, tahakküm ihtiyacı hep aynı yerde harcanmaktan yorularak baş eğdirecek bir başka vücut aramıştı. Onu evliliğe sevk eden, hayvanlığının derinliğinde gömülü bir sevgi ihtiyacının ortaya çıkmasından ziyade bütün tahakküm emellerine daha çok boyun eğecek bir insana sahip olmak ihtiyacıydı.

Kırmızı kuşağının arasından hiçbir zaman eksik olmayan küçük bir bıçağı çekecek kadar bir gün arkadaşlarıyla bir ağız dalaşında öfkesine mağlup olduktan sonra Feriköy Birahanesi'nden kovularak ötekinin berikinin arabalarında gündelikle çalışıyordu. Akşam on birden başlayarak arabayı ahıra çekinceye kadar iki üç saat içinde yoluna çıkan meyhanelerden hemen peyke başında alınmış kadehlerle tütsülendikten sonra, eğer o gece kendisiyle beraber meyhanede gecikecek bir iki dosta tesadüf edememişse, eve gelerek eksik kalan eğlencesini Sûzidil'i kahretmekle tamamlardı. Sûzidil onun elinde zalim bir çocuk eline düşmüş zavallı bir böcekti; yavaş yavaş bir bacağı, sonra bir kanadı koparılarak, öldürme anı olabildiğince ertelenerek, ancak haz alınmak için işkence ediliyordu.

O bütün gün Ferit'in hastalıklarıyla, huysuzluklarıyla uğraştıktan, vaktiyle kocasından son zamanlarında oğlundan

çektiklerinin şimdi de gelininden intikamını alan kaynanasıyla atıştıktan, bir küçük memnuniyet kelimesi bile beklemeksizin bu müthiş çekişmenin arasında bulunabilen zamanlarını çamaşır yıkayarak, tahta silerek, ortalık süpürerek, dikiş dikerek geçirdikten sonra nihayet otırmaya vakit bulur; yorgun, donuk bir beyinle düşünemeksizin onu beklerdi.

Onu sevip sevmediğini kendine hiç sormamıştı. Bunu bilmiyordu. Onda yalnız dişileri erkeklerine boyun eğdiren hayvani bir bağlılık vardı ki kocasının bütün haksızlıklarına, zalimliklerine bir şikâyet kelimesi bile yükseltmeyerek hep aşağılanan, hep merhamet dilenen bir ezilmişlikle, varlığını dişleriyle erkeğinin yelesini kaşıyan dişi itaatiyle ona sevk ederdi. Kalbinde böyle işkenceler içinde yaşamaktan tatlı bir zehrin vahşi lezzetini duyarak gözlerinden yaşlar akarken bir kenara büzülür, "Haydi bakalım, çok naz lazım değil!" cümlesiyle önüne atılan tütün kesesini çekerek kocasına sigara yapardı.

Yalnız bir noktada onun kocasına isyan edeceğini öğrenmişlerdi: Ferit. Ana oğul, onu isyan ettirerek, daha çok işkencesine vesile bulmak için şimdi Ferit'le uğraşıyorlardı. İlk önce bu, Ferit bahanesiyle Sûzidil'e hücum suretinde başlamıştı. Sonra yavaş yavaş kaynananın geline düşmanlığı kör bir sapma hareketiyle daha ziyade Ferit'e yönelir olmuştu. Bir gün saçlarını boyadığı kına kâğıdını hücreden[1] çekerek döken Ferit'i, Sûzidil'in orada bulunmayışından istifade ederek iki bacağının arasına kıstırmış ve o zavallı kavrulmuş cılız ellerine iğne batırmıştı. Çocuğun feryadına koşan Sûzidil o zaman çılgın bir ana öfkesiyle kocakarının saçlarını yakalamıştı:

— Cadı! diyordu; ben senin saçını demet demet koparayım da sonra sen kına yakacak şey ara...

Bugün ilk defa komşular müdahale etmişlerdi, herkes kaynanasına hak veriyordu. Sûzidil'e lazım olan hak değildi,

1 Eski yapılarda el altında bulunması gereken öteberiyi koymak için duvar içinde bırakılan çoğunlukla raflı, oyuk kısım.

ona lazım olan Ferit'e dokunulmamasıydı. Bu olay bir başka savaşın ilanına sebep oldu ve savaş alanı Ferit'in sürüp giden hastalıklarla çürümüş sıska vücudu, zavallı sefil vücuduydu.

Sûzidil devam ederek:

— Yavrucak artık evin içinde bucak bucak kaçıyor, diyordu. Düşünün bir kere, a Küçükhanımcığım, bu çocuğa insan nasıl acımadan vurur? Onun yumruk yiyecek hali mi var? Bir fiske vursanız yıkılacak. Dün cadı ne yaptı, ne dedi bilmem ki, galiba biraz da fazla kaçırmıştı. Onu yemeğe bekliyorduk, çocuk acıkmış ağlıyordu, şimdi bırakmıyorlar ki onu ayrıca doyurup yatırayım. Babasıyla beraber yemeliymiş. Babasından yumruk yiyecek, değil mi? Gelir gelmez ona çattı: "Sus, piç! Şimdi gebertirim!" diye üstüne yürüdü. Ben ses çıkarmamalıydım. Ben karışınca çıldırıyor. Çocuğun arkasına, işte o zaman bir yumruk...

Ağlamaktan söyleyemiyor, kelimeler boğazında boğuluyordu:

— Ben de ağzımla eline yapıştım, ısırdım, ellerim kilitlendi, elini kurtaramıyordu...

O zaman, gece, çocuğunu kucağına vererek Sûzidil'i çıkarmışlardı, o komşulara sığınmıştı. Bugün saatlerce belirsiz bir ümitle hep kocasının gelip kendisini aramasını bekleyerek komşusunun evinde gecikmişti. Sonra hatırına efendi kapısı, o ikide birde gidilip gözyaşlarıyla müracaat olunan sığınak gelmişti. Ve hikâyesine son vererek Sûzidil:

— İşte böyle Küçükhanım!.. diyordu.

Sûzidil içinin dertlerini döktükten sonra artık tamamıyla kuvvetini kaybederek oraya, Vedide'nin ayaklarının dibine, çıplak tahtaların üzerine, başını ellerinin arasına alarak yüzünü kapadı; çaresiz, uğursuz hayatına şifa bahşedecek bir manevi sığınağın şefkatle dolu eşiğine bütün zehirlerini dökmek isteyerek taştı. Bu bir ağlamak değildi; bir inilti, bütün varlığını sızlatan ıstırapların uzun, boğuk şikâyet feryatlarıyla bir uluyuştu.

Açık pencereden giren rüzgâr mumun ışığını üfürüyor, bir anda yüzlerce resim şekline giren çırpınışlarla kıvırıyor,

uzanıyor, bu zayıf ışık parçası kendisiyle oynayan rüzgârın her keyfine, her arzusuna tâbi, arada bir kopmuş, sönmüş sanılırken yeni bir hayat ümidiyle tekrar canlanarak çırpınıyor, sonra yalnız bir saniye rahat bir nefesle dinleniyor; artık sakin, bahtiyar yaşayacak sanılırken tekrar bir sert esinti onu hevesine takıyor, sanki bura bura kıvırıyor, uzatıyor, çeke çeke koparıyor, asla doymayan bir kinle takip ederek işkenceler içinde sarsıyordu. Ve etrafında karanlıklar bu işkence manzarasından korkuyla titrerken, zavallı ışık parçası, rüzgârın zayıf oyuncağı, biraz ötede uluyan Sûzidil'e öykünerek, daha insafsız bir rüzgârın bu daha zayıf oyuncağına bir dert ortağı olarak ağır damlalarla yavaş yavaş ağlıyordu.

Vedide dalgın gözlerle, bu yarı karanlık odada, çırpınan ışığa bakarken beyninin içinde bütün düşüncelerini müthiş bir hercümerce döndüren bir kasırga, sanki uzaklardan, o demin hayalinde şekillenen harap siyah tablonun yıkık evlerinden geliyor gibi Sûzidil'in uluyuşunu dinliyordu. Kendi kendisine soruyordu: "Bunda kabahat kimin, bundan kim mesul?" diyordu. Bütün demin gözlerinin önünden geçen hayat faciaları, Veli Bey'in kızları, Ferruh'la Şekûre, hatta Refet, sonra Kamer, onun zavallı saf, ahmak kocası, daha sonra ötekiler, daha bilinmeyen bedbahtlar, işte şu Sûzidil... Bunlar nasıl hükmolunamaz, idare edilemez bir kuvvetin kurbanları, ne kaçınma çaresi bulunabilen, ne tedavi yolunu keşfetmek mümkün olan hastalıklara tutulmuş zavallılardı. Ne yapmalıydı ki bu böyle olmasın? Hiç! Hiç!

Bu kelime soğuk bir düşüşle, orada yardım bekleyen, inleyen Sûzidil'in başına düşüyor gibiydi; hiç, hiç yapılacak bir şey yoktu. Veli Bey'in kızları yavaş yavaş, başlangıçta hissetmeyerek, sonra tamam hissedince artık geri dönmek mümkün olmadığına inanarak, bu sefaleti mutluluk kabul ettiklerine kendilerini de inandırmak isteyen bir tebessümle gittikçe daha da çamurların içine düşeceklerdi; Şekûre Ferruh için ölecekti; Sûzidil böyle her zaman uluyacaktı; asıl birbirini sevmek mecburiyetinde olanlar, tersine tırmalaşacaklar, boğuşacaklardı.

O zaman tekrar kendisini düşünüyordu, bir saniye kendisini de böyle yerlere kapanmış, uluyor gördü. Kocasının sesiyle silkindi:

— Vedide! Ne yapıyorsun yukarıda?

3

Artık yerleşmişlerdi. Misafir odasını sonra düşünmeye karar vererek evlerinin en lazım olan şeylerini tamamlamışlardı. Ömer Behiç'in karısından saklanmış ufak tefek borçları bile vardı. Vedide ara sıra ona takılıyordu:

— Kulaklarımın delikleri tıkanacak! diyordu.

Ömer Behiç buna çare bulurdu:

— Birer küçük süpürge çöpü sokarsın, tehlike kalmaz...

Bir ara, hâlâ kocasının gelip kendisini arayacağını ümit eden Sûzidil'le Sabriye Kadın'ı evde bırakarak çocuklar ve Andelip'le beraber Erenköyü'ne gitmişler, üç gece misafir olmuşlardı. Bu hafta içinde onları bekliyorlardı.

Bugün sabahleyin –bir pazar– aşağıda odasında Selma'yı ilk defa elifbadan[1] derse başlatmıştı. J'ye kadar pek iyi gidiyordu, oraya gelince söz düellosu başlıyordu.

Ömer Behiç:

— Kızım, kötü söylüyorsun. Z değil. Bak, dikkat et: J

Selma sıkılıyor, babasına kızıyordu:

— Aman, beybaba! İşte söylüyorum ya: z, z...

O, sabrını kaybetmemeye çalışarak örnek bulmak istiyordu:

— Erenköyü'nde komşumuzun ismi neydi, hani ya pembe evin hanımı?..

Selma tereddütsüz cevap veriyordu:

— Menize!

---

1 Arap harflerinin ilk ikisi elif ve ba. 1 Kasım 1928'deki harf devrimine kadar kullanılan Araplardan alınmış alfabe. 28 harften oluşan bu alfabe Türklerce eklenen 5 harfle 33 harfe çıkmıştır. Bu harfleri öğreten okuma kitabına da elifba denirdi.

— Menize değil kızım, Menije, Menije, je...

Kapı çalındı. Selma daha ilk derste başlayan bu tahammül olunmaz sıkıntıdan kurtulmak için fırladı. Ömer Behiç'e muayenehanesine gelen mektuplarıyla evrakını getiriyorlardı. Cuma ve pazar günleri muayenehanesine uğramamak âdetiydi. Selma için bu, tesadüfün özel bir lütfu oldu, hiç olmazsa bir saat artık dersten bahsedilmeyecekti.

Ömer Behiç'in en evvel kırmızı bir kâğıt dikkatini çekti: Bir telgraf! Açtı ve sapsarı oldu. Bu anda odaya giren Vedide, elinde kırmızı kâğıtla kocasını o kadar sarı gördü ki birden bir felaketin soğuk nefesini hissederek sordu:

— Ne oluyorsunuz? Ne kadar sarısınız...

Ömer Behiç cevap olarak karısına kâğıdı uzattı. Vedide bu bir satırlık şeyi okuduktan sonra söylenecek şeyi araştırarak susarken o düşüncesini söyledi:

— Ablamın metanetinden o kadar eminim ki eğer tehlike gayet ağır olmasa bu telaşa lüzum görmeyeceğine hükmederdim. Mesele yine kalptense kurtulacağına hiç ümit yok. Bu öyle canavar bir dert ki pek nadir affeder...

Vedide dudaklarının arasından:

— Zavallı Meveddet Hanım, dedi, bu mateme nasıl tahammül edecek?

Vedide görümcesini bilmezdi, onlar bütün şehirlerde dolaştıkları için İstanbul'a senelerce süren aralarla uğrarlardı. Ömer Behiç evlendikten sonra onları İstanbul'a çekecek bir vesile olmamıştı. Vedide'nin hatta uzaktan bile tanışıklığı pek yoktu. Ömer Behiç eniştesiyle ablasından pek nadir fırsatlarla bahsederdi.

Eniştesini sevmemek için haklı sebepler görmemekle beraber yalnız bu adamın eniştelik sıfatını, bir gün birdenbire aile hayatının içine girerek evde babadan sonra ilk hâkimiyeti gasp eden, hayatta en yumuşak ve nazik ilk sevgiyi, kız kardeş sevgisini hemen yabancılaştıran, artık ölmüş, soğumuş bir sevgi hatırası uzaklığına getiriveren o sıfatı affederek tamamıyla sevmeyi de başaramamıştı. Biraz ablasına da kini vardı.

Tahsilini tamamladıktan sonra babasıyla annesinin hatıralarına beraber ağlamak ihtiyacı onu ablasına yöneltmişti. Küçük bir seyahat yaparak on beş gün onlarda misafir olmuştu. Bu kısa kalışı esnasında ablasını babasıyla annesinin hatırasından, kendisinden o kadar uzak ve bu adama o kadar yakın, onunla o kadar meşgul, ona o kadar kendini ve hayatını adamış görmüştü ki bu kardeş kalbinin artık bir daha kendisine dönmeyeceğine acı bir kanaatle hüküm vererek, asıl o zaman hayatta yalnızlığın bütün ümitsizliğiyle ve acılığıyla ciğerlerinden bir damar daha koparak yanlarından kaçmıştı.

Onların mümkün mertebe kendisiyle az kalmak, hatta on beş gün içinde bile birbirine sıkı bağlılıklarını en küçük bir aksaklıktan kıskanç bir özenle korumaya çalışmak için öyle yenemedikleri, gizleyemedikleri bir ihtiyaçları; onun yanındayken, hatta onunla konuşurken ablasının ondan bir uzaklığı, gözleriyle, gözlerinde uçan ruhuyla ötekine, enişteye öyle hissedilmemesine imkân olmayan bir yakınlığı vardı ki Ömer Behiç haset, kin gibi bir sıkıntıyla acı içinde kıvranmıştı.

Onlarda bir de derin, ancak kendilerini düşünen bir benlik keşfetmişti. Evlilik hayatları çocuksuz geçmişti. Birbirine o kadar yetiyorlardı ki bu verimsiz evlilikten hoşnut gibiydiler. Bitmez tükenmez bir fedakârlık, bir kendinden feragat, bir başka varlık için yaşamak, yalnız onun için nefes almak hayatı demek olan babalık analık duyguları onların kalbi için keşfedilmemiş kalarak bütün sarf edilememiş sevgi ve bağlılık duyguları kendi benliklerine dönmüş, kalplerinin üzerinde etrafına taşamayarak gittikçe kabaran bir göl gibi birikerek kalmıştı.

Onun için birbirlerine nadir yazdıkları mektuplarda bile bir yabancılık vardı. Ömer Behiç'te de yalnız kendi muhitinin içinde mahsur kalmak, dışarıyla mümkün mertebe az alakası olmak tabiatı hissedilemez bir ilerleyişle içine işleyip yerleşmişti. Fakat bu dakikada karşısında Vedide açık bir fikir olarak, kocasına bağlı bir eş düşüncesiyle, o kadının

kocasını kaybetmeye nasıl tahammül edeceğini sorarken Ömer Behiç birden ablasını gözleri yaşlarla dolu, çocuksuz, kocasız, kimsesiz, dulluğun bütün acılığıyla, bütün yalnızlığıyla dul gördü:

— Evet, dedi, zavallı kadın! Sonra hiç kimsesi de yok, yapayalnız, hayatta tek başına...

Vedide birden atıldı:

— Niçin? dedi. Siz yok musunuz? Ben, ben onun için bir kardeş değil miyim? Bilseniz onu nasıl teselli ederiz, aramızda nasıl tedavi ederiz.

Bu o kadar kendiliğinden, bu iyi kadın kalbinden fışkırmış bir teselli ve şefkat sesiydi ki Ömer Behiç ayağa kalktı ve karısına kadar ilerleyerek onu ellerinden tuttu:

— Ah, benim melekler kadar iyi, melekler kadar güzel karıcığım! dedi. Bilsen, bu yapmak istediğin şeyin derecesini bilsen! Bilsen ki bir evde bir başka insan, bir üçüncü kalp, bir görümce, evet bir görümce ne ağır, ne ağır bir şeydir! Fakat sen o kadar iyi, o kadar güzel bir kalbe sahipsin, sonra beni o kadar seversin, o kadar seversin ki...

Şimdi onu çekip saçlarından, yüzünden, gözlerinden, küçük küçük buselerle öpüyor, ona teşekkürlerini bu buselerle ödemek istiyordu. Bir ara ilave etti:

— Hem kim bilir? Belki bu mateme hazırlanmakta acele ettik...

Şimdi biraz rahatlayarak tekrar yazıhanesine oturdu, mektuplarını açmaya başladı, küçük bir zarfı açtıktan sonra gülümsedi, gözlerini kaldırarak tuhaf tuhaf bir manayla karısına baktı, gülümsüyordu.

Vedide sordu:

— Ne oluyorsunuz, rica ederim? Neden bana öyle tuhaf tuhaf bakıyorsunuz?

Ömer Behiç hep gülmeye devam ederek cevap verdi:

— Fena havadis, Vedide! Sana kıskanacak bir şey daha çıktı. Veli Bey'in hanımı bir zatürreeden yatıyormuş, Bekir Servet yarın sabah geçerek beni almak istiyor. Anlıyor musun? Küçükhanımlar...

Vedide ehemmiyet vermiyor görünerek:

— Oh, dedi, onlar evli barklı, çoluklu çocuklu bir adamı ne yapsınlar? İşte onların Bekir Servet Beyleri var ya...

Ömer Behiç bu meselede karısını üzmek âdetine uyarak:

— Kim bilir, dedi, onlar için bütün erkekler araba tutacak, elbiseler yapacak, parmaklarının o sayılamaz yüzüklerine birer yüzük daha ilave edecek mahluklardır. Hem ondan sonra biraz da benden korkulur.

Vedide birden ehemmiyet vermiyor görünmek oyununa devam ederek atıldı:

— Yok, pek de korkulmaz değil ya...

Bu cümle Vedide'nin ağzından ruhunun öyle coşan bir samimiyetiyle taşarak çıkmıştı ki Ömer Behiç'in gözlerinden şaka manası silinerek endişeyle karısına baktı, dudaklarının arasından yalnız, "Tuhafsın Vedide!" dedi ve oturarak hangisini alacağında kararsız ellerle yeni gelen gazetelerin, dergilerin kuşaklarını çözmeye başladı.

Vedide sahiden tuhaf mıydı? Ömer Behiç'in kendisinde de bu korku vardı. Evliliğin sakin bağlılığıyla bütün ihtiras ve sevda emellerini uyutabilmiş uslu bir koca sıfatının arasından, arada bir öyle isyan anları olurdu ki bir başka Ömer Behiç, birden esen ateşli bir rüzgârla kanı tutuşmuş, bütün sinirleri alevler içinde hırslı, sarhoş, garip bir cinnetin nöbetleriyle iradesi yok edilmiş bir Ömer Behiç çıkardı. Bu uslu koca sıfatının gerçekte yaradılışıyla bağdaşmadığına, bu unsurlardan birincisinin ikincisini, o hiçbir zaman kapanmaz yarayı yalnız örtmekten başka bir şeye yaramayan tesiri az bir yakıdan, onu her vakit az çok sızlamaktan, az çok kanamaktan alıkoyamayan en küçük bir pürüzle deşmeye, nihayet o hastalıklı noktayı olanca çirkinliğiyle açık bırakmaya hazır, âciz ve faydasız bir devadan ibaret kaldığına hüküm verdirecek zayıf dakikaları olurdu. Nihayet onu sahte, aldatıcı bularak çıkarıp atacak kadar mağlup olmaktan korkardı. Gömleğine el uzatılsa da biraz açılsa o iğrenç yara şifa kabul etmez haliyle görülecekti. İçin için sızlayarak göğsünü kemiren bu hastalıklı noktayı örtmek, uyuşturmak, onu unutmak istiyordu.

Bu iki şeyin birbiriyle hiç anlaşamayarak, biri öbürünü boğup öldürmeye her vakit fırsat arayan bu iki unsurun son bulmayan savaşı arasında hiçbir zaman varlığına tamamıyla hükmedemeyerek, hiçbir zaman düşündüğünü yapacağından emin olamayarak ortaya çıkacak vesilelerin esiri, azgın bir selin zayıf ve dayanıksız çöp parçası, doğru giderken birden çılgıncasına etrafına çarpınarak, batıp çıkarak, fakat hep yuvarlana yuvarlana, hep sürüklene sürüklene akıp gidiyordu. Mümkün müydü ki o selin dalgalarının üstünden yüzerek, istikametini şaşırmayan rahat bir akışla hiç batmaksızın, hiç çarpmaksızın son noktaya kadar gidebilsin? Bundan emin değildi.

Göğüslerin duvarı arasından gizli marazları hissedip bulmak sanatıyla inceleşmiş, keskinleşmiş delici bir tahlil hissiyle kendisini de tetkik ederdi, sanki kulağını bu hastanın da türlü gizli hastalıklara uğramış göğsüne koyarak dinlerdi. Bu zavallı hastalıklı göğsünün içinde öyle hastalıklar, öyle korkunç illetler keşfediyordu ki kendi kendisinden korkuyordu. Bu hastalıklar kemirdikleri vücutlara öyle zorbalıkla hükmederek onları öyle hareketlerinden sorumlu olmayacak bir şekilde yönlendirecek ve idare edecek şeylerdi ki bütün hayatlarında kötü hallere düşmüş görülenler artık onun gözünde az çok mahkûm, kendiliklerinden bir şey yapmaktan âciz, hastalıklarının derecesine göre kendilerini idare eden kuvvetin az çok iradesine tâbi, ayıplanmaktan ziyade acınacak bir sürü zavallılardı.

Bu meselede onun felsefi anlayışına derin bir şüphecilik musallat olmaya başlamıştı. Bu şüphecilik asıl onda başkalarını ayıplarken, en küçük şeyleri mahkûm etmekte acele ederken kendisi de tamamıyla anlamaksızın, şüphesiz kendi samimiyetinin aldatışlarına kapılarak, istemeksizin hükümlerinde aşırıya kaçtığını anlayarak başlamıştı. Kendi zaaf saatlerini hatırladıkça hükümlerinde çekinceler araştırmaya mecburiyet görürdü. Kendi uydurduğu hafifletici sebeplerle vicdanına karşı hâsıl olan beraatı aynı suçu başkalarında mahkûm etmek suretiyle takviyeye çalışan, başkalarını

ayıplarken kendi zaafı için ahlak mahkemesine tazminat ödemiş olan bir gafil olmaktan korkardı. Sonra, birden kendini bundan uzak görmek ihtiyacıyla "Lakin mademki ben bu zaaf safhalarına mağlup olmuyorum, mağlup olanlarla aramızda büyük bir fark var, işte bütün mesele bu farktadır" derdi. Asıl gafiller mağlup olup da vicdanlarını susturacak kadar kendilerini aldatanlardı. Şüphesiz şimdi Ferruh'a sorulsaydı o da kendini suçlu görmeyecekti, onun da vicdanının sesini tıkayacak kendine göre bir beraat delili vardı. Şu halde kimindi o suç ki bugün Şekûre'yi öldürüyordu, toplumun bütün Şekûrelerini öldüren suç kimindi? Ahlak hususunda bu felsefenin nasıl müthiş bir girdap, insanın başını döndürecek, muhakemesini kasırgalar içinde çevirecek, bakış açısını her an bir başka noktaya koyarak her şeyi bir başka şekil ve surette gösterecek tehlikeli bir uçurum olduğunu biliyordu ve muhakemelerinin önünde tehlikeli bir soruyla bir uçurumun kenarına yaklaştığını hissedince cevap vermek için daha fazla gecikmek istemeyerek dönerdi: "Mademki hayat böyleydi ve böyle olmasına hiçbir şey, hiçbir kuvvet mâni olamıyor, bunu böyle görmeye tahammül etmeli" derdi.

Hatıralarını evliliğinden önceye çevirdikçe zaaflarına yenildikten sonra isyan eden, kendi kendinden iğrenen Ömer Behiç'i görürdü. Şu halde onda büyük bir namus mayası vardı; sözlere, hareketlere farklı manalar yüklenmesine tahammül etmeyen ahlak kurallarıyla hüküm vermeye, kınamaya hazır bir namus mayası... Lakin bunun yanında işte bir de bu hastalık vardı. Evet, pek iyi, pek açıklıkla hissederdi ki onun derin derin sızlayan bir yarası var. Ve arada bir bu yara öyle tahammülünü kıracak acılarla sızlardı ki onu çıldırtırdı. O zaman kendi kendisinden korkar, kendisini böyle hasta, böyle mağlup olmak için bir tesadüfe, bir zaaf dakikasına tâbi görmekten utanarak hayattan kaçmak istercesine bir inziva ihtiyacıyla evine gelir, Vedide'ye gider, onun sıcak şefkatinin havasında manevi bir iyileşme devresi geçirirdi.

O zaman şüpheciliğinin yerini bir başka felsefenin, kurtuluş ve selamet veren bir felsefenin saffet ve iffeti alırdı. Kendi kendine, "İşte insanın fazileti!" derdi, "Tehlikeyi gördüğünüzde kaçmak, karınıza, çocuklarınıza, evinize sığınmak ve orada, bu sığınağın pak ve temiz kucağında uyuyarak şifa bulmak. Tehlike küçük bir gözün sizi cezbeden minimini bir gülümseme parıltısındadır. Bu parıltı, gülümsemenin cazip sihri altında sizi karınızla, çocuklarınızla, hayatınızın saadetiyle beraber yakacak, yutacak bir yangın saklıyor, selamet ondan kaçmaktadır, yetişir ki ondan her zaman kaçabilmek mümkün olsun."

Vc kaçardı. Kaç defa kaçmak için sarf ettiği kuvvetin bitkinliğiyle ezilmiş, hastalanmış bir halde, onu birkaç saat içinde aylarca cenk etmiş kadar yorup kıran bir çöküntüyle, kaçılan şeyin mahrumiyet acısı ciğerlerini yorarak, tedaviye muhtaç bir hasta sefaletiyle evine gelir, birden başlayan bir faaliyet hummasıyla yazı odasına kapanarak, karşısında Vedide, uzakta Selma ile Leyla'nın gürültüleri, çalışırdı.

Yalnız mesleki hayatında bu tehlikeden azadeydi. Hastalarının içinde onu hastalıklarından başka bir sebeple meşgul eden olmamıştı. Doktorluk sıfatı, benliğinden, insanlığından ayrılarak bir manevi kimlik suretinde görünürdü.

Bu Ömer Behiç yalnız hastaların ıstırabıyla inleyen, onları işkenceden kurtarmak için insan hayatının üstünde bir merhamet ve şefkat hayatıyla yaşayan bir mahluk olurdu. Onu harap eden toplum hayatıydı. Ne zaman sanatının boş saatleri onu toplum hayatına sevk etse kendisinde o diğer Ömer Behiç'in bütün aşk ve sevdasıyla, benliğinin her gözeneğinde ateşten bir kadın ihtiyacı yanan mahlukun meydana çıktığını hisseder ve bu benliği diğerini öyle vahşi bir tahakkümle heveslerine mağlup etmek, nihayet taşmak isteyen bu bastırılmış sevda emelleriyle öyle bir kasırga içine atmak isterdi ki bu mücadeleden hırpalanmış çıkardı.

Yenildiği anlar da olurdu. Kendi kendine, evliliğe tam sadakatini eleştirerek, "Ahmak!" derdi. Bu evlilik mademki onun bu sevda ihtiyacını tatmin edemiyor, şu halde evlilik

sevdadan başka bir şeydi, onları birbirinden ayırmalıydı. İkincisinden birincisine zarar gelmemesi çaresini bulmak, namus kaygısında bir vicdanı rahatlatmak için kâfi olmalıydı. Derhal bu muhakemenin sakat taraflarını fark ederek güler, "İşte," derdi, "bütün fena yapanların kuralını ben de tatbike başlıyordum: En evvel vicdanı aldatmak..."

Lakin eğlence âlemlerinde geçirilen gecelerin, insanı o en açıklanamaz ihtiyaçların, en gerçekleşmesi imkânsız emellerin yakıcı temasıyla zedeleyen saatlerin nöbetlerine karşı ne yapmalıydı? Böyle saatlerde ne anlatılamaz işkenceleri olurdu. İlk önce kendisini meşgul eden birkaç çehre olurdu. Birinin çıplak omuzları, diğerinin elbisesi, ötekinin gözlerinde fark edilen derin bir mana, bir dördüncüsünün geçerken işitilmiş sesi, bütün bu ayrı ayrı şeyler onun ayrı ayrı bir damarını acıtarak titretirdi. Birden onu alt edilemeyen bir hüzün sarardı, etraftan yağan ışıkların şaşaası arasında o siyah bir adam kesilirdi. O çıplak omuzlar dudaklarının önünde mermerden heykel soğukluğuyla geçecekti, o ipek elbisenin hışırtısı kulaklarında bir alay ıslığı bırakarak uzaklaşacaktı, o efsunlu gözler esrarından bir şey söylemeden kaybolacaktı, bu ses, demin ta ruhuna işleyen bu nağmeyle mırıldanan ses ona, yalnız ona mahsus olarak iki kelime söylemeyecekti, bütün bu arkalarından titrenen, ölünen şeyler sizin için yabancıydı. Onların hepsine birden sahip olmak istediğiniz halde bir tanesine sahip olmayacaktınız. Onlar başkalarınındı, her biri bir başkasının... Sonra, onlar da, o başkaları da tıpkı sizin kadar aç, sizin kadar mahrum. Onların da kalplerini yoran başka çıplak omuzlar, hışırtılı etekler, hain gözler, alaycı sesler vardı. Karanlık bir gölge hüznüyle dolaşırdı, sonra birden bir çehreye, ruhunu kavrayan bir vücuda tesadüf ederdi. Bu onun bütün emellerini, mahrumiyetlerini, ifade edilememiş hislerini, bir şekil alamamış rüyalarını özetleyen ve bir araya getiren bir hayal özü, bu hayalin etrafındakiler de gittikçe sönen bir hâle olurdu. Uzaktan gözleriyle ona bakar, sanki ruhu eriyerek onda soğurulur, kalbinde derin bir ümitsizlik duyar, orada birkaç saat can çekişir gibi olurdu.

Bir defa büyük bir akşam eğlencesinde böyle bir çehreye tesadüf etmişti. Bu bir genç kızdı; biraz süzülmüş simasının saz rengiyle, iri gözleriyle hafifçe açık duran ince soluk dudaklarıyla hasta bir çiçeğe benziyordu. Sonra bu hasta haline zıt düşen öyle taşkın, öyle çocukça bir neşesi vardı ki herkesi etrafına topluyordu. Ömer Behiç bu neşeden garip bir üzüntü duyuyordu. Onu mahzun, herkes tarafından ihmal edilmiş, bir köşede unutulmuş, kendisinden başka hiç kimse tarafından fark edilmemiş görmek isterdi. Bütün bu etraftakilere izah olunamaz bir kin duyuyor, onu eğlendirdikleri, oynattıkları için bütün bu adamları affetmiyordu. O isterdi ki onu gören yalnız kendisi olsun, bu dans kasırgası, bu musiki tufanı, bu ışık çağlayanı içinde onunla kalabalığın arasından karşı karşıya, yapyalnız, ancak ikisi kalsın ve o, herkes tarafından ihmal edilirken yalnız bir ruhun kendisi için eridiğini, süzülüp mahvolduğunu hissederek mesut olsun. O zaman bu genç kızın karşısında hayalinin bir uçma hamlesiyle bir rüya yapmıştı. Bir gece bilinemez nasıl bir tesadüfle, onunla yalnız bulunacaktı, o kadar yalnız bulunmak istiyordu ki hatta bu gece karanlık, bütün cihanı saklayan bir gece olacaktı. Onlar birbirini bile göremeyeceklerdi, yalnız hissedeceklerdi. O, küçük, narin elleriyle Ömer Behiç'in başını çekecek, dizlerinin üstüne yatıracak, bu siyah gecenin sırlarla dolu sinesinden geliyor gibi hafif bir sesle, "Hani ya o akşam" diyecekti, "o kadar eğleniyor görünüyordum. Bu bir yalandı, anlıyor musunuz? Tersine, pek sıkılıyordum, bütün etraftakilerden, danstan, musikiden, eğlenceden, her şeyden, her şeyden... Yalnız bir kişiyi görüyordum ve istiyordum ki onunla işte böyle siyah bir gecede, her şeyden uzak, yalnız onunla beraber, onun başını dizlerimin üstüne alarak, parmaklarımla saçlarını tarayarak, istiyordum ki bunu karanlıkta ona söyleyeyim..."

Ömer Behiç cevap vermeyecekti, o söylerken bu geceyi ona bahşettiğine teşekkür için yalnız dizlerini öpecekti. Bu gece bitmeyecek, hep böyle devam edecekti. O bu hayali kurarken bir dostu onu dalgınlıktan çıkardı:

— Ne düşünüyorsunuz?

— Hiç!

— Oh! Hiç!.. Emin misiniz? Geliniz, sizin için takdim olunacak biri var...

Ve elinden çekerek ona doğru yürümüştü. Ömer Behiç bu dakikada mümkün olsaydı geri dönecekti. Müthiş bir şey yapmak üzereymişçesine korkuyordu, ağzının kuruduğunu hissediyordu, ona bir söz söyleyemeyecek, başı dönerek oraya yığılıverecek zannetti.

O, Ömer Behiç'i birden ciddileşen bir çehreyle selamladı, sonra etrafındakilere şuh gülüşüyle sordu:

— Niçin duruyoruz, rica ederim...

Dostu, Ömer Behiç'in kulağına:

— Bu vals benimdir, ister misiniz, yarısını size vereyim?

Beş dakika sonra, yeni bir valsın girişi başlarken o Ömer Behiç'in kollarının arasındaydı. İkisi de ciddiydiler, dört kelime konuşmadılar, o Ömer Behiç'e, "Demin düşündüklerinizi tamamıyla hissediyordum, uzaktan..." diyor gibiydi.

Birden Ömer Behiç onu dostuna iade etmek zamanının geldiğine hüküm verdi. Durdular. Ömer Behiç koşarak yaklaşan dostuna teslim ederken teşekkür etmesine vakit bırakmadan genç kız elini uzattı, "Teşekkür ederim Efendim" dedi ve sonra, bir saniyelik bir duraklamanın ardından ilave etti: "Yine görüşürüz..."

O, şimdi ötekinin kolları arasında o derece şen, neşeli, kendisini dansın mest eden dalgalarına terk ederek böyle akıp gitmekten o kadar hoşlanmış görünüyordu ki Ömer Behiç acı bir incinmeyle bir an içinde hakikate geri döndü. Bu genç kız ruhu ondan, onun rüyasından ne kadar, ne kadar uzaktı ya Rabbi! Aralarında ne bitmez tükenmez fersahların mesafesi vardı. Yarın bu genç kız, ihtimal şimdi onu kollarının arasında götüren adama çocuklar yapacak, birden hayatın maddiliği seviyesine düşecekti. Onda bir gecenin şu yarım saatlik rüyasından hiç, hiçbir şey kalmayacaktı ve o, Ömer Behiç onun için bir akşam eğlencesinde tesadüf olunmuş, beş dakika beraber dans edilmiş, yabancı,

ilgisiz bir çehreden ibaret kalacaktı. Hepsi böyleydi. Bütün o sokaklarda, bahçelerde, ötede beride tesadüf olunan, size hayatınızın birkaç dakika en ışıltılı anlarını yaşatan çehreler, gözlerinizi açınca bulunmayan rüyaların uçuşuyla, tespit olunamayarak, anlaşılmayarak uçup mahvolan şimşeklerdi; sizi bir saniye parlak bir hayal âleminde kamaştırdıktan sonra karanlıklara boğulup kaybolacaktı.

O halde niçin, "Yine görüşürüz..." demişti? Mademki hayat böyleydi, mademki bu neticesiz bir rüyadan başka bir şey olamazdı, mademki rüyalar hep böyle kalmaya mahkûmdu, tekrar görmekten, tekrar zehirlenmekten ne çıkacaktı?

O hâlâ kendisine küçük bir bakış bile yöneltmeyerek, bu beş dakikalık tanışlıktan zihninde bir gölge bile kalmamış, danstan, musikiden bahtiyar, kâh uzakta çiftlerin arasında kaybolarak kâh önünden geçerek gidiyordu. Ömer Behiç bunaldı, şimdi bütün bu kalabalık onu boğan bir mengene oluyordu. Buradan kaçmak için dayanılmaz bir ihtiyaç duydu.

Kendisini sokakta bulunca bu kış gecesinin buzlu havasından büyük bir ferahlık hissetti. Arabaların arasından sıyrılarak, şemsiyesi koltuğunda, elleri paltosunun cebinde, hiçbir yerde durmayarak, fenerlerin sisli camları arasından kayarak, sokağın ıslak taşları üstünde titreyen zayıf ışıkların karanlığa yakın aydınlığında böyle uzun uzun yürümekten garip bir hazla Taksim'e kadar yürümüştü. Yalnız orada kaldırımın kenarında bekleyen bir araba görerek karar verdi, evet, eve gidecekti, eve, ancak orada bu zehirleyen rüyalar yoktu.

Ruh ve hayalinin bu ihtiyaç isyanlarından sonra kendisini Vedide'ye manevi bir ihanetle suçlu görerek ona daha çok sokulur, onun yanında daha uzun saatler geçirmek için çareler bulur, ihanetinin affını onu daha çok sevmekte aramak isterdi.

Bazen hayalinin bu ölü doğmuş şiirlerinden, bu rüya ihtiyacından başka bir şeyle hırpalanırdı. Bu, vücudunun ani bir coşkunluğuydu. Bu, kanını tutuşturan, bütün sinirlerini

sarsan öyle bir ateşli rüzgârdı ki onu hiçbir şeyi düşünmeye vakit bırakmayan bir sürat ve kuvvetle çekip sürüklemek isterdi. Bu dakikalarda Ömer Behiç belirsiz bir hayali gaye için sevda ve aşk kasideleri yapan bir şair değil, yalnızlık hayatına uzaktan gelmiş bir esintiyle sarhoşlaşmış bir erkek canavar olurdu. Bu dakikalarda, mücadele öyle acı, öyle mağlubiyete yakın neticelerin tehlikesindeydi ki kendisinden korkar, iğrenirdi.

O zaman vücudunda asabi bir rahatsızlığa ihtimal vererek kendi kendisini, hayatının bütün aşk teferruatına eleştirel bir bakış yönelterek tahlile çalışırdı. Evliliğinden evvel hayatında aşk hemen hiçbir rol oynamamıştı. Hayatının asıl aşkı evliliğiydi, Vedidesiydi. Eğlencelerinde, nihayet bir gece devam eden münasebetlerinde haşarı olmaktan ziyade uslu bir genç şöhretine sahipti, hatta bu eğlencelerden, onu haftalarca tekrar etmekten alıkoyan bir nefretle çıkardı. Onda öyle bir namus mayası vardı ki hiçbir zaman, kendisine en az sahip olduğu dakikalarında bile, kınayan sesini yükseltmekten geri kalmazdı. Ömer Behiç düşünürdü ki bu mücadelelerden birinde mağlup olsa, evlilik hayatına bir küçük ihanet günahı koysa, onun lekesi her zaman kendisini takip edecekti, onu her zaman kendisiyle saadetinin arasında bulacaktı. Ve isyan zamanlarında, bir hasta tedavi edercesine, kendi kendisine, "Bunlar öyle nöbet devreleri ki geçirmek için biraz direnmek lazım!" derdi.

***

O zaman bir sessizlikten sonra gözlerini gazetesinden kaldırmayarak karısına sordu:

— Sahiden Vedide! Eğer arzu etmiyorsan bir mazeret bildireyim.

Onun böyle bir sözüyle Vedide'nin bütün endişeleri susardı. Birden, demin ağzından elinde olmadan kaçan o cümleden o kadar utandı ki kocasının zihninde oluşan şüpheyi bir dargınlık icat ederek kovmaya çalışmak için:

— Aa, siz de... dedi. Artık hiç şaka etmeyelim. Bir söz söylemeye gelmiyor ki...

Ertesi gün sabahleyin Ömer Behiç'i almak için uğrayan Bekir Servet, yaya olarak geçtikleri caddeden Nişantaşı'na saparken arkadaşını birden durdurdu ve elbisesinin düğmesinden tutarak:

— Sana bir şey söylesem inanır mısın? dedi. Seni onlar düşündüler...

Ömer Behiç birden anlamayarak bakıyordu. O ilave etti:

— Hastanın bir başka doktora danışmaya lüzum gösterecek hiçbir şeyi yok. Nezle biraz şiddetlice, göğsüne inmiş o kadar. İlk önce konsültasyonu, sonra seni, küçük Neyyir ortaya attı. Eğer teklif Nebile'den olsaydı, anlıyor musun?..

Ömer Behiç güldü:

— Hayır, hiç anlamıyorum...

Bekir Servet tekrar yürümeye başlayarak:

— Kurnazlık ediyorsun, dedi, eğer seni Nebile düşünmüş olsaydı o zaman ben de düşünecektim. Neyyir'i nerede görmüştün azizim?

— Her yerde yahut hiçbir yerde... Veli Bey'in kızlarını herkes ne kadar tanırsa ben de o kadar tanırım. Hem pek çok şaşarım ki Neyyir Hanım beni düşünmüş olsun...

Bekir Servet hep alay eden haliyle cevap verdi:

— Ben hiç şaşmam. Bu olsa olsa küçüğün zevkini gösterir.

Ömer Behiç hoş bulmadığı bu konuşmayı keskince bir karşılıkla bitirmek istedi:

— Zevk meselesinde ablasından pek geri kalmamış zannederim.

Bekir Servet, Ömer Behiç'in en eski mektep arkadaşlarındandı. Tamamıyla, bütün ahlakiyle bir mahalle çocuğu olan Bekir Servet sokakların çamurlarında yetişmiş bir bitki kirliliğiyle büyümüş gitmiş, yapraklarının çamurlarından tamamıyla temizlenememişti. Cami avlularında, virane köşelerinde birdirbirle, uzuneşekle başlayan mektep kaçkınlıkları yavaş yavaş Acem şekercinin tablasına yahut mahalle mescidinin müezzin odasına kitaplar emanet bırakılarak

Aksaray'dan tutulmuş beygirlerle sur dışında[1] gezmelere yahut Kumkapı'dan kiralanan bir sandalla açıklara doğru seyahatlere kadar varmıştı. Bütün arkadaşları arasında onun ayırt edici bir özelliği vardı: Hepsinden küçük olmakla beraber hepsine hâkim olmak. Ona Piç Bekir derlerdi. Onun bilinemez nasıl, insanı cezbeden bir sözünü geçirme gücü vardı. Karşı konulamaz hâkimiyetine mağlup olan bütün arkadaşları, mahallede hep birer unvan taşıyan o Ateşgöz Osmanlar, Bilye Hasanlar, Yengeç Süleymanlar, Vurkızmaz Cemiller, Piç Bekir'in zihninde doğan bütün fikirlerin birer oyuncaklarıydı. Onun öyle bir kısa, küçük, cılız, kara hali vardı ve kıpırdaklığı, çevikliği, muzipliği, bir sinsi haşarılığı o küçük görünüşüne öyle bir mana ilave ederdi ki en evvel evde babasıyla annesinden başlayan bu unvan evin pencerelerinden sokağa taşmış, bütün çocukların ağzına düşmüş, muhallebiciden aktara, bostan sergisinden mektebe kadar yayılarak herkes tarafından Bekir'in bir resmi gibi kabul olunmuştu. Bekir denilince bu ismin hayalde uyandırdığı şekil belirsiz kalırdı, imam efendi gözünü kapayarak mahallenin kayda geçmiş isimlerinde Bekir ismine bağlı olan simayı hatırasında uzun uzun aramaya başlardı, sonra ilave ederlerdi, "Piç Bekir!" O zaman imam efendi artık aramaya lüzum görmeyerek gözlerini açar, "Şöyle söylesenize, Piç Bekir... Ee, yine ne yapmış?" derdi. Bu isimle sima tamam olurdu. İmam efendiye arkasından dilini çıkaran, mektepte falakanın altından kalkar kalkmaz bir gözünü kırparak arkadaşlarına sırıtan, Vurkızmaz Cemil'in iki küreği arasına yumruğu yapıştırdıktan sonra birden dönerek duvardaki örümceği seyrediyormuşçasına kendi halinde duran, önündeki çocuğun kulağına süpürge çöpünü soktuktan sonra gözlerini kapayarak, mest olmuş bir halde tatlı tatlı ensesini

1 İstanbul'un tarihi yarımada surları dışı. Surlar, Marmara kıyısında Yedikule'den başlayıp Haliç kıyısında Ayvansaray'a kadar uzanır. Eskiden Bizans döneminden kalma bu kara surları dışında servilerle dolu mezarlıklar uzanıp giderdi. Daha ötelerde bazı mesireler vardı. 1960'lara kadar surlar dışında herhangi bir yerleşme ve yapılaşma yoktu.

kaşıyan Bekir, ancak Piç Bekir denilince hayalde canlanırdı. Ondan herkes şikâyete vesile bulmakla beraber hazzederdi. Tuhaf bir kelimeyle, herkesin mizacına göre bulunmuş bir maskaralıkla bütün tanıyanların dostu olurdu. Mahallede hiddetiyle meşhur olan imam efendiyi bile yumuşatmıştı. Bir gün mescidin duvarından bir parça sıva düşürmüş olmak suçlamasıyla imam efendinin huzuruna çağrılmıştı. Hiddetinden köpürerek imam efendi sormuştu:

— Mescidin sıvasından ne istedin, bakalım?

O tam bir ciddiyetle, aldırmadan cevap vermişti:

— Lazımdı da onun için, imam efendi. (Sonra izah etmişti) Bizim komşu hanıma, aktarın karısına götürecektim, biraz kendisine düzgün[1] yapsın diye...

Parmak kalınlığında düzgünüyle beraber Kara Ayşe unvanından kurtulamayan aktarın karısı mahallenin en büyük rezaletiydi. İmam efendi pek hoşuna giden bu şakaya o kadar gülmüştü ki suçluya haddini bildirmeye kuvveti kalmamıştı. Yine aynı mesele için uzaktan uzağa Bekir'in şakası kulağına çalınan aktar, onu dükkânın önünden geçerken kıstırarak kulağından yakalamıştı:

— Sıvayı kime götürecektin, kime? Hele bir daha söyle... diye kulağını çekiyordu.

Bekir hiç sesini çıkarmıyor, bir şikâyet sesi yükseltmiyordu; aktarla barışmaya ihtiyacı vardı, Ramazan yakındı, ondan veresiye hayal takımı[2] alacaktı. Aktar bu kulağı çekti, çekti, bıraktı. O zaman Bekir hemen başını çevirerek diğer kulağını uzattı:

— Bunu da kuzum, sevabına, ölmüşlerinin canı için, diyordu; biri uzun biri kısa kalmasın...

Annesi ona kızınca beddualara başlardı:

— Gözlerin kör olsun inşallah, başka bir şeycikler dilemem Rabbimden! İlahi, boyun devrilsin e mi! Seni teneşirlerde göreyim...

---

1 Eskiden kadınların ciltlerinin gerin, güzel ve taze görünmesi için yüzlerine sürdükleri yarı sıvı veya boyalı krem, bir çeşit fondöten.

2 Karagöz oynatmak için gerekli malzemeyi içeren takım.

Başının üstünden bu lanetler yağarken Bekir uzaklarda dolaşırdı, sağanağın geçmesini beklerdi. Sonra, beş on dakika arasını soğutarak yavaşça sokulurdu, başını, "Git, istemem ulan!" diye bağıran anasının dizine kor, yaltaklanır:

— Ben ölürsem sen ne yaparsın sonra?.. derdi. Ben senin tekne kazıntın değil miyim? Ben senin dert ortağın, kara maşan, çöpten minaren, cincin böceğin değil miyim? Ben ölürsem sonra o herif seni ne yapar?

Kadın içlenirdi, hele bu herif meselesinde büsbütün mağlup olurdu. Ah, evet, kendisinin dert ortağıydı. Babasından, o heriften bütün çekdicekleri hep bu cincin böceğin hatırı için değil miydi? Gözleri yaşarmaya başlardı. O zaman Bekir fırlar, ayağa kalkar, "Bas yirmiliği!" derdi ve, "A, beş paralar yok, bende yirmilik ne gezer!" itirazına karşı, "Sonra karışmam!" diye ilave ederdi: "Ana duası bu, belki kabul olunuverir de ölürsem ahirette iki elim yakandadır..."

Bunu o kadar tuhaf yapardı ki karı yarı gülerek, yarı ağlayarak bu belki duası kabul olunup da ölüverecek çocuğun kursağına bir parça tavukgöğsü indirecek olan yirmiliği basardı. O zaman Bekir parmaklarını şakırdatarak ve bir havaya uydurarak, neşesinden çıldırmış, nağmeli bir biçimde söylerdi:

— Mangiz de, mangiz de, mangiz...

Sokak kapısından çıkarken, sokakta, kadın onun nağmeli sesini dinler:

— Mangiz de, mangiz de, mangiz...

Ve dudaklarının arasından on dakika evvel edilen bedduaları düzeltmek ihtiyacıyla mırıldanırdı:

— Allah'ın birliğine emanet...

Ahırkapı mektebine Bekir Servet ismiyle geldi. Buraya gelirken başka bir isim daha bularak o eski unvanının tekrar yakıştırılmasına imkân bırakmamaya lüzum görmüştü. Fakat bu boş bir tedbir oldu. Bir gün kendiliğinden, yeniden, yayılarak değil, ancak ona yakıştığı, onun görünüşüne, haline, tabiatına bir kalıp kadar uygun geldiği için o unvan yine meydana çıktı, dershanelerin havasında "Piç Bekir"

ismi uçtu ve herkes, hatta kendisi, bundan o kadar memnun oldu ki artık Bekir Servet ismi onda yalnız resmi dolabından çıkarılarak süpürülüp ütülendikten sonra bir iki saat takılacak bir elbise gibi yabancı kaldı.

Yeni isminin süsüne uygun bir ağırbaşlılık taslarken asıl unvanı meydana çıktıktan sonra kendisini asıl kimliği, o her vakit alaycı, neşeli, ahlaksızlıklarıyla beraber hoşa giden mahalle çocukluğuyla göstermekten çekinmemişti ve bir kere bu haliyle tanınınca bütün arkadaşlarını etrafında toplayan bir merkez noktası oldu. Yapılacak eğlenceler hep onun zihninden çıkar ve o eğlencelerin ruhu olurdu. Kötü şeylere yaradılıştan gelen bir eğilimle, bu eğlencelerin ancak kulaktan kulağa fısıltılarla anlatılabilen çeşitlerinden de düzenlerdi. En büyük mahareti bir namus isyanıyla bu eğlencelere katılmak istemeyenleri, hele Ömer Behiç'i, ikna etmekte görülürdü. Onu bir köşeye sıkıştırır, yarı çıkışarak, yarı güldürerek, "Aval sen de! Hep böyle miskin miskin otur!" diye başlar, sonra ikna edilmek istenen şeyin lehine hizmet edecek delilleri en gülünç tavırlarla sıralardı. Ömer Behiç'i nihayet o kadar güldürür ki onun başıyla olmaz diyen zayıf direncini büsbütün sarsan bir vaziyetle, "Artık hiçbir mahzur kalmadı!" der ve sanki onun kabul etmesine karşı birden bir takdir hissinin coşmasıyla iki eliyle Ömer Behiç'in elini yakalayıp olanca kuvvetiyle sarsarak ilave ederdi: "Adam, sen göründüğün kadar hımbıl değilsin!"

Yavaş yavaş Ömer Behiç'i o kadar etkisi altına almıştı ki onun saf kanına karışmış kötü bir şey gibi yayılarak damarlarında dolaşırdı ve Ömer Behiç onu kötü bir şey nasıl sevilirse, tiryakilik gibi bir ihtiyaçla severdi. Mektepten çıktıktan sonra hayatları ayrılmıştı. Bekir Servet taşrada bir köşecikte Gureba Hastahanesi'nde asistan oldu. Ömer Behiç Avrupa'dan dönüşünde onu İstanbul'da buldu. Tek gözlüğüyle, Macar usulünde kıvrılmış bıyıklarıyla, külrengi eldivenleriyle beraber tutulmuş bir deste tıbbi dergiyle bu mahalle çocuğuna tesadüf edince şaşırmıştı. O, ilk önce bu eski arkadaşı ciddiyetle, hatta biraz soğuk kabul etmişti.

— Nihayet İstanbul'da yerleştim, demişti. Oh! Büyük başarı! Bütün gün iki saat boş vaktim yok. (Sonra eski ilişkilere sadık kalan ve faydalı olmaktan çekinmeyen bir dost sıfatıyla ilave etmişti) Azizim, başlangıç her vakit zordur, itimat et ki, tecrübelerimle sana yardıma her fırsatta hazırım.

Böyle soğuk başlayan yeni ilişki birbiri ardına gelen tesadüflerle, tazelene tazelene bulutlarından sıyrılarak parlaklık kazanan uzak hatıralar gibi tekrar kuvvet ve yakınlık bulan bir dostluğa varmıştı. Bekir Servet'in Beyoğlu'nun yan sokaklarından birinde bir odası vardı ve Ömer Behiç'e ilk tesadüfünde bütün gün iki boş saati olamadığından şikâyet eden bu adamın Taksim Bahçesi'nde,[1] Tepebaşı'nda, bütün eğlenilen ve özellikle kadın görülen yerlerde geçirilecek uzun zamanları oluyordu. Beşiktaş'a inmek için çoğu zaman Beyoğlu'ndan geçen Ömer Behiç ona sık sık tesadüf eder ve yarım saatini onun yeni bir başarısına dair bir hikâyesini dinlemekle geçirirdi.

Bu mevsim başlangıcında bir gün Beyoğlu'nda bir yerde otururlarken Bekir Servet birden kalkmış ve ona:

— Affedersin azizim, demişti, kaçıyorum...

Bir dakika evvel Veli Bey'in kızları geçmiştiler.

Tekrar bir tesadüflerinde Ömer Behiç sordu:

— O gün kimi takip ediyordun?

Bekir Servet birden itiraf etmemişti, fakat sonra, arkadaşının artık merak etmemesinden sıkılarak kendi anlattı. İlk gün varsayımlara imkân bırakmayacak bir şekilde başladı:

— Sadece aile doktoruyum anlıyor musun? diyordu. Onlar hiç sanıldıkları gibi değiller. Yakından tanısan şaşarsın, hakikati söylentiyle o kadar zıt göreceksin ki...

Bir diğer defa bu söylediklerini unutarak:

— Mesudum, demişti, hayatımın en büyük sevdası! Nebile benim için çıldırıyor, bereket versin bir parça uslu davranıyorum. Öyle olmasa...

---

1 Taksim Gezi Parkı'nın arkasında bugünkü Ceylan Intercontinental Oteli'nin bulunduğu yerdeydi. 1870'li yıllarda inşa edilen, Haliç'i, Boğaz'ı ve Marmara'yı gören bahçede yürüyüş yolları, yiyecek ve içecek bulunabilecek yerler, orkestraların çaldığı ve dans edilen ahşap yapılar yer almaktaydı.

Ömer Behiç sözünü keserek:

— Evlilik muhakkak! demişti.

Bekir Servet dünyada her şeye ihtimal verirdi. Yalnız bunu mümkün bulmuyordu:

— Evlilik, hiçbir zaman! dedi. Her şey, yalnız o değil, evlenmek için az çok sana benzemelidir. Sen ta mektepten beri bir parça, nasıl diyeyim...

Ömer Behiç gülerek bu bulunamayan tabirin zorluğundan arkadaşını kurtarmıştı:

— Hımbılcaydım!

***

Sahire Hanım'ın yanında ince bir başörtüsüyle, omuzlarına gelişigüzel atılmış zarif bir yeldirmeyle[1] yalnız Nebile vardı. Ömer Behiç sabırla, Bekir Servet'in lüzumlu gördüğü bir gevezelikle hasta hakkında fikirlerini dinledikten ve muayenesini bitirdikten sonra yeşil gözlerinin içinde kendisini yine güzel göstermek isteyen bir kadın tebessümüyle bakan Sahire Hanım'a:

— Nezleniz şiddetini kaybetmiş diyordu, arkadaşımın tedavisine tamamıyla katılıyorum. Öksürüklere gelince, onlar için şikâyetçi değil, memnun olmalısınız. Öksürmek kadar göğsü ayıklamaya hizmet eden hiçbir ilaç olamaz. Hatta şikâyetlerinizi dinlemeyerek Bekir Servet Bey şuruplarınıza sizi öksürtecek şeyler koyarak hilekârlık ediyor...

Sahire Hanım o zaman kızına hitap etti:

— Gördün mü Nebile, ben demiyor muydum? Bu şuruptan kullandıkça büsbütün öksürüklerim kabarıyor. Teşekkür ederim Beyefendi, haber verdiğinize... Bundan sonra Nebile bana şurup içirebilirse...

Nebile ilk defa Ömer Behiç'e doğrudan doğruya söz söyledi:

— Bilmezsiniz Efendim, annem ne kadar çocukluk ediyor. Bir kaşık şurup içirinceye kadar saatlerce rica etmek gerekiyor.

---

1 Kadınların başörtüsüyle birlikte kullandıkları, kolları ve bedeni bol, hafif üstlük.

İnce ve nağmeli bir sesi vardı ki bu cümleyi söylerken çocukça bir sızlanma manasıyla titriyordu. Ömer Behiç ona yalnız bu birkaç kelimenin telaffuzu müddetince baktı. Yeşille sarıdan hangisine daha yakın olduğunda tereddüt edilir gözlerinin sesindeki nağmeli sızlanmayı tamamlayan hüzünlü ve sıcak bir bakışı vardı ki biraz süzgün kapaklarının arasından kadifelenerek kayıyor ve esrik bir duraklamayla yönünü değiştirmekte gecikiyordu. Kanatları gayet titrek ince burnunun, uçuk pembe dudaklarının, yoğun bir süt mavimsilikleriyle donuk beyaz cildinin arasında bu rengi kestirilemeyen gözlerin renk dalgalarından bir parıltı uçuyor ve onu gece bir kibrit ışığıyla görünmüş bir simaya benzetiyordu. Ömer Behiç daha cevap vermeden o, annesinin yatağının yanında saate baktı ve birden şuh, çocukça bir telaşla, dantelaların arasında bileklerini açık bırakan bir vaziyetle kollarını kaldırdı:

— A, dedi, tam on dakika geçirdik.

Akarcasına bir yürüyüşle Ömer Behiç'in yanından geçti, yatağın yanında masaya kadar gitti, arkasına bakmayarak:

— Bekir Beyefendi, bana yardım eder misiniz? dedi. Ben kaşığı tutayım, siz şişeyi alın.

Sahire Hanım yatağından, "Bu kız beni şuruplarla harap edecek" diyor, Bekir Servet tek gözlüğünü takmış, omzu Nebile'nin omzuna hafif bir temasla şurubu şişenin şekerlenmiş ağzından akıtmaya çalışıyordu. Ömer Behiç onları arkalarından, yan yana, omuz omuza görüyordu ve öyle zannediyordu ki Bekir Servet dudaklarının arasından Nebile'ye bir şeyler söylüyor. Nebile onu dinlemiyor görünerek başını çevirmeksizin Ömer Behiç'e söylemeye devam ediyordu:

— Göreceksiniz ya, sizin yanınızda hiç karşı koymayacak. Uslu çocuk olacak, annesinin her sözünü dinleyen bir çocuk... Siz bilir misiniz? Ben annemin annesiyim. Değil mi anne?

Sahire Hanım kaşığı görünce dudaklarını büzdü, zorla akıtılacakmışçasına ağzını sıkıyor, başını çevirerek ve asabi bir gülüşle sarsılarak elini sallıyor, "Götür, istemem!" demek istiyordu.

O zaman bir koluyla yeldirmesinin bollukları içinde bütün ince ve uzun endamının dalgalı ahengini gösteren bir yaslanışla annesinin başını kucakladı, eliyle dökülmesin diye uzaktan kaşığı muhafaza ediyordu. O zaman, böyle, gözleri annesinin tuhaflığını göstermek isteyen bir tebessümle Ömer Behiç'e, sesi bir çocuk aldatan yaltaklıklarla dolu, yalvardı:

— Oh benim minimini, söz dinleyen çocuğum! Annesinin o güzel hatırından çıkamaz. İşte şimdi ağzını açacak...

Nebile bu küçük komedi sahnesini öyle tabii bir sanatla oynuyor ve bu çocuğunu aldatmak isteyen anne oyunu ona o kadar yaraşıyordu ki Ömer Behiç dalgın, dudaklarında bir tebessümle onu seyrediyordu. Nihayet şurubunu içirdikten sonra bu yavan şeyin tesirini unutmak istiyormuşçasına hasta, gözlerini kapayarak başını yastığına salıverdi, Nebile kaşığı elbezine silerek yerine koymakla meşguldü. Ömer Behiç burada daha fazla kalmamak gerektiğine karar verdi ve Bekir Servet'e gözleriyle, "Gidelim..." dedi.

Bekir Servet onayladığını ima etmek isteyerek bir iskemlenin üzerinde duran eldivenlerini aldı, Ömer Behiç izin isteyen bir vaziyetle ayakta bekliyordu, o zaman Bekir Servet arkasını Ömer Behiç'e vererek Nebile'ye yaklaştı ve yavaş sesle bir şey söyledi. Ömer Behiç'in kendisine bakan gözlerinden sıkılmayarak, aksine Bekir Servet'e cevap verirken gözleri onun gözlerinde, Nebile şuh bir kahkaha salıverdi:

— Tamam, dedi, kadın altı ay sonra beni de ayırtsın, oğluna başka bir kız arasın. Ne iyi bir evlilik olurdu!

Sonra birden Bekir Servet'i bırakarak, gideceklerini henüz fark etmişçesine Ömer Behiç'e koştu:

— Gidiyor musunuz Efendim? dedi. Bilseniz beni ne kadar rahatlattınız. Bekir Servet Bey'i, ne yalan söyleyeyim, bir parça beni aldatıyor zannediyordum. (Sonra birden, bakışlarına rica ilave etti) Tekrar lütuf buyurursunuz, değil mi Efendim?

Ömer Behiç buradan kaçmak ve bir daha gelmemek istiyordu. Nasıl bir bağ olduğunu hissetmeksizin, bir dakika evvel onu Bekir Servet'le o derece gizli kapaklı, öyle gülü-

şüyor görmekten, tıpkı bir gece kendisini bir eğlenceden kaçıran sıkıntıya benzer bir şey duymuştu. Karşılık verdi:

— Zannetmem ki ihtiyaç hâsıl olsun. Fakat Bekir Servet Bey lüzum görecek olursa...

Hasta dalmış görünüyordu. Nebile'yi selamladılar. Bekir Servet önden yürüyordu. Geçerken kapının cicim[1] perdeleri sallandı, Bekir Servet birden duraklayarak perdenin iki kanadı arasından görünen kıvırcık saçlı bir başa:

— Vay, siz orada mıydınız? dedi. Ben de düşünüyordum...

Bu baş, tıpkı demin Nebile'nin bakışıyla, Bekir Servet'e cevap verirken Ömer Behiç'e bakarak, gözlerinde burada keşfedilmekten doğan çocukça bir sevinç dalgasıyla, vücudunun başından aşağısını perdelerin içinde sıkı sıkı saklayarak cevap verdi:

— Oh! Deminden beri burada, dinliyordum...

Bekir Servet Ömer Behiç'e döndü ve eliyle bir çocuk başını andıran bu kıvırcık saçlı, gözleri gülümseyen başı göstererek:

— Size takdim ederim... dedi. Dünyanın en çok konuşan, en çok gülen ve insana en çabuk darılan bir küçükhanımı; on sekiz yaşında diyorlar, fakat ben inanmıyorum, sekizden fazla olmadığına yemin ederim...

Ömer Behiç yalnız ufak bir selam verdi, baş, bunu gülerek karşıladıktan sonra birden perdelerin arkasına çekildi, onlar geçtiler. Sokakta bir müddet ikisinin arasında bir kelime konuşulmadı. Sonra birden Ömer Behiç sordu:

— Çıkarken Nebile Hanım'a bir şeyden bahsetmiştin. Zannederim bir evlenme meselesine dairdi...

Bekir Servet hayretle:

— Anladın mı azizim, dedi, sen nereden geliyorsun, rica ederim? İki aydan beri İstanbul'da bundan başka bir şeyden bahsedilmiyor. Talat Bey'in annesi gelinini nihayet başından attıktan sonra oğluna Nebile'yi almak istiyor.

---

1 Eni dar parçaların uzunlamasına birbirine dikilmesiyle birkaç kanattan oluşan üzeri işlemeli ince kilim.

Ömer Behiç için bu o kadar inanılmaz bir şeydi ki durarak ciddi söyleyip söylemediğini anlamak için Bekir Servet'e baktı.

Bu hikâyeyi uzaktan uzağa bilirdi: Acı bir kaynana gelin hikâyesi... Güzel, henüz çocuk bir gelin, yine henüz çocuk, daha bıyıklarını tutmaya başlamadan mürüvveti görülmek istenerek evlendirilmiş bir koca, sonra bu iki çocuğun arasında oğlunun kendisinden başka bir varlığa bağlı olmasına, kendisinden başka bir bağlılıkla mesut olmasına tahammül edemeyen bir ana... Ne o kızda kocasına sahip çıkma hakkını kurabilecek kadar bir tecrübe, ne o kocada annesinin elinde balmumundan bir oyuncak yumuşaklığıyla istenilen şekle girmek için mahkûmiyetten kendini kurtarabilecek bir kuvvet vardı.

Ana, asla tatmin olmayan canavarca bir kıskançlıkla ilk gününden başlayarak gelinine düşmanlık beslemişti; bu düşmanlığın hiçbir dakika sakinleştiği, bir küçük insafı görülmeyen sürüp giden eziyetiyle nihayet sararmış solmuş, talihin bir kötülüğüyle başına düşen bu müthiş darbenin altında şaşırmış, sersemleşmiş biçare genç kadın, bu henüz çocuk kadın, bir gün iki bohçayla bir arabaya bindirilerek babasının evine gönderilmişti.

Kaynana hanım derhal ilan etmişti: Oğlunu tekrar evlendirecekti, hem o şırfıntının üstüne, diyordu ve karısıyla gizlice haberleşen oğlunun yine onu düşünüyor görünmesinden daha da alevlenen bir hırsla o zamandan beri bir başka gelin arıyordu. Ömer Behiç'le Vedide birkaç kere ona gelin arayan gözlerle Kâğıthane'den dönerken tesadüf etmişlerdi. Vedide isyan ederek:

— Lakin niçin anasını dinliyor? Mademki karısını seviyormuş, onun yanına gitsin, derdi.

Ömer Behiç karısının saf mantığına sığmayan bu meseleyi bir kelimeyle hallederdi: Para! İnsan kalemde dört yüz kuruş maaşla evlenince karısının kollarına atılamazdı, annesinin dizinde yatmaya mahkûm olurdu.

Vedide sorardı:

— O halde niçin evlenirler?

Ömer Behiç cevap verirdi:

— Bedbaht olmak ve başka biriyle bahtiyar olması pek mümkün olan bir biçareyi de beraber bedbaht etmek için... Rica ederim karıcığım, sus! Bilmezsin bu meseleler bana ne kadar dokunur, beni nasıl hasta eder! (Ve karısına sükûtu tavsiye ederken kendi taşarak devam ederdi) Ah! Bu yolda evlilikler toplum hayatı için ne müthiş, ne tehlikeli bir hastalıktır! Sonra bunun ne kadar önemsenmeyen, masum duygularla yayıldığına, sünnet edilir, mektebe başlattırılır gibi mürüvvet görmek için, bu mürüvvet kelimesinin etrafında kurulan evliliklerin nasıl yapıldığına dikkat edilse insan şaşar. Mürüvvet! Bilseler bu mürüvvet kelimesinin altında ne cinayetler saklıdır, titrerlerdi. Çocuk mektepten çıkar çıkmaz, hatta çıkmadan, biraz bıyıkları terliyor görünse etraf telaşa düşer; yetişti, büyüdü, artık yavrularını okşamak zamanı geldi denir; bu çocuktan bir koca, bir baba yapmak isterler. Lakin ondan evvel yapılacak bir şey var, her şeyden evvel onu bir adam, karısı için bir koca, çocukları için bir baba olabilecek bir adam yapınız. Bugün evlilik tellallığıyla mahalleden mahalleye, kapıdan kapıya sürten kadınların ellerinden pusulalarıyla resimleri toplansa, bu mürüvvetleri görülecek zavallılardan ne tuhaf, garip, tuhaflığıyla, garipliğiyle beraber toplum için ne acı, ne korkunç bir topluluk meydana gelirdi. Hemen her zaman bıyıkları henüz terlemiş çocuklar... Kimisi mektepten yeni çıkmış, İstanbul'da yerleşmek için kendisine sahip çıkacak birini arıyor; kimisi filan bakanlığın filan kaleminde mülazım, kendisini kayıracak bir münasebet kolluyor; birinin annesi öldükten sonra babası evlenmiş, oğlunu defedecek bir yer arıyor; başka birinin gözü açılmasın maksadıyla bir an evvel başı bağlanmak isteniyor... Hepsi öyle çocuklar ki kendi kendilerini idare etmek üzere bırakılsalar boğulacaklar. Sonra bunlara, "Size işte bir karıyla bir sürü çocuk. Hayatta, bu girdabın dalgaları içinde, kendinizden başka onları da kurtaracaksınız" deniyor. Bu zayıf çocuk kolları tabiatıyla bu zorlu vazifeye kuvvet bulamıyor, o zaman hep beraber, kendisi, karısı, çocukları hep beraber boğuluyorlar.

Artık Vedide rica ederdi:

— Susun Bey, derdi, içime baygınlık geliyor.

Demek şimdi Talat Bey için Nebile isteniyordu? Ömer Behiç hayretinden gözlerini Bekir Servet'ten ayıramıyordu:

— O da bu tuhaf teklife gülüyor.

Bekir Servet arkadaşının koluna girerek dudaklarında ince bir tebessümle cevap verdi:

— Bak, bundan emin değilim. Benimle beraber buna dair görüşürken muhakkak gülüyor, çünkü bir gün Bekir Servet Bey'e eş olmak ihtimali de var. İtiraf etki bu bir kadın için o kadar hafife alınacak bir evlilik değil... Lakin Bekir Servet Bey pek ihtiyatlı, nasıl tarif edeyim, pek çekingen, evlilik sahasında bir adım bile atmaya, işte altı aydır, karar veremiyor. Şu halde meseleyi hızlandırmalı. Araya başka bir evlilik ihtimali koymalı, anlıyor musun?

Ömer Behiç sesinde saklanamayan bir sertlikle:

— Bunu anlıyorum, dedi, fakat anlaşılmayan bir başka nokta var. Mademki bugün bir biçare kıza asla gerçekleşmeyecek bir ümit veriyorsun...

O derhal sözünü kesti:

— Affedersin, yalnız ümit değil, başka şeyler de veriyorum. Elini redingotunun iç cebine sokarak cüzdanını gösteriyordu:

— Terzinin hesap pusulası burada duruyor, şimdi oradan geçeceğim. (Sonra birden sesini değiştirdi. İknaya çalışan, etkilemek isteyen yavaş, tatlı bir sesle ilave etti) Evlilik, elbette, pek iyi bir usul, toplumun mühim bir kuralı, varlığının temeli, fakat bir kısım erkeklerle kadınlar için hiç öyle değil. Bugün bir Bekir Servet'ten bir Ömer Behiç yapabilir misin azizim? Bana kahvelerin tütün dumanlarıyla dolu havası, Beyoğlu caddesinin kadın kokusuyla akan çağlayanı, bir gazino köşesinde alınmış dört rakıdan sonra bulutlu gözlerle, bulutlu bir beyinle gece gezmeleri lazım... Beni bu muhitin içinden çıkarıp da neydi senin çocuklarının isimleri... Oh! Pek güzel çocuklar, pek hoş, pek zarif, fakat ben... Beni onların arasına sokar ve her

zaman bunların cıvıltılarını dinleyeceksin dersen Bekir Servet belki bir ay tahammül eder, fakat sonrasına söz veremem. Öyle zannediyorum ki bir gün birdenbire yuvasından kaçar ve bir Nebile bulmaya gider. Öyle sıra dışı bir varlık, ince bir şiir ki türlü hülya nağmeleriyle işlenerek şarkısı söylenecek, gidilip dizlerinin kenarında oturulacak, o minimini, yumuşak, beyaz, canlı bir çiçek zannolunan eller öpülecek... Onun için düşündüğünüz çılgınlıklar ipek eteklerinin kenarında serpilecek, bu hayal çiçeklerini onun zarif, o avuçlarınızın içinde okşaya okşaya doyamadığınız ayaklarına çiğneteceksiniz. Nihayet o artık sıkılıp da bastırılamamış bir esnemekle size, "Yetişir!" deyince ayağa kalkacaksınız, terzinin ödenmiş hesap pusulasını masanın üzerine yavaşça, göstererek ve göstermeyerek, bıraktıktan sonra gideceksiniz. Şimdi Nebile'yi, bu şiiri, burnu akan çocuğunu emzirir bir ana yapabilir misin?

Bir dakikadan beri Ömer Behiç artık ayrılmaya fırsat bekleyen bir vaziyetle durmuştu, Bekir Servet'e daha fazla devam için imkân bırakmadı:

— Bilir misin ki, dedi, senin bu felsefelerinden o kadar haz almam. Bence burnu akan çocuğunu emzirir bir ana asıl bir şiirdir; değeri terzilerin ödenmiş hesap pusulalarıyla değil, elleri öpülerek yüceltilir. Onun için isterim ki Nebile de namuslu bir babaya senin isimlerini unuttuğun Selma ile Leyla'ya benzer bir çift çocuk hediye edecek bir ana olsun. Seni temin ederim ki ona bugün felakete uğramış bir kız kardeşe acırcasına acıdım.

Bekir Servet'in hızlı bir hareketle elini sıkıyordu, o, bir saniye salıvermeyerek:

— Fena ediyorsun, dedi; acımak pek tehlikelidir, bilir misin?

Onun ne demek istediğini düşünmeye lüzum görmeksizin Ömer Behiç ayrıldı. Saatine baktı. Aklı birden kendisini bekleyen hastalarına geri dönerek dudaklarının arasından mırıldandı:

— Ne kadar geç kalmışız!..

Bugün akşamüzeri Ömer Behiç evinin önünde tramvaydan atlarken birkaç adım ötede bir konak arabasının beklemekte olduğuna dikkat etti. Onu bu şekilde gelip aldıkları olurdu. Selma ile Leyla evin önünde, küçük bahçede oynuyorlardı. Selma ona atıldı, yanaklarına kadar yetişemeyerek kolundan öpüyordu. O günün mühim olayını haber verdi:

— Sûzidil Ferit'le beraber gitti beybaba...

Şimdi Leyla yetişmişti:

— Bana ne getidin bebaba? Ne getidin?

Ömer Behiç, Leyla'ya:

— Bugün şeker yok, nine kadın! diyordu. Sonra onu susturmak üzere hasta çocukları kendine ısındırmak için cebinden eksik olmayan küçük şekerlemelerden bir tane vererek:

— Ben artık dersimi öğrendim, beybaba... Z, z, değil mi beybaba, şimdi iyi söylemiyor muyum? diyen Selma'ya sordu:

— Sûzidil nereye gitti kızım?

Kapıdan Vedide seslendi:

— Bey, şimdi Sûzidil'i bırakın, sizi içeride bekleyen var.

Ömer Behiç içeri girince yavaş sesle haber verdi:

— Şekûre Hanım, içeride, iki saattir sizi bekliyor. Siz gidin, ben kendimi tutamayacağım...

Vedide'nin gözleri doluydu. Ömer Behiç muayene odasına girdi. Yanında dadısıyla Şekûre'yi ayakta, kendisini bekler buldu:

— Bugün şehirde miydiniz Efendim? dedi.

Şekûre:

— Evet, dedi, bu sabah yalnız dadımla beraber... Şimdi artık o kadar iyiyim ki bugün ilk defa köyden iner inmez size gelmek istedim. Size büyük bir teşekkür borçluyum, değil mi efendim? Beni öyle özenle, bir ağabey özeniyle tedavi ettiniz ki... (Gözlerini indirerek, dizinin üstünde çarşafını kıvıran parmaklarına bakarak yavaş sesle ilave etti) Ben, ne yalan söylcycyim, yaşamak için o kadar büyük bir heves duymuyorum. Fakat babamla annem, onlar hep gözümün içine bakıyorlar. Tek bir kız, elbette hakları var. Nasıl olur?

Yapayalnız kalıverirlerse ne yaparlar? Şu halde onların namına da size teşekkür etmeliyim.

Gözlerini kaldırdı, Ömer Behiç'e bakıyordu. Sonra bakışları yön değiştirip dadısına çevrildi, ondan bir başka söze girmesini bekliyor gibiydi. Daha söylenecek şeyleri için nasıl başlayacağından şaşırmış görünüyordu. Birden karar verdi.

İlk önce kelimeler ağzından, karanlıkta tutunarak yürüyenlere mahsus bir tereddütle, duraklamalarla çıkıyordu:

— Sonra sizden bir de küçük ricamız var... Ben rica ediyorum Efendim, dadımın haberi yok. Hatta o da şimdi şaşıracak. Öyle zannediyorum ki artık köyden ne kadar istifade beklenirse hâsıl oldu. Ondan başka ben biraz da kuruntuma mağlubum, köyde daha fazla otursak bütün kazandıklarımı kaybedeceğim zannına kapılıyorum. Anlıyorsunuz değil mi Efendim? Rica edeceğim şey sizin için o kadar kolay ki, babama iki kelime söyleseniz...

Ömer Behiç, hastaların bu yolda garip arzularına alışmış tecrübeliğiyle gülümsedi:

— Pek iyi anlıyorum, dedi, köy size çok alınmış bir ilaç tesiri yapıyor, biraz tiksiniyorsunuz...

Şekûre sevindi:

— Oh! Ne iyi keşfettiniz! Tamamıyla böyle. Ben bunu bulamıyordum, evet, evet, artık köyden, hani ya siz bana iki ay evvel bir ilaç vermiştiniz ki bilmem kaç kere tekrar edilmişti, işte öyle tiksiniyorum.

Ömer Behiç:

— Müsaade eder misiniz sizi ufak bir muayene edeyim?

O zaman Şekûre muayene edilmekte alışkanlık kazanmış bir hasta maharetiyle çarşafının üstünü attı, belini gevşetti, hızla parmaklar gömleğinin kopçalarını çözdü, korsasını, kordonları gevşeterek çekti, dadısının kucağına attı ve onu rahat bırakmak için pencereden sokağa bakan Ömer Behiç'e:

— İşte Efendim! dedi.

Ömer Behiç bu hasta, harap göğsün omuzlarından tuttu, onu dik duracak bir şekilde doğrulttu, Şekûre'nin sırtında

kalan ince gömlekleri eliyle sıvazlayarak düzeltti, parmaklarının ucuyla bir noktayı, kendisince bilinen bir noktayı arıyor gibiydi ve kulağını oraya koydu.

— Nefes alır mısınız? Biraz öksürür müsünüz? Biraz daha, şimdi nefes almayın, alın, biraz daha öksürün...

Ve Şekûre bu adamın elinde uysal, arzu edildikçe kollarını indirip kaldıran, başını sallayıp gözlerini yuman bir bebek boyun eğişiyle nefes alıp öksürürken, zavallı harap ciğerlerinin içinde nefesini tutmaya çalışarak tekrar öksürürken Ömer Behiç'in kulakları, sanki bu zayıf zarı delip geçen şiş keskinliğiyle bu sakat göğsün içerilerinde geziyor, onu bütün hastalıklı ayrıntılarıyla görüyordu.

Kaç kere, kaç yüz kere böyle harap göğüslere kulaklarını yapıştırmış, "Nefes alır mısınız? Biraz öksürür müsünüz? Biraz daha, biraz daha..." nakaratını tekrar etmişti. Kulağı ona haber verirdi: İşte burada! Evet, hastalık oradaydı. O zaman pususunda bir canavar keşfetmiş kadar sevinirdi. Fakat bu canavarın keskin tırnakları vardı, onları göstererek hınç ve kinle dolu gözlerle ona bakar, onunla, onun âcizliğiyle alay ederdi.

— Rica ederim, biraz daha öksürür müsünüz?

Şekûre yalandan oyunlar yapıyordu. Ömer Behiç birçok hastasında bu hilelere dikkat etmişti. Onlarda, doktorlarına kendilerini biraz daha iyi göstererek hakikatte de biraz daha iyi olmak ümidi var denebilirdi. Ömer Behiç şimdi parmağını gezdirerek vuruyordu:

— Yine burada bir ağrı hissediyorsunuz değil mi?

Şekûre ufak bir tereddütten sonra:

— Eskisi kadar değil Efendim? dedi.

Ömer Behiç bu sesi, yalan söyleyen bu hasta sesini çok iyi bilirdi. Parmağını oradan ayırmıyor, orada hep kendine alaycı gözlerle bakan hastalığa, "İşte burada parmağımın altındasın, seni orada görüyorum, yalnız sıkamıyorum" diyor gibiydi.

Evet, yalnız sıkıp öldüremiyordu. Böyle dakikalarda mesleğine, bilime, tıbbın âcizliğine karşı büyük bir isyanla has-

talarının yüzüne bağırmak isterdi: "Haydi, gidiniz, elimden hiç, hiçbir şey gelmeyecek. Anlıyor musunuz? Hiç, hiç..."

Sonra bu hüsran nidasının üzerine kapanarak zavallı insanlık, zavallı hayat için acı bir ümitsizlikle ağlamak isterdi. Şekûre'yi muayene edip bitirdikten sonra karşısına geçti ve dudaklarında doktor tebessümüyle, o hiçbir zaman arkasında gizlenen hisler anlaşılamayan komedyen tebessümüyle:

— Bana az kaldı fena bir hata yaptıracaktınız Efendim, dedi.

Şekûre anlayamayan gözlerle bakıyordu, o hep tebessümle devam etti:

— Eğer sizi muayene etmek aklıma gelmeseydi, köyden inmek için gösterdiğiniz sebeplere aldanacaktım. Sizi o kadar iyi, köyden o derece istifade etmiş buldum ki şimdi şehre inmenize razı gelemeyeceğim.

Şekûre cevap vermedi, çarşafının üstünü omuzlarına aldı, sonra karşısında cevap bekleyen Ömer Behiç'e bakmayarak dargın bir sesle:

— Evet, fakat benim için köyden inmeye sebepler var, dedi; size anlatılamayacak sebepler...

Cümlesinin bu kısmını pek yavaş bir sesle söylemişti. Bir saniye ağır bir sessizlik oldu. Ömer Behiç gözlerini kaldırmayan Şekûre'ye, yanında bir şey söylememek için yutkunan dadısına bakıyordu. Nihayet dadı kendisini daha fazla tutamadı, Şekûre'ye eğildi:

— Niçin beyefendiye doğrusunu söylemiyorsun? dedi.

Şekûre başını kaldırdı. Gözlerinde derin bir kararlılık, yanaklarında bir ateşin dalgası vardı:

— Bakın Efendim, dedi, size en nihayet doğrusunu söyleyeyim. Biz köye gideliden beri bey haftada iki kere, üç kere gelmiyor. Hatta bir defa bütün bir hafta gelmedi. Bunlar için birtakım çocukça sebepler buluyor. Bunları ben söylemeden siz keşfedersiniz: Kalemden geç çıkılmış da yetişilememiş yahut deniz biraz fenaymış da cesaret edilememiş, falan filan... Bütün aldatılan kadınlara söylene söylene ezberlenmiş şeyler. Ben hep inanıyordum. Tabii değil mi, Efendim?

"Hayır, yalan söylüyorsun, hep onun, Refet'in yanında kalmak için" diyemezdim ya... Halbuki ben hakikati pek iyi biliyordum, Refet'e burada bir ev tutulduğundan, onun köyde bulunmasından istifade ederek orada kaldığından emindim. Hatta şimdi buraya gelirken, evin önünden geçtik, eğer içeri girmek mümkün olsaydı onları, ikisini beraber...

Şekûre sustu. Bir saniyelik bir suskunluğun ardından gözlerini Ömer Behiç'in gözlerine dikerek sordu:

— Anlıyor musunuz Efendim, köyden niçin inmek istiyorum?

Cevap beklemeyerek dadısının kucağından korsasını çekti, gözleriyle onu giyebilecek bir köşe arıyor gibi göründü, sonra Ömer Behiç'in yazıhanesinin üstünde bir gazeteye uzandı:

— Lazım mı Efendim?

— Hayır, alın...

Korsasını asabi parmaklarla sarıyordu. Ömer Behiç dudaklarını ısırarak verilecek cevabı düşünüyordu:

— Bugün konakta mısınız?

O korsasını dadısına uzatarak ve artık gitmek için peçesini düzleterek cevap verdi:

— Evet, bugün, belki yarın, belki büsbütün...

Ömer Behiç Şekûre'yi o kadar kesin bir kararlılık içinde buldu ki:

— Müsaade eder misiniz, dedi, peder beyefendiyle görüşeyim?

Şekûre şimdi ayaktaydı:

— Şüphesiz Efendim, dedi; hatta hakikati de söyleyebilirsiniz.

Vedide taşlıkta onları bekliyordu. Şekûre'yi ilk defa böyle yakından görmüş ve bu bedbaht kadın için birden öyle derin bir merhametle karışık sevgi duymuştu ki ona sarılıp öpmemek için kendini zor tutmuştu.

İki genç kadın, bu mesut eşle bu biçare bedbaht insan vedalaştılar. Karı koca yalnız kalınca derin bir bakışla bakıştılar, Vedide birden kendini tutamadı, gözlerinden birden

yaşlar boşandı, hemen oraya, taşlıkta bir sandalyeye otururak, iki eliyle yüzünü kapayarak, harap göğsüyle demin kapıdan çıkan bedbaht eş için bol bol, orada sessiz, hareketsiz, üzüntüsünden titreyen dudaklarla duran kocasının karşısında uzun uzun ağladı.

4

Sûzidil'in hikâyesine hiç şaşırmadı. Onda, ilk günlerin öfkesinin yavaş yavaş yerini alan bir sakinlik, kocasıyla kaynanasından şikâyette bir gevşeklik, pencerelerin önünde uzun uzun durmalar, bütün halinde artık bu dargınlığın son bulmasını bekler gibi bir ümit gölgesi, sabahleyin mutfakta Sabriye Kadın'a tabir ettirilen rüyalar, daha sonra Andelip Bacı'yla bir başkasının ayak sesi işitilince kesiliveren fiskoslar fark etmişler ve bütün bu küçük şeylere bakarak Mehmet Ali Sûzidil'e gelmeyecek olursa Sûzidil'in Mehmet Ali'ye gideceğine hüküm vermişlerdi.

Ömer Behiç yalnız:

— Kadınlar hemen her zaman böyledir, demişti, kocalarını bir kere severlerse sevgilerini mağlup edecek hiçbir kuvvet yoktur. Kocalarının ne zulmü, ne ihaneti, ne çirkinliği, ne huysuzluğu, hiç, hiçbir şey yoktur ki onları kendilerini döven, kıvıran eli gidip öpmekten, ayaklarının altında sürüklenmekten alıkoysun. Fakat tersine, bir kere sevmemiş bulunurlarsa...

Vedide Andelip Bacı'ya şaşıyordu, "Hep onun başının altından çıkmış!" diyordu.

Andelip, Sûzidil gittikten sonra sırrı saklamaya lüzum görmemişti:

— A, elbette Hanımım! demişti. Koca ekmeği bu, Allah kimseciklere başka ekmek nasip etmesin. Ayıp değil kadınım, ayıp değil. Kocasını elbette arar, sövse de arar...

Sonra kınalı saçlı köhne başını önüne eğerek iki kelimeyle bütün kalbini meydana koymuştu:

— Kocasından ayrılsa daha mı iyi olurdu sanki? Sonra pişman olacak, dövünecek değil mi?..

Muhakkak Andelip Bacı kocasını dışarı uğratan ilk hiddet devresinin yatışmasından sonra pişman olmuş, dövünmüştü. Bir kere değil, keşke üç kere üstüne evlenseydi de yine beraber olsalardı. Ortaklarının çocuklarına bakardı, onlardan bir ikisini üstüne alırdı. Şaşkın! O zaman adım başında bir koca var zannetmişti, biri olmazsa diğeri demişti. Hani ya koca? İşte hep bekliyordu.

Andelip Bacı'nın o iki kelimelik düşüncesinin içinde bütün bunlar saklıydı; kuru, sıska göğsünün kabarışında, "Hani ya koca?" diyen bir hüsran ahı var zannedilirdi.

Bu akşam hep uzaklardan Ömer Behiç'in etrafında dolaştı, onun gözlerini aradı. O, gizlice karısına gülerek dargın duruyor, mahsus bir inatla gözlerini Andelip Bacı'nın bu akşam büsbütün küçülen kambur vücudunun üstünden dolaştırarak gezdiriyordu. O, o kadar perişan, bu dargınlıktan öyle üzgündü ki gözlerinin, "Ayıp mı ettim beyim? A, hiç ayıp değil!" diyen manası öyle ricalarla doluydu ki, nihayet Ömer Behiç acıdı:

— Ee, Bacı... dedi. Sûzidil'i gönderdin ha? Sanki pek fena da olmadı! Pek iyi ettin Bacı. Ayıp değil ya, her kadın kocasının yanında gerek...

O zaman Andelip taştı:

— Allah ömrüne bereket versin beyim, Allah fidanlarını bağışlasın! Gördün mü bir kere, beyim nasıl halden anlar. Arada çocuk da var. Gözlerini süzerek, başını eğerek ilave etti:

— Ee, ayıplanmaz...

Bu "ee..." nidası türlü zengin manalarla uzamış, uzamıştı. Karı koca kahkahalarını salıverdiler, ne olduğunu pek anlamaksızın halının üstünde yuvarlanan Selma ile Leyla da bu kahkahaya katıldılar.

Tam bu sırada evlerinin önünde bir arabanın durduğu işitildi. Ömer Behiç:

— Muhakkak hasta için, dedi.

Meslek hayatında her vakit böyle bir el, gelip ondan yardım isteyen, şifa dilenen bir ihtiyaç eli, zavallı insan ıstırabının kurtuluş ümidiyle titreyen eli vardı ki dakikadan dakikaya bu kapının çıngırağına basabilirdi. O zaman bitmiş zannedilen bir günün sıkıntılarını tekrar yaşamak için özel hayatının saatlerini feda ederek, o gün sabahtan akşama kadar görülen türlü hastalıklardan, ciğerler parçalana parçalana dinlenilen acıklı şikâyetlerden sonra bir müddet avutup zihni başka bir saadet ve istirahat ufkuna sevk eden kitapları, kıymetli eşi, çocukları, bütün bu rahat ve bahtiyar yuvayı bırakarak o eli, kapısına gelip medet bekleyen o eli takip etmek, gidip başkalarının matemlerine, dertlerine karışmak gerekirdi. Böyle zamanlarda kendi zevklerini feda etmekten derin bir lezzetle silkinerek kalkar, koşar, ne vakit geleceğini bilmeyerek karısına, "Yine uykun kaçmasın. Çocukları yatır, sonra kendin de hemen ninni yap, olmaz mı koca bebeğim!" derdi.

Vedide sokak kapısından soru soran Sabriye Kadın'ı dinliyordu, sonra birden anlayarak sapsarı, kocasına döndü:

— Şekûre Hanım'dan... dedi.

Ömer Behiç dişlerinin arasından:

— Ah, yazık!.. dedi.

Bugün onu o derece bitmiş, bitmeye o kadar yaklaşmış görmüştü ki bir gün böyle birdenbire çağırılacağını anlamıştı, fakat o günün bu derece yakın olduğunu tahmin etmiyordu.

O hazırlanırken Vedide soruyordu:

— Ne oldu acaba?.. (Arkasını getiremiyordu) Lakin bugün pek fena görünmüyordu, değil mi? (Sonra birden kadın hissiyle zihninden bir şimşek geçti) Yoksa onun, Refet'in evine gitti de...

Karı koca birbirine bakıştılar. Bu o kadar imkândan uzak olmakla beraber o derece akıllarına yatıyordu ki Ömer Behiç karısının düşüncesine, "Zannetmem!" derken içinden, "Herhalde öyle olmalı..." diyordu.

Sokakta arabaya binmeden evvel arabacıya sordu:

— Küçükhanım bugün çok iyiydi. Buradan doğru konağa gitmediniz mi?

Arabacıdan alınan yarım cevabı zihninde tamamlayarak dinledi: Şekûre oradan çıktıktan sonra Refet'in evine uğramıştı, orada dadısını zorlayarak biraz içeri girmişlerdi. Sonra çıkarken küçükhanımın titrediğini anlamıştı, daha sonra, artık konağa yaklaşırken, birdenbire küçükhanım bayılmıştı. Arabacı ilave etmişti:

— Konakta da kimse yok.

Birden Ömer Behiç'in aklına bir şey geldi, bunu bir doktor sıfatıyla değil bir dost, bir insan sıfatıyla yapacaktı. Bu genç kadın orada ölürken kocasının, onu öldüren o adamın başka bir evde, başka bir kadının kolları arasında bulunması o kadar havsalaya sığmaz bir şeydi ki bu fikri olası bütün tehlikelerine karşı yerine getirmek istedi. Arabacıya, "Buradan giderken demin uğradığınız evden geçeceğiz!" dedi.

Evet, hiç olmazsa onu alacak, bu sefihi oraya, can çekişen kadının yanına götürecek, sanki onu bu kurbanın dizlerinin dibinde diz üstü düşürecek ve hep eli, o bir insaniyet vazifesi yapan eli, bu adamın başını eğe eğe Şekûre'nin ayaklarına indirecek, "Öp!" diyecekti, "Öp bu ayakları, bu biçareden af iste, hiç olmazsa bu ölünün son nefesine bir küçük teselli hediyesi ver."

Evet, o da bu âciz doktor, zavallı âciz bilimle bu genç kadına verilemeyen şifaya karşılık hiç olmazsa bu kocayı, böyle aşağılık ve adi, suçunun bu dehşetli manzarası karşısında isterse bir saat için pişman, mahcup bu kocayı götürecek, böylece doktorluğun daha üstünde bir vazifenin, insanlığın gereğini yerine getirmiş olacaktı.

Bu evde ilk defa görülen bu yabancı misafirin yukarıya çıkmasına pek o kadar yardımcı davranmayan uşağa Ömer Behiç:

— Çok mühim bir şey için beyefendiyi görmek isterim, dedi.

Ömer Behiç'i aşağıda yemek odasına aldılar. Henüz yemek yememişlerdi. İki kişilik zarif bir sofra, billurlarının,

gümüşlerinin parıltısıyla tavandan sarkan lambanın altında gülümsüyordu. Bu sofra kim bilir ne kadar sevincin, mesut kahkahaların şahidiydi. Hatta şimdi yine bu sofra, ötede bedbaht kadının can çekiştiğini hatıra getirmeyerek neşe ve saadetle dolacaktı, etrafında buseler uçuşacaktı.

Ömer Behiç'i buraya kadar getiren cesaret şimdi şu birkaç dakikalık bekleyiş esnasında sarsıntıya uğruyordu. Kalbinde küçük bir çarpıntı vardı. Bu suçlu kocaya ne diyecekti? Ona, "Senin bu sofrada bir hakkın yoktur, mademki ötede senin için ölen bir eş var, burada toplanılan buseleri, aranılan saadetleri bırakacaksın, onun ölüm döşeğine gidip son saatlerini gözyaşlarıyla teselli edeceksin" diyebilecek miydi ve bunu demeye bir hakkı var mıydı?

İhtimal, Refet de Ferruh'u seviyordu, ikisi de birbirinden mesuttular. Ya o biçare kadın, o can çekişen eş, o nasıl fena bir tesadüfün kurbanı olmuştu da bu iki saadetin arasında kıvranarak ölüyordu?

Ferruh, Ömer Behiç'in karşısına yeşil bir çehreyle çıktı. O, sormaya hacet bırakmadan doğrudan doğruya, hiçbir hile dolambacına lüzum görmeden, açıkça ziyaret maksadını söyledi:

— Bugün Şekûre Hanım'ı muayene ettim, dedi, zannederim ki biçare kadın daha pek çok zaman ıstırap çekmeyecektir. Ayrıntısını bilmemekle beraber bizden çıktıktan sonra buraya uğradığını da haber aldım. Şimdi de beni arıyorlar. O zaman düşündüm ki belki bu sırada hastanın yanında bir doktordan ziyade kocasının bulunmasında fayda vardır.

Ömer Behiç söylerken Ferruh'un dudaklarında ufak bir titreme fark ediyordu. Belki bu adamdan pek kaba bir cevap alacaktı. O zaman ne yapacaktı? Düşünmemişti. Belki hiçbir şey yapmayacak, bu adama bir kelime bile söylemeyecek, yalnız çekilerek hastasının yanına koşacaktı.

Ferruh bir saniye sustu, sonra ölümün rüzgârı esen bu dakikada onu iyi adam sıfatına iade eden bir hisle birden karar vererek:

— Gidelim Efendim, dedi.

Ferruh'u tekrar beklemek gerekti. Bu defa Ömer Behiç sabırsızlanıyordu. Geçen dakikalar bitmez tükenmez bir mübalağayla uzuyordu. Şekûre ne haldeydi? Şimdi kocasının yanında ne olacaktı? Ona ne diyeceklerdi?

Ömer Behiç zihninde bir düzen kuruyordu. Ferruh doğrudan doğruya gelmiş, karısından af istemeye lüzum görmüş olacaktı. Bunu beraber kararlaştıracaklardı. Arabada en evvel Ferruh başladı:

— Kim bilir, beni ne kadar suçlu buluyorsunuz! dedi. Fakat hakikati bilseniz beni o kadar suçlamazsınız.

Ferruh biraz fazlaca içmiş görünüyordu. Hissiyatını söylemeye iten bir ihtiyaçla bugünün olayını anlattı. Şekûre'nin arabası kapının önünde durunca Ferruh pencereden bakmış ve onu arabadan inerken görmüştü.

Ne yapacaklardı? Refet'le bakışıyorlardı. O zaman Refet atılmış, daha ne yapılacağına karar verilmeden, "Bana bırak!" demişti.

Bir saat!.. Bir saat Ferruh yukarıda kıvranmıştı. Bu bir saat zarfında, her dakikasında bir asır uzunluğu zannedilen bu müthiş ıstırap saatinde bu iki kadın birbirine ne demişler, ne söylemişlerdi?

Şekûre büyük bir soğukkanlılıkla bu kadına kocasını sormuş, Refet bir saniye gevşemeyen bir kuvvetle Ferruh isminde kimse tanımadığına yemin etmişti. O zaman Şekûre hemen inanmış görünerek Refet'ten af istemekle başlamış, sonra bir arkadaşa, bir dosta emanet edilen yürek sırları gibi bu kadının huzurunda kendi ıstıraplarını, o başka bir kadının kolları arasındayken kendisinin hırsından, azabından öle öle geçen gecelerini hikâye etmişti.

Refet bu kadına acıyarak, böyle bir müracaatla evine gelindiğine hiddetlenmek için kuvvet bulamayarak sade dinlemişti. Nihayet Şekûre acı bir tebessümle kalkmış, Refet'e, "Sizinle görüştüğüme pek müteşekkirim" demişti. Refet'in kocasını elinden alan kadın olmadığı inancıyla çıkıyormuşçasına ondan dostça ayrılıyordu. Yalnız çıkmadan evvel sokak kapısının yanında Ferruh'un topuzunda isminin

baş harfleri yazılı gümüş bastonunu almış, Refet'e gözlerini kaldırmayarak, geçerken rastlanmış tuhaf bir şeye bakarcasına bir dakika bakarak yine yavaşça yerine koymuştu.

Bu dakikada Refet oraya yığılmamak için duvara dayanmıştı. Bu hikâyeyi Ferruh'a anlatırken Refet ağlıyordu. Fakat ne yapabilirdi? Onların ne kabahatleri vardı?

O zaman Ferruh kendisini temize çıkarmak ihtiyacıyla bu evliliğin tarihini yaptı:

Refet'le en evvel bir evde tanışmışlar ve derhal sevişmişlerdi. İlk önce hiç kimse bu münasebetten haber almamıştı, fakat sonra araya anne ve baba girmişti. Çocuklarını kurtarmak için bir çare düşünmüşlerdi: Evlilik! O zaman Şekûre bulunmuştu. Birini kurtarmak isterken diğer birinin, suçsuz bir kızın hayatını tehlikeye koymaktan hiç kimse çekinmemişti. Onların gözünde Şekûre bir alet, alınacak bir ilaç, başvurulacak bir çareydi ki kendisinden beklenen fayda hâsıl olmayınca atılabilirdi.

Ferruh kesik kesik, boğuk bir sesle bu tarihi yaparken Ömer Behiç zihninde bunun bütün ayrıntılarını buluyor ve canlandırıyordu. Ferruh'u annesiyle babasının elinde evlilik teşebbüslerinin akışına kapılmış sürükleniyor görüyordu. O, şüphesiz, en son dakikada karşı koymaya karar vererek o dakikaya kadar kendisini bırakmıştı, fakat o son dakikada karşı koymaya kuvvet bulunamamıştı. Muhakkak evliliğe kadar herkes, o baba ile ana, Ferruh'u Refet'in elinden kurtarmaya çalışırken evlilikten sonra bu vazife yalnız Şekûre'ye, bu kuş kadar narin çocuğa bırakılmıştı.

Kim bilir, belki bir gün bu adama bir dost gelmiş, onu karısına götürmek istemiş olsaydı Refet artık terk edilmesi gereken bir rüya hükmünde kalacak, nihayet vazife sevdaya üstün gelecekti.

Şimdi Ferruh, başını ellerinin arasına almış, bir çocuk taşkınlığıyla bağıra bağıra ağlıyordu. Demek bu adamda insanlık duyguları artık doğru yolu gösteren hiçbir sesi işitmeyecek kadar sağırlaşmış değildi. Bu da bir hastaydı; şifa bulmak için zavallı hasta ruhunu tedavi edecek bir manevi

doktora muhtaçtı. Bu doktor vazifesini, en büyük ustalığı çocuklarına kurban edilecek bir eş bulmak gibi kabul eden o baba ile ana yerine getirmelilerdi.

Şimdi, şimdi bunları nasıl tedavi etmeliydi? Şimdi ortada tedavi olunacak iki kişi, hayır, üç kişi vardı. Belki ötede, o billurlarıyla, gümüşleriyle parlayan sofranın başında bu gece yalnız yemeye katlanmak için yutkunan kadın, evet, o da acınacak, ağlanacak bir zavallıydı.

Ömer Behiç, yanında Ferruh hıçkıra hıçkıra ağlarken, kendi kendine, "Hangisine acımalı, ya Rab? Bu üç kişiden hangisini kurban etmeli?" diyor, sonra zihninin içinden bir saniye, hemen şu arabadan atlamak, kaçmak, bu insanları kendi ıstıraplarında kendi hallerine bırakmak için bir arzu geçiyordu.

Ferruh'la beraber arabadan indikten sonra selamlığın[1] avlusunda ne yapmak gerekeceğine dair ikisi de şaşkınca birbirine bakıştılar. O zaman iki kelimeyle Ömer Behiç aklından geçeni anlattı. Ferruh başıyla hep kabul etti.

Uşak Ömer Behiç'e, "Buyurun" diyordu, "içeride kimse yok. Küçükhanımla dadısından başka kimse yok." Elinde şamdanla yol gösterdi. O zaman Ömer Behiç bu boş evin toplanmış eşyası arasından, sofalardan, odalardan geçmeye başladı.

Şekûre'nin odasının önünde dadısını buldular. Başının örtüsüyle Ömer Behiç'i karşılıyordu:

— Sizi boşuna yorduk Efendim! dedi.

Ömer Behiç geniş bir nefes aldı. Şekûre yatağında oturmuştu, hafifçe gülüyordu:

— Gördünüz mü bir kere yaramaz hastanızı? diyordu. Sizi gece yarısı nasıl rahatsız ettik? Asıl kabahat dadımın... Arabada, yorgunluktan galiba, biraz içime baygınlık gelmiş. Zayıflıktan değil mi Efendim? Telaş olunacak ne vardı? Hemen arabayı size göndermiş...

---

1 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

Ömer Behiç yatağın yanında sandalyeye oturdu:

— Bir hastalık için çağırılıp da böyle gülerek karşılanmak kadar bizi memnun eden bir şey düşünemezsiniz, dedi. Arabada ufak bir baygınlık geçirdiğinizi söylüyordunuz. Muhakkak yorgunluktan ileri gelen bir şey olacak. Bugün epeyce yorulmuştunuz. Bende de biraz kabahat var, sizi muayene etmek arzusuyla oldukça yormuştum.

İki dost sıfatıyla görüşüyorlardı. Şekûre acele hazırlanmış yatağında bir gecelik misafirlik için uykusundan uyandırılan bu odanın yarı terk edilmiş halinden bulaşmış bir zavallılıkla, şimdi Ömer Behiç'in gözüne, iki üç saat içinde erimiş, küçülmüş görünüyordu.

Ferruh'tan, bugünkü olaydan bir harf söylenmedi, hatta Şekûre rahatsızlığından bile bahsetmek istemiyordu. Ömer Behiç'e kendi evinden, karısından, çocuklarından bahsetti:

— Evinizi ne kadar beğendim. Hele o taşlık, insan kendisini güzel bir bahçenin camlığında farz ediyor. Sonra, Hanımefendi, Vedide Hanımefendi, sizi tebrik ederim. Bugün kendilerini de tebrik etmiştim. Kadınların iyiliğine biraz da erkekler sebeptir, değil mi Efendim? Selma Hanım'la Leyla Hanım, bakın onları kıskandım. Ben de isterdim boy boy evlat yetiştirmek... Köyde bir komşumuz var, köylülerden, fakir bir kadıncağız, her yaz gidişimizde kucağında yeni bir çocuk görüyoruz. Şimdi kaç tane var bilmem? Kadın piliçlerini gezdiren bir tavuk gibi...

Sonra birden konuyu değiştiriyordu:

— Haberiniz var mı? Köyden bahsederken aklıma geldi. Biz yine fikrimizi değiştirdik, yarın dadımla köye gidiyoruz. Size de rica edecektik ki, hani ya babamı görecek değil miydiniz? Artık ona lüzum görmeyiniz. Bugün anladım ki köy daha iyi. Bilmem, burada bir kasvet var...

Şekûre mümkün mertebe Ömer Behiç'in az söylemesine çalışarak konudan konuya geçiyordu. Bir ara odanın kapısına vuruldu. Dadısı koştu. Şekûre merak ederek dinliyordu. Bir dakika sonra dadısı döndü. Şekûre'nin yatağına eğilerek yavaşça:

— Beyefendi! dedi.

Şekûre anlamamışçasına donuk gözlerle dadısına baktı, "Sahi, sahi mi?" demek istiyordu. Sonra açıktan:

— Niçin içeri girmiyor? dedi. (Ciddi, tabii bir sesle Ömer Behiç'e) Bey gelmiş de...

Bu dakikada şu üç kişi ne yapacaklarını tamamıyla bilmeyen birer oyuncu durumundaydılar. Nihayet Ömer Behiç onları yalnız bırakmak gerektiğine hüküm verdi, ayağa kalktı. Şekûre'ye:

— Yarın burada mı olacaksınız? dedi.

Şekûre:

— Hayır, dedi, erkenden köye! (Sonra Ferruh'un onayını almak için ona baktı) Değil mi, yarın erkenden beraber gideriz?

Birden, Ferruh'un cevabını beklemeyerek gözlerini tekrar Ömer Behiç'e dikti, bu defa artık üç beş gün sonra –Ömer Behiç bunu kendi kendine söylüyordu– gülmeyecek olan bu henüz çocuk gözlerinde garip bir tebessüm içinde öyle bir alay vardı ki açıkça "Şekûre'yi aldattınız mı zannediyorsunuz?" diyordu, "Etrafımda nasıl bir oyun döndürüldüğünü anlamıyor muyum? Fakat mademki üç beş gün sonra hayatın bu yalanlarından tamamıyla, oh, tamamıyla uzak bulunacağım, hiç olmazsa bu son teselli veren yalanla çıkmış olayım."

Ve yine o tebessümün içinde o manayı veren gözlerinin bir selamıyla ilave ediyor gibiydi: "Böyle olmakla beraber size onun için teşekkür ederim."

Ferruh, Ömer Behiç'e arabaya kadar eşlik etti, hiçbir kelime söylemeye kuvvet bulamayarak... Yalnız orada Ömer Behiç arabaya binmek üzereyken boğuk bir sesle sordu:

— Artık hiçbir ümit yok mu?

Ömer Behiç hakikati saklamaya lüzum görmedi:

— Zannetmem, dedi, onu hemen yarın köye götürünüz, üç gün, beş gün, bilinmez ki... Biz böyle şeyleri hiç kestiremeyiz...

Ömer Behiç bu adamın yüzüne haykırmak istiyordu: "Ah, sen, sen isteseydin belki bu netice hiç olmayacaktı! Bugün içinde özsuyu kuruyan bir çiçek mahzunluğuyla boynu bükük, düşmeye hazır bu kadın yaşamaktan memnun, yaşamak bahtiyarlığının lezzetiyle günden güne serpilerek sana ne güzel bir hayat, ne derin bir saadet, nasıl melek kadar güzel çocuklar verecekti! Fakat sen onu istemedin, hayatta o ümidi görecek gözlerin yoktu. Onu her gün bir parça öldürdün, nihayet, evet, işte artık üç gün, beş gün kaldı. Ondan sonra bu akşam henüz oturulmadan bırakılan sofraya geri dönebilirsin. Yine orada şen buselerle sana yalancı ihtiraslardan başka hayatta bir saadet vermeyecek olan o kadını kucaklayabileceksin. Fakat aranızda bir tabut, mahzun mahzun gülümseyen bir tabut bulunacak."

***

Evinin, yavaşça anahtarını sokarak kapısını açtı. Bu minimini mesut yuva, derin bir uykuyla uyuyor gibiydi. Merdivenin başında durdu, geniş bir nefesle bu evin saadet havasını solumak istiyordu. Hayatın bu çok üzücü facialarına temastan sonra kendi hayatının sakin saadeti daha büyük bir açıklıkla onu sarar, evinin mesut ruhu yumuşak ve şefkatli dudaklarını uzatarak onun gözlerinden, saçlarından öperdi. Bir dakika tereddüt etti: Yukarıya mı çıkacaktı, kütüphanesine mi gidecekti? Uyuyamayacağından emindi. Bu, meslek hayatının en acı günlerinden biriydi. Sabahleyin Bekir Servet'le Sahire Hanım'ın evinde garip bir komediyle başlayan bugün ne müthiş bir faciayla bitiyordu ya Rab! Sonra burada bir şimşek içinde Nebile'yi annesine ilacını içirirken dirseklerine kadar çıplak kollarıyla, Neyyir'i perdenin arasından gülümseyen şeytan gözleriyle gördü. Onlar da yarın birer Refet olacaklardı, onlar da geçtikleri yerde devrilip düşen tabutlar bırakacaklardı. "Bir daha oraya gitmeyeceğim!" dedi. Sonra birden kendi kendisine sordu: Bunu düşünmeye niçin lüzum görmüştü?

Yukarıdan bir kapı açılıyor, sofada çekingen adımlarla yürünüyor zannetti, Vedide'nin sesini işitti:

— Bey! Niçin çıkmıyorsunuz?

Geceleri her çıkışında karısına uyumasını tavsiye ettiği halde onu hiçbir defa uykuda bulmamıştı. Vedide uyumak niyetiyle yatağına girer, sokaktan geçen arabaları dinleyerek beklerdi, uykusunda bile dinleyerek gözleri kapanır, beyni süzülür, bir boşluğa düşüyor gibi olurdu, belki uyurdu, fakat bir dakika gelirdi ki onu bir kuvvet uykusunda silker, kulağına bir ses, "Kalk! Geliyor!.." derdi. Bu his onu hiçbir zaman aldatmamıştı, yatağında doğrularak beklerdi ve bir dakika sonra kapının açıldığını işitirdi.

Ömer Behiç onu elinde şamdanıyla buldu. Gecelik gömleğinin içinde, yarı açık gerdanından kayıp göğsüne doğru akan saçlarıyla, henüz mahmur, kapakları hafifçe şiş gözlerini kamaştıran mumun ışığında bu çehre o kadar güzeldi ki, Ömer Behiç aşkla, ihtirasla kolunu beline sardı, hafifçe çekti ve dudaklarını henüz uykunun hararetiyle sıcak bir kadınlık kokusu yayılan omzuna koyarak bu taze hayatın sağlıklı nefesini uzun bir buseyle içine çekti. Vedide Şekûre'yi soruyordu:

— Nasıl? Ne halde bıraktınız?..

Çocukların odasından geçtiler. Kendi odalarının bitişiğinde, küçük odada, Selma ile Leyla, karşı karşıya, minimini yataklarının içinde uyuyorlardı. Ömer Behiç eğilerek onları öptü, sonra hep açık duran aralık kapıdan geçtiler. Ömer Behiç soyunarak hikâyesini anlatıyordu. Bitirince Vedide sordu:

— Sonra?.. Demek şimdi bu kadın ölecek, öyle mi?

Bu hakikat o kadar insafsız, o kadar tabiat dışında görünüyordu ki havsalasına sığmıyordu, kocasına adeta yalvaran gözlerle bakıyor, o ölmeye mahkûm kadın için bir parça ümit dileniyordu.

Bu gece karı koca saatlerce uyuyamadılar. Bütün ayrıntıları birer birer karısına anlatmak gerekti. Vedide gözlerinde boşanmaya hazır yaşlarla dinliyordu. Nihayet bitince dalgın gözlerle sessiz kaldı. Derin bir şey düşünüyor gibiydi. Ömer Behiç sordu:

— Ne düşünüyorsun Vedide?

O bir müddet cevap vermedi. Dudaklarında mahcup bir tebessüm dolaştı. Düşündüğünün çocukluğundan utanıyor gibiydi. Sonra kocasının ısrarcı, sorarcasına bakışlarına cevap vermek için düşündüğünü itiraf etti:

— Selma ile Leyla'yı düşünüyorum! dedi.

Ve bunu itiraf ettikten sonra çocuklarının da birer Şekûre olması ihtimalini düşünen bir ana acısıyla gözlerinden hızla iki titrek damla yuvarlandı, düştü.

Sabahleyin herkesten evvel Selma kalktı. Minimini vücudunun içinde her zaman bir fırtına dolaşıyor zannolunan Selma, kendini tutmak için bütün isteğine karşı en küçük hareketlerinde o kadar gürültü yapardı ki sabahleyin onun uyanması bütün uyuyanları uyandırırdı. Önce potinlerini[1] elinden düşürmekle başladı, sonra Vedide, uykusunun içinde, onun bir fare gürültüsüyle köşelerde dolaştığını, oradan oraya arandığını işitti.

— Ne yapıyorsun yine? Baban uyanacak.

O, bu istenmeksizin yapılan gürültüden mahcup, perişan, annesini taklit ederek kısık sesle cevap verdi:

— Çoraplarımı bulamıyorum. İsmet nereye koydu bilmem ki...

— Koca kız! Kendi işini kendin göremiyorsun!

Vedide yatağından atladı, şimdi ötede Ömer Behiç'in de gözleri açılmıştı. Küçük odadan Leyla'nın kıpırdandığı işitiliyordu.

Selma herkesi uyandırdığından mahcup olmakla beraber içinden biraz da memnun, dudaklarında annesinin dargın çehresinden tamamıyla meydana çıkmaya cesaret bulmayan yarım bir tebessümle, bir yandan nihayet bulunan çoraplarını giyiyor, bir yandan dudaklarının sessiz bir hareketiyle, annesinden gizli, babasına soruyordu:

— Bugün gelecekler mi?

---

1 Fransızca *bottine*'den gelir, daha çok *potin*, *fotin* şekillerinde kullanımı yaygındır. Koncu ayak bileğini örtecek kadar uzun, yandan düğmelerle ya da önden potin bağıyla kapanan ayakkabı.

Ömer Behiç, o da Vedide'nin fark etmesinden korkarak gözleriyle cevap veriyordu:

— Gelecekler.

İçeriden nihayet uyanan Leyla sabah mahmurluğunun kocakarılığıyla:

— Artı kakacam! Sıkıdım artı!.. diyordu.

Vedide onu kapınca babasının koynuna götürdü. Bu Selma için artık bir taze keyif oldu, o da babasının yatağına sıçradı. Şimdi ikisi de birer tarafta onu buselerle örtmeye başladılar, bu üç çehre birbirine karıştı, Leyla başını babasının boynuna sokarak küçücük ciğerlerinin bütün kuvvetiyle onu öpüyordu ve öptükçe mesut, bu baba kokusundan mest olmuş gözlerle süzülerek:

— Oh! diyordu.

— Ne vakit gelecekler baba?..

Mansur Bey'le Salime Hanım'dan bugün için söz almışlardı, onların bu yeni eve ilk ziyaretleri bugün olacaktı. Ömer Behiç bugün evinde kalabilmek için bütün işlerini ona göre ayarlamıştı, yapılacak o kadar şeyi vardı ki... Karısının babasıyla annesini mükemmel şekilde kabul etmek istiyordu. Kaç günden beri bunun için tedbirler alınıyor, o vakte kadar hatıra gelmemiş eksikler tamamlanıyor, sonra bütün misafirlik devresi için –hiç olmazsa bir hafta salıvermeyeceklerdi– Sabriye Kadın'la beraber yemek listeleri yapılıyordu.

İlk defa nihayet geniş yemek odalarında sofra boydan boya açılacaktı, ilk defa o kadar özenerek alınan Christofle[1] porselen, kristal takımları beyaz keten örtülerin üzerinde bütün parıltılarını serecekler, Selma'nın düzeltilememiş bahçesinin çiçeklerine karşılık Feriköy bahçesinden getirilecek çiçekler küme küme sofrayı örtecekti. Mansur Bey

---

1 1830'da Paris'te kurulan kuyum ve sofra takımları üreten bir işletme. 1851'de İmparator III. Napoléon'un 4000 parçalık sofra takımı siparişi Christofle'a büyük ün kazandırır. Kralın kuyumcusu gibi unvanlar bu ünü daha da artırır. Christofle'a sipariş veren hükümdarlar arasında Rus Çarı, Alman İmparatoru ve Sultan Abdülaziz de bulunmaktadır. Giderek devleşen firma 2012'de Ortadoğu'daki temsilcisi Chalhoub ailesi tarafından satın alınmıştır.

birkaç gün için burada felçli olduğunu unutarak akşamları birer rakı çakacak, çatalının ucuyla siyah havyardan, ton balığından mezelenecek, hatta iki yarım kadeh şampanya bile içilecek. Ömer Behiç orada değil miydi? Şimdiden maden suları şişeleri yemek odasının cam dolabında diğer şişelere eşlik ediyordu. Bu birkaç gün küçük evin koca bir şenliği olacaktı.

Andelip Bacı'nın sofrada yeri bile hazırdı, sedefli boynuz kaşığı sofranın ahengini bozacaktı ama, kendisi kınalı saçlarıyla nişanlısının, Sadettin'in, yanında sofraya fazla bir süs ilave edecekti.

Ömer Behiç ona:

— Değil mi Bacı? diyordu. Koca Bacı! Nihayet sana dört kaşlı[1] bir koca! Her kula nasip olmaz.

Bacı kırışarak, sanki kaçıp saklanacak bir köşe arayarak:

— Aa, beyim, ayıp ayıp, o nasıl lakırdı? Allah fidanlarınızı yetiştirsin de onların çocuklarını sevelim, diyordu.

Sofrayı kurmak vazifesini Ömer Behiç kimseye bırakmak istemiyordu, Vedide yukarıda hazırlanan yatak odalarını İsmet'le beraber son bir defa gözden geçirirken o, aşağıda, etrafında Selma ile Leyla, sofranın üzerine takımları seriyordu. Kapı çalındı. Çocukların ikisi birden koşuşarak bağırdılar:

— Geldiler!..

Bacı bugün evin şu neşe taşkınlığıyla fazla bir tazelik kazanarak, çevik, koştu. Onlar değildi. Selma babasına haber verdi:

— Bekir Servet Bey...

Ömer Behiç bu ziyareti hiç beklemiyordu. Bekir Servet'te asabi bir hal vardı. Ömer Behiç onu elleri cebinde bir yerde duramayarak dolaşıyor buldu. Bir giriş yapmaya lüzum görmeden dört kelimeyle ziyaret sebebini anlattı:

— Dün biz çıktıktan sonra onlara kim gelse beğenirsin? Talat Bey'in annesi. Nihayet acuze, gelinini boşatmış, dün

1 Bıyığı yeni terlemiş, delikanlı.

de Sahire Hanım'dan Nebile'yi istemeye gelmiş. Şu halde hikâyenin aşağısını anlıyorsun, değil mi? Akşam bana haber gönderdiler.

Bekir Servet bu cümleyi yalan söyleyen sesiyle ilave etmişti, Ömer Behiç zihninde düzeltti: "Akşam sen yine âdetin üzere oraya gittin."

— ...Durumu anlattılar. Sonra...

— Sonra?..

— Sonra susarak benden cevap beklediler. (Ömer Behiç'in gözlerine bakarak bir saniye durdu, onun bir şey söylememek istediğini görerek devam etti) Ah azizim, bu kadınlar hep az çok birbirine benzer. Ben bir gün bunlar tarafından iki ihtimalin birini seçmek mecburiyetine konulacağımdan emindim; ya münasebeti kesmek yahut evlilik, fakat bunun için henüz vakit gelmediği zannına kapılmıştım. Şimdi anlıyor musun?

Ömer Behiç ciddiyetle cevap verdi:

— Benim bu meselelerde kurallarımı bilirsin azizim. Seninle aramızda o derece görüş farkları, öyle birbiriyle bağdaşamayan düşünüş ayrılıkları var ki eğer benden nasihat almak için geldiysen bende senin tutabileceğin nasihatler bulacağına hiç ihtimal yok.

Bekir Servet güldü:

— Lakin sen hep on beş yaşında bir masum kadar temiz kalplisin, dedi. Bu meselelerde nasihat istenmez. İnsan bir gün böyle bir sevda çapraşıklığına tesadüf eder, bu zihnini o kadar meşgul eder ki odasının dört duvarı içinde kendini tutamaz. İnsan biraz boşalmak, biraz hayatının fazlasını dökmek ister, hatırına bir dost, bir Ömer Behiç gelir. Bu Ömer Behiç dinlemekte sabırlı, lütuf gösteren bir adamdır, fazla olarak ceplerinde deste deste nazariyeler vardır. Arzu ederseniz size onlardan bir havana purosu verircesine ikram eder. Ve mademki nasihatler bir müddet dumanlarıyla eğlendikten, fikir ve hissi uyuşturduktan sonra atılacak birer kokulu puro gibidir, şu halde onlardan birer tane ikram edebilirsin azizim.

Ömer Behiç kuru, kati bir sesle, arkadaşının şakalarına cevap vermeyerek doğrudan doğruya fikrini söyledi:

— Bence namuslu bir adam için yapılacak şey sadedir. Nebile ile münasebetinin cinsini araştırmaya pek lüzum görmüyorum, bu münasebet gerek sığ bir gönül eğlencesinden ibaret olsun gerek biraz daha ileriye gitmiş olsun, mademki Nebile bir kadındır, kadın olmak itibariyle kadınlığa ait her türlü hürmete hakkı vardır, bu hakkı ona yalnız bir şey verebilir: Evlilik. Seninle yahut Talat Bey'le yahut her kimle olursa olsun bu kadının mevkiini temiz bir temel üzerine kurabilecek yalnız bir şey vardır: Evlilik. Eğer sen bu kadına o şerefi vermek istemiyorsan, şu halde bırakmalısın ki onu bir başkası versin.

Bekir Servet ayağa kalktı. Dudaklarının arasından ıslıkla kendince bir hava çalarak, elleri ceplerinde, tek gözlüğüyle Ömer Behiç'in kütüphanesine göz gezdiriyordu. Birkaç dakika odanın içinde yalnız bu ıslık işitildi. Sonra birden ayaklarının üstünde çevrilerek Ömer Behiç'e döndü:

— Kitaplarını nerede ciltletiyorsun? (Ve cevabını beklemeden) Haberin var mı? dedi. Ben beş on gün bütün işleri bırakarak, hatta Nebile'yi, Büyükada'ya gidiyorum. Biraz çamların altında dinlenmek istiyorum. Bu müddet zarfında Nebile isterse Talat Bey'in eşi olabilir, olmazsa kabahat bana ait değil. (Veda ederken sokak kapısında) Neyyir'i sormuyorsun, dedi, seni diline dolamış, senden başka bir şeyden bahsetmiyor. Dün akşam saatlerce senin için benden tafsilat istedi. Bereket versin sen uslu çocuksun, Nebile'nin annesine dediği gibi...

Bekir Servet'in bu ziyareti Ömer Behiç'in neşesinde bir şey kırmış oldu. Evvela bütün bu konuşma hakkında verilecek hükmü bir kelimeyle özetlemek istemiş, Bekir Servet çıktıktan sonra kendi kendisine yüksek sesle, "Çapkın!" demişti. Fakat yukarıda, hatta idare fitiline[1] kadar hazır-

1 Eskiden geceleri yatak odalarını aydınlatmak için zeytinyağı konulmuş küçük bir tabağın içinde yakılan bir çeşit fitil. Küçük gaz lambalarına da idare denildiği için onların fitillerine de bu ad verilir.

lanan yatak odalarını göstermek için, "Bey, biraz buraya gelir misiniz?" diye seslenen Vedide'ye koşarken, Feriköy bahçesinden getirilen çiçekleri sofraya yerleştirirken, Sabriye Kadın'la verilecek son kararları belirlerken hep zihninin içinde, dakikalar geçtikçe büyüyerek nihayet bunaltıcı bir muamma ehemmiyetini alarak beynini tırmalayan bir soru vardı ve hep Bekir Servet'in bir ihanet fikri soğukluğu veren alaycı çehresi daha da sırıtarak, "Bilsen, küçük senin için çıldırıyor!" diyordu.

Kendi kendine tekrar ediyordu: "Çapkın!"

Şüphesiz, bu pis bir çapkından başka bir şey değildi. Nebile de kim bilir bu adam için ne düşünüyordu? Hayatını saran korkunç karanlığın, ayaklarının önünde ağızlarını açan dehşetli uçurumların malıkûmu bir av, şiddetine karşı konulamayan bir akıntıyla bir yerlerde tutunamayarak, hiçbir noktada durmaya vakit bulamayarak sürüklenirken ona kurtulma ve selamet ümidi veren eller uzanıyordu. Yalancı eller! Bunlardan kaç tanesine dokunmak, minimini elini –ve bunu düşünürken Nebile'nin dirseklerine kadar sıyrılarak tombul bilekleriyle annesine ilaç hazırlayan ellerini görüyordu– minimini elini kurtarılacak bir kuş teslimiyetiyle bırakmak istemişti. Fakat bu ellerde yalan vaatler altında çirkin, kudurgan bir hırsla dişleri görünen bir ihanet vardı: Bekir Servet'in eli. Ona birisi gidip kulağına eğilerek, "Lakin aldanıyorsun, zavallı çocuk!" demeliydi. "Bu el Piç Bekir'in elidir, daha iyi, Talat Bey'in elini tut."

Sonra birden, muhakemesinin akışında bir sapmayla Nebile'yi bırakarak öbür faciayı düşünüyordu. O öteki kadını, bir gün bohçasıyla beraber evden çıkarılan, hırsız bir hizmetçi gibi aşağılanarak kovulan o henüz çocuk dul kadını düşünüyordu. Ona gizli gizli kocasından mektuplar gelirken bugün dul kaldığının haberi gelmişti. Dul! Bu ne demekti? Bu kelimenin manasını hiç düşünmemişti. Henüz gelinliğine alışmamışken şimdi dul kalmak gerekiyordu. Dul! Bu kelime Ömer Behiç'in gözlerinde bir şekil alıyor, sarı benizle, gözlerinde sönmüş bir şeyle, hayatın bu acı

şakasına ısırır gibi asabi bir tebessümle bir kadın çehresine benzeyerek bir eli yanağında, yapayalnız, köşe penceresinde tenha bir sokağın kapalı ufkunu seyrediyordu. O şimdi böyle köşelere sığınıyor, mümkün mertebe kendisine bile fazla gelen vücudunu saklamak için kaçmak, gizlenmek istiyordu. Burada, bu aile ocağında, daha dün terk edilmişken dönülen bu sıcak yuvacıkta bile şimdi onu üşüten, omuzlarının arasından buzlu bir su akıtan bir şey var gibiydi. Babasının, annesinin onu bir gözyaşının arasında öpüp teselliye çalışan bakışında, kardeşlerinin artık kıskançlıklar icat etmekten, didişmekten vazgeçen merhamete benzer sevgilerinde daha çok açıklık kazanan acı bir ifade vardı. Ona herkes, "Biçare taze! Dul, öyle mi?" diyor gibiydi. Dul! Bu kelimenin manasını öğrenecekti. Bu kelimenin manası rüyasız, ışıksız, karanlık bir geceydi. Ötesinde nasıl geçtiği fark edilemeyen bir ümit ve saadetle, berisinde nasıl geleceği bilinemeyen bir geleceğin uzun bekleyişi... Ve bu kelime korkunç bir şey oluyordu. Etrafını saran eşyada bile, "A, siz misiniz? Biz sizi gitti zannediyorduk!.." diyen bir hayret ifadesi fark ediyordu. Sonra bu gözlerden, o soruların insafsız takibinden kurtulmak için hep o köşeye, o köşe penceresine gidip oturarak kendi yalnızlığıyla bu ufku kapalı sokağın tenhalığı arasında ortadan kaybolmak, tatlı bir yokluğun uyuşukluğuna gömülmek istiyor gibiydi.

Arada bir kalbinin içinde bir yara sızlar, bütün ruhunu yakarak kanatırdı: Onu düşünürdü, onu, kocasını... Onunla nasıl sevişmişlerdi! Yine hep sevişiyorlardı. Şu halde nasıl olmuştu da böyle ayrı yaşıyorlardı. Bunu aklına sığdıramazdı. Demek şimdi o başka bir kadının kolları arasında onu arayacak; bu, işte şu köşe penceresinde yarım kalan hayat hikâyesini tamamlamak için başka birini bekleyecekti? O zaman ölmek hevesini veren siyah bir kederin içini kaplamasından kurtulmak için silkinir, kalkardı. Kederin altından taze bir ümit, ona hayatta daha toplanacak bir saadet payı vaat ederdi. Kim bilir? Evet, bu kim bilirlerle ne kadar gözyaşı kurutulacak, ne kadar ağarmış saç teli koparılacaktı.

Sonra, Ömer Behiç'in hayalinde, Nebile'nin masumiyetini andıran süzgün çehresiyle bu ümitsiz dul çehresinin arasında birden başka bir çehre, Neyyir'in haşarı, yaramaz, tuhaf çehresi çıkarak sanki perdenin iki kanadı arasından, insanı tutuşturan bir kahkaha içinde soruyordu: "Size haber verdiler mi? Ben sizin için çıldırıyorum. Ben küçük bir çılgınım, anlamışsınızdır ya..."

Bu muhakkak Bekir Servet'in bir şakasıydı, onunla sadece eğlenmek istemişti. Ömer Behiç nakarat gibi tekrar ediyor, "Çapkın!" diyordu ve gülüyordu.

— Ne gülüyorsunuz, kuzum?

Karısına:

— Sana gülüyorum! dedi.

Biraz haklıydı. Vedide evinde ilk defa misafir kabul edecek bir hanım vazifesinden o kadar şaşırmış görünüyordu ki! Ömer Behiç ona hakkıyla gülebilirdi. Taşlıkta sandalyeye nihayet yorgun vücudunu salıvererek kocasına:

— Artık gelebilirler! dedi.

Leyla şimdiden sofrada kendisine özel hazırlanan yere oturmuş, sanki karşısında onunla lakırdı eden büyükannesine bir masal anlatıyor, Selma elinde kitabıyla dayı beyine okumuş hanım kızlığının süsünü satmaya hazırlanıyordu.

Birbirini takip eden iki arabanın evin önünde durduğu işitilince evin içinde bütün göğüslerden bir ses çıktı:

— Geldiler!

Evet, nihayet gelmişlerdi. Onlar daha arabadan çıkmadan Selma ile Leyla dışarıya fırlamışlardı. Mansur Bey'in arabasına Leyla tırmanmak istiyordu. Selma büyükannesinin, arabanın penceresinden, elini yakalamış öpüyordu. Andelip Bacı, Ömer Behiç'in odasında pencereden sarkmış:

— Kadınım, Kadınım, sefa geldiniz, sefalar getirdiniz Kadınım! diyordu.

İlk dakikada herkesin telaşından, sevincinden pek çok gürültü olmuş, fakat bir iş yapılamamıştı; arabadan alınacak bohçalar, çıkarılacak şemsiyeler, çantalar, sepetler, hediye olarak getirilen bir kanarya vardı. Arabacılara yardım

ederek Ömer Behiç taşıyor, Selma onun elinden kaparak götürüyordu. Fakat en mühim mesele Mansur Bey'di. Onu arabadan indirmek güç bir işti. Sıra ona gelince Mansur Bey nihayet arabaya binmeyi başaran Leyla'yı göstererek:

— Yok! dedi. Biz gezmeye gideceğiz. Leyla ile öyle karar verdik.

Leyla büyükbabasına büsbütün yapışıyor, babasına korkulu gözlerle bakarak:

— İnmecem, diyordu, ben gezme gidecem.

Sonra büyükbabasına sırıtarak gözlerini kırpıyor, ona, "Haydi bakalım, sen de yardım et. Böyle karar vermedik mi?" demek istiyordu.

Sahi! Bu fikir fena değildi. Mansur Bey ne kadar zaman oluyordu ki bu taraflarda dolaşmamıştı. Mademki hazır arabadaydı. Şöyle Şişli'de, Feriköyü'nde dolaşsalar bu yerden bitiyormuşçasına fışkıran yeni şehri bir görseler, hatta biraz daha gayret ederek Kâğıthane'ye kadar bile bir uzansalar ne olurdu?

Bu fikir birden Ömer Behiç'e de çekici geldi. Onun da bir dolaşmaya, geniş havalarda nefes almaya ihtiyacı vardı. Giyindi, Selma'yı da beraber almak istedi, o büyükannesine kahve götürmek hevesiyle o kadar meşguldü ki istemedi. O zaman, aralarında yalnız Leyla ile gezmeye çıktılar. Akşamüzeri döndükleri zaman Şişli'nin en canlı bir zamanıydı. Akşam gezmesini yapan ailelere, mürebbiyeleriyle çıkmış çocuklara, ellerinde kitaplarıyla evlerine dönen mektep talebesine rastladılar; Mansur Bey burayı pek beğenmişti:

— Ne güzel, diyordu, hem şehir hem köy...

Sonra arabayı evin karşısında durdurdu. Uzun uzun cepheyi seyretmek istedi. Ömer Behiç'i tebrik ediyordu. Birden bir endişeyle elini uzattı ve sordu:

— Ben orada mı yatacağım?..

Dünyada en büyük korkusu merdiven çıkmaya mecbur olmaktı. Sonra askerliğinden kalma bir kahramanlıkla yanındaki koltuk değneğini göstererek:

— Bu sağ olsun! dedi. Bununla minareye bile çıkarım.

Eve girdikleri zaman onları Vedide karşıladı. Alnında gizli bir endişe gölgesi var gibiydi. Mansur Bey'in yanında sormak istemeyen Ömer Behiç bir fırsat dakikasından istifade ederek karısına:

— Ne oluyorsun? Sende bir şey var, dedi.

Vedide ilk önce itiraf etmek istemedi, fakat yalan söylemekte o kadar çocukça bir beceriksizliği vardı ki Ömer Behiç bir şey olduğuna artık şüphe etmedi ve birden aklına hakikat, asıl saklanmak istenen hakikat geldi:

— Ablamdan bir haber var olmalı.

Kaç gündür bu haberi bekliyorlardı. Nihayet kendince muhakkak olan o netice meydana gelmişti. Vedide'nin elinden kâğıdı aldı. Doğrudan doğruya eniştesinin vefatı haber verilmiyordu. Ablasından yalnız bir kelime vardı: "Geliyorum." Diğer bir kâğıt daha vardı, asabi ellerle Ömer Behiç bunu da açtı, bu Ferruh'tandı: "Sizi acilen bekliyoruz. Hasta pek ağırdır."

Aynı dakikada hayatının en mesut, en sevinçle dolu bir dakikasında iki vefat haberi birden gelmiş, onu neşesinin arasında sarsarak bulmuştu. Bir kelime söylemeyerek kâğıtları uzun uzun dürdü, büktü, cebine koydu, mademki bir kahkahanın yanında bir matem iniltisi vardı, hayatı böyle kabul etmeliydi. Şekûre'nin imdadına koşmaya imkân yoktu, ablasını da sadece bekleyecekti.

Şu halde bu iki matemin arasında hayatın akışına kendisini salıvermek lazımdı. Hayat böyleydi. Bütün hayatın esasları altında az çok gizlenen kendi kendini düşünmeler vardı. Şakir Bey'in vefatı haberini bugün, bu evin neşesi içine atan bu kırmızı kâğıt, ötede can çekişen Şekûre'nin, biçare mazlum kadının hazin hayali çabuk geçen bir ürperti verdikten sonra aile sofrasının başında toplanan bu adamlara, hayat tekrar egemen olmuş, onları kendilerine, kendi sıhhat ve neşelerine tekrar kavuşturmuştu. Mansur Bey yemeklerden fazlaca kaçırmaya sebep bulmak için Sabriye Kadın'a tuhaf övgüler düzüyor, Sadettin Andelip'in kulağına eğilerek, onun, "Aa, küçükbeyimin ağzına yakışmayacak

şeyler. Rabbim esirgesin! O nasıl laf? Ayıp, ayıp! Küçükbeyimin ağzına biber doldurmalı!" feryatlarına karşı aşk şiirleri mırıldanıyordu. Anne kız bile, biri kocasının perhizden gittikçe uzaklaşmasına ehemmiyet vermeyerek, öteki Ömer Behiç'in dalgınlığına dikkate vakit bulmayarak, yeni yapılmış bir düğüne dair bir sohbette kendilerini unutuyorlardı.

Ömer Behiç dalgındı. Herkesle, özellikle Mansur Bey'le meşgul olmaya çalışırken zihninin içinde bir düşünce vardı. Enişte sinin vefatına şüphesiz üzülmüştü. Sahteliğe lüzum görmeyerek bu üzüntünün cinsini açıklıkla belirliyordu. Bu üzüntü hissi, acımak hissinden ziyade can sıkılmak türündendi. Bu vefat olayına kadar bütün muhtemel neticeleri düşünmekten kendini alıkoyarken bu dakikada onun kendi şahsi hayatına büyük etkisini düşünmeye başladı. Artık kendi kendisine saklamaya lüzum görmüyordu ki bu vefat onun hayatında sakinliği mahvedecek bir darbeydi. Vedide kalbinin engellenemeyen şefkatiyle evini, mesut hayatının bu mahrem sinesini kocasının dul kardeşine açmak istemişti. Elbette düşünmemişti ki gelecek olan kadın bir görümcedir. Her iki taraf kalplerinin en iyi hisleriyle, düşündüklerinin en doğru gösterdiği şekilde hareket etseler bile, biri gelin diğeri görümce olmaktan kurtulmayacaklardı ve o zaman bu sakin yuva bir cehennem olacaktı.

Ömer Behiç henüz kendilerini anlayacak kadar vakit geçmeden yalnızlıklarını bozan bu durumun bütün ayrıntılarını ve muhtemel neticelerini düşünüyordu. Ablasına, kendisiyle karısının arasında, aile sofrasında bir yer ayırıyordu. İlk günler, henüz usanılmamış bir misafir sıfatıyla, onun orada varlığından sıkılmayacaklardı. Fakat sonra birbirine söyleyecekleri şeyler için dikkate lüzum gören, artık bazı kelimeleri yutkunarak söylemeye, bazı hareketleri çekinerek yapmaya mecburiyet hisseden bu karı kocada yavaş yavaş, onun orada bulunmasından açıkça bıkkınlık duyan değil, fakat o olmasa daha iyi olurdu diyen bir his uyanacaktı. Uzun suskunluklar, neyle doldurulacağına şaşırılan uzun boş saatler olacaktı ki ikisinin arasına giren o kadına,

"Görüyor musun? Bu, bütün senin varlığından çıkıyor, sen iki sevdalı kumrunun sevişmelerini ürküten bir kedi gibisin, senin gözünden onları titreten bir şey akıyor" demek isteyecekti. Nihayet o kadın bunu anlayarak evin içinde mümkün mertebe silinmek, odasına çıkıp yalnız kapanmak, sık sık baş ağrıları bahane ederek onları sofralarında yalnız bırakmak isteyecekti. İşte o zaman, mecburi olarak, biri hayatı kırılmış dul, diğeri bahtiyar bir eş olan bu iki kadın arasında görümce ile gelin uyanacak ve bütün insan insafının yok etmeye yetmeyeceği bir yırtıcılıkla tırmalaşacaklardı.

Evvela bu mücadele gizli gizli yer altında hissedilen uğultular belirsizliğiyle anlaşılacaktı. Ömer Behiç bir akşam eve gelince iki kadını bir arada görmeyecekti. Birisinin başı ağrıyor, ötekinin canı lakırdı etmek istemiyor olacaktı. O, ihtiyatla, henüz gizli kalmaya lüzum görülen şeyleri açmak tehlikesinden çekinerek izahat istemeyecekti. İzahat istese de verilemeyecek. Bu, nasılsa söylenmiş bir kelimeden, mana yüklenmiş bir hareketten ileri gelen bir şey olacak ki birine sorulsa, gülünç olmaktan korkarak yahut suskunluğuyla daha mühim bir olaymış gibi kabul ettirmek isteyerek susacak, diğerine sorulsa düşünülmeden söylenen o kelime yahut yapılan o hareket hatırlanamayacak. Ertesi gün birisinin baş ağrısı geçecek, diğerinin lakırdı söylemeye hevesi uyanacak, fakat daha ertesi gün diğer bir hadise... Ve bu şeyler günler geçtikçe artacak. Nihayet?.. Kendi kendine bunu sorarken Vedide'yi saadeti kazaya uğramış bedbaht bir kadın hüznüyle, artık evini, kocasını, çocuklarını sevmekten zevk bulamayan küskün bir tavırla bir köşeye çekilmiş düşünüyor, dargın gözleriyle, azar ve sitemle dolu ona, "Yazık! Hayatımı berbat ettiniz! Sen ve kardeşin!" diyor zannediyordu.

Hayat kitabına işte bir kaza eli böyle bir sayfa ilave ediyordu, bu muhakkaktı, hiç kendisini aldatmaya lüzum yoktu, bu öyle bir şeydi ki mutlaka olacaktı. Mansur Bey'in bir sorusuna cevap verirken Vedide'nin bir cümlesine dikkat etti:

—Eve ilk taşındığımız gün gördüm. Kâğıthane'den geliyorlardı. Ben oğlu zannediyordum, Nesime Hanım da...

Deminden beri anne ile kız arasında geçen konuşmaya o zaman karıştı:

— Ne olmuş Nesime Hanım'a?

Mansur Bey atıldı:

— Ay, haberin yok mu? Dört gündür bizim köy halkı birbirine girdiler. Bereket versin, iş tatlıya bağlandı da... Çocuğun adı neydi Salime?

Kocasının sözlerinde pek ihtiyatlı olmadığından daima şikâyet eden Salime Hanım, gözlerinin ucuyla hikâyeyi dinlemeye hazırlanan Selma'yı gösterdi. Selma artık yanında bazı kelimeler aradan çıkarılacak, bazı manalar susmakla tamamlanacak bir yaşa gelmişti. Mansur Bey kendisini toplayarak sözlerine çeki düzen vermeye lüzum gördü:

— Mesrur Bey, Mesrur Bey, şimdi hatırıma geldi. Anlaşılan Mesrur Bey için haremle selamlık arasında bir oda varmış ki geceleri nasılsa selamlık tarafından açılan kapısını kapamak âdet edilmişken harem tarafına açılan kapının sürmesini sürmeye lüzum görülmezmiş. Bunu çocuk tarafından bir dikkatsizliğe yormak da pek mümkün, fakat herhalde bu dikkatsizliğin cezasına çarpılmış. Nasılsa Nesime Hanım'ın cariyesi, daha doğrusu, her neyse, İşveriz, her gece Behçet Efendi'yle Nesime Hanım odalarına çekilip de anahtarı çevirdikten sonra, Mesrur Bey'in bu dikkatsizliğini düzeltmek isteğiyle oraya girer ve kapının sürmesini sürermiş. Zavallı kız! Ne bilsin, sürme sürüldükten sonra dışarıya çıkamayacağına bir türlü akıl erdiremezmiş, sabahlara kadar içeride mahpus kalırmış. Bir gece Nesime Hanım'a bir şey lazım olur, İşveriz'i uyandırmak gerekir, kızın odasını açar. Ay! İşveriz'in yerinde yeller esiyor. Doğru efendiye: "Hiş! Efendi, baksana, aman ne de derin uykun var. İşveriz odasında değil. Yatak bozulmamış bile!" Efendi yatağında doğrulur, hanım elinde şamdanıyla ayakta, birbirine bakışırlar, ikisinin de aklına bir şey gelir, Mesrur Bey'in odasının önüne çökerler. "Tak tak!" Ses yok. Yine "tak tak", yine ses yok. Nihayet içeride bir küçük telaş, yavaşça bir fiskos, beriden "tak tak"lar gittikçe fenalaşıyor, Nesime Hanım'ın

sinirleri boşanmış, ağzına geleni söylüyor, içeriden selamlık kapısını açmaya çalışıyorlar, halbuki mümkün değil telaşla beceremiyorlar. Selamlıktan uşaklar, haremden hizmetçiler aranıyor, nihayet kapılar açılıyor, hanım Mesrur Bey'in, efendi İşveriz'in üzerine hücum ediyorlar, ikisi de öfkelerini aldıktan sonra verilecek karar düşünülüyor. Hanım, efendiye tutunuyor, "Yarından tezi yok, o çapkın buradan gidecek..." Efendi derhal kabul ediyor, "İstersen şimdi kolundan tutup atayım; her ikisini de, hem o çapkını hem o aşüfteyi, şimdiden tezi yok, defedeyim" diyormuş. Lakin, nedense Nesime Hanım'ın ağzından bir türlü, "Evet!" sözü çıkmazmış. Hoş! Behçet Efendi de bunu bildiğinden olacak ki Mesrur Bey'le İşveriz hakkında verilecek hükmü birbirine bağlı bir şekilde teklif etmiş...

Mansur Bey hikâyesine, söyledikçe içinden gelen bir hafiflik havasıyla daha da neşelenerek devam ederken Vedide annesiyle yavaşça konuşuyorlar, onu dinlemiyor görünüyorlardı. Biraz da böylece, hikâyeye ilgi göstermeyerek anlatanı sözü kısa kesmeye davet etmek istiyorlardı.

Ömer Behiç, gözleri tabağında, yalnız ara sıra neler olduğunu anlamak üzere etrafa kısa bir bakış fırlatarak, zihnini meşgul eden düşüncelerin arasından yarı dinleyerek, yarı anlamayarak susuyordu. Mansur Bey'in bir kere hikâye anlatmak fırsatını ele geçirdikten sonra başkalarına kolaylıkla sözü bırakmayacağını tecrübeyle biliyordu. Hele hikâyede biraz sevda hayalleri kurduracak, az çok açık manalara, imalara imkân bırakacak bir yatkınlık olursa onun bu zeminde iştah açan taneleri meydana çıkararak etrafına ikram etmekten zevk duyan horozlara mahsus bir eşelemek ve her tane çıktıkça memnun gözlerle bakmak merakı vardı.

İhtiyar askerin öteden beri aşk hikâyelerine özel bir ilgi duyduğunu herkesle beraber damadı da biliyordu, fakat o, doktor sıfatıyla herkesten çok diğer bir yeni hadiseyi de bilmekteydi.

Mansur Bey'in felç olmasından beri sevda düşkünlüğüne bir şiddet gelmiş, bu, bir çeşit özel hastalık aşırılıklarını

kazanmıştı. Hastalığının belki başlıca sebebi buyken netice, sebebin ağırlaşmasına yol açarak, çoğu durumda tıbbi gözlemlerle sabit olan garip hakikatlerin hepsinde olduğu gibi, onda hastalık yerleştikçe onu doğuran iptilanın kuvvetine de bir aşırılık ilave ediyordu.

Eve gelen giden kadınlardan, komşulardan, özellikle hizmetçilerden başlayarak sokakta tesadüf olunan simalara kadar onun öyle yılışık ve sırıtkan bir sevda ifadesi vardı ki bunu fark etmemek mümkün olmazdı, lakin ihtiyar hastanın coşmak isteyen bu gençlik ihtiyacı insanı kızdırmaktan ziyade eğlendirirdi. Hatta Salime Hanım'da bile, alışkanlıktan mı, usançtan mı, aslı astarı pek bilinmeyen bir hal vardı ki, kocasının bu sahada günahlarını hoş görmeye benzerdi. Belki hiç öyle değildi, belki aralarında hep devam eden bir çekişme vardı, fakat eğer bu doğruysa herhalde dışa yansıyan bir belirtisine kimse şahit olmamıştı. Hele bu son zamanlarda, onun felçli koluyla yine kendi tabirince körpe piliçlerin etrafında çarpık çarpık dolaşışına bakarak Salime Hanım'ın hem alaya hem merhamete benzeyen öyle tebessümü olurdu ki, "Seni sakat horoz seni!.." şakalı bir paylamasına tercüman olur gibiydi.

Ömer Behiç Mansur Bey'in ne gülünç vakalarını bilirdi. Bugün sofrada gözlerini kaldırdıkça dikkat etmişti; o hikâyesini anlatırken özellikle, hatta ısrarla İsmet'e, kapının yanında gülümser gözlerle onu dinleyen, bu on dört yaşında kara kuru kıza bakıyor, Mesrur Bey'le İşveriz'in hikâyesinde ona fikir aşılayacak noktaları bakışlarıyla açıklayarak doğruluyordu. Ömer Behiç içinden, "Bu pek garip işte, İsmet'e kadar öyle mi?.." diyordu.

Ah, insan ne garip ve çoğu zaman ne pis bir muammaydı! Bunu düşünürken kendisini de düşünüyordu. Zihninin içinde Şekûre'nin can çekişmesi, kendi aile hayatının üstünde birdenbire patlayan bir kaza kurşununun tehdidi çalkanırken yine o dakikada gizli gizli diğer bir fikir ateşten bir burgu gibi beynini delmiyor muydu? Bütün düşüncelerinin bulutlarını, minimini ellerle kapı perdesinin iki kanadını

ayırarak çıkan o kıvırcık baş, şeytan gözlerinin türlü fesat manalarıyla dağıtamıyor muydu? Sanki orada, beyninin içinde, kıpkırmızı dilinin ucunu çıkararak ona, "Nasıl, bunu beğenmediniz mi?" demiyor muydu?

Mansur Bey nihayet hikâyesine son veriyordu:

— İşin nasıl bittiğine şaşmamalı, değil mi? En kolay şekliyle dava halledildiyor, İşveriz'le Mesrur Bey'in evlenmesine karar veriliyor ve böylece...

Mansur Bey'in gözleri süzülerek İsmet'e bakıyordu. Ömer Behiç İsmet'in de zar zor hissedilen bir cilveyle hikâyenin bu neticesinden memnun olduğunu gösteren bir cevap bakışını fark etti. Diğer bir şeye daha dikkat etti: Sadettin Andelip Bacı'yı ihmal ederek bir babasına, bir İsmet'e bakıyor, o da gülümsüyordu.

Ömer Behiç içinden, "Hay, çapkın oğlan hay!" diyor, sonra kendi kendisinin dikkat gözünü açmaya çalışarak, "Uyanık davranmalı, yeni evin namusu iki neslin tehdidi altında..." cümlesiyle Vedide'yi de uyanık olmaya davet için karar veriyordu.

Mansur Bey hikâyesinin sonunu getirdi:

— Yeni gelin güvey, Behçet Efendi'yle Nesime Hanım'ın, bu evlat yetiştirememiş karı kocanın damadı ve gelini olarak evde kalıyorlar...

Tam bu dakikada kapının zili telaşla çalındı, İsmet koştu, hep durdular. Ömer Behiç:

— Şekûre biçaresinden haber olacak... diye davrandı.

Deminden beri sofradan kalkar kalkmaz oraya gitmek için alınmış bir kararı vardı. İskemlesinde yan dönerek kalkmaya hazır bekledi.

İsmet döndü ve Ömer Behiç'e:

— Refet Hanım isminde biri sizi görmek istiyor, dedi.

Ömer Behiç Vedide'ye bakarak, "Anladın, değil mi?" dedi. Vedide gözlerini kapayarak, "Evet!" dedi. Bu sessiz cevabı verirken kalbinde de o kendisini hiçbir vakit terk etmeyen, ne zaman İstanbul'un güzellik âleminde meşhur kadınlardan biri kocasına başvursa tekrar eden bir ıstırap düğümlendi.

Refet kapının yanında, bekleme odasında, hemen bir iskemleye oturmuş, elleriyle yüzünü kapamış, ağlıyor gibiydi. Ömer Behiç'in girdiğini anlayınca ayağa kalktı. O zaman Ömer Behiç ilk defa bu kadını yakından gördü.

O uzunca boyuyla, dolgunca vücuduyla, beyaz teniyle, koyu kestane gür kaşlarının altında iri gözleriyle pek güzel bir kadındı. İhmalle hemen alınıvermiş bir yeldirme, başına dolanıvermiş bir tülle çıkmıştı, belliydi ki onu buraya sevk eden bir telaş sebebi vardı.

Bir hamlede söyledi:

— Size Şekûre için geliyorum Efendim, dedi. Benden böyle bir müracaatı elbette pek garip bulacaksınız, fakat o günden beri, bilseniz... Siz her şeyden haberdarsınız Efendim, doktorlar biraz da sırların paylaşıldığı kişiler değil midir?.. Zavallı kadın ölüyormuş, hiçbir çare yok mu Efendim? Onu kurtaracak bir çare?..

Kuvveti burada tükendi, birden dizlerinin bağları çözülmüşçesine tekrar sandalyeye çöktü ve tekrar ellerini yüzüne kapayarak omuzları sarsıla sarsıla ağladı.

Ömer Behiç:

— Ben de oraya gitmek üzereydim, dedi. Fakat bir şeye yarayabilmek ümidiyle değil, o istediğiniz çareye, ne kadar yazık ki tıp ilmi sahip değil...

Doktor sıfatıyla bu cevabı verdikten sonra, zapt edilemeyen bir vicdan hamlesiyle ilerledi, bir insan sıfatıyla Refet'in ta yanına kadar gitti ve beraat kararı tebliğ edercesine ağır bir sesle:

— Sizi tebrik ederim Hanımefendi! dedi.

On dakika sonra kapıdan çıkmaya hazırlanırken, beraber Beşiktaş'a indikleri sırada, arabada ağlayan Ferruh'la demin orada ağlayan Refet'i, ötede belki şu dakikada son nefesini vermiş olan Şekûre'yi düşünerek şu facianın bütün bu sorumlu sayılamayacak suçluları karşısında kendi kendisine soruyordu:

"O halde suçun sorumluluğu kime ait?.."

5

On günlük bir zaman geçmişti, fakat bu on günün içine o kadar olayın, ruhunu bunaltıp şaşırtan o kadar duygunun izdihamı sıkışıp tıkılmıştı ki onlara bu kadar kısa bir zamanın nasıl yettiğine şaşıyordu. Birden patlayan bir fırtına sağanaklarından henüz çıkmışçasına evinin perişan ruhunda, eviyle beraber, zihninin ve ruhunun kargaşalığında, ıslanmış, dalları, çiçekleri, çayırları bayılıp serilmiş bir bahçe tükenişi vardı. Sinirlerinin hassasiyetini böyle zedeleyen izlenimlerin üşüşmesinden sonra onun herkesten, hatta Vedide'den, Selma ile Leyla'dan kaçarak kendi kendine kalmak, yalnızlığın yatıştırıcı ninnisiyle, düşünmekten alıkoyan sakinliği içinde ılık bir hamamda uyku kestirmeye benzer bir duygu tembelliği tedavisine müracaat etmek alışkanlığı vardı. O zaman bir bahane bulur, işleriyle ilgili bir sebep icat eder ve yalnız bırakılmak arzusunu bu şekilde haklı gösterdikten sonra iş odasına kapanır, kapısını kilitler, artık kendinden başka bir hayata böylece bir fasıla koyduktan sonra koltuğuna çöker, bacaklarını uzatarak, başını arkaya yaslayarak, gözlerini kapayarak durur ve düşünmezdi.

Dakikalar geçtikçe, hafif bir rüzgârın hissedilmez esintileriyle yavaş yavaş dağılıp açılan sisler gibi, ruhundaki izlenimler üstünden onları karartıp boğan duman tabakası ağır ağır sıyrılır ve altından karışık izdihamının kargaşalığından kurtularak artık şeffaflık kazanmış şekiller ve cisimler gibi zirveler, doruklar, yollar ve manzaralar birbirinden ayıklanarak, ışıklı ve lacivert bir fonda apaçık, tek başına olmalarının netliğiyle görünmeye başlardı. Bu, hissedilenleri öyle bir sınıflama işiydi ki, düzene alışık bir zihnin kargaşalığa tahammül edemeyen titizliğiyle ancak onu yapınca gönül rahatlığıyla bir nefes alabilirdi. Ve bu iş kendiliğinden olurdu; onun tarafından bir kendini zorlamaya, sıralama ve düzenleme iradesine gerek duymayan bir asabi hadiseyle sanki dıştan gelen bir esintisiyle yerlerinden oynayıp her biri kendine çizilmiş yolu takip ederek özel yerlerinde mevki tutmaya giden sihirli eşya

gibi dolaşık ve karışık hisleri çözülmeye başlar, her biri ayrı ayrı yollarını bularak kendilerine mahsus hücrelere yönelirler, sessiz ve emin bir geçişle yerleşirlerdi.

Bu sakinlik devresinin ilk dakikaları geçtikten sonra onda yavaş yavaş tekrar hayata dönüş istekleri başlardı; gözlerini açar, her şeyi yerleşmiş görmekten rahatlamış bir gözle bakar, sonra doğrularak, ya kalkar odasının ufak tefek eşyasıyla uğraşır, bir hokkayı düzeltir, bir kalemin ucunu siler, bir iskemleyi sağa çevirir, bir kitabın tozunu üfler yahut yazıhanesinin üstüne dirseğini dayayarak özenli parmaklarla bir derginin yapraklarını çevirir, okumayan gözlerle cevap verilmeyecek bir mektubun satırlarını süzerdi. Bunlar vücudunun öyle düşünme gerektirmeyen bir faaliyetiydi ki odasında bir değneğin yardımıyla zayıf bacakları alıştırılan bir hasta gibi, onun ruhunu, asıl hayatın faaliyetine çıkmadan evvel ilkel bir temrinle alıştırmış olurdu.

Bugün yazıhanesinin üstünde açık duran bir dergiyi karıştırmaya başladı. Bu Londra'nın Mapple[1] büyük mağazalarına ait eşya kataloğuydu. İkide birde gerçekleşme zamanı kim bilir ne kadar uzaklarda bir noktaya bağlı emellerini avutmak için bunu karıştırır ve kendi kendine gülerdi. Hiçbir zaman o ne Londra'dan ne Paris'ten ne Stockholm'den ne Berlin'den eşya getirtecek değildi, sadece Beyoğlu'nun bir imalathanesinde kesesine uygun, fakat zarif, ciddi bir oda takımı yaptırtacak, belki o zaman vaktiyle Avrupa hayatında görülmüş şeylerden, Mapple'ın dergilerinden esinlenmiş olacaktı. Bir ara misafir odasına hep Şark eşyası koymak, burayı bir çeşit nadir Şark eserleri sergisi yapmayı düşünmüştü: Kıymetli şallar, nadide halılar, çiniler, çeşmibülbüller, tablolar, sırma ve ipek işlemeler, oyalarla süslü yemeniler, kasnak işlenmiş yorganlar, sarma nakışlarla yastıklar, daha daha, bütün mezatlarda arkasından alınamadıkları için esef edilen şeyleri bedestende dolaşırken

1 1841'de kurulan İngiliz mobilya şirketi. Daha çok soylular ve seçkin zenginler için üretim yapan şirket giderek dünya çapında ünlenmiştir.

karşısında titrenmiş güzel şeyleri düşünür, hayalinde bunları bugün hemen hemen boş denecek hüznüyle bekleyen odasına takar takıştırır, orayı kendi halinde böyle bir küçük numune sergisi haline koyduktan sonra bir çocuk sevinciyle ellerini çırparak, "Ah! Ne güzel, ne güzel!" derdi. Sonra birden bu hayalin sevinci üstüne hakikatin, henüz ödenememiş borçlarının, sınırlı bir kazanç ihtimali içinde bir tarafa konabilmesine ancak imkân olan fakir sermayenin soğuk havası dökülür, ona omuzlarının arasında buz kesmiş suyla dolu bir sünger teması hissi verirdi.

Vedide'nin sandığında birkaç parça Şark eşyası yok değildi, hatta Salime Hanım'da biraz yaltaklıkla alınabilecek işleme yorganlar, sırma takımlar, abani[1] ve kasnak seccadeler de vardı, bunlara yavaş yavaş şuradan buradan alınacak şeyler de ilave olunarak hatta Beyoğlu'nda Garp tarzı yapılmış bir odanın ötesine berisine serpiştirilirse...

Dergiyi karıştırarak bunları düşünürken başının üstünde bir gıcırtı oldu, kendi kendine, "Ablam geziniyor!" dedi.

Bu on günün olayları içinde Meveddet Hanım'ın gelişi de vardı. Senelerce birbirinden ayrı yaşayan, ilişkilerine farklı yollarda yürümüş birer hayat tarzının gevşeklikleri gelen bu abla ile kardeş, birbirinin karşısında bulunuverince her şeyden evvel arada mevcut mesafenin uzaklığını fark ettiler. Kucaklaşmalarında bile onlarda geçmiş zamanın hatıralarını, aynı kandan ve aynı etten yaratılmış olmak bağlarını diriltmekte ve harekete geçirmekte geciken bir hal vardı. Adeta resmiyetle ilişki kurmaya giriştiler, özentiyle konuştular, cümlelerini tartan, hitaplarını samimiyete dökemeyen bir çekingenlikleri vardı. Arada bir ikisinde de tabiat şevkiyle taşıveren sevgi hamleleri, öpmeye, sarılmaya, sokulmaya can atan hareketlere dönüşürken birden ipi kopmuş bir makara sarsıntısıyla yarıda kalıyor, devam edemeyerek şaşkın bir caymayla derhal derlenip toplanıyordu.

---

1 Genellikle sarık, bohça, kundak ve yorgan yüzü yapımında kullanılan, zemini beyaz, üzerinde sarı renkli işlemeler bulunan ipek kumaş.

Sonra o, ablasında daha evvelden keşfedilememiş, belki ayrılık zamanına ait hayat tecrübeleriyle sonradan edinilmiş bir kimlik buluyordu. Bu kimlik hayal edilmiş olan, zihninde ayrıca yaşayan ablasının şahsiyetinden o derece başka bir şeydi ki ona tıpkı manevi bir ruh göçünden geçtikten sonra geri dönmüş denecek bir tesir yapıyordu.

Bunun için onda, uzaktan sevilen ve hatırasına sadık kalınan birisinin kıyafetine girmiş bir yabancı ruh karşısında bulunmak hissi vardı ve anlıyordu ki onda da aynı hissin gizlenmesine ve saklanmasına çalışılan, lakin sakınılan bir hareketle, çekinilen bir kelimeyle birden meydana çıkıveren dalgaları çalkanıyordu. Bütün çocukluk zamanının içli dışlı haline, samimiyetine dönmek için bu soğukluk havasının soğuk durgunluğundan, donukluğundan silkinip çıkmak, vicdanının taşkın bir hayat ve hareket almak hamlelerinde, lüzumundan fazla bir zaman alçıdan kalıp içinde hapis kalmışçasına bir sert tutukluk vardı.

Birbirine, geçirilmiş günlerin hadiselerinden, maceralarından, emellerinden; o, kocasına ait hatıralarından, senelerce aralarını ayıran anlaşmazlıklardan, gezgincilikle geçirilmiş memurluk senelerinin zahmetlerinden ve zorluklarından, çocuksuz evliliğinin ruhu koyulaştırarak nasırlandıran kuruluğundan bahsederken bu, Avrupa'nın gurbet senelerinde bellisiz ufukların içinde arkasına düşülebilecek bir yıldız arayıp bulmak için geçirilmiş tereddüt ve sarsıntı devrelerinden, dönüşünde İstanbul'da başlayan yorgunluk silsilesinden, evlilik hayatından, hele bu evlilik hayatının saadetlerinden, çocuklarından, Selma ile Leyla'dan, nihayet bu evinin kendi varlığına sıkı bağından, onun duvarında, temellerinde, sıvasında, her zerresinde beraber yoğurulup oraya gömülen sevinç ve keder nöbetlerinde hissettiklerini anlatırken ihtiyata lüzum görüyorlar, kaynamaya hazır hararetlere su serpen, coşkunluklara kapılacak üzüntülere sakinlik veren, pek parıltılı renkleri sisleyip pek keskin çizgileri yumuşatan bir tutuma ihtiyaç duyuyorlardı.

Hatta bu sohbetlere mektuplarından daha az bir mahremiyet havası koyuyorlardı. Onlarda birbiriyle haberleşen, birbirine her türlü duyguyu açmakta mahzur bulmayan, nasıl beraber büyüyüp beraber yaşamışlarsa öylece devam eden iki kardeşken şimdi karşı karşıya gelince ayrı ayrı odalarda akort edildikten sonra bir araya getirilmiş iki saz gibi tellerinde ahenk noktasını bulamayan bir uyumsuzluk vardı.

Ömer Behiç her şeyden çok ablasında bir işadamının ruhunu bulmaktan şaşırmıştı. Şakir Bey bütün kazançlarını ona bırakacak şekilde düzenlemelerde bulunmuştu. Meveddet Hanım ortaya çıkabilecek mirasçıların muhtemel iddialarına bile hazırlıklıydı. Her memuriyet yerinden başlangıçta ucuz alınmış, dönüşte yakın bir zamanda kazançla elden çıkarılarak paraya çevrilmiş bahçelerin, tarlaların, evlerin arasında rakamları bilmemekle beraber, Ömer Behiç ablasının İstanbul'da kendisine yetecek kadar gelir getiren mülk edinebileceğine kanaat etmişti. Meveddet Hanım'ın, bu konuda tasavvurlarını etraflıca açıklarken hayatın maddi taraflarına öyle bir derin bilgi sahibi olmuş hali vardı ki Ömer Behiç hatta onu içinden tebrik bile ediyordu. Yalnız Meveddet Hanım bunlardan bahsederken misafirliği çok uzatmayacağına açıkça imada bile bulunmuş ve bir kere, tahsil hayatında onlardan görülen yardıma karşı bu vesileyle borcunu ödeme fırsatını bulmaktan gönül rahatlığı duyan Ömer Behiç ciddiyet ve samimiyetle, isterse hayatının huzuru pahasına olsun, buna hiçbir suretle müsaade etmeyeceğinden bahsedince o, "A birader, buna sen de imkân görmezsin ya..." demiş, sonra kendisini tutamayarak ilave etmişti, "Sen belki ciddi olarak öyle istersin ama bir de Vedide Hanım'a sormalı. Pek nazik bir geline sahip olmakla iftihar ediyorum, ama nazik olmak başkadır, evinde kocasıyla çocuklarının ve kendisinin arasında bir görümceye her zaman katlanmak başkadır. Dağ dağ üstüne gelmiş, ev ev üstüne gelmemiş derler..."

Vedide'ye, hatta Selma ile Leyla'ya karşı siz diye hitap eden yapmacıkları, onları hanım yakıştırmasıyla saygınlaş-

tırıyor görünen çabaları, yemekten kalkar kalkmaz onları yalnız bırakmaya lüzum gören ortadan kayboluşları oluyordu. Yemekte bile mümkün mertebe az yer tutmak, az yemek için dikkat etmek hissiyle manalı bir hali vardı ki Ömer Behiç'i tıkıyordu. Hele bir kere hep beraber otururken yanında kendisiyle beraber getirilmiş besleme için:

— Dilşat'ı hiç olmazsa sizi kendi hizmetimin yükünden kurtarmak için beraber getirdim ama bilmem sizin hizmetçilere karşı bir terbiyesizlikte bulunur belki diye içimde korku var, demişti.

Sonra nadir hallerde başvurulan bir hitap tarzıyla, "Kızım" diye Vedide'ye dönmüş ve ilave etmişti:

— Öyle bir şeyde bulunursa elbette terbiyesini verirsiniz değil mi? Kabul ederseniz ayrı eve çıkarken onu siz alırsınız diye de düşünüyorum...

Bu bir çeşit misafirlik bedelini ödeme teklifi gibiydi. Vedide'ye, "Kızım!" diye samimi hitapla başlanınca da arkasından manalı bir cümle beklenmeliydi. Bu hitap, seslerin sağırlanmasına ihtiyaç görülen saz tellerinde kullanılan mandal[1] gibiydi; ne zaman mananın şiddeti örtülmek istenirse derhal onun kullanılması çaresine başvurulurdu.

Bugün şu birkaç günlük misafirlik hatıralarını böyle zihninden geçirirken, Ömer Behiç, kendisini ablasından daha fazla uzaklaşmaya sevk etmesinden korkarak onlardan kaçınmaya, sanki bir kardeş vazifesine karşı günah işlemekten çekinircesine ihtiyaç duyuyordu.

Buna karşılık bu son günlerin can sıkmaktan ziyade şaşmaya ve gülmeye sebebiyet veren olayları da yok değildi: Mansur Bey'le İsmet'in, daha sonra İsmet'le Sadettin'in hikâyesi...

Birden hem biraz iğrenç hem biraz gülünç olan bu hatırayla Ömer Behiç açık sesle güldü. O ne manzaraydı! Bir gece azgın ihtiyar, nihayet vesile buldukça daha cesaretle ortaya çıkan taşkınlıklarına, yılışıklıklarına apaçık hare-

1 Telli çalgılarda, sesi donuklaştırmak amacıyla telleri germek için tellerin gerili olduğu sapa takılan bir çeşit kelepçe.

ketlerle ifade yolunu da eklemeye fırsat bulmuştu. Herkes odasına çekildikten sonra kasten aşağıda gecikerek İsmet'i Ömer Behiç'in iş odasında sıkıştırmayı başarmıştı. İşte şurada, şu köşede, kapının arkasında yarı saklanan şu koltukta... Nasıl olmuştu, o gece unutulmuş bir dergi almak için Ömer Behiç inmeye lüzum görmüştü de merdivenin yarısında, işten şüphe ederek, yavaşça oradan, kapının aralık duran kanadı arasından onları sezmişti?.. Evet, şu koltukta, o oturmuş, sağlam koluyla İsmet'i belinden sararak yavaş yavaş çekmeye başlamıştı, kızda da sırıtan bir memnuniyetle gevşek, dakikadan dakikaya daha yumuşayan bir direnme vardı ki ciddi olmaktan ziyade görünüşü kurtarmaya has bir nazdı. Bütün vücudu titreyen ihtiyar ağzından, "İsmet, sen bilsen, tam çağındasın anlıyor musun yavrum? Sen ne körpe olduğunu biliyor musun çocuğum?.." kelimeleri kesik kesik çıkıyor, kendi kendisini heyecanlandıran bu sözlerle, imdadına yetişebilmekten âciz felçli kolu yanında sallanarak, yüzünü kızın göğsüne sürüştürüp kokluyor, daha sonra boylanmış bir taze ağaca benzer kavruk cılız vücudu büsbütün dizlerine çekerek baygın gözlerle dudaklarına yapışmaya çalışıyordu.

Ömer Behiç niçin öksürmekte, zararlı bir neticeye varmasına zaten ihtimal verilemeyen bir komediyi durdurmaya sebep olmakta gecikiyordu? Bunu kendi kendisine sormaya daha vakit olmadan öte tarafta, koridorun berisinde diğer bir kapının gıcırdayışı onu ikaz etti. Oraya ilerledi, daha varmadan karşısına Sadettin çıktı. Enişte kayın, birbirine izahat veremeyerek, bir kelime konuşmadan bakıştılar. İkisi de birbirini suçüstü yakalamış gibiydiler.

Bu bir komedi sahnesine benziyordu. Neden sonra, onlar ortada izaha muhtaç bir hadise yokmuşçasına her zamanki hallerine dönerek üç beş kısa cümle söylemişler; Ömer Behiç, kendisine, yoluna devam eden bir adam tavrını vererek iş odasının kapısına elini uzatmıştı.

İçeride Mansur Bey'i koltuğuna uzanmış, koca bir kitabı okumaya dalmış; İsmet'i de elinde bir tüy süpürge, yazıhanenin tozlarını almakla meşgul görmüştü.

Sesinde pek saklanmış olmasına karşı manası yine açıkça belli olan bir alayla:

— Vay, siz hâlâ uyanık mısınız beybaba?.. demişti.

Mansur Bey'in verdiği cevap şimdi hatırında değil. O dakikada zihninde başka düşüncelerin hücumu vardı. Kendi kendine, "İhtiyardan çok şu piç kurnaz!" diyor, İsmet'in aldırışsız ve doğal, hatta dudaklarında yarı kalmış bir hazzın silinemeyen tebessümüyle toz almaya devam edişine hayretle bakıyordu. Sonra düşünerek, "Dışarıda Sadettin pusuda!" diyordu, "Babasının geç kalmış köhne çapkınlığından esen bir havanın etkisiyle oğlan zararlı bir iş görmesin de..."

Maceranın sonu başka bir gece, hemen bu olayın ertesi gece, İsmet'i geç vakit Sadettin'in odasından çıkaran Sabriye Kadın'ın kıza evvelkileri aşan bir dayak çekmesiyle anlaşılmış oldu. Evde bu gülünç hadisenin etrafında gereken sessizliğe uyuldu, hatta Vedide babasıyla kardeşinin coşkunluklarına dair kocasına tek bir kelime bile söylemeye lüzum görmedi.

Yalnız Ömer Behiç, ara sıra kendisine sırlarından bahsetme alışkanlığı olan Sadettin tekrar mektebe kapanmak üzere veda ederken iki kapı arasında onu sıkıştırıp demişti ki:

— Nasıl bakalım, senin Beşiktaş'a uğradığın yok mu? Güzel dulu ara sıra yoklamalı. Yoksa Erenköyü'nde başka şeylere tesadüf ettiysen diyecek yok. Yalnız dikkat et çocuğum, zararlı olmayan sevdalarda serbestsin, yetişir ki senden başkasına zarar gelmesin. Neredeyse bütün ahlak felsefesi bu noktada toplanmış gibidir.

Sonra çocuğa ilk misafirliğinde ağır bir sitemde bulunmuş görünmekten çekinerek daha şakacı bir tavırla omzuna vurmuş, gülerek:

— Mesela, senin Tayyar Efendi bunağının genç cariyesi... demişti.

***

Ömer Behiç hatıralarını zihninden geçirirken Mapple'ın resimli katalog eşyasında da gözleri gecikiyordu. Sonra bir-

den, bir can sıkıntısıyla kitabı kapadı, ayağa kalktı. Şimdi bu tuhaf maceranın ardından hatırına Şekûre biçaresinin hazin hayali gelmişti. Şiddetli bir kanama onu birkaç saat içinde götürüvermişti. Cenazede Ömer Behiç de bulunmuştu. Bunu aileden ziyade bedbaht kadına bir borç olarak yapmaya lüzum görmüş, bütün işlerini ertelemişti. Ferruh hep yüzünde mendil, ağlaya ağlaya cenazeyi takip ediyordu. Bir aralık yolda kapalı bir arabada Ömer Behiç cenazenin geçmesini bekleyen Refet'in de ağladığına şahit olmuştu. Böyle olmakla beraber bu, iki gün sonra Ferruh'la Refet'in bir sabah gezmesi yapmak üzere bir arabada Kâğıthane'ye inmelerine de mâni olmamıştı. Pencereden onları gören Vedide, "İster misiniz sonunda evlensinler!" demişti.

Şimdi bunu hatırlarken, "Niçin olmasın?" diyordu; evlilik çok kereler birçok zorluğun ortaya çıkışına başlangıç olmasına karşılık birçok dolaşık işin de çözülmesine hizmet eder: İşte Mesrur Bey'le İşveriz'in evliliği... Behçet Efendi'nin özel kâtibi bugün köşkün bir damadı oluyor, belki yarın da bir mirasçısı olacak...

Tekrar neşelenmeye hazırken birden Ömer Behiç'i diğer bir hatıra, asıl kendisine, kendi hayatının bir çapraşıklığına ait bir hatıra sarstı. O, bütün bu yeniden canlanan hissiyatının arasında dişinin ağrısını duymamak için kendisine meşguliyet icat ederek avunmak isteyen bir adama benziyordu. Bu dakikaya kadar benliğinin içinde bir el uzanarak onu geride bırakmaya, kendisine dair olmayan hatıraları çağırmaya çalışırken birden sanki yine bir perdenin kanatları açılıvermiş ve arasından Neyyir'in kıvırcık saçlarıyla başı çıkıvermiş, dilinin ucunu bir alay içinde ona leziz bir sarhoşluğun çılgınlık yudumunu vaat ederek gösterivermişti.

Artık Ömer Behiç bu hayale karşı koymaktan âciz, kendini bırakıyor, son olayın damarlarından ateş akıtan hatırasını tekrar yaşamaktan mest oluyordu.

Olayları özetliyordu: Bir gün ona Bekir Servet'ten bir pusula gelmişti. O bir hava değişimi ihtiyacından bahsederek Veli Bey ailesinden izin almış, bir köye çekilmişti. Böylece

Nebile'nin evlenme ihtimaline set çekmemiş olacaktı. Bunu tekrar ettikten sonra şayet lüzum görülürse Ömer Behiç'in davet edileceğinden bahsediyordu. Bu muhtemel daveti o hem bir korku hem bir arzuyla beklemişti ve gariptir, davet edilince bunu Vedide'den saklamaya da bir ihtiyaç duymuştu.

Bu sefer muayeneye muhtaç olan asıl Neyyir'di, asıl tehlikeli hal almasından korkulan bir zayıflığı, küçük bir ateşlenmesi vardı. Sahire Hanım'la Nebile'yi sokağa çıkmak üzere çarşafları arkalarında, Neyyir'i de yatağında bulmuştu ve hemen ilk muayenede onun bir şeyi olmadığına kanaat getirdikten sonra Sahire Hanım ve Nebile kısaca özür dileyip onu hastanın yanında bırakmışlardı.

O da beraber çıkabilirdi, kendisini kaçınılmaz bir tutarlıkla tehlikeye sevk etmeye çalışıyor görünen tesadüflere, kendi zaafının da suça katılmasına müsaade etmeyerek bu cazibeli ve tehlikeli yerin ekseni dışında kalmaya azmeden bir sakınma pek mümkündü, hatta lazımdı; bunu yapmadı. Bir dakika evvel başını koyduğu bu göğsün, nabzını tuttuğu bu bileğin, yuvarlaklığı gömleğinin altından yanağına sürünen sinenin, omuzlarını dikletmek için eğildikçe kendi omzuna dayanan kıvırcık başın hoş kokulu genç körpeliğini, bütün bu taze vücuttan taşıp onun ruhuna kadar gelen sarhoş edici harareti biraz daha teneffüs etmek üzere yataklığın yanında iskemleye oturdu.

Oh! Bu dakika onda ne garip bir mücadele vardı! Bir yanda onun ikiyüzlülükle vazife yapıyor görünen, fakat gittikçe daha silinen namus çehresi hâlâ vakur bir sesle tantanalı konuşmalarına devam ederken diğer tarafta, bütün çılgın bir genç kanın sevda ateşi, Bekir Servet'in o her tesadüfte kınanarak fakat için için kıskanılarak dinlenmiş başarı hikâyeleri, hatta... bunu biraz utanarak itiraf ediyordu, fakat ne denirse densin bu böyleydi, evet, hatta Mansur Bey'in gülünç taşkınlıkları, İsmet komedisi, Sadettin'in dedikleri, yine kendi tarafından ona hatırlatılan Tayyar Efendi bunağının on beş yaşında genç cariyesi, hep birden, tek ses olarak, o namus konuşmasının arasına alaylarının

patırtısını karıştırıyorlar, onun gittikçe bir uğultunun içinde boğulmaya hazır belagatine yaklaşan zaferlerinin gümbürtüsünü boşaltıyorlardı.

Eskiden beri sanki beraber büyümüş, her türlü resmi yapmacıkların dışında yaşamaya alışkın iki eski dost sıfatıyla; o, arkasında tüy yastıklara sırtı dayanmış, bir çocuk başına benzeyen küçük başı yarı gömülmüş, gözlerinde pek cesur kararların çapkın gülüşünü taşıyan ve karşısındakine de cesaret sahibi olmak lüzumunu açıkça ifade eden bir parıltıyla; Ömer Behiç, birkaç gün evvel kendisine büsbütün görünmekten korkarak perdenin arkasında saklanırken bugün yarı çıplak göğsünün, dirseklerine kadar açık olmakla yetinemeyerek daha yukarılara kadar ifşalarda bulunan geniş yenlerinin, ancak kalçalarına kadar çıkan beyaz ketenden yatak örtüsünden sonra bütün vücudunu ince bir ipek gömlek altında en mahrem çizgilerine kadar resmeden gelişigüzel kıyafetinin içinde cazibeli duran bu henüz tamamıyla olmamış meyveden bir korkuyla, şuradan buradan görüşüyorlardı.

Neyyir her şeyden bahsediyordu, hatta Bekir Servet'ten, Nebile'nin Talat Bey'le kararlaştırılmış evliliğinden, onun kocasının evine gelin gideceğinden, acuze kaynanadan, bugün annesiyle ablasının terzide uzun siparişlerle meşgul olmak üzere çıktıklarından dem vuran, dakikadan dakikaya çeşitlenen bir gevezelikle söylüyor, söylerken arada ablasının müstakbel kayınvalidesine, "Acuze!.. Göründüğünden çok yaşlıymış, biliyor musunuz?" iltifatını gönderiyor; terziden bahsederken onun için, "Ne iyi kadındır, bilseniz, tanımıyor musunuz? İsterseniz sizi tanıtayım..." cümlesiyle niçin lüzum görüldüğünden şüphe uyandıran bir tavsiye karıştırıyordu.

Ömer Behiç bu teklifsiz sohbette karşılık vermekten geri durmamak için bir yandan söz yetiştirirken bir yandan da düşünüyordu:

Demek bu aile namus ve saygıdeğerlik sahası ile fuhuş uçurumunun sınırının birleştiği noktada yaşıyordu, hatta birincisinden ziyade ikincisine dahildi. Şu farkla ki, toplum

hayatındaki danışıklı döğüşte o yalan ve ikiyüzlülük üzerine kurulmuş muaşeret kanununda birincisine mensup olma hakkını kaybetmemişti. Veli Bey'in hanımı ve kızları herkesçe az çok oldukları gibi tanınırken öteden beri, ta aile reisinin hayatından beri başlayan bir görmezden gelişle İstanbul'un kibar âleminden çıkarılmamıştı. Bu aile o kadar dolaşık ve karışık alakalar ve münasebetlerle şehrin kibar hayatına girmişti ki bir duvarı kaplayan yaseminlerin, güllerin, hanımellerinin, zülfarislerin arasına sokularak etrafa dallarının binlerce çengellerini takmış yabani bir sarmaşık gibiydi, diğerlerini bozmamak için sökülüp atılmasına imkân bulunamayarak serbestçe yetişmesine itiraz olunmuyordu. Hatta bu ailenin kızları namuslu ailelerin arasında gelin sıfatını bile elde etmek hakkına sahipti. Senelerce Bekir Servet'in neredeyse resmi bir alakasını teşkil ettikten sonra işte bugün Nebile evden kovulan masum bir kızcağızın yerini doldurmaya, hâlâ zavallı eşini düşünüp sızlayan genç bir çocuğu ihtiyar bir ananın baskısına boyun eğdirmek için büyüleyici kuvvetini getirmeye davet olunuyordu. Yarın da Neyyir...

İhtimal, henüz on sekiz yaşında, henüz bir çocuk olmasına rağmen arkasında türlü maceraların günah defterini taşıyan bu kız yarın pek zengin, pek saygın bir evlilikle tabii hayatta yerini alacaktı. Bu son ihtimalin düşüncesiyle geniş bir rahatlama nefesi alan Ömer Behiç, Neyyir'in mazisine hayalini yöneltirken bir azap duyuyor, ondan istifade eden meçhul kişileri düşünerek müthiş bir kıskançlıkla kalbi kıvranıyordu.

Ah, mümkün olsaydı da onun sadece bir dostu kalabilseydi ve ne kadar isterdi ki onun kendisinden evvele ait hayatında onarılmaz bir perişanlık bulunmasaydı, ona elini uzatsaydı, düşmesin diye!.. Evet, istiyordu ki o düşmesin, düşmüşse bile –düşüncesinin bu noktasında onu kudurtan, birden Neyyir'in başını iki elleri arasına alarak dudaklarını azgın bir buseyle kilitlemek hevesi veren bir ihtiras oluyordu– evet düşmüşse bile daha fazla düşmesin. Ona desin ki, "Ben yalnız sizi tutmak, siz bana yalnız tutunmak için

birbirimizin elini sıkalım. Ben sizi kurtarayım, sizin kurtarıcı bir ağabeyiniz olayım, siz de bana o kadar minnet duyunuz ki ben bununla mesut olayım..."

Bu cümleyi böyle zihninde ifade ederken karşıdan Neyyir onun hatırından geçen düşünceleri takip ediyormuşçasına birden patlayan bir kahkahanın alaycı dalgalanışıyla, "Oh! Siz ne safsınız!" diyor gibiydi, "Lakin güzel Doktor Bey, şöyle yan durunuz bakayım... İşte ben sizin için çıldırıyorum, görmüyor musunuz? Sizin o sivrice sakalınızla o kadar güzel duran başınızı tutup çekmek, çekmek, daha da çekmek, nihayet kollarımın arasında kendi başıma, şu kıvırcık küçük başıma karıştırmak, sonra nefes nefese, dudak dudağa, birbirimizde soğrularak uyumak istiyorum, bunu görmüyor musunuz?.."

Hakikaten Neyyir geriniyor, vücudunun derinliklerinden gelen bir çırpınışla yatağında, beyaz keten örtüyü biraz daha kaydıran, onu yastıkların üstünde biraz daha yükselterek göğsünü daha açık bırakan bir hareketle kıvranıyordu. Sonra bunu mazur göstermeye çalışarak:

— Bütün vücudumda bilseniz nasıl bir ağırlık var, diyordu ve yeniden uyanan bir merakla ilave ediyordu:

— Demek sade bir soğuk algınlığından ibaret! Emin misiniz, demek göğsümde bir arıza yok, öyle mi?

Sonra yorgun düşmüşçesine bir hareketle kollarını kaldırdı, geniş yenleri koltuklarına kadar, kıvırcık belirsiz tüy gölgelerini göstererek düştü. Böyle yenlerini çekmeyerek, ellerini başının altına götürdü: "Safsınız!.." demek isteyen bir tebessümle baktı.

Oh!.. Muhakkak saftı, sadece bir ahmaktı. Birden Ömer Behiç'in gözleri bir sisle bulandı, başının içinde beyninin döndüğünü anladı, Neyyir dedi ki:

— Zili çalar mısınız rica ederim, ilacımın vakti geldi... (Sonra tam o zili ararken vazgeçti) Hayır hayır, dedi. Şayan Kalfa ta aşağıda, mutfaktadır. Bana siz şişeyi verirseniz...

Demek evde, ta aşağıda, mutfakta Şayan Kalfa'dan, şu yaşlanmış tecrübeli Habeş dadıdan başka kimse yoktu.

Birden Ömer Behiç ciğerinden bir şey kopmuş da boğazına tıkanmış hissini veren bir ihtiyaçla ayağa kalktı, biraz elleri titreyerek şişeyi aldı, kaşığı aldı, boğuk bir sesle, "Size ben içireyim..." dedi.

Neyyir, şüphesiz bu dakikada havanın içinde uçan mıknatıs yüklü ürpertiyi bütün sinirlerinin titremesiyle duyuyordu. O biraz doğruldu, dökmemek için titreyen ellerine fazla bir dikkat koyarak Ömer Behiç şişeden kaşığa şurubu boşalttı, sağ eliyle onu tutarak elini uzattı, ağzında bir kurulukla, "Size yardım edeyim!" dedi. Elini kıvırcık saçların altına koyarak bu küçük şeytan başı tuttu. İkisinde de söz söylemeye engel olan bir çarpıntı vardı.

O yatmak üzereydi, bu fırsat anı belki bir daha geri gelmemek üzere geçiyordu, Ömer Behiç kendi kendisine, "Ahmak!" dedi, sonra bastırılamayan bir hamleyle ona sordu:

— İster misiniz sizi meraktan kurtarmak için bir kere daha dinleyeyim?..

Şu saniyede hayatının bütün mukadderatını ondan gelecek olan kelimeye bağlı gördü; o, "Evet!" derse ayakları geri dönmek ihtimalini yok eden bir kuvvetle önünde açılmış uçuruma doğru ilerleyecek, "Hayır!" derse veda ederek kalkıp gidecek ve belki bir daha buraya dönmeyecekti.

Bu soruyu sorarken ağzının içi kupkuruydu, dudakları kavrulmuş, sesi boğulmuştu, ölçülemeyecek kadar kısa bir zaman içinde o boğuk sesle söylenen kelimelerin işitilmemiş olduğu zannına kapıldı ve tekrar aynı soruyu sormak için kuvvet bulamayacağını düşünerek tehlikeden kendisini alıkoyacak olan böyle bir tesadüfü memnuniyetle karşılamak icap ederken tersine bir korku duydu. Kendi kendisini tahlile yetecek kadar bir zaman geçemedi, Neyyir birden yatağında doğrularak:

— Ben de sizden onu rica edecektim, fakat cesaret edemiyordum, dedi.

Onun da sesinde bir örtü vardı, belliydi ki onun da ağzında sesi bir kuruluğun içinde boğuluyordu. İkisi de bu dakikanın yeni bir geleceğin eşiği olacağını biliyorlardı.

Kanlarının içinde bir ateş, iradeleri dışında yanıp tutuşan ve onların kendilerine hâkimiyetini beraber yakıp bitiren bir yangın vardı ki iyice düşünmeden onun hükmüne boyun eğmişlerdi. Şu dakikada ikisi de sanki mevcut olmayan üçüncü bir kişi karşısında duygularını saklamaya çabalayan iki riyakâr sıfatıyla bir komedinin oyuncuları gibi oyun oynamaya lüzum görüyorlardı.

Ömer Behiç bu dakikada bile felsefe yapmaya vakit bularak, "Ah! İnsan... Ne dolaşık bir muamma!.." diyordu. Açıkça, kalplerini meydana atarak, bütün bu giriş sözlerini bir tarafa bırakarak birbirine, "Gel!" diyemezler miydi? Mademki üstesinden gelinemeyen bir kuvvetin âciz mağluplarıydılar, mademki etlerinde, kanlarında, ciltlerinin üstünden geçen mıknatıs yüklü dalgalarda öyle hayata galip gelen zorba bir kimyanın alevlenmesi hadisesi vardı ki ona ister istemez itaat edecekler, onun dolaşımına mecburen kapılacaklardı, doğrudan doğruya, "Seni istiyorum, senin olacağım!" demek daha makul olmaz mıydı? Sahte bir namus kaygısının gereğini yaparcasına, bir dakika, bir gün, bir hafta sonra çiğnenecek bir iffet kanununa peşin bir tövbe takdimine ihtiyaç duyuyorlardı.

Başını göğsüne koyup onu dinlemeye çalışırken artık bir doktor değildi; sağ elini yatağa, tesadüfen tam onun bacağının yanına dayamıştı, sol eliyle arkasını tutuyordu ve böyle ince gömleğinin altında taze ve tıkız dolgunluğunu duyan bir elinden sırtının zarafetini hisseden diğer eline kadar bu genç vücut arzu ateşinin iki dudakları arasında kuru ağzına serin teselli şerbetini uzatan bir billur kâse gibiydi. Onu bir cendere arasında artık ifşa olunabilecek her arzuya tâbi bir gevşekliğin tesiriyle eriyerek hükmüne boyun eğmiş görüyordu. Evet, artık bir doktor değildi, onun şiddetle atan kalbinden başka bir şeye dikkat edemiyor, bu göğsün başka seslerini duyamıyor, fakat ellerinin, gittikçe daha sıkışarak, gittikçe onu daha kendisinin yapmak isteyen bir tazyikle sahip olma temasını kuvvetlendirerek titreyen mengenesinde bu vücudu hapsederken onda geciken teslim olma

dakikasını bekleme sabırsızlığına tahammül edemiyormuşçasına bir gerginlik buluyordu.

Böyle ihtirasla dolu bir dakikayı hayatının hiçbir anında yaşamadığına inanıyordu. Ne gençliğinin ateşli saatlerinde ne daha sonraları kendisini bir aşk çılgınlığının sarhoşluklarıyla sersemleştiren buhranlarda, bu dakikanın kuvvetine denk bir şeye rastlamadığına karar veriyordu. Demek sevda ihtiyacına vaat edilmiş olan aşk havası, kendi bilimsel teorilerine göre bir tabir bularak, kendi teninden sonra gelen ten, işte şurada ellerinin altında gençliğinin en taze cazibeleriyle titreyen vücuttaydı.

Ellerini gevşetmeden başını hafifçe kaldırdı, onun başı da kendi omzuna dayanmıştı, yaklaşarak, nefes nefese gelerek gözlerini aradı. Onun gözlerinde yayılan, dumanlanan bir mana, teslimiyetini, mağlubiyetini itiraf eden ve itiraf ederken teslimiyetinden, mağlubiyetinden hazzını gösteren bir mana vardı, kendisinde de hissediyordu ki biraz çılgınlığa, biraz vahşete benzeyen bir bakışın ifadesi olmalıydı, lakin göz göze, yüz yüze, nefes nefese o kadar yakındılar ki birbirini tamamıyla göremiyorlar, ancak bir sis arasında seziyorlardı.

"Hiçbir şeyiniz yok!" dedi. Bunu gayet yavaş, uyuyan birine hitap edercesine söylüyordu. O, "Ne kadar iyi..." diye cevap verebildi, kilitlenmiş dudaklarının arasından açıklık kazanamayarak çıkan bir sesle, sonra gözlerini daha baygın kapadı, o da artık bu vücudu bırakmak, doğrulup kalkmak gerekirken hep öyle hareketsiz duruyordu, o da gözlerini kapadı. Sonra, artık önünde diğer kuvvetlerin silindiğine karar vererek yalnız kendisinin kaldığına inanan bir kuvvet onların böyle gözlerini kapayıp emre boyun eğdiklerini gösteren başlarını aldı, birbirine yaklaştırdı, dudaklarını çekti, çekti, bir arada dişlerinin üstünde ezerek kilitledi. Senelerce beklenmiş bir hayat havasını doya doya teneffüs ediyorlarmışçasına böyle uzun bir dakika dudak dudağa yapışarak birbirinin varlığını içtiler. Birden Neyyir silkindi:

— Ne delilik! dedi.

O birden korktu, tekrar çekinir bir tavır almasın diye... Tersine, Neyyir tam bir teslimiyet tavrını takip ederek ve kendisini büsbütün vaat eederek:

— Rica ederim, dedi, zaafımdan istifade etmeyiniz. Sonra, sonra...

Bu sonra tabirinin belirsiz zamanıyla yetinemeyen, şu şimdi ele geçirilen dakikadan en fazla miktarı almak isteyen bir ihtiyaçla Ömer Behiç, artık büsbütün çılgın, taşkın, onun açık omuzlarını, sinesini, yakası geniş gömleğinin fazlasıyla müsaadesi ölçüsünde, dudaklarıyla dolaştı, bu tazeliğinin mest eden parlaklığını seren vücudun mümkün olan her noktasına bir busenin sahiplenici temasını bıraktı, sonra, adeta vahşi bir hırsla bileklerinden tuttu, sarsarcasına kollarını çekerek son bir kucaklama içinde göğsünün dimdik titreyen kabarcıklarını avuçlarının içinde buldu:

— Hayır! Şimdi, şimdi... diye yalvardı.

O da bayılarak, kavuşmanın bütün hazlarını duyarak göğsünü bütün servetiyle onun ellerine bırakıyor, neticeyi isteyen bir gerinmeyle bekliyordu. Birden Ömer Behiç ihtiyata lüzum gördü, fakat tekrar onun dudaklarını aldı ve emerek ağzının içinde telaffuz edercesine:

— Sonra, sonra, ne vakit?.. dedi.

Neyyir:

— Yazarım! dedi.

Biraz utanarak, fakat Neyyir'den değil, kendinden, kendi yaptığından, Vedide'nin hayalinden utanarak:

— Lakin eve değil, muayenehaneye yazın, dedi.

Neyyir gözleriyle, "Elbette..." demek istedi.

Ancak o zaman birbirinden ayrıldılar ve birden ikisi de hiçbir hadise geçmemiş gibi eski hallerini aldılar.

Neyyir:

— Zile basar mısınız?

Bu defa eliyle zilin yerini gösteriyordu. Zile bastı ve resmi kelimelerle izin alarak odadan çıktı.

Odadan çıktıktan sonra bir uyurgezer halindeydi, zihinsel yetileri birden donmuş gibiydi. Düşünmek kabiliyetinden

tamamıyla sıyrılmış, yalnız kaslara bağlı bir mekaniklikle hareket eden bu vücutta sadece bir düşünce vardı: Eve gitmemek. Şu halde, henüz dudaklarının üstünden o cehennemi çılgınlık havasının ateşi sönmeden eve girecek olursa kendisini idare edemeyeceğine, hayatta en yüksek ve en temiz huşu duygularının bu mukaddes mabedinde onu başından tutarak yerlere kapayacak, suçunu kıvrana kıvrana haykırtacak bir kuvvetin mahkûmu olacağına inanıyordu. Geniş ufuklara, sinirlerini dinlendirecek serin havalara, kanının ateşlerini yatıştıracak bir sessizliğe muhtaçtı. Nişantaşı caddesini takip etti, yaya kaldırımında tanıdıklara rastlamaktan korkarak caddenin ta ortasında yürüyor, yürürken yalnız önünde belirsiz bir noktaya bakıyordu. Sonra birden sola kıvrıldı, Teşvikiye'den aşağı büküldü, Ihlamur'a doğru ilerlemek istiyordu.

Sokağın binalarla dolu kısmı bitip de birden kendisini Ihlamur'a ulaştıran yolun tepesinde, iki tarafı geniş sırtlarla uzanıp giden bir açıklıkta bulunca, karşısında Yıldız tepelerinden başlayarak sağında Boğaz'ın Anadolu kıyılarına kadar sarkan parlak ve aydınlık semayı, bütün etrafında karışık hatlarla eteklerini seren mahalleler ortasında Ihlamur kuytuluklarına doğru akan yeşil sırtları alıp göğsüne basmak isteyen bir bakışla kavradı ve ancak o zaman bütün ciğerlerini serinleterek dolduran uzun bir nefesle bu geniş ve tenha manzaraların sakinlik ve ferahlığını içti. Orada, seddin üstünde dikilerek bu güneşin altında sine sine uyuyan, şurada burada tek tük yolcuların, koyunlarla keçilerin, çocuk kümelerinin hayat hareketi derin uykusunu bozmaya yetmeyen bu sakin tabloya karşı, "Beni tanımadınız, değil mi? Size ben büsbütün başka bir adam olarak geliyorum..." demek istiyor gibiydi.

Büsbütün başka bir adam! Böyle, demek ki zihninde iz bırakan iki üç cümle, işitilen ve görülen bir olaydan esmiş bir havanın yayılması, hayatının sakinliği arasında birdenbire gelip onu gafil avlayan bir bulıran sarhoşluğu, ruhunun türlü gizli izlerini takip ederek ince iplerinin arasında azmini ve iradesini kımıldatmaktan âciz bir yumak halinde sarıp

bağlayan bir örgü, onu beş on dakika içinde düşürmek için yetmişti. Bütün ömründe namusa sadakat gösteren bir aile babası kalmak, etrafını dolduran o sayısız kırık hayatların arasında kendi evini, kendi ailesini kubbesinin üstünde gürleyen fırtınalardan daima sağlam çıkan dayanıklı ve yüce bir mabet dokunulmazlığıyla yükseltmek isterken bir zaaf dakikasıyla işte o da Vedidesini, bir elinde Selmasıyla diğer elinde Leylasıyla, varlığında muazzez ve mukaddes ne varsa onların timsali demek olan bu kadını, acınıp ağlanılan diğer kadınlara benzetecek, onu da bir tekmeyle yıkılıvermiş bir dünyanın enkazı kenarına devirecekti...

Hissediyordu ki artık geri dönmek, zaafını yenmek mümkün değildi. Şimdi bir kasırganın çalkantısına girmişti, bu onu alıp evire çevire döndürecekti. Belki yarın ondan gelmiş bir pusula bulacaktı, ona bir yer gösterilecekti ki orada bütün ömrünün en şiddetli arzularla tutuşan saatleri kendisini bekleyecekti. O satırları gördükten sonra şimdiden anlıyordu ki karşı koymak mümkün olamayacaktı. Aşağılık ve sefil, kendisine oyuncak gibi hükmeden bir kuvvete karşı âciz, boynunda ipini taşıyarak yürüyen bir mahkûm itaatiyle oraya gidecekti.

Bunu müthiş bir acının arasından kendi kendisine itiraf ederken birden Bekir Servet'in, o eski mahalle mektebi çocuğu haliyle kahkahadan çatlamamak için elleriyle geğreklerini tutarak gülen hayalini görüyor ve onu sanki işitiyordu:

"Sana ahmak derim de inanmak için naz edersin. İşte bundan iyi ne olabilir, sen evinde yine dürüst ve sadık koca oyunu oyna, o başka, bu başka... Ah! Sen hayatın birden fazla, hiç olmazsa iki çehresi olduğuna akıl erdiremeyeceksin yavrum! Hımbıl başladın, hımbıl biteceksin ama bereket versin hayat senden daha uyanık da senin fikrine tâbi olmuyor."

Piç Bekir'in kaç kere bu türden nutuklarını dinlemiş, kaç kere karşılıklı konuşmaya lüzum görmeden kalesinin içinde kendisini pek dayanıklı zanneden bir nefsine itimat tebessümüyle karşılık vermeyi kâfi saymıştı. Bu mektep

arkadaşının düşünce tarzına, üslubuna o kadar alışkındı, onun kendi namus teorilerine karşı şüpheciliğinin, dünyada bütün kuralları inkâr ederek yegâne hikmeti azami derecede tadına varılacak işlerde toplamak inancından ibaret bulan serbest mezhebinin alaylarına o derece alışıktı ki hemen her düşüncesinde, hayalinde onu görür, onu kendi lehçesiyle, kendi felsefesiyle söyletir, zihninin içine bir küçük sahne kurarak Ömer Behiç ile Bekir Servet'i orada uzun bir tartışma sahnesinde canlandırırdı.

O, ta çocukluktan beri alınmış âdetlerin, edinilmiş ahbaplıkların bir neticesiyle hayatının gizlice faaliyet gösteren daimi bir denetçisi, merhametsiz bir eleştiricisi, dudağını büken, bir gözünü kırparak gülümseyen, beklenmemiş dakikalarda birdenbire ortaya çıkıvererek kulağının yanında bir alay kahkahası püsküren her vakit beraber bir şahidiydi.

O dakikada kendisinin şu manevi yıkımına tek ses çıkarmayan sırdaş olan bu sessiz manzara karşısında, yine böyle hayalinde bir canlandırmayla, Bekir Servet'in simasını zihninde söyletip dinledikten sonra, Ömer Behiç'in dudaklarında bir tebessüm dolaştı; vicdanının azabına karşı gelip mizahının tesellisini üfüren bu adamın hayali eşliğiyle o uyurgezerin içinden bir ferahlama uyanıklığıyla çıkmak hazzını duydu. Daha hafif bir ruhla kendine, "Ihlamur'a kadar ineyim" dedi; yavaş yavaş, kıvrana kıvrana inen yokuşu takip etti. Ta Kasr-ı Hümayun'a[1] kadar yürüdü, buradan öteye vadiyi takip ederek kaybolan, tamamıyla belirmemiş bir yolun bulunduğunu biliyordu, onun Nişantaşı sırtına kadar uzandığından emin değildi. Kendi kendisine yolu uzatmak için oradan çıkmak imkânını düşündü. Kasrın kapısından geçerken birden kendisine divan duran,[2] gayet

---

1 Padişah kasrı ya da köşkü. Çok eskilerden beri Beşiktaş ile Nişantaşı arasındaki vadide Ihlamur Mesiresi adıyla bilinen bir alanın içindeki iki köşkten oluşur. Köşklerin ikisine birden Ihlamur Kasrı (Kasırları) denilmektedir.

2 Bir büyüğün önünde saygı ifadesi olarak elleri göbek üzerinde kavuşturup ayakta durmak.

resmi, saray usulüyle birisinin selam verdiğini gördü, bir saniye şaşalayarak sonra karşılık verdi. Bu kasrın bekçilerinden biriydi, birkaç ay evvel eşiyle beraber muayenehanesine devam etmişti. Bunu hatırladıktan sonra yalnız küçük bir selamı kâfi bulmayarak durdu ve sordu:

— Nasılsınız? Hastanız iyi mi?

O, merakını uyandıran yolu da soracaktı. Onun, "Sayenizde pek iyidir Efendim" cevabından sonra, "Bir kahve kabul buyurulmaz mı Efendim? Köşkün bahçesi pek gölgelidir..." teklifini hemen kabul etti ve burada gecikmek imkânını bulunca artık o diğer yolu düşünmekten vazgeçti.

Ömer Behiç şimdi birer birer ayıklayarak o günün ufak ayrıntılarını şu saatte burada tekrar yaşarken bu kasrın bahçesinde, bekçilerin onu ihtiyatla dışarıdan görünmeyecek bir gölgeliğe yerleştirdikten sonra etrafını alarak resmi bir terbiye dairesinde her birinin bir hastalığına dair fikrine başvuruşlarını hatırlıyordu. Burada ne güzel, ne iyi dinlenmişti! Muhtelif hastalıklara dair ondan şifa çaresi soran bu adamcıkların haberi yoktu ki asıl orada şifa bulan, hastalığın müthiş bir buhranını yatıştırmaya vesile bulmuş olan o, kendisiydi.

Sancısına karşı ağrı kesici şırınga edilmiş bir hasta ferahlığıyla, ağrıyan noktası ile duyan hassasiyetinin arasında bir perde gerilmişçesine, artık eve dönebileceğine karar vererek kalktı; hatta şu dakikada evine, evdekilerine, Vedidesine daha şiddetli bir tutkunluk duyuyordu. O yanında olsaydı bir bahaneyle bir omzundan tutarak diğer omzunu kendi göğsüne dayayarak bu dolgun vücudu çekecek, öpecekti. Bunu düşünürken bir saat evvel geçen buna benzer bir manzarayı hayalinde beliriyor gördü ve bir zorlamayla zihninin gözlerini, onda takılıp kalmamak üzere, çevirdi.

Artık çıkmak üzereydi, bekçiler arkadan takip ederek, köşkün Maiyet Dairesi'ni[1] dolaşarak, bahçeyi geze geze ilerliyordu. Birden, "Ah! Ne güzel!" dedi. Solgun pembe çiçekleriyle büyükçe bir ağaç birden onu cezbetmişti. Kendi

1 Ihlamur Kasrı'nı oluşturan iki köşkten biri; diğeri Merasim Köşkü'dür.

kendine, "Erguvan değil... Pembe leylak? Hiç değil..." Bundan bir dal alıp Vedide'ye götürmek üzere alt edilemeyen bir düşünceye mağlup oldu. Bekçilerden ağacın ismini sordu, onlar birbirine göz ucuyla sordular, sonra âciz kalarak ötede bir gül fidanını budamakla meşgul bahçıvana seslendiler. O cevap verdi:

— Lagerstremia...[1]

Bahçıvan yalnız ismi söylemekle misafir ağırlamak vazifesini yeteri kadar yerine getirmiş olduğuna kanaat edemeyerek ilerledi, Ömer Behiç'in asıl arzusunu okumuşçasına elindeki gül makasıyla koca bir dal kesti ve ellerine tutuşturdu.

Ömer Behiç daha ağacın ismini heceliyordu:

— Lagerstremia. Bunu ilk kez işitmişti. Elinde dalı incitmeden, çiçeklerini dökmekten korkarak, ihtiyatla tuta tuta Ihlamur yokuşunu bir hafiflikle, inerken ayaklarını köstekleyen yavaşlığa karşılık tersine neşeli bir yürüyüşle, hızlıca çıktı, artık bir an evvel eve girmek istiyordu.

Bir ara Nişantaşı'nda dört yol ağzından geçtikten sonra elinde bu koca daldan sıkıldı. Sokakta hemen her zaman koltuğunun altında yahut elinde cüzdanı, çantası, ufak bir yükü olurdu, lakin hiçbir zaman bu kadar yer tutan ve dikkat çeken bir şeyi, herkese göstere göstere, götürmemişti. Fakat bunun Vedide için götürüldüğüne fikrini sevk ederek bu zahmete katlanmakla hareketinin kıymetini artırmış olacağı zannına kapıldı ve bundan fazla bir teselli buldu, lakin birdenbire düşündü ki bunu Ihlamur Kasrı bahçesinden verdiklerini söylemek lazım gelecekti. Orada nasıl bulunduğuna dair izahat vermeyecek miydi?

Vedide'de belli etmekten sakınılan bir kıskançlıkla onun bütün gününü anlamak isteyen bir merak vardı. Asıl merakının sebebini hastalara ilgiden ibaret göstererek, ne zaman soruları yolunu şaşırsa da bu zeminin dışına çıksa derhal utancından gözlerinin beyazına kadar kızararak kocasını

---

1 Lagerstroemia, oya ağacı, İspanyol leylağı ya da Hint leylağı olarak da geçer, bir süs bitkisi türü.

gizli tutmaya çalıştığı bir sorgudan geçirirdi. Onda öteden beri, bir gün bir hadisenin gelip iki tarafın sadakat hissi üzerine kurulmuş saadetinde bir karışıklık doğuracağından titreyen ve kalp huzurunu her türlü emniyet sebeplerine rağmen kemiren bir korkunun varlığını, Ömer Behiç biliyordu. Ve hiçbir zaman yalan söylemek mecburiyetinde kalmadığından, belki arada bir endişe verebilecek mahiyette ayrıntıları sessiz geçmek suretiyle, bütün gününü saati saatine ona soru sormak için külfete girmesine hacet bırakmak istemeyerek, en ufak ayrıntılarına kadar anlatmak alışkanlığındaydı. Halbuki bugün ilk defa yalan söyleyecekti, ilk defa yalanın hain eli evinin kapısına vuracak ve eşiğinden geçecekti.

Neyyir'den elbette bahsetmeyecekti, bu sadece bir suskunluktan ibaretti. Doktorluk hayatında böyle söylenmeyen nice küçük küçük hadiseleri vardı ki söylenmeden geçilmek âdetine bağlıydı. Onların hiçbirinde aynı zamanda susmanın ketumluk lütfundan istifade eden bir günah yoktu, fakat her ne olursa olsun susmak yalan söylemek değildi. Ömer Behiç bu muhakemeyi yaparken bir başka konuşanı dinliyor ve ona karşılık veriyormuşçasına bir yandan da, "Ah! İnsanlar!.. Bütün vicdanlarıyla gizli bir sözleşme yaparak rahatlama imkânını kandırmacada ararlar" diyordu.

Elinde sallanan bu dalı şurada bir kenara koysa, mesela şu evin kapısında kendisine, "Bana verin!.." demek isteyen gözlerle bakan şu kız çocuğuna verse bütün zorluk kalkmış olacaktı. Az kaldı onu uzatıyordu, sonra kıyamadı. Onun renginde öyle bir tatlılık, hafif bir parlaklık, hastaya benzeyen fakat tazelikle dolu öyle bir solgunluk vardı ki onu mutlaka götürmek istedi; zaten bu bir çeşit günahının çile nişanesi, pişmanlığının tövbe bedeli, eşine bağlılığını doğrulayan bir belge gibi değil miydi?.. Bunu kendi kendisine sorarken, "Ciddi misin, samimiyetinden emin misin? Ondan gelecek mektubu beklemiyor musun ve o mektup gelince oraya, belirlenecek yere koşmayacak mısın?" diyor ve sonra bunlara cevap vermekten vazgeçen bir telaşla daha çabuk yürüyordu.

Sadece, "Ihlamur'da bir hastaya gittim de..." diyecekti. Bu tamamıyla yalan da değildi, hakikatte de oraya bir hasta tedavisine, kendi kendisini iyileştirmeye gitmemiş miydi?

"Oh! Yine kandırmaca..." diyordu. "Hayatta bir insanın tamamıyla, bütün manasıyla mutlak bir biçimde namuslu olmasına imkân var mıdır?"

Bu soru Bekir Servet'in ahlak şüpheciliğine bitişik bir şüphe sahasında doğuyordu. Her inanış bir uçurumun kenarında dolaşıyor demek. Küçük bir sendeleyişle bayırdan yuvarlanmak muhakkaktı ve kurtulmak için etrafına uzanan eli her tutunulmak istenen çalı demetinden ancak biraz çamurla kan toplaya toplaya, daha aşağılara düşüldükçe nerelere kadar inmek mümkündü. Bu uçurumun karanlıklarında son yoktu, göz onun karanlık tabakalarını yarıp dibini görmeyi başaramazdı.

Demek Ömer Behiç bugün böyle bir uçurumun kenarındaydı ve geri dönmeyeceğine şimdiden ikna olmuştu. Ve böyle bir hafiflikle, sahte bir teselliyle elinde koca bir dalın gözleri okşayan ikiyüzlülük renkleriyle evine dönüyor, kendi eliyle, kendi tercihiyle onu, hain yalanı, evinin henüz boyaları kurumamış, henüz eşyası tamamlanamamış taze hayatına bile bile sokuyordu.

***

Bu saatte o günün hatıralarını böyle birer birer yaşarken Ömer Behiç döndü, odasında lagerstremianın dalını aradı ve onu köşede küçük bir hücrenin üstünde, artık solmaya, etrafına çiçeklerinin baygın yapracıklarını dökmeye başlamış gördü. O gün Vedide ondan dalı almış –her hediye aldığında çocukluğundan kalma bir âdetle kocasının elini öperdi– o gün yine elini öperek teşekkür etmiş ve onun hediyesini yine ona ayırmak isteyerek dalı bu odanın o köşesine yerleştirmişti.

Ömer Behiç oraya kadar gitti. Çiçekliği kaldırarak baktı, suyu henüz yetecek derecedeydi, belliydi ki Vedide ona yeniden su vermişti. Eliyle yavaş yavaş hücrenin üstünden dökülmüş çiçekleri süpürdü, avcunun içinde biriktirdi,

yazıhanesinin üstünde tütün tablasına kadar götürüp oraya silkti.

Demek yarın değil öbür gün, kırk sekiz saat sonra oraya gidecek, hiçbir düşünce, hiçbir vazife duygusu onu oraya gitmekten alıkoyamayacak; hatta bir mücadeleyi, azmiyle zaafının arasında bir boğuşmayı kabulden bile kaçınmış, hemen karar vermişti. Demek kendi kendisine iftihar sebebi sayılan bütün o ahlak meziyetleri, namus ve dürüstlük zemininde bütün kendisine mal edilen üstün vasıflara ilk şiddetli bir hücum nefsinde yırtılan kâğıt bir perdeden ibaretti.

Hatta bugün, şu dakikada kendisini kınayarak tahlile lüzum görürken kendisini asıl düşüşünün gerçekleşme anından ayıran saatleri sayıyordu, "Kırk sekiz saat!" diyordu, dün bu dakikada "Yetmiş iki saat..." diyordu. Yarın yine aynı doğrulukla hesap ederek kalan saatlerin bekleme süresini kendi kendisine söyleyecekti.

Neyyir'in pusulasını muayenehanesinde alınca onu bir müddet elinde tutmuş, birden okuyamayarak bulanık gözlerle satırları süzmüştü. Bu sade, kısa bir şeydi, sanki bir akraba kızından geliyordu. Nebile'nin Talat Bey'le nikâhında giyilecek elbisesi hakkında onun fikrine danışılıyordu. Prova esnasında hazır bulunması rica olunuyordu. Terzi onun yolunun üstündeydi.

Artık Neyyir hakkında fazla safça bir fikri yoktu. Bu ailenin türlü maceralarını öteden beri biliyordu, bu on sekiz yaşında henüz çocuk demek olan kız bugün kendisine sefa düşkünü âlemin bir tecrübe görmüş mensubu sıfatıyla açıkça bir buluşma yeri belirlerken onu hiç şaşırtmıyordu. O, Neyyir'den ne bir şiir emeli ne bir yüksek hayal gayesi bekliyor değildi ki... Ona yalnız kanının, cildinin, vücudunun ihtiyacı vardı; onu dönüşünün içinde çekip yuvarlayan kasırga çekici tenindeki gençlik havasıydı. Sonra ne olacaktı? Bu şekilde başlayan bir münasebet nerelere kadar gidebilirdi? Onu ev hayatından ne kadar uzaklara sevk etmeye kadirdi? Durmak lazım gelen noktada durmak mümkün olacak mıydı?

Bunları düşünmüyordu, düşünmek istemiyordu, kendisine vaat edilmiş ve yaklaşan bir saat vardı ki ona hayatının en şiddetli bir sarhoşluk devresini yaşatacaktı. Ve mademki o saatin gelmesi, önüne geçmek mümkün olmayan bir kudretin iradesine bağlıydı, hiç olmazsa gelecekteki acıyı şimdiden hayal ederek tadını kaçırmaya teşebbüs etmemeliydi.

Böyle düşünürken Ömer Behiç kötü bir adam olmaktan korktu. Kendisini o derece iyi, insanların en iyisi bilirken şimdi bir suç işlemek üzere kararını almış ve aynı zamanda vicdan azabına sebep olabilecek düşüncelerin girebilmesine müsait bütün delikleri kapamıştı. Evet, sadece kötü ve iğrenç bir adam oluyordu. Şimdi şurada, odasını kilitleyerek yazıhanesinin üstüne kapanmak ve kana kana ağlamak, iflasa sürüklenen namuslu adamlığının üstünde matem tutma ihtiyacını duydu.

Kapının zili çalındı. Ömer Behiç durarak dinledi. Doktorluk hayatında onun saatleri gönlünce kullanmaya hiçbir hakkı yoktu. Uykudayken, yemekteyken, artık her işini bitirmiş, gününü tamamlamış saymak lazım gelen zamanlarda bir el gelir, kapısını çalar, onu yatağından, sofrasından alır götürürdü. Onun için her kapı çalışında kalbinde ufak bir korku hissi uyanırdı. Hele bugün hastayla meşgul olmak için kendisinde kuvvet bulmuyordu...

Kapıya vurdular. İçeriden:

— Kim o? dedi.

İsmet odanın kapısını açarak sordu:

— Bekir Servet Bey gelmiş Efendim, buraya alalım mı?

Bir çocuk sevinciyle fırladı. Bu dakikada Bekir Servet'in yanında olması kadar sakinlik ve teselli verecek bir ilaç olamazdı. Azabının yanında onun felsefesini görmekten büyük bir rahatlama duyacaktı.

Bekir Servet'i görünce kendisini çok bekletmiş bir adam karşılarcasına:

— Nerede kaldın? dedi.

O, elindeki şeyleri Ömer Behiç'in yazı sandalyesine fırlatarak:

— Anlattık ya, dedi, bir müddet gözlerden uzak kalmak gerekti. Nihayet iş yoluna girip de ortada artık kırılıp dökülecek bir şey kalmayınca... Elbette haberin vardır, Nebile'nin Talat Bey'le evlenmesi kararlaştırılmış, hemen nikâh da olmak üzere. Bugün ne? Üç gün sonra...

Ömer Behiç dudaklarının arasından:

— Haberim var, dedi.

Bekir Servet, "Nasıl? Nereden haber aldın?" demedi. Sorsaydı Ömer Behiç cevap vermekte şaşalayacaktı. Arkadaşına hakikati söylememeye karar vermişti. Hatta ona biraz da muhtemel bir rakip gözüyle bakıyordu. Nebile belli bir sınıfsal konuma sahip olduktan sonra Bekir Servet'in küçük kız kardeşe emellerini sevk etmesi hiç imkânsız değildi.

Şimdi o bacaklarını uzatarak oturmuştu, Ömer Behiç arkasını yazıhaneye dayayarak ayakta kalmayı tercih etti, iki arkadaş böyle görüştüler.

O ilk önce bir giriş yaparak:

— Tasavvur edemezsin ne kadar kolaylıkla işin içinden sıyrıldım, diye başladı. Nebile ile eskisinden daha iyiyiz. Anlıyor musun? Evlilikten evvel vaziyet neyse küçük bir farkla evlilikten sonra da yine öyle kalmasına hiçbir engel yok. Engel olmak şöyle dursun, hatta buna güçlü sebepler bile var.

— Ne yolda sebepler?

— İşte çocukça bir soru daha! Her yolda sebepler. Bunları saymaya lüzum var mı? O kadar kolay tahmin edilecek şeyler ki... Eminim, bunu sen bile laf olsun diye sordun! Biliyor musun Behiç, bana bir çeşit gurur gelmeye başladı. Kadınlar karşısında başarılarımı gördükçe nihayet hükmetmeye başladım ki bende kadınları büyüleyen özel bir cazibe var. Bu, elbet güzellik değil. O dereceye kadar kendimi aldatmak elimden gelmiyor. Aynanın karşısında gayet insaflı bir hâkim oluyorum. Hatta aynanın karşısına geçmeye de lüzum yok, cılız vücudumun şöylece bir görülebilen kısımlarıyla bir sonuç çıkararak kadınları bana cezbeden şeyin

vücuduma ait meziyetlerden ileri gelmediğine emin oluyorum. O halde nedir?

Ömer Behiç'in gözlerinde nadir görülen bir alay tebessümü vardı. Bekir Servet'in dar omzunu, ince kollarıyla bacaklarını, bu küçük vücudun üstünde biraz fazla büyük görünen kafasını, esmer renginin içinde daha karanlık ve bulanık duran gözlerini dolaşırcasına arkadaşının üstünden akıp kayan bir bakışla onu sardı, "Herhalde o cazibe bu vücuttan değil!" demek istedi.

Bekir Servet bu yolda şakalara, hatta hakikatlere tercüman olsalar bile, kızmaktan pek uzaktı, çocukluktan beri bunlara o derece alışkındı ki dostları bu zeminde onunla alayı ihmal edecek olsalar, o kendisi hatıra getirecek vesileleri önlerine atardı.

Küçük bir gülüşle:

— Ne demek istediğine akıl erdirmek için keskin bir zekâya ihtiyaç yok. Evet, anlaşıldı, hiç güzel değilim, belki güzelin zıddı neyse bir parça da öyleyim. Fakat bu, muammayı halletmekten pek uzaktır. Değil halletmek, hatta zorlaştırır. Evet, o halde bu nedir ki mesela bir Neyyir, bir Ömer Behiç için ne kadar çıldırıyorsa, bir Nebile de bir Bekir Servet için o kadar, belki biraz daha fazla çıldırıyor?

— Bunu izah etmek hiç zor değil, hele bir doktor için... Kadınların çoğunlukla bir duygu sapkınlığına tutulmuş olduklarını sana hatırlatmaya hiç hacet yok. Bu bir hastalık halidir ki tıp müşahedeleri takviminin en merak uyandırıcı bölümlerinden birini oluşturur...

Bekir Servet elini uzatarak arkadaşını durdurdu:

— Dur, dedi, bu iltifat zemininde daha fazla devam ederek bana bilimsel bir konuşma yapmaya kalkışma. Yalnız itiraf et ki Bekir Servet'in başarıları sadece beyaz kadınları zencilerin, güzel ve genç kızları kamburların kollarına sevk eden duygu sapkınlığından ibaret değildir, bunda bir parça Bekir Servet'in güzel olmamasına karşı, bir olağanüstülüğe, nasıl tabir edeyim, bir sıra dışılığa sahipliğinin payı olsa gerek...

Ömer Behiç teslim etti:

— Evet, sende biraz Hint'ten, biraz Mısır'dan yahut Musul'dan, Şam'dan öyle bir çeşni var ki merak uyandırsa gerek. Kadınların biraz merakı harekete geçti mi artık onları durduracak sınır kalkmış demektir. Ben buna senin çapkınlık şöhretini de ilave edeceğim. Senin etrafında anlatılan hikâyeler, sana bir nebze mübalağayla atfedilen başarılar...

— Bunda biraz da taklidin kişiye bulaşması hadisesinin izini görüyorsun, demek oluyor. Bu izah bana yetecek. Hatta şimdi senin duyacağın habere karşı hayretinden sırtüstü yerlere serilmemen için sana da yetecek.

Bekir Servet ayağa kalktı, Ömer Behiç'in yakasını iki parmağıyla tuttu:

— Başarı defterime bir isim daha ilave et...

Ömer Behiç ismi bekliyordu, o hiçbir telaffuz eksikliğine imkân bırakmak istemiyormuşçasına itinayla heceledi:

— Müzzan!

Ömer Behiç'in dudaklarını büzerek, başını sallayarak, "Tanımadım!" demek isteyen bir hali vardı. Bekir Servet açıkladı:

— Acuze Gülizar Hanım'ın ilk gelini, şu bohçası koltuğunda evden kovulan kız, Talat'ın ilk karısı...

Ömer Behiç:

— Nebile'den evvelki! dedi.

Sonra isyan eden bir iffet hamlesiyle:

— Eğer bu naneyi de yersen...

Gerisini Bekir Servet tamamladı:

— Evet, bu naneyi de yerse dünyanın en kötü, en alçak adamı Bekir Servet olacak malum... Senin iffet lisanında böyle, hayatı anlayış tarzı ayrı ayrı adamlara ayrılacak pek süslü tabirler var. Hiç düşünmüyorsun ki bu bir çeşit hesap görmek gibi bir muamele oluyor. Talat Bey, Bekir Servet'in sevgilisini alıyor, Bekir Servet de onun boşadığı karsını alıyor, istersen buna değiş tokuş diyebilirsin.

Ömer Behiç adeta kızmıştı. Gözlüklerinin camı bir dumanla buğulanarak:

— Buna sadece pis bir iş derim, daha doğru olur, dedi.

Sonra mesele ciddi bir konuşmayı kaldırabilirmişçesine görüş belirtmeye, fikir ileri sürmeye lüzum gördü. Bekir Servet onu "Ah, ne saf!" demek isteyen bir tavırla, gülen gözlerle dinliyordu. O diyordu ki:

— Bir kere şartlar eşit değil, hatta birbirine zıt. Talat Bey kaza neticesiyle ahlak esaslarının dışında ve hatalı bir durumda kalan bir biçareyi makul ve meşru bir yoldan saygıdeğerlik ve emniyet zeminine götürüyor, sen tersine yine kazayla hayatının selameti kayba uğrayan bir bedbahtı aşağılanmaya, pisliğe götürüyorsun...

Bekir Servet daha fazla devam etmesine imkân bırakmadı:

— Yanlış, dedi, Talat Bey Nebile'yi evliliğin mukaddes mıntıkasına...

Bu kelimeleri telaffuz ederken bir trajedi oyuncusu tavırlarıyla kolunu yükseklere uzatıyor, hayalinde canlanan yükseklikleri seyretmekten bulanıyormuşçasına gözlerini süzüyordu...

— ...Mukaddes mıntıkasına çıkarırken Nebile'ye hiçbir saygıdeğerlik vermiyor, zira Nebile yine bugün Bekir Servet'le, yarın başka biriyle bahtiyarlık vesilelerini o mıntıkanın dışında aramakla memnun olacak. Küçük Müzzan da bugün Talat Bey'den intikamını bir değiş tokuş usulünde aramakla ne aşağılanmaya ne pisliğe sevk edilmiş olacak, o da yarın yine evliliğe dönebilecek. O halde?..

Ömer Behiç adeta dargındı:

— O halde ben artık anlamıyorum.

Deminden beri o bir şeye dikkat etmişti. Bekir Servet köye dönüşünden beri Nebile'yi görmüştü. Mademki münasebete devam ediliyordu, bu açıklıkla anlaşılıyordu... Ve Ömer Behiç'in oraya gittiğine dair küçük bir ima bile yoktu, demek ondan saklamaya lüzum görmüşlerdi. Eğer Bekir Servet bunu bilseydi herhalde bu zeminde türlü şakalara lüzum görecekti. Ömer Behiç geniş nefes alıyor ve bu konuşmada daha cesur olmak için kuvvet buluyordu.

Eğer Bekir Servet karşısına dikilip de, "Sen ki bana iffet kanunu namına türlü ahlak kuralları söylüyorsun, geçen

gün küçük Neyyir'le geçen olayı, kırk sekiz saat sonra sana vaat edilen buluşmayı anlat bakalım!" deseydi ne cevap verecekti?

Ah! Şu dakikada Bekir Servet'in her türlü şarttan bağımsız telkinlerine karşı isyan eden bu namus oyunu gerçekte ona ne kadar benzemekteydi! Bir yandan arkadaşını dinlerken bu benzerlikten korkuyor, bir yandan da aralarındaki farkı açık şekilde belirlemek isteyen bir tahlille kendine rahatlama sebepleri hazırlamaya çalışıyordu. Elbette bu iki erkeğin günah duygularında büyük bir fark vardı: Bunda, vücudun nadir buhranları, isyanları olurdu ve hep onların karşısında, hastalığın önüne geçmeye hazır bir doktor özeniyle, elinde azminin iradesiyle dikilirdi, hastalığı yenmekle taçlanan bir mücadelenin kahramanı olurdu. Evlilik hayatında işte ilk defa mağlup olmak üzereydi ve bu mağlubiyet onu nereye kadar götürebilecekti? Belki yalnız onu bir kere sarsmaktan başka bir şey başaramayacaktı. Bu son fikir zihninden geçerken, yalanlanmaktan korkan bir aceleyle onda gecikmiyordu... Halbuki şu karşısında, kendisine vaat edilen son başarıyla gözleri peşin bir sarhoşluğun tasavvurunun lezzetinden bayılan adam, bu günahı kendisine mahsus bir özellik yapmış bir mahluktu. Aksine güzel ve iyi olarak ne varsa onları inkâr etmekten, ayıplanacak ve pis ne varsa onlardan kendisine bir mezhep kurmaktan ibaret bir sefahat ömrü içinde mest, öyle olmayanları ahmak sayan bir felsefenin vicdan hafifliğiyle koşan bir mahluk ki...

Zihninde Bekir Servet'in başının üzerinden bu suç belgesini fırlatırken birden burada durdu ve kendi kendisine cevap vererek: "Lakin onda seni bağlayan vazifelerden hiçbiri yok. O hiçbir mukavelenin taahhüdüne tâbi değil, halbuki sen, sen evlisin, senin sadık kalınacak karın, çocukların, evin var..."

Bekir Servet'i susturacak güçlü bir delil bulduğu zannına kapıldı, dedi ki:

— Ben sana açıkça fikrimi, senin hakkında hükmümü söyleyeyim mi?

O güldü:

— Onların ne olabileceklerini az çok tahmin ederim, böyle olmakla beraber bir kere de vaat ettiğin açıklıkla senin ağzından işitmek lezzetini kendimden esirgemeyeyim. Söyle azizim...

Arkadaşının alayından sarsılmayan bir ciddiyetle ağır ağır söyledi:

— Sen bu uzun, perişan hayattan sonra evlilikte karar vermelisin.

— Mesela kiminle?

— İşte mesela Nebile ile...

Bekir Servet fazlasıyla şaşırmış gibi yaparak yüzüne baktı:

— Çıldırmış! Nebile ile evliliğin dışında yaşanır ve seni temin ederim ki çok iyi yaşanır, lakin o kendileriyle evlilik bağı kurulabilen insanlardan değil...

— İşte Talat Bey?..

— Talat Bey'in erkek örneği olduğu söylenemez. Eğer o evliliğin ne demek olduğunu bilseydi kendi yaradılışını, vaziyetini düşünür, her şeyden evvel annesinin dizine başını koyarak uyurdu. Sonra, bir kere her nasılsa evlenmek hatasını yapınca, o masum ve saf çocuğu, biçare Müzzan'ı koruyacak ve her şeye karşı bir güzel sanat eseri gibi bir tarafta tutacaktı...

— Müzzan'dan bahsederken masum, saf çocuk diyorsun!

Ömer Behiç'in fikrini hemen çakarak Bekir Servet en şakrak haliyle sağ elinin parmaklarını büzdü ve leziz bir şurup içiyormuşçasına dudaklarına götürerek:

— Ah, sorma azizim! dedi. Hem masum hem saf hem çocuk... Ve ne şeker! Ne şeker!..

Şimdi bütün bu tabirlerle uyanan hayali bütünlemek ve tamamlamak istiyormuşçasına süze süze parmaklarını öpüyordu. Ömer Behiç elini uzattı, onun ağzında hayalinin lezzetinden ayrılmakta geciken parmaklarına vurdu:

— Sonra da "Biçare Müzzan!" diye acıyorsun.

O yine hemen cevap verdi:

— İyi dedin ya... Acıyorum ve onun bedbaht dul hayatına biraz neşe, biraz sevinç, biraz güneş koyacağım...

Ömer Behiç arkadaşının bütün bu cesur ve kavruk vücudunu kuşatan alaycı bir bakışla dudaklarının arasından:

— Güzel bir güneş!.. dedi.

Bekir Servet, kendine pek güvenen, alayların her zaman üstüne çıkan bir gururla:

— Görürsün, dedi, bak bir kere onun henüz korkak çocuk elleri cesaret bulsun, onu başka bir cihanın o başka güneşine çıkarayım...

Ömer Behiç gerisini dinlemedi, Bekir Servet'in sözlerinden anlıyordu ki Müzzan henüz düşmemişti. O biçare kız için ne kadar acımış, hayalinde onun için ne güzel bir merhamet kasidesinin nağmelerini bestelemişti. Uzun uzun çalışılıp meydana getirilmiş bir sanat eserinin başka ellerde kaderini uzaktan takip ederek onu her zaman iyi muhafaza edilmiş görmek isteyen bir sanat adamı özeniyle etrafına en güzide merhamet hislerinden bir oyma astığı bu henüz çocuk dul simasını lekeden uzak kalmış görmek istiyordu. Bir teselli duyarak rahatça nefes aldı.

— O halde onunla evlen! dedi.

Bekir Servet artık muhatabına meram anlatmaktan âciz kalarak yorgun düşmüşçesine kendisini sandalyesine attı:

— Sen bugün her vakitten daha da safsın! dedi. Demin Nebile ile evlilik tasavvurunun bir benzeriyle karşılık veriyorsun. Nebile nasıl kendisiyle evlenilecek kadınlardan değilse, Bekir Servet de öylece evlilik denen âleme asla girme hakkı olmayan bir adamdır. Bunu herkesten çok sen bilmelisin. Ben sana Müzzan'ın hayatına biraz neşe, biraz zevk, bir küçük güneş koymaktan bahsediyorum ve zannediyorum ki ona acıyan bir kalple bundan daha iyi bir hizmet gösteremem. Sen bana, tersine onun hayatına üzüntü, zehir, korkunç bir kış gecesinin karanlıklarını koymak tavsiye ediyorsun. Düşün bir kere, Bekir Servet'in karısı... Onu bedbaht etmek için bundan daha iyi bir çare bulamazsın...

Sonra ayağa kalktı ve bu defa pek ciddi bir edayla ve samimiyeti arkadaşına da geçen bir sesle ilave etti:

— Sen ki daima vazife hissinden bahsedersin, şu söyleyeceklerimi pek kolaylıkla kabul edeceksin. Bende de bir vazife hissi var: Başkasını bedbaht etmemek. Eğer ahlakta esas, başkasına zarar vermemekten ibaretse emin ol ki bana bir beraat belgesi vermekte tereddüt edilmez. Kendi kendimi bilmek, bir evlilik adamı olmadığıma, hiçbir zaman olamayacağıma karar vermek, bu büyük bir hakkaniyettir ki, onu göstermeye kâdir olabilenleri derhal yüksek bir mevkie çıkarır. Evlilik için yeterli veya yetersiz olmak, bu bir yaradılış ve tabiat meselesidir. Bence bu bakımdan insanlar iki büyük sınıfa ayrılır, ayrılması icap eder: Evlilik için yaratılmış olanlar ile bunun için yaratılmamış olanlar. Ve eğer bu ikinci sınıfa mensup olanlar yeteri kadar kendilerini bilseler ve evliliğe yalnız uzaktan bakılacak, hiçbir zaman içine girmeye teşebbüs edilmeyecek bir sahne gözüyle baksalar dünyada bedbaht olmak sebeplerinin hiç olmazsa yarısı ortadan kalkmış olurdu.

Bekir Servet arada bir böyle coşardı ve onun coşkunluklarına rastladıkça Ömer Behiç usta bir konuşmacı coşkunluğuyla kendini kaybeden, hatta ara sıra tellerinde titreşen bir samimiyet şarkısının tesirleri etrafına yayılan arkadaşını sessizlik içinde dinlerdi.

Bekir Servet kalktı, deminden beri bir yandan söylerken bir yandan gözünün ucuyla dikkatini çeken pembe çiçek dalına doğru gitti, bir elini uzatarak dalın ucunu tuttu, eğilerek bakıyordu. Ömer Behiç çarpıntıdan tıkandı, bu dal ona bütün gizli tutulan macerayı ifşa edebilecek bir konuşma yeteneğine sahipmişçesine kalbinde bir korku duydu. Bir duruşma esnasında birdenbire, ortadan kalkmış olduğuna hüküm verdiği maddi bir delil, ispat sebeplerinden inkâr olunamaz bir şeyin karşısına çekilip bir sanık şaşkınlığıyla arkadaşının en küçük bir sorusundan şaşıracak, kekeleycek, o ipucuna tutularak bütün yumağı çözecekti.

Bekir Servet zihninde öyle meşguldü ki çiçeğe dair bir söz söylemedi, döndü, Ömer Behiç bir tehlike atlatmışçası-

na derin bir nefes aldı. O, yazıhaneye kadar ilerledi, küçük vücudunun hafifliğiyle sıçradı, yazıhanenin köşesine ilişti, bir halk toplantısında bir duvarın üstüne tüneyerek nasihat veren yapmacıksız bir halk hatibi serbestliğiyle bacaklarını sallayarak şimdi onun boş bıraktığı sandalyeye yerleşen Ömer Behiç'e ustalıklı belagatini dinletti:

— Ben, diyordu; birçok eksiklerle, hatta istersen meziyetlere yer bırakmayacak kadar baştan aşağı eksiklerle işlenmiş bir vücut olabilirim, yalnız nadir bir özelliğe sahibim ve bununla bütün ayıplarıma bir bağışlanma hakkı kazanırım: Kendini bilmek. İnsan kendisinin zararlı olduğuna inandıktan sonra çekilip bir köşede durur ve kendisine yalnız zarar vermesi mümkün olmayan mıntıkalara girme hakkı verirse toplumun ona karşı minnet duyması lazım gelir. Bu hakikat ne kadar çeşitli hallerde tatbik yeri bulabilir, bunun tahminini sana bırakırım. Bana ait olan kısmına gelince: Evlilikte saadet olması için sayılamayacak kadar vasıflara sahip olmak lazımdır, değil mi? Feragat, sadakat, şefkat, vazife endişesi, insaf hissi, bilir miyim, bir sürü güzel ve yüksek şeyler ki insanlık özündeki bozukluğu gizlemek için boya yerini tutan icada lüzum görmüştür ve itiraf ederim, pek de iyi yapmıştır. Lakin ne yapayım, ne yazık ki ben yaradılışının karanlık kuyusunu çengellerle araştırıyorum, araştırıyorum, bunlardan bir kırık parça bile bulup güneşe çıkaramıyorum. Ona karşılık ne çıkıyor, bilir misin? Mektepte hocasının mürekkep hokkasına sinek dolduran, mescitte imamın tam sarığına rastlayacak yerde seccadesine örümcek ağları seren, aktarın karısı Kara Ayşe'nin penceresine içi tebeşir tozu doldurulmuş kâğıt keseler bırakan mahalle çocuğu Piç Bekir...

Bekir Servet kendi lakabını pek nadir ağzından kaçırırdı ve ne zaman üzerinden onu samimiyet buhranlarına sevk edecek bir heyecan havası esse de bu lakap dudaklarından çıksa, hemen bütün arkadaşları tutamadıkları kahkahalarını salıverirlerdi. Bugün, bu dakikada Ömer Behiç de kahkahayı salıverdi. O, hazır bulunanları güldürmeyi başarmış bir konuşmacı memnuniyetiyle:

— Bu böyle, dedi, sen ve ben çok iyi biliriz, bir etrafına göz gezdir, bir de bütün dünyanın evliliklerini düşün. Hiçbir yerde ve hiçbir zamanda bu başka türlü olmamıştır. Ben kendi şahit olduklarıma bakıyorum da her vesileyle kendi kendime bir iftihar ve takdir tebessümüyle sırıtıyorum. Ben neler bilirim neler! Kaç evin kapısını açabilirsin ki orada seni evliliğe yetersizliğin bir delili karşılamasın?..

Bu zemin üzerinde artık Bekir Servet'i durduracak bir sebep yoktu: Tünel'de Yeniçarşı fahişelerine yerini bırakacak kadar sokak zarafetini satıp da evde karısını döven Hariciye erkânından, Beyoğlu'nda bir gazino penceresinin dışarıdan görünebilecek bir köşesinde türlü leziz şeylerle çayını içmek için para esirgemezken evde çocuklarına midelerine çöksün de fazla yemesinler diye bayat ekmek yediren pintilerden, kalemde dilencilere mahsus boş hokkada ufak para bulunduracak kadar şefkatli ve merhametli olup da evde kahvenin köpüğünü kaçırmış diye öksüz beslemenin kafasını soba maşasıyla yaran zalimlerden bahsetti. Örnekler birbirini kovalıyor, ardı arası kesilmeyerek bir zincirin halkaları gibi bağlana bağlana oraya dökülüp küme oluyordu.

— Sana tavsiye ederim, dedi. Bir gün Köprü'den geçerken bütün memleketin seçkin sınıfına mensup oldukları kıyafetlerinden, yürüyüşlerinden anlaşılan adamlara bak ve kendine sor: Acaba bunlardan kaçı evlerinin anahtar deliğinden bakılırsa utanılmayacak bir evlilik hayatı kurabilmişlerdir? Ben hüküm verdim...

Ömer Behiç:

— Nasıl? dedi.

— Hani ya senin bir Sûzidil Kalfan vardı, onun bir de yük arabacısı kocası vardı...

— Mehmet Ali...

— İşte azizim, göreceğin adamların herhalde yarısı bütün o gözleri okşayan zarif gösterilere karşın göğüslerinin içinde Sûzidil Kalfa'nın kocası yük arabacısı Mehmet Ali'nin ruhunu saklar, az çok farkla, görünüşlerinde az çok çeşitlilikle...

Ömer Behiç'in bir müddetten beri arkadaşını dinlerken zihnini tırmalayan bir soru vardı, onunla o derece meşguldü ki şimdi onu pek anlamayarak dinliyordu. Bir söz söylemiş olmak için dalgınlığının arasından:

— Netice?..

Bekir Servet artık bahsi bitirdiğini belirten bir toparlama işaretiyle cevap verdi:

— Netice, Bekir Servet bir Mehmet Ali sınıfına dahil olmaya lüzum görmüyor...

Ömer Behiç zihnini meşgul eden meraka mağlup oldu:

— Demin, dedi, Veli Bey'in kızlarından bahsederken Nebile için, o kendisiyle evlenilebilecek cinsten değil demiştin...

Bekir Servet onun sorusunu bitirmesine meydan bırakmadı:

— Sana pek yeni bir şey mi öğretmiş oldum?

Ömer Behiç asıl sorma maksadını ifşa etmekten korktu:

— Hayır, fakat... diye başladı.

Bekir Servet onun izahat vermesine hacet bırakmadı, onun bütün konuşmacılık ateşi coşmuş, taşacak bir delik arıyordu. Arkadaşının bu işaretini derhal yakaladı:

— Her büyük şehir gibi İstanbul'da da birtakım aileler vardır ki, diye başladı, onların toplumsal mevkileri kibar sınıfına ait olmakla beraber ahlaki mevkileri belli değildir, onların etrafında öyle üstü örtülü bir sözleşme yapılmıştır ki isimlerini seçkinler sicilinden çıkarmaya razı olmamakla beraber gizlice bir noktasına alaycı bir tebessümün ifade belagatini işaret etmiştir. Bu tebessümün altında kulaktan kulağa fısıldanan ne tamamıyla inanılmış ne de tamamıyla yalanlanmış söylentilerin dalgacıkları çalkanır. Tamamıyla inanılmaz, çünkü inanmak gerekse onları derhal sınıflarından çıkarmaya karar vermek mecburi neticesi doğar; bu neticenin hiçbir zaman gerçekleşmemesi ise esas itibariyle, münakaşa edilemeyecek bir zorunluluk gibi, herkesçe kabul olunmuştur. Tamamıyla yalanlanamaz da çünkü söylentilerin ispat olunmaması onlara öyle bir beraat belgesi verir ki bunun neticeleri yine kibar sınıfına zarar verecek bir mahi-

yet alabilir. Söylentilerin karşısına kesin bir yalanlamanın müdafaa hattını koymaya maddi imkân da yoktur, nasıl olsun ki, ailenin temel zemini bütün balçıktan oluşan bir çürük çöplüktür... İşte böyle ne ifşa edilebilen ne de saklanılabilen ayıp bir hastalık gibi bu kısmi belirsizlik ailenin bir çeşit ananesi olmuştur. Anane diyorum, zira bu, nasılsa başlamış ve başladıktan sonra artık devama mahkûm olmuş, kalıtım yasasına bağlı bir soysuzlaşma hali gibidir. Bu ailenin örneğiyle yetinmek lazım gelirse bir taraftan Sahire Hanım'ın, diğer taraftan Veli Bey'in cetlerine kadar çıkan bir soy ağacı vardır ki dallarının gölgeleri altında hep çift çift, kol kola gezen sevdalıların sarmaş dolaş aşk gölgelerini saklar. Bunları hikâye edenler var, hele Sahire Hanım'ın maceraları...

O zaman Bekir Servet Sahire Hanım'ın etrafında dönen söylentiler arasında bir dolaştı, Veli Bey'in, elçilik memurluklarında uzun kayboluşları kendisine karısının taşkınlıklarına dair haberi olmamak masumiyetini veren bu kocanın, hayatında başlayarak sonra da devam eden münasebetlerini anlattı. Ömer Behiç bunları tamamıyla bilirdi. O yalnız asıl zihninde şimdi ateşten bir nokta oluşturan yere parmağını koymasını bekleyerek arkadaşını sessizce dinliyordu. Nihayet sabredemedi:

— Lakin kızlar... dedi. Onlar aile ananesinin, annelerine ait kötü şöhretin neticelerine kurban oluyorlar, demektir...

Bekir Servet yazıhaneden sıçradı, omuzlarını silkti:

— Neticeler?.. Bilinir mi o neticeler denen şeyler nasıl gelir? Sahire Hanım'ın arkasından, bence, ninelerinin gölgelerini hatıra sayfalarından nasıl silemezseniz önünden de kızlarının daha dizlerine kadar bacakları çıplak çocukluk zamanından başlayarak şekillenen geleceklerini kader sahnesinden öylece silemezsiniz. Onlara dair hatıralar ve emeller başkalarının zihinlerinde dolaşırken kendilerinin kanlarında bulunan birer fesat ateşi halinde damarlarında da gezmektedir. Kimliklerinin her zerresinde alevlenmeye hazır bir yangının nüvesi vardır. İlk tesadüf edecek nefeste

tutuşabilir, tutuşabilir değil tutuşmaya mahkûmdur. Azizim, beni mahrem zeminlere çekecek kadar sorunun hududunu genişletmezsin elbette, fakat kendi kendine tahmin edebilirsin ki Nebile ben tanımadan evvel baştan aşağı yangın halinde ateşlerinin kasırgaları içinde ihtişamla, debdebeyle parlayan güzel bir yangın halindeydi...

Ömer Behiç boğularak sordu:

— O halde Neyyir?..

Bekir Servet artık söylemekten yorulmuş gibiydi, kısa kesmek istediğine işaret eden bir hareketle:

— Ooo... Neyyir... Korkunç mahluk! (Sonra gözleri bulanan, kulakları tıkanan dostunun yine yakasından tutarak) Bilirsin ya, dedi, onun için annesinin eski âşıklarından biriyle başlamış derler...

Ömer Behiç işitmiyordu, o devam etti:

— Sahire Hanım'a sadık kalan, gelip ara sıra onu yoklayan eskiler arasında özellikle biri var ki bu evde geçirilmiş mesut saatlerin leziz hatıralarını daha küçük ölçüde tekrar yaşayarak hayatını tüketmek kararındadır. Neyyir daha dizlerin üstünde oynatılacak bir çocukken başlayarak...

Ömer Behiç dizlerinin gevşediğine dikkat ediyordu, sallanıyordu. Kalbinde müthiş bir kıskançlığın pençesi vardı. Daha fazla işitmemek için:

— O halde Gülizar Hanım'ın kararına şaşmamak mümkün değil.

— Gülizar Hanım! Lakin azizim, Gülizar Hanım, Sahire Hanım'ın başlıca koruyucusuydu. Sahire Hanım'ın hemen bütün maceraları onun Göksu sandallarıyla, yine onun Kâğıthane arabalarında kendi geçmiş hayatının devamını tekrar yaşıyor görmekten zevk alan gözlerinin altında örülmüştür. Herkesin bir zevki var. Gördün mü bir kere? Gülizar Hanım'dan bahsederken hatırıma Müzzan geldi.

Arkadaşının omzuna vurdu, yine elinin parmaklarını ağzına götürerek öptü, öptü ve her öpüşünde tekrar etti:

— Ne şeker!.. Ne şeker!..

Tam bu sırada odanın kapısına vuruldu, Ömer Behiç başını çevirerek sordu:

— Kim o?

Vedide'nin sesi işitildi:

— Girebilir miyim?

Ömer Behiç:

— Evet... dedi.

O zaman kapı açıldı; sade, zarif ev kıyafetiyle, dudaklarında bir küçük tereddüt tebessümüyle Vedide girdi. İlk önce Bekir Servet'e selam verdi. Bekir Servet hemen en nazik ve ciddi saygı vaziyetini almıştı. O ne zaman arkadaşının eşiyle karşılaşsa derin bir hürmet hissinin varlığını saran tesiri altında kalırdı. Bir mabede, ayinin haşmeti esnasında giren bir inançsız heyecanıyla her şeyden evvel bu kadın ve anne olgunluğunun vakarı karşısında onu, dostluğunu dile getirmeyi saygıda geri kalmamakta arayan bir vaziyete, en süslü belagat çiçekleriyle parlayan bir anlatıma sevk ederdi. Vedide gayet sade, fakat çarpıntısını gizlemekten âciz bir perişan tebessümle:

— Bekir Servet Bey'in burada olduğunu biliyordum, Leyla'yı bir kere de beyefendi muayene etseler... Diyorum ki gerek sen gerek ben her gün göre göre alışan gözlerimizle farkı layıkıyla takdir edemiyoruz.

Vedide hep gülümseyerek söylüyordu, fakat belliydi ki bu evvelden hazırlanmış cümleyi bir çırpıda söyleyebilmek için büyük bir çaba sarf etmeye mecbur olmuştu, artık kuvveti tükenmişçesine Ömer Behiç'in yazıhanesine ilişir gibi dayandı.

Karısının bu ricası üzerine Ömer Behiç, Leyla'ya ait merakını arkadaşına izah etti: O Leyla'nın bir yaşındayken yakalandığı iki taraflı bir zatürreeden nasıl son noktada kurtarıldığına, fakat ölüme o derece yaklaştıktan sonra elde edilen bu kurtuluş neticesinden sonra çocuğun sürekli özen içinde takviyesine çalışmaktan bir an geri kalınmadığına, bilimin ve dikkatin her dakika her tehlike ihtimaline karşı uyanık ve tedbirli bulunmasına karşı onun en küçük vesi-

lelerle en büyük sarsıntılar geçirdiğine, üç beş gün süren, nasıl gelip nasıl geçtiğine makul bir izah verilemeyen nöbetler arasında aylarca özenli bakımdan beklenen neticenin birden kaybolduğunu biliyordu. Bütün ayrıntılarıyla bilirdi ki bu aile saadetinin içinde, pek parlak bir yaz semasının kenarında gizlenen siyah bir bulut noktası gibi, bir felaketin olması imkânını haber veren bir endişe vardı: Leyla...

Şimdiye kadar ona yalnız bir şeyden bahsedilmemişti. Ömer Behiç bundan başkasına bahsederse yalnız kuruntularında var olduğu farz edilen bir şeye gerçekleşme vesilesi bahşetmiş olmaktan korkuyor gibiydi. Hatta Vedide ne zaman kendisine merakını tekrar etse de o bir bahane bularak, okşuyormuş, gıdıklıyormuş gibi Leyla'yı tez canlı ellerle muayene etse karısında peyda olan merakın kendi zihninde de kabul yeri bulmasına imkân bırakmak istemeyen bir aceleyle, "Evhama kapılıyorsun, düşüncen tamamıyla yanlış!" der ve biraz lüzumundan fazla mübalağayla güler; böyle gülüp geçiştirirken asıl kendisini, kendi zihninde de gizlice sızlamaya, yeni çürümeye başlamış bir dişin henüz meydana vurmamış ıstırabı gibi hakiki olup olmadığından şüphe veren bir belirsizlikle sancımaya yeltenen merakını yatıştırmak ve susturmak isterdi.

Vedide onda meydana gelen ruhsal durumu anlıyor ve susuyordu. Ara sıra kocasının bu kendi kendisine karşı oynanmış güveni ve rahatlığı ona da geçer, bir müddet merakı uyuşur kalırdı. Sonra yine bir gün, gece uykusunun içinde onu takip eden ve azaba sokan düşünce sabah uyanınca karşısına her zamandan daha şiddetli, daha güçlü bir sert tehdit şeklinde dikilince, tekrar çocuğa alışıldık banyosunu yaptırırken, yün keseyle göğsünü, sırtını ovarken elleri kaburga kemiklerinde gecikerek, karnından başlayıp sırayla onları takip ede ede, her sırayı geçtikçe kemiklerin yuvarlaklaşması ve kabarıklığında derecelerin tabiiliğine dikkat eyleye eyleye bakar, bunları zihninde ölçer ve neticede kalbini yoran bir kanaatle görürdü ki Leyla'nın göğsünde, ta omuzlarına ve boynuna yakın olan kısmında

normal sınırı aştığında şüpheye imkân bırakmayan fazla bir kabarıklık vardır.

O zaman kaşlarında bir çatkınlık, bütün simasında siyah bir gölge, kocasına gelir, yine söyleyip söylememekte tereddüt eden bir tutuklukla dururdu. Ömer Behiç onun bu haline o kadar alışmıştı ki hemen ortaya çıkacak meseleyi sezinler, fakat tekrar onun lakırdısı edilecek olursa belki bu defa şüphenin gerçekleşmesi ihtimali yaklaştırılmış olur korkusuyla karısının cesaret bulmasına fırsat bırakmayan bir kayıtsızlık takınırdı.

Böyle zamanlarda Vedide, Ömer Behiç'e hem kızar hem acırdı. Acırdı, zira kendisinde muhtemel bir felakete karşı hazır duran direncin kocasında mevcut olmayacağına, çocuklarla ilgili bir darbede onun bütün erkek metanetinin yıkılacağına inanırdı. Onu böyle uğursuz bir hadise karşısında yerlere çökmüş, ezilmiş, bir yığın enkaz olmuş görürdü. Kızardı, zira onda artık gizlenmesine imkân olmayan bir hakikat karşısında görmemek için gözlerini kapayan bir inatçılıkla merakın takat kıran yükünü taşımakta kendisini yalnız bırakmaya razı olan bir kendisini düşünmek buluyordu. İhtimal vermiyordu ki onun analık şefkat ve sevgisinin keskin gözlerinde bu babanın ilim ve biliminden çok, henüz tamamıyla belirmemiş bir sakatlığı görüp anlamak gücü olabilsin. Nihayet öteden beri alınmış bir kararla bugün Bekir Servet'in evde bulunmasından istifade ederek gelip ne vakittir yüreğini kemiren derdi ortaya atmak, meydana çıkarmak istemişti. Kocasının iyimserliğine yahut kendisinin kötümserliğine katılarak terazinin bir gözünü indirecek bir üçüncü şahıs lazımdı. Eğer terazinin fena gözü inerse...

Bir korkunun heyecanı içinde bu ihtimali de kabul ediyordu.

...Evet, eğer terazinin fena gözü inerse hiç olmazsa tehlikenin karşılanması yoluna gidecekler ve mümkünse onun adımlarını daha fazla ilerlemekten alıkoyan önlemler alacaklardı.

Bekir Servet, Ömer Behiç'in kısaca meseleyi izah etmesine karşı Vedide'ye bakarak, "Ooo! Hiç zannetmem" diye başladı, sonra Vedide'nin Leyla'yı muayene ettirmek isteyen ısrarını kabul etti.

Yalnız Vedide diyordu ki:

— Leyla pek yakın zamana kadar göğsünde merak edilen bir şeyin olduğuna dikkat etmemiş görünüyordu. Biz hep onu muayene ederken oyunlara müracaat ediyorduk, o da hep aldanıyor görünüyordu...

Vedide bunu söylerken üzüntüsüne mağlup olmamak için o perişan tebessümüyle gülümsemekte devama çalışıyordu:

— Derken bugün, sabahleyin onun göğsünü ovarken ben yine merakıma mağlup oldum, yine onunla şakalaşarak parmaklarımın ucuyla muayene ediyordum, o birdenbire ellerimi tuttu, beni durdurdu, gözlerini gözlerime dikti. Bu dakikada çocuğun bakışında bana bir kin vardı. "Ne var Leyla?" dedim, cevap vermedi, sonra "Anneci! İstemeyo..." dedi ve hep parmaklarının ucundan tutarak daha fazla muayene etmeme engel oldu.

Vedide hikâyesinin burasında Bekir Servet'e döndü:

— Anlıyor musunuz Efendim? Zannederim çocuğa mahiyetini anlayamayacağı muhakkak olan bir korku verdik. Herhalde ikide birde gelip kendisini yoklayan ellerden bir korkusu var. Onun için, rica edeceğim, hüküm verecek kadar dikkatle tetkik etmekle beraber muayene esnasında...

Devam edemedi, Bekir Servet:

— Anlıyorum Efendim, diyordu.

Vedide hem acelesinden hem ağlamak tehlikesine yenilme korkusundan fırladı, çıktı.

O zaman iki arkadaş sessizce bakıştılar. Bu dakikada Ömer Behiç'in zihninden bütün dünya tamamıyla silinmişti. Beş dakika sonra Bekir Servet'in ağzından çıkacak hükmün azameti hayatının bütün diğer duygularını ezmiş, küçültmüş, görülmez bir derecede küçük yapmıştı.

Bekir Servet ötede, açık kalmış olan eşya defterini karıştırıyor ve ağır ağır yaprakları çevirirken, biraz sonra Leyla'ya

oynanacak oyunu ve muayene neticesinde eğer kararı uygun çıkmazsa babaya ve anaya kullanılacak lisanı düşünüyordu.

Leyla, annesinin yanında şayet bu girilen yerde korunacak bir tehlike varsa sığınılabilecek bir yer bulmak için eteğinden ayrılmayarak fakat sosyeteye ilk giriş töreni yapılan bir hanım kızın resmi vakarıyla içeri girdi. Odada babasıyla Bekir Servet'ten başka kimseyi görmeyince rahatladı. Hemen üstünden fazla bir elbise atarcasına ciddiyetini, edasını attı, babasına koştu. Onu her görüşünde ruhundan gelen bir özlem hamlesi olurdu, "Babaci!" derdi. Sonra Bekir Servet'e gitti, onu en tatlı tebessümüyle elini uzatarak selamladı. Arası pek iyi, hatta en iyi olan dost buydu. Bekir Servet çocukları her zaman güldürecek şeyler bulmakta maharet sahibiydi. Selma için bu pek kolaylıkla elde edilen bir neticeydi. Gülmekte her zaman ihtiyatlı olan, kadın ninelik sıfatından ciddiyetini feda etmekte kendini tutan Leyla için biraz daha fazla çalışır, uğraşırdı. Nihayet bir zaman gelirdi ki onun bu kadar yorulmasına acıyarak ancak gönül alıyormuşçasına Leyla'nın dudaklarında silik bir gülüş gölgesi belirirdi ve bir kere böylece perhiz bozulunca artık Leyla çocukluğa kendini teslim ederek açıkça ve olanca gönlüyle, fıkır fıkır gülerdi.

Bekir Servet onu koltuklarının altından yakalayıp da eğilmeksizin yanaklarından öpecek kadar yukarı kaldırdıktan sonra, birdenbire fark etmişçesine yere bıraktı ve darılmış olmaya benzeyen bir sesle Vedide'ye:

— A, Hanımefendi, dedi, bu nasıl olur? Siz Leyla'yı evlik elbisesiyle getirmişsiniz. Halbuki biz buradan açık bir araba tutacağız. Ama Selma haber almasın. Leyla'yı aramızda oturtacağız, evvela Kâğıthane sırtlarında bir gezintiye çıkacağız, sonra Leyla isterse geri dönüp Beyoğlu'na kadar uzanacağız, Taksim Bahçesi'ne gireceğiz, oradan Bon Marche'ye[1] kadar gideceğiz, hep arabada... Bon Marche'de...

1 İstiklal Caddesi'nde şimdiki Mısır Apartmanı'nın bulunduğu yerde açılan ve her türlü mal ve eşyanın satıldığı mağaza. Daha sonra caddenin karşı tarafına taşınan mağazanın yerinde bugün Odakule vardır.

Bakınız, neler alacağımızı söylemeyeceğiz, değil mi Leyla? O halde en güzel elbiselerini buraya getirirsiniz, burada gözümüzün önünde onu süsleriz ama Selma bir şeyler çakmasın, değil mi Leyla?

O, gözlerinde, açılan bu eğlence ufkunun neşesiyle, düz saçlarının lülelerini dalgalandıran birer baş silkintisiyle Bekir Servet'in her cümlesini tasdik ediyordu. Peltek konuşmasıyla annesine haber verdi:

— Mavi entayiyi isteyo... dedi.

Vedide her şeyi getirip Bekir Servet'e teslim etti. O Leyla'yı dizlerine oturttu. Vedide oracığa, halının üstüne çömeldi, çocuğun ayakkabılarını değiştirirken Bekir Servet mahir ellerle soymaya başladı. Ve dikkat etti, Leyla pek eğleniyor görünmekle beraber Bekir Servet'in göğsüne bakıp bakmadığını, o her zaman annesiyle babasının meşgul oldukları yerde gecikip gecikmeyeceğini merak ediyor, onun parmakları o taraflarda dolaştıkça hemen minimini vücudunda sanki soğuk bir şeyin temasından ileri gelen bir ürperme peyda oluyordu.

Nihayet, süslü gömleği giydirmek üzere, Leyla'yı çıplak olarak yere koydu, bir dakika ayakta, giydirilecek gömleği elleriyle arayarak bekletti. Leyla bir genç kız utancıyla çıplak olmaktan korkuyor, gülmekten kırışarak:

— Üşüdü... Üşüdü... diyordu.

Bekir Servet:

— Aman, üşüdün mü sen, gel bakayım diyor ve ellerini göğsüne koyarak sanki onu ısıtıyordu.

Nihayet oyun bitti, Bekir Servet Vedide'ye gözleriyle emniyet verici bir işaret gönderdi. Artık çıkmak için hazırdılar, Ömer Behiç Leyla'yı alarak kapıdan çıkarken Bekir Servet veda esnasında Vedide'ye teminat vermek üzere vakit buldu. Yalnız sonra yapılacak şeylere onun fikrini hazırlamak için bu teminatın aldatıcı mahiyette olmamasına dikkat etti:

— Çocuğun göğsünde meraka değer bir olağanüstülük yok, diye başladı, fark ettiğiniz yuvarlaklık, kabarıklık,

mevcuttur, fakat çocukların kemik yapısına ait olan bu şeyde, ki çoğu zaman rastlanır, tabii olmayan bir hastalık durumu düşünmeye imkân yok. Böyle olmakla beraber şimdiye kadar uygulanan bakıma devam etmek lazımdır. Leyla'nın ilk senesinde geçirdiği hastalığın neticeleri büsbütün mağlup edilinceye kadar...

Sonra tavsiyesini daha cesaret veren bir cümleyle bitirmiş olmak için ilave etti:

— Bu maksat da bugün elde edilmiş gibidir.

Arabada babasına biraz daha açık söyledi. Aralarında Leyla tarafından anlaşılmayacak bir lisanla bütün düşüncelerini söyledi. Onun ihtiyatla, fakat uzağı düşünerek söylediklerinden hiçbiri Ömer Behiç için meçhul değildi, yalnız onları zihninin içinde her zaman açıkça meydana çıkmış görmeye kuvvet bulamayarak bir şüphenin sisleriyle örterdi. Kendi kendisini aldatmaya dayanan bu oyuna şimdi, şu dakikada arkadaşını dinlerken, artık müracaat edemiyor ve kalbinde bir pençeyle sanki sahip olma hakkını daha fazla pekiştirmek için, Leyla'yı biraz daha kendine çekiyordu. Ve şu dakikada vazife yapan Bekir Servet biraz evvel odasında ahlaki şüpheciliğinin taşkınlıklarını serbestçe ortaya atan çapkın adamdan ne kadar uzaktı! O yalnız ciddi değildi, ciddiyetinde bir üzüntünün titremeleri bile mevcuttu.

Ne oldu? Nasıl bir çekim hadisesiyle bu iki adamın anlamak mümkün olmayan bir lisanla söylediklerinden bu çocuk ruhuna bir anlama zehri damladı? Birden henüz Kâğıthane sırtını takip eden düz caddeye çıkmışlardı ki Leyla:

— Eve dönecem... dedi.

İkisi de irkildiler. Birbirine bakarak, "Ne oldu?" diye soruştular. O her zamanki kesinlikle emirlerine itaat edilmesine alışmış bir kadın nine hükmüyle onların ikna için her söylediklerine karşılık:

— Gidecem... Eve dönecem... diyordu.

O zaman ikisi de eğilerek, onu iki cepheden sarsmaya gayret eden hücumlarla mağlup etmeye, direncini kırmaya çalıştılar; o, hiç sarsılmayan inadıyla hep düz saçlarının

lülelerini dalgalandıran baş silkintileriyle, "Gidecem... Eve gidecem..." diyor ve sesinin içine kendisinden gizleyerek, yine muhakkak kendisine ait şeylerden bahseden bu iki adama dargınlığının kinini koyuyordu.

Nihayet bir uzlaşma noktası buldular. Kâğıthane'ye doğru gitmekten vazgeçilerek geri dönülecekti, fakat eve girilmeyerek Taksim Bahçesi'ne kadar gidilecekti. Şimdi bu güzel havada ona bu araba gezintisini mutlaka yaptırmak, bahçede ona mavi denizin karşısında, mavi semanın altında bol bir hava aldırmak suretiyle biraz fazla şifa ümidi vereceğine inanamıyormuşçasına, her türlü çekinceye karşı ilacı içirilecek bir hastaya karşı gösterilen ısrara benzer bir kararlılıkla, Ömer Behiç Leyla'yı mümkün mertebe eve geç götürmek ve biraz daha Bekir Servet'le kalarak bir kere meydana çıktıktan sonra bu mesele hakkında o zamana kadar kendi düşüncesinden bile uzaklaştırdığı şüphelere dair onunla artık açıkça görüşmek istiyordu.

Teklif edilen uzlaşma şekli için rızası alınınca döndüler, bahçeye girdiler, ta kenarda seddi sınırlayan parmaklığa kadar gittiler. Bahçede küme küme çocuk kalabalığı vardı, çığlıklar içinde koşanlar, sıçrayanlar, ipten atlayanlar, birbirini kovalayanlar burada gürültülü bir hayat uyandırıyordu. Leyla bunlara uzaktan ve uzak kalmak isteyen bir bakışla bakıyor, babasına daha sokuluyordu. Oturdukları yerde, ancak dört adımlık bir mesafeye tahammül eden bir yakın kalmak ihtiyacıyla, kendi kendine, çömelerek kumlarla oynamaya başladı.

Ömer Behiç, Bekir Servet'in düşüncelerini zihninde özetlemişti: Leyla, hep o bir yaşında geçirilen zatürree sonucunun tehdidindeydi. Göğsünde henüz bir sakat oluşum yoktu, fakat buna karşılık inkâr edilemeyecek bir yuvarlaklık vardı. Ve bu yeterince gösteriyordu ki çocuğun bünyesinde onu en küçük vesilelerle en büyük tehlikelere maruz tutabilecek bir yatkınlık vardı. Buna yegâne müdafaa çaresi muhtemel neticeleri önleyen ihtiyat tedbirleri olabilirdi ki yalnız bir kelimeyle özetlenmesi mümkündü: Onu takviye...

Takviye! Takviye! İşte ne zamandan beri başka bir şeyle meşgul değildiler... Ara sıra gayretlerinin meydana gelen neticelerinden iftihar eden bir hisle Ömer Behiç Leyla'nın dolaşan bacaklarını, pazılarını küçük şamarlarla okşar, kalbinden coşan bir sevinçle onu havaya kaldırıp Vedide'ye gösterir, "Gördün mü bir kere? Bak çocuğun nasıl bir aslan yavrusuna dönüyor!" derdi. Bu sevincin neşesini bir hafta tatmaya meydan kalmazdı, bir küçük üşüme ona kırk sekiz saat süren bir gıcık getirir, ateşini birden kırk dereceye kadar çıkarır, üç gün beş gün içinde Leyla bu sarsıntıdan, bütün evvelce kazandıklarını kaybetmiş olarak, incelmiş bacaklarının üstünde titreye titreye kurtulurdu.

Ömer Behiç bunları Bekir Servet'e birer birer anlattı. O, gözleri, sesini çıkarmadan kumları parmaklarının arasında eleye eleye oynayan Leyla'ya bakarak dinliyor, her vakanın hikâye edilişine, "Anlıyorum..." demek isteyen bir baş sallamasıyla karşılık veriyordu.

Bilim! Bilim! Ömer Behiç'in bilime itimadı kalmıyordu. Dağlar devirip delen, denizlerin altından kendisine yol açan, semaları yarıp sonsuz uzaklıkların ötesine gücünü hissettiren bakışlarını aşıran bilim, sonra şurada bu minimini vücudun içinde nasıl bir hain zehrin gezindiğine inandırıcı bir izah verebilmekten âciz, ellerini ovuşturuyor; aczinin muhtelif tabirler dehlizinde serserice deva arayan telaşından başka getirilebilecek bir şey bulamıyordu.

Çocukta böyle endişeli özen gösterilerine maruz kalmaktan, ikide birde yatağa girmek mecburiyetinde bulunmaktan, neşe dolu koşup oynayan, kendisiyle hiç meşgul olunmayan Selma'nın serbestliğine karşılık her vakit türlü şartlarla yükümlü tutulmaktan ileri gelen bir küskünlük vardı ki ona yaşıyla hiç bağdaştırılamayan bir ciddiyet veriyordu.

Bundan bahsederken Ömer Behiç, Bekir Servet'e:

— Bak, görüyor musun? Oynayışında bile bir dargınlık var, hatta kendi kendisini oyunla meşgul olacak kadar ciddiyetini unutmuş görmekten ileri gelen bir utangaçlık...

Leyla deminden beri hem oynuyor hem onların yine kendisi hakkında konuştuklarını anlayan bir hisle gözlerini kaldırmıyordu. Babasının bu son cümlesinde açıkça ona dikkati çeken bir davet, aynı zamanda onun gözlerini de çekmiş oldu: Bir saniye kumları bırakarak o da onlara baktı.

Bekir Servet yavaşça dedi ki:

— Azizim, ben bir şeye daha dikkat ediyorum. Çocuğun başında da fazla bir büyüklük, hele iki gözünün arasında fazlaca bir genişlik var diyeceğim.

Bu düşüncesini söyledi, hem derhal pişman oldu. Nasıl olmuştu da kendisini tutamamıştı? Muhatabı bir doktordu, fakat bir babaydı. Düzeltmek istedi:

— Belki yanılıyorum, diye mırıldandı.

Ömer Behiç:

— Hayır, dedi, onu ben de biliyordum...

Leyla artık yanlarına geldi, iskemlesine tırmandı, deminden beri kendisini bekleyen pastaya uzandı, iki parmağıyla onu alıp ağzına götürdü, ucundan, tiksinilen bir ilaç alıyormuşçasına, istemeye istemeye ısırdı ve bu lokma ağzında büyüdü, şişti, yutulamayacak bir irilik aldı.

— Niçin yemiyorsun Leyla? Sen pastayı pek severdin. Neden öyle somurtuyorsun?

Onun cevabını beklemeden Bekir Servet söze bir çelme attı, hissediyordu ki ısrar edilirse Leyla ağlayacak. Bu çocuğu güldürmek için en şakrak hallerini takındı, tuhaflıklar yaptı.

***

Bahçeden çıkarken Ömer Behiç'in kalbinde bir his vardı: Leyla'yı kaybederlerse?..

Taksim'den aşağı yavaş yavaş yürüyorlardı, birden yukarı doğru geçen bir arabadan iki çarşaf sarktı ve elleriyle onlara şuh bir işaret yollayarak selamladılar. Bekir Servet:

— Nebile ile Neyyir, dedi.

Bekir Servet neşeyle, Ömer Behiç ciddiyetle selama karşılık verdiler, sonra birden Bekir Servet:

— Bana izin azizim, bir arabaya atlayayım, zannederim beni istediler, dedi.

O ayrıldıktan sonra Ömer Behiç de bir arabaya işaret etti ve şu dakikada her şeyden, hatta Neyyir'den, bütün dünyadan uzak, yalnız yanında Leyla ile evine döndü.

6

— Ne düşünüyorsunuz?

Henüz içinde bir saatlik saadetinin mest eden hazları baygın çalkalanan gözlerini süzdü, henüz yarı çıplak, uzun divanın üstünde uzanmış, bir türlü kalkıp gitmeye karar veremeyen, muhtemel bir ikinci arzu hummasını daha yaşamak için orada bekleyen Neyyir'e gülümsedi, cevap vermedi.

Ne cevap verebilirdi? Bütün duygu sayfalarına iz bırakan düşüncelerin, dalgalı bir su kenarında yansıyan ağaç saplarına benzeyen, saniyeden saniyeye değişen, eğrilip bükülen, kıvranıp dolanan akışkan bir şekli vardı; hiçbirine belirli bir biçim veremiyor, hiçbirini sabit bir istikamette tutamıyor ve hapsedemiyordu.

Son saate kadar kendi kendisine hep oraya gitmeyeceğinden bahsetmişti, karşısında anlaşmayı bozmasından şüphe duyulan bir ortağa karşılıklı verilen sözler konusunu açarak onu sözünde durma vazifesinde sürekli ikaza lüzum görüyormuşçasına hep kendini oraya gitmemek kararında sadakate davet etmişti. Nihayet son saatte bu terzi evinin karanlık merdiveninden çıkarken biri ona, "Nereye gidiyorsun?" deseydi, düşünmeden, "Oraya gidemeyeceğimi haber vermeye..." diyecekti.

İnsanın ruhu ne garip ve komik bir sahneydi! Orada aynı şahsiyetin çeşitli örnekleri, çatışma haline gelen hissiyata göre ayrı ayrı vaziyetler alıyorlar, görev yapıyorlar, küçük oyunlarını oynuyorlardı ve bu sahnede oynanan oyunun altında, bütün görevli oyuncuların diline, düşüncesine, anlayışına karşı asıl oyun, sahnenin göze görünmeyen karanlıklarında, ruhun denetim ve gözlem altına alınamayan başka gizli oyuncuları tarafından oynanıyor;

asıl gerçekleşecek olan netice neyse, kaderde ne olacaksa o sahnenin arkasında meydana geliyordu. Şu halde azim ve irade, her şeyi sıkı düzen ve itaat altında tutarak hikmet asasının işaretlerine göre idare eden ve harekete geçiren kuvvet, o neredeydi?..

Ömer Behiç bu muhakemesinin de çürüklüğüne karar vermekte gecikmiyordu. O bir irade zaafıyla, alçalmış ve zavallıca gelip burada kendisine vaat edilmiş bir saadet saati yaşamak kuvvetini bulamamışsa bundan kapsamı lüzumundan fazla genişletilmiş bir anlam çıkarmaya teşebbüs etmemeliydi. Onun her türlü saf ve temiz duygularına karşı, hayatın yalnız elemlerine ve sıkıntılarına maruz ömründe, bir günah, evet, fakat ruhunu belki o vakte kadar tadılmamış kendinden geçiren lezzetleri içinde uyuşturup sarhoşluğun en yüksek mıntıkalarına çıkaran bir günah ihtiyacı vardı. Bu günaha bile bile gelmişti, gelmemek olmayacağını da ta ilk dakikasında biliyordu. Bütün o didinme, o münakaşa seyircilere mahsus bir şeydi; o seyirciler ki kendilerine şu kadarcık bir bağlılık borcunun ödenmesine lüzum görmüş olan yine kendi seçkin hissiyatından ibaretti.

Zararı biline biline içilen bir afyon çubuğu gibi, bile isteye zehirlenmek fakat zehirlenirken zinde hayatına bu zehrin hayatını sömüren lezzetini mutlaka gerekli bir unsur olarak eklemek için Neyyir'e koşmuştu, onu kollarının arasına almıştı. Dudaklarını ısırmış, yemiş, kollarının güçlü mengenelerinde küçük vücudunu kırarcasına sıkmıştı. Ondan gelen fesat havasını, evet, fesat fakat sarhoşluk aşılayan cehennemi havayı kana kana, ciğerlerinin her gözeneğine ayrı ayrı akıtmıştı. İşte henüz göğsünün üstünden, gerdanının üstünden ayrılalı on dakika olmamıştı... Şimdi onun, "Ne düşünüyorsunuz?" diyen sesi yine damarlarında bir yangının alevlerini dolaştırmıştı, yine bütün muhakemesini, nefsine hâkimiyetini altüst eden bir rüzgâr sanki başının içinde bir dünyayı tersine çeviriyordu. Mademki sarhoştu ve böyle olmaya muhtaçtı, bu çılgınlık saatini yaşamak için mutlaka hükmüne uymak gereken zorba bir kuvvetin yıkıl-

mış mağlubuydu. Artık hiç olmazsa günahının lezzetlerini kaçıracak, ondan alınacak keyfin tamlığını bozacak düşüncelerden silkinip kurtulmak lazımdı.

Cevap vermeden ta yanına gitti, divanın kenarına ilişti. Onun sıcaklığını, vücudunda uçuşarak kendi tenine bir titremenin cereyanlarını akıtan taze sıcaklığı, duydu; eğildi, yüzünü göğsüne sürerek koklaya koklaya ta çenesine, dudaklarının yanına götürdü, ölen bir sesle:

— Biliyor musunuz? Ömrümde beni bu kadar mest eden bir dakika yaşamadım, dedi.

Kendilerine sadık kalınması vazife olan hatıralarına işittirmekten çekiniyormuşçasına bunu gayet yavaş bir sesle söylüyordu. Neyyir, yaklaşan bir dakikanın heyecanında kaybolarak, genç vücudunun sönmek bilmeyen aşk baygınlıklarında eriyormuşçasına bir soluk içinde:

— Ben de... dedi.

Bu kelime, birden Ömer Behiç'in zihninde Neyyir'in kendisinden evvelki maceralarına ait bir tahmin cihanı tutuşturdu. Kim bilir bu vücudu ondan evvel kimler böyle kollarının arasında tutmuş, bu terzi evinin yatak odasında kim bilir kimler gelip böyle divanın üstünde ona bir saat için sevilip okşanacak, sonra aşağıda hesabı ödendikten sonra bir daha görülmemek üzere bırakılacak bir oyuncak gibi sahip olmuştu? Demek o, böyle, her yerde rast gelinen, ne zaman olsa bir aracının kılavuzluğuyla çağırtılabilen mahluklardan biriydi, öyle mi? Bu ihtimali birden zihninden defetti, böyle olmamalıydı, böyle olamazdı. Bütün söylentilerin aksine onda hâlâ saklı kalmış tarafların varlığına inanmak ihtiyacı vardı. Belki yalnız o ihtiyardan, annesinin eski dostundan, yaşlılığının bozuk yanlarını, sapkınlığın karmakarışık gölgelerinde dolaştırarak ölmek isteyen o köhne çapkından ibaretti, belki başka anmaya değer bir günah yoktu. Birden o ihtiyarın simasını canlandırmakla tutuşan bir ateş gözlerini bürüdü, müthiş bir kıskançlığın burgusuyla ruhu deliniyor gibiydi. Istırabından bağırırcasına bir soru tarzında ağzından bir kelime çıktı:

— Neyyir?.. dedi.

O, bu hitabının içinde saklı bütün tehlikeli soruları keşfederek onların açıklık kazanmasını engellemek istiyormuşçasına dudaklarıyla ağzını kapadı, daha yakın olmak için koluyla omzundan çekerek:

— Geliniz... dedi.

İkisinin de benliğini müthiş bir derinliğe doğru alıp götüren, uyuşturup sersemleştiren bir kasırgada gibiydiler.

Sonra birden Neyyir fırladı:

— Saatten haberimiz yok! dedi. Anneme ne diyeceğim, bilmem?

Şimdi telaşlı ellerle, ayakta aynanın karşısında saçlarını düzeltiyor, peçesini iliştiriyor, her şeyden evvel başını sokağa çıkabilecek bir hale getirmek istiyordu ve dudaklarının arasından, ötede divanın kenarında ona bakan Ömer Behiç'i meşgul etmek için, bir kuş gevezeliğiyle söylüyordu:

— Bilmezsiniz, annemizin ne garip sertlikleri vardır... Hele usule aykırı küçük bir hata fark etsin, hiddetinden ateş püskürür. Namus meselesinde onun kadar taassup gösteren bir anneye zor rastlanır.

Ömer Behiç gülümsemekten kendisini alıkoyamıyordu. Bunu ciddiyetle ve pek doğallıkla söyleyen Neyyir, şimdi odanın orasından burasından ufağını tefeğini topluyor, kopçalarını iliklemeye, şeritlerini çekmeye uğraşıyor ve bütün bu işleri o kadar telaşla yapıyordu ki odayı bir rüzgârın dalgalarıyla dolduruyordu.

— Hele şimdi, diyordu, şimdi Nebile yerleştikten sonra bütün kuruntuları bende toplandı, bir kere yalnız kalınca ondan çekeceklerimi düşünüyorum da... Nebile haftaya bizden gidiyor, biliyor musunuz? Bu hafta düğün haftası: Ferruh Bey'le Refet'in de evleniyor olduklarından haberiniz var mı?

Hemen hazır, orada divanın kenarında bekleyen, kımıldanmaktan üşenen Ömer Behiç'in önüne gelip dikildi:

— A, hep beni söyletiyorsunuz, hiç sesiniz çıkmıyor. Hem siz böyle daha ne kadar bekleyeceksiniz? Sizi evinizde beklemezler mi?..

Neyyir'in bu alaycı sorusu onda bir şiş tesiri yaptı. Neyyir'in evinden, karısından, çocuklarından, bütün bu mahrem ve mukaddes şeylerden bahsetmesinden korkan bir hissi vardı. Başka bir soruyla karşılık verdi:

— Sizi ne vakit göreceğim? dedi.

Bu soruyu sorar sormaz yine kendi fark etti ki bir yandan Neyyir'in evinden bahsetmesine tahammül edemezken bir yandan onu tekrar görmek için teminat almaya ihtiyaç duyuyordu. Neyyir, pek karışık ve dolaşık bir hesabın içinden çıkmaya çalışıyormuşçasına, gözleri tavanda, sağ eliyle sol elinin parmaklarını birer birer kırıp avcuna yatırarak sayıyordu:

— Bugün ne?.. Ooo... Perşembe ne kadar yakın! Bu hafta pek fena! Düğün telaşı arasında nasıl vakit bulacağız? Her şekilde o gürültü geçmeli. Mesela pazartesi...

Elinde olmadan:

— Ne kadar uzak... dedi. (Sonra yalvaran bir sesle sordu) Cumartesi mümkün olamaz mı?

Neyyir başını salladı:

— Mümkün değil! Hatta pazartesi bile pek şüpheli. En iyisi bırakın, ben size yazarım.

Ömer Behiç düşündü ki eğer bugün ondan kesin bir söz almadan ayrılırsa bir azap içinde kalacak; uzaklığıyla beraber, belirli bir süre olduğu için pazartesiye razı oldu:

— Hayır, dedi; mademki pazartesi dediniz, öyle olsun...

Neyyir rıza gösterdi:

— O halde bir engel çıkacak olursa size yazarım, dedi ve ufak bir düşünceden sonra:

— Bakalım annemden yalnız çıkmak için izin alabilecek miyim?..

Ömer Behiç Neyyir'in bu komedisinden fena bir tesir duyuyordu. Bunu oynamaya lüzum var mıydı? Gerçek durumu, isterse böyle ters noktasından olsun, hatırlatacak bir konuşma yapmacıklığına başvurmamak daha yerinde olmaz mıydı? Yine bu esnada dikkat etti ki eğer ona tutkunluğunun şiddetini, hayatında en büyük aşk günahını onunla,

yalnız onunla yaşamak için kanının, teninin çılgınlığını Neyyir keşfedecek ve onun zaafıyla oynayacak olsa bu küçük afetin pençesinde ne zavallı, ne mıymıntı bir oyuncaktan ibaret kalacaktı.

Bugün, şu bir saatten beri, kendisine karşı samimiyetinden emindi. Bu genç kız vücudunda her şeyden evvel kıpır kıpır kaynayan, kendi iradesine de hâkim bir kuvvetle onu kollarına atan sebep, çılgın bir sevda yangınının çalkantısıydı. Yaradılışının yanardağ kaynağından fışkıran bir ateş kasırgasında onu istemiş, onu almak arzusundan çıldırmış, koşarak gelip onun kucağına atılmıştı. Biraz evvel kollarının arasında öyle coşkun bir aşk yaradılışının bozukluğuyla tutuşarak titremiş ve kıvranmıştı ki bunun samimiyetinden şüphe edilemezdi; kendisi ona nasıl bir ihtiyaçla tutulmuş ve onun büyüsüne kapılmışsa o da kendisine öyle şiddetli bir düşkünlükle tutkun ve mağluptu.

Tekrar sordu:

— Nerede? dedi.

Neyyir peçesine son bir temasla tereddütsüz cevap verdi:

— Yine burada, yine bu saatte...

Ömer Behiç bu terzi odasına, adi bir buluşma evi gibi gelinen bu karanlık ve pis yere itiraz edecek oldu, sonra düşündü ki daha emin bir yer bulmak mümkün değildi. Belki ileride başka şeyler düşünülebilirdi... Bu son fikre yine kişiliğinin namuslu Ömer Behiç'i isyan etti. Daha ilk buluşmada gelecek için geniş bir ihtimal ufku açmaya girişmesini ayıplayan bir sesle adeta kendi kendine, "Yazık!.." dedi.

Şimdi Neyyir ellerini omuzlarına koymuştu ve veda etmek üzere ona dudaklarını veriyordu, tekrar başını döndüren bir sarhoşluk havası içinde bu dudakları alarak emdi.

Neyyir:

— Kaçıyorum!.. dedi. Ve tekrar yakalanmaktan korkan bir çocuk haliyle fırladı, oda kapısından dışarıya ihtiyatla bir göz attıktan sonra çıktı.

Onun çarşafının içinde başından arkaya gelişigüzel atılan peçesinin altında o kadar genç ve ince görünen bir

güzelliği, çocukluğa, haşarılığa yorulabilen öyle hoş bir fıkırdaklığı vardı ki Ömer Behiç doyamayan gözlerle onu oda kapısı kapanıncaya kadar, tekrar özleyerek, yeniden kollarının arasında tutmak emelleri duyarak seyretti. Şimdi ona sahip olmaktan yalnız bir saadet değil, aynı zamanda bir iftihar hissi duyuyordu. Ve günah gerçekleşinceye kadar onun olması ihtimalleri karşısında çekilen azabın yerine, artık bir kere emrivaki olunca, şimdi yaşanılacak haz saatlerinden en büyük payı almak kararı geçmişti. Zihninde aile hayatıyla bu günahkâr ömrünün arasına bir çizgi çekmişti; o başka, bu başka bir şeydi.

Hatta kendi kendisine, Neyir'le münasebetinde âşıkane bir duygu olmamasına, günahının mahiyetini değiştirecek hafifletici bir sebep gözüyle bakmak suretiyle beraat bile yüklüyordu.

Bu doğruydu. Neyyir'i şimdi nasılsa öyle alıyordu, ona ne şiirsel hayallerin seçkinliğini veriyor ne de onu düşünürken hissettiklerine yüksek bir uçuş mıntıkası ayırıyordu; hatta bir zaman ona hayalini yöneltirken düşündüklerini hatırladıkça kendi kendisine gülüyor, hayatta bütün tecrübeleriyle beraber benliğinde saf bir çocuğun uyuduğuna hüküm veriyor, Bekir Servet'in kendisine "ahmak" diyen bir gözle bakışını haklı buluyordu.

Sahi!.. Demin kendisine, çocuk vücudunun içinde nasıl olup da gizleyebildiğine imkân tasavvur edilemeyen coşkun bir aşk çılgınlığının nöbetleriyle teslim olan Neyyir'i bir şairin bir kasidesinde resmedilmiş masumiyet timsali şeklinde görmeye teşebbüs etmişti, öyle mi?.. Hayatın hakikatlerinden böyle uzaklarda dolaşmak için ne uslanmaz bir saflığı vardı! Evet, hayalinde onu, başının üstünde tehlike yıldırımlarıyla dolu siyah bir bulut dolaşan bir masumiyet timsali olarak görmek istemişti: Ona gidecekti, bir ağabey şefkatiyle ona sarılacaktı, onu böyle severek, onun şükranına bu şekilde hak kazanarak bahtiyar olacaktı. Oh... Ne gülünç, ne gülünçtü! Şimdi buna benzer bir imada bulunmadığına, kendisini onun yanında gülünçlüğün bu derecesine indirme-

diğine seviniyordu. Kendi kendisini pek yakın bir kazadan kurtulmuşçasına tebrik ediyordu.

Aynada boyunbağını düzeltirken, saçlarını fırçalarken kendi kendisine gülüyor ve içinden kendi kendine konuşurcasına, "Demek, onu kurtaracaktın, öyle mi?" diyordu. "Kurtarmak? Pekâlâ! Fakat neden, nereden kurtarmak? Gezmelerden, eğlencelerden, güzel tuvaletlerden, adada mevsimlerden, Kâğıthane'de gezintilerden, Göksu'da gezip dolaşmalardan, bu israf ve süs hayatından kurtarmak?.. Lakin bu ateşten yaratılmış vücudu kendi alevlerinden nasıl kurtaracaktın? Sonra onun dişlerine kemirilecek serveti nereden getirecektin?"

Birden hayalinde Neyyir'in karşısında çenesi titreyen, gözleri bulanan, üstüne ölümün yeşil gölgesi düşmüş alnını soğuk ter damlaları ıslatan bir ihtiyar gördü; titrek elleriyle şuraya, aynanın kenarına terzide birikmiş bir hesabın ödenmesi için bir deste kâğıt para bırakıyordu.

Sonra bu ihtiyarın arkasında genç bir adamın siması, Neyyir'in kulağına doğru yaklaşarak bir fısıltı içinde ona, "İster misiniz," diyordu, "ben yalnız sizin bir ağabeyiniz olayım? Ben yalnız sizi tutmak, siz yalnız bana dokunmak için birbirimizin elini sıkalım, ben sizi kurtarayım, sizin bir kurtarıcı haminiz olayım, siz de bana o kadar minnettar olunuz ki ben bununla bahtiyar olayım..."

Yine hayalinde Neyyir'in eli, "Hay çocuk hay!.." diyen bir manayla onun çenesine şakacı bir şamar atıyor ve sonra uzanarak, ihtiyarın bir deste parasını alarak göğsünün açıklığına sokuyordu.

Tam bu sırada kapı vuruldu, artık hazır gibiydi, düşünmeden:

— Giriniz! dedi.

Terzi kadının başı göründü ve kadın, çekingen bir tavırla:

— Ah! Affedersiniz, Efendim, dedi; ben sizi gittiniz de Neyyir Hanım kaldı zannediyordum. (İçeri girdi) Oh!.. Bu merdivenlerden öyle yoruluyorum ki... (Bunu söylerken dizlerini ovuşturuyordu) Affedersiniz, biraz oturayım da dinleneyim. Demek sizi yalnız bırakıp kaçtı. Ah yaramaz kız, ah!..

Kadının bu son cümlesinde beklenen soruları davet eden teşvik edici bir işaret vardı. Demin onların yattıkları divanın kenarına oturarak Ömer Behiç'e öyle bir eski aşüfte gözleriyle bakıyordu ki, "Niçin sormuyorsunuz? Sorunuz da size o yaramaz kızın çapkınlıklarını birer birer anlatayım..." demek istiyordu.

Ömer Behiç az kaldı soracaktı, sonra birden utandı, onu o kadar zavallıca bir alçaklık gibi kabul etti ki bir an için olsun böyle bir şeye eğilim göstermiş olduğuna kendisi için bir kınama ve azarlama cezası öngördü. Bütün varlığı demek bu kadının iğrenç ellerindeydi ve onun nasıl olup da bu ellerin tırnaklarına takıldığını keşfetmek zor bir iş değildi. Kim bilir burada, işte şu divanda Neyyir kaç kişinin bir saatlik zevkine alet olarak bırakılmıştı ve sonra, "Memnun oldunuz mu?" diyen gözlerle kadın dizlerini ovuşturarak kendisine de maddi memnuniyet ifade edilmesini bekler olmuştu.

Ömer Behiç bu kadını dinlemeyecekti, bütün merakıyla beraber kalbini kemiren işin içyüzünü anlama duygularına mağlup olmayacaktı. Yalnız Sahire Hanım'ın o ihtiyar dostunu hepsinden çok merak ediyordu. Kendisine tebessüm ederek bakarken altın kaplı dişleri görünen bu kadının söylemesine müsaade etse onun ağzından Neyyir'e dair kim bilir ne çamurlar boşanacaktı!

Kadın tekrar etti:

— Yaramaz, yaramaz ama, biliyor musunuz sizi sahiden seviyor. Ne vakitten beri sizin lafınızdan başka bir söz söylemiyor.

Ömer Behiç bu kadına verecek cevap bulamayarak, artık hazır, odadan çıkmak için lakırdısının küçük bir duraklamasını bekleyerek, dudaklarında karşılık olsun diye hazır edilmiş bir tebessümle ayakta duruyordu.

Kadın devam etti:

— Yoksa ben hiç böyle bir şeye karışır mıyım? Kız kendisini o kadar yiyordu ki acımadım demek yalan söylemek olur...

Bu son cümleyi söylerken semaları şahit tutmak istercesine gözlerini devirerek tavana bir dikişi vardı ki Ömer Behiç bunu zihninde, tavana resmi düşmüş hatıra kalıntılarına bir sesleniş şeklinde tercüme ediyor, "Siz susun, sesinizi kesin!" manasında alıyordu. Sonra birdenbire, kendi kendine, "Fakat başkaları için bilmem, Neyyir için belki doğrudur, belki ilk defa bu kadının aracılığına başvuruyor" dedi. Bu fikir kalbine o kadar uygun geldi ki kadına veda edip de merdivenlerden indikten sonra sokakta, güneşi görüp taze havayı soluyunca, bir varsayım zayıflığıyla başlayan bu düşünce tam bir kanaat kuvvetini almakta gecikmedi.

Neyyir hakkında pek kirli bir mazi tasavvurunda acele etmişti, henüz bir çocuk denecek kadar küçük olan bu kızın ömrü o kadar kirliliği kuşatabilecek bir genişliğe bile sahip değildi. Pek mümkündü ki onun hayatında bir kazadan sonra –kaza derken Sahire Hanım'ın dostunu düşünüyordu– ilk günah kendisi olsun.

Bunu düşünürken taşkın bir sıcaklıkla Neyyir'i seviyor, ondan çok çabuk ayrıldığına hüküm veriyor ve dalgın gözlerle dükkânların camekânlarına bakarken, pazartesinin çok uzaklarda olduğuna üzülüyordu. Ah, o ihtiyar dost!.. O da olmasaydı... Belki yine o vardı, belki değil muhakkak... Demek bu ortaklık devam edecek, o bu garip ve iğrenç yoldaşlığı kabul edecek kadar göz yumacak, bilmezden gelme siyaseti gösterecekti. Nasıl olmuştu da Bekir Servet'ten bu tarafı layıkıyla anlayamamıştı?..

Bekir Servet'i düşünürken birden kalbinde bir nokta sızladı. Bu sırada Galatasarayı'nı geçmişti, eczanenin önündeydi. Leyla için sipariş edilmiş ilaçlar vardı. Birden zihninin içinde bir perde indi, her şeyi örttü. Şu dakikada asıl hayatına, kendisinin asıl muazzez ve mukaddes olan aile hayatına dönüyordu.

Bir şimşek içinden doğmuşçasına nine kadınının, başka bir şeyi düşünmesine meydan bırakmayan hayaliyle eczaneye girdi.

7

Haziran sıcakları başlamıştı. Onlar, karı koca, yazı odasının iki kanadı arkasına kadar açık penceresinden bahçede oynayan çocuklara bakıyorlardı. Selma artık kuruduklarına kendisinin de karar verdiği gül fidanlarını sulamaktan vazgeçmişti, bahçede onlardan başka bir şeyler de yoktu. Hayır, pek çok şeyler vardı, fakat bunlar bahçeyi süslemiyor, aksine Selma'yı sinirlendirecek kadar çirkin bir şekilde işgal ediyordu. Yapıdan kalma fıçılar, artmış kiremitler, evde çamaşır yıkandıkça kazanın altına sokulmak üzere oraya atılıvermiş tahtalar, direkler...

Selma, "Beybaba, bunlar ne vakit kalkacak?" dedikçe hep, "Gelecek sene..." cevabını alırdı. Her yapılacak şeyden bahsedildikçe onun ağzında bu, "Gelecek sene..." cevabı bir nakarat olmuştu. Bahçe gelecek sene düzenlenecekti. Misafir odasının eşyası gelecek sene sipariş edilecekti. Selma artık bu cevapla alaya bile başlamıştı. Ona," Dersini ne zaman yapacaksın?" deseler derhal gülmekten başka bir karşılıkta bulunulamayacağına emin bir küstahlıkla dönerek, "Gelecek sene!.." cevabını verirdi.

Selma orada, çömelmiş, dirseklerine kadar çamura bulanmış, bir tepe yapmakla meşguldü. Leyla ayakta, ciddi haliyle, işe pek katılmayarak, yalnız elinde bir değnek parçası, ta zirvesine onu dikmek zamanını bekleyerek, tepenin bitmesini gözlemekteydi.

Vedide onlara bakarak yavaş sesle kocasına:

— Leyla'nın çıbanı kapanmak üzere... dedi.

Bir müddetten beri Leyla'nın sıhhati pek iyi gidiyordu. Bekir Servet'le istişare neticesinde ilavesine karar verilen bakım çabaları çocuğu sabahleyin yatağından başlayan ve gece yine yatağında bırakan bir silsile halinde devam ediyordu. Onları asıl endişelendiren şeyde bir ilerleme eğilimi yoktu. Genel hali ise pek iyi gidiyordu, yalnız bu son hafta içinde ta ensesinde bir iri çıban çıkmış, günlerce işlemişti. Ömer Behiç bunu yarmadan tedavi etmek istemişti ve

çıbanda basit bir mahiyet meydana çıktıktan sonra ona karşı hemen hemen kocakarı tedbirleri kullanmıştı.

Vedide, "Bu da nereden çıktı?" dedikçe, "Bilir miyim?" cevabını verirdi. Gıdadan mı, zayıflıktan mı, ne bilsin? Bir kutuptan diğer kutba giden tahminler arasında hekimliğinin keşif kuvveti bocalayıp duruyordu. Bir çıbanın çıkma sebebine bile karar veremeyen bu bilimle göze görünmeyen, elle tutulamayan yerlerde saklı, hain bir gizlilikle yıkıcı belirtiler gösteren bir hastalık nasıl keşfedilebilirdi? Yahut onlar tahmin edilebilse bile nasıl tedavi edilebilirdi? İşte misal olarak Leylası, kadın ninesi...

Onda senelerden beri, hiçbir dakika usanılmayan bir itinanın uzun uzun yorgunluklar neticesiyle elde ettiğini küçük bir nezle, ufak bir çıban, bir günlük bir sıtma hemen alıp götürüyordu. Artık kurtulmuş, artık sağlığa tamamıyla kavuşmuş zannedilen zamanlarda onun bir türlü gözüyle keşfedemediği bir şeyde gizli bir düşman ihanetiyle tesir gösteren, tahribatı yapıp tekrar belli olmayan bir vesileyle meydana çıkmak üzere sinen bir zehri vardı. Ve bu doktor babanın o düşmanı yakalamak, bir defa ele geçirdikten sonra onu boğmak için her zaman araştıran parmakları hep aralarından kayıp kaçan bir hava tutmuş oluyordu.

Yalnız Leyla'da böyle değildi, diğer hastalarında da her gün bilimin böyle bir acizliğine tesadüf etmez miydi?

İşte Sûzidil'in çocuğu Ferit... Bu misal hatırına gelir gelmez yanında Vedide sanki onun zihninden geçen düşünceleri okuyormuşçasına:

— Sûzidil yarın sizi hastanede görmeye gelecek, çocuğunu göstermek istiyor, dedi.

Çoğu zaman böyle karı koca arsında bir fikir birliği, beyinlerine kazınmış şeyleri görülmeyen bir dalga yayılmasıyla birbirine geçiren bir temas mevcuttu, her defasında da birbirine haber vererek ruhlarının yakınlığına yordukları bu hadiseye gülerlerdi.

— Şimdi ben de onu düşünüyordum. Nasıl oldu da Sûzidil gelebildi? Yine dayak yemiş olacak.

Vedide:

— Hayır, dedi, şimdi dayak yiyen yalnız Ferit'miş. Kendi dayak yemesine rıza gösteren Sûzidil çocuğun hırpalanmasını kabul edemiyor. Onu Etfal Hastanesi'ne yerleştirmek için çalışacak, sizden yardım istiyor. Ondan sonra da Mehmet Ali'den boşanmak çaresine bakacak.

— Mademki herif boşamaya bir türlü yanaşmıyor, beyhude yere mahkemelerde dolaşacak. Geçen gün Mürüvvet Hanım'ı yine gördüm, biçare kadın yine Bab-ı Meşihat'e[1] gidiyordu: "Üç senedir uğraşıyorum, ömrümün en güzel günleri mahkeme koridorlarında geçiyor, şimdiye kadar harcadığım parayla da otuz fakir kızın çeyizi düzülürdü" diyordu.

Birden, eski bir hatırası uyanarak, karısına sordu:

— Sen hiç mahkemelerde sürten biçareleri görmeyi düşündün mü? Ben bir kere bir şahitlik meselesi için oralardan geçtim. Asıl kırık hayatları görüp anlamak, anladıktan sonra da hayattan, insanlıktan nefret etmek için oralara uğramak lazımdır...

Vedide oraları, en mahrem dertlerini gidip yabancı kulakların yorgun dikkatlerine emanet ederek hayatlarına bir nebze teselli imkânını dilenen biçareleri görmemiş olmakla beraber, kahrın ve mazlumluğun, aşkın ve ihanetin, hile ve sadakatin, riya ve vefanın, yalan ve dürüstlüğün, özetle insan yaradılışında birbiriyle çelişen ve birbirine zıt, iyi ve kötü ne varsa, onların bu birbiriyle çarpıştığı yerde yaşanabilecek feci tabloları tahayyül edebilirdi:

— Ben Sûzidil'e söylemiştim, dedi, ayrılmak için uğraşacağına gelsin bizde otursun. Bu gidişle bize birisi lazım olacak. Haberiniz var mı? İsmet'i öteden, Erenköyü'nden istiyorlar. Kız da bir gün bir bahaneyle bizden kaçacağa benziyor.

Vedide bunu söylerken yüzünde ufak bir pembe dalga belirdi, biraz da gülüyordu. Mansur Bey'in, o misafirlikten

---

1 Şeyhülislamların resmi dairelerine verilen ad.

beri ikide birde, "Bana bakılamıyor. Evvelce, ne âlâ, İsmet her hizmetimi görürdü..." diye sızlanışlarını işitmişti. Buna kimse aldırmazdı, felçli ihtiyarın bu türden söylenişlerine yalnız bir gülümsemekle cevap vermek âdet olmuştu. Lakin bir müddetten beri İsmet, Sabriye Kadın'dan her dayak yiyişte, "Ben köşke gideceğim, ben büyük beyin hizmetine bakacağım!" diye ayak tepiyordu.

Bugün ana kız arasında epeyce gürültülüce bir tartışma olmuş ve Andelip Bacı'nın, "Aa, ayıp, ayıp!" diye çırpınmalarına karşı saatlerce kavga devam etmişti.

Vedide bunu anlatırken Ömer Behiç gözleriyle bahçenin köşesinde alçak bir iskemle üstünde yan yana oturan İsmet'le Andelip Bacı'yı gösterdi. İsmet somurtuyor, Andelip Bacı ikna etmeye çalışan bir insan haliyle aralıksız telaşla söylüyordu.

Ömer Behiç:

— Kız asıl Sadettin için orayı istiyor olmasın, dedi.

Vedide'nin buna aklı yatmadı, başını sallayarak cevap verdi:

— Zannetmem. Bu küçük başların içinde ne olduğuna akıl erdirmek mümkün değildir ki... Sadettin pek meşgul, Arayiş'le! Hatta Tayyar Efendi o kadar telaşa düşmüş ki kızı nikâhla almaya karar vermiş. Altmış beş yaşında bir ihtiyarla on beş yaşında bir Çerkes kızı...

Ömer Behiç güldü:

— Ancak yarım asırlık bir fark. O kadar büyük bir şey değil. Seneye kız, Tayyar Efendi'ye bir mirasçı getirirse hiç şaşmam...

Vedide nadir şakalarından birini yaptı:

— Evet, arada Sadettin kadar bu neticeye çalışacak mahir bir yardımcı olursa buna ben de şaşmam...

Selma bahçede tepeyi bitirmişti, Leyla şimdi ucunda bir kırmızı yaprak sallanan değneği dikmekle meşguldü, uzakta sırtını duvara dayamış Dilşat, Meveddet Hanım'ın beslemesi, imrenen fakat katılmaya cesaret edemeyen bir çehreyle bakıyordu.

Ömer Behiç başının bir işaretiyle onu göstererek sordu:

— Dilşat bugün uzaklarda duruyor. Niçin çocuklarla beraber oynamıyor acaba?

Vedide düşünmeden:

— Bilmem, zannederim çocuklarla oynamasına ablamın canı sıkılıyor, dedi. (Sonra birden düzeltmek isteyerek ilave etti) Daha doğrusu, belki biz istemeyiz düşüncesiyle onun çocuklarla oynamasını yasaklamış. Pek iyi bilmiyorum, Andelip Bacı bir şeyler anlatıyordu ama dikkat etmedim.

Vedide, görümcesine dair şeylerde mümkün mertebe az konuşmak için ihtiyata lüzum görürdü. Ömer Behiç onu daha fazla açıklamaya davet etmek istemedi, fakat yaşanmış olması lazım gelen olayı tahminde zorluk görmedi.

Karı koca arasında hiçbir zaman buna dair açık bir konuşma geçmemiş olmakla beraber Ömer Behiç eve bir görümcenin katılmasıyla başlayan yeni hayatın bütün manzaralarını en ufak ayrıntısına kadar takip ediyor, gördüklerinin yardımıyla adeta gözlerinden karanlıkları aydınlatan bir ışık çizgisi çıkıp göremediklerini de keşfettirecek bir huzme meydana getiriyormuşçasına bu müşterek ev ömrünün bütün nabzını duyuyordu. Ve bunları görüp anlarken kendi kendisinin keşif kuvvetini tebrik ediyordu. Ablasının geleceğini öğrenir öğrenmez, zihninde yeni vaziyetin neticesine dair oluşan tablo, tıpkı gün geçtikçe şekilleri ve çizgileri bütünlük kazanan bir müsvedde gibi, ortaya çıkıyordu.

Ablasının halinde en çok fark etmemenin mümkün olmadığı, bir haddinden fazla çekingenlik, abartıla abartıla etrafı sıkacak bir dereceye gelmiş bir resmilik vardı. Evin genel hayatına karışmamak için uzakta duran, gündüzün boş saatlerini odasında kapanmakla geçiren, beslemesi Dilşat'ı bile aynı siyaseti takibe mecbur eden bir hali vardı ki ona, evin içinde hırpalanmak korkusundan korunmaya lüzum görerek gizlenmiş, karanlık bir köşeye sinmeye, göz önünden silinmeye mecbur olmuş bir kedi mazlumluğu veriyor; şahsının etrafında kendisine musallat takipçilerin zulmünü ve eziyetini vehmettiriyordu.

Vedide'ye, "Vedide Hanım" der yahut arada sanki büyük bir yaş farkını gelininin lehine abartarak, "Hanım kızım!" hitabıyla söz söylerdi. Selma ile Leyla'ya bile hanım deyişine tesadüf edildi, Ömer Behiç'le Vedide'nin her defasında şiddetle itirazlarıyla karşılaşmasa her zaman öyle gerekli gördüğü bir merasimle, yahut daha doğrusu, kaderin kendisine yüklediği sığıntılık vaziyetini gözler önüne seren bir sitem manası koyarak çocuklara hanım demekte devam edecekti. Bir kere onların itirazına, "Ne yapayım? Çocuklar bana ısınsınlar diye öyle söylemişim, elbette!" gibi manalı bir cevapla karşılık vermişti. Vedide dudaklarını ısırarak, sapsarı, susmuştu. Çocuklar kendisinden soğutuluyor anlamı çıksın diye söylendiğine hükmedilebilen bu sözde kendisine yönelik bir serzeniş olabilirdi. Fakat Vedide görümcesinin bütün bu ufak tefek şeylerini anlamıyor görünmek, tabiatından, alışkanlığından hiçbir noktayı değiştirmemek usulünü esas kural kabul etmişti. Eşinin bu siyaseti takip edebilmek için kendini ne kadar zorlamaya gerek gördüğünü çok iyi anlayan Ömer Behiç, ablasını kırmamanın, kırıp da onda başlayan sitem eğilimine daha fazla bir ekşilik ilave etmemenin mümkün olduğu zamanlarda Vedide'yi savunurdu. Mesela ablasının o sözüne karşılık, "Aa, ablacığım" demişti, "çocuklar sizi sevmek için iltifata muhtaç mıdırlar? Hatta bu onlar için iltifat değil, azarlama olur. Onları size ısıtan ortada kan kadar güçlü bir sebep var. Baksanıza yanınızdan ayrılıyorlar mı?"

Hakikaten her ikisinde de başlangıçta halalarına aşırı bir sokulganlık vardı. Aksine, karı kocanın dikkatinden kaçmıyordu ki Meveddet Hanım çocukları seviyor görünmekle, herhalde çok sevmekle beraber onlardan biraz çekiniyor, bastırılamayan ve ifade edilemeyen bir hisle onlara süründükçe biraz üşüyor gibiydi. Ömer Behiç'in aklına, bu, hakkıyla görülüp zihinde çizgileri açıkça şekillenemeyen belirtilerden, "Acaba çocukları kıskanıyor mu?" şüphesi gelirdi; sonra, hayatı çocuksuz geçen, bir yalnızlık geleceğine mahkûm kalan bu kadının ruhunda çocuklara sevgi bağını yok etmeksizin onun yanında tabiatıyla ortaya çıkan

haset hissinin bulunduğuna inanmak istemeyerek şüphesinin sürmesine müsaade etmezdi.

Meveddet Hanım'da başka şeylere de dikkat ederlerdi: Hiçbir zaman Vedide'yle yalnız kalmaz, hele onunla sokağa çıkmazdı; "Benden sıkılmasın!" diye maksadını itiraf bile etmişti, sokak için de "Benden utanmasın!" demişti. Ömer Behiç buna, "Sizinle iftihar eder!" diye karşılık vermek isteyince o ne dediğini pek iyi biliyormuşçasına, "A kardeşim, ben taşralarda ömür geçirdim. İstanbul hanımları tarzında giyinmeyi bilmem ki..." demişti. Bu, acaba Vedide'nin şık giyinişine bir dokundurma olarak mı söylenmişti? Pek şık, fakat pek kibar ve ciddi giyinen Vedide'de dokundurmayı hak eden bir nokta olamazdı. Maksadı tamamıyla anlamak merakıyla Ömer Behiç gülerek, "Ablacığım, Vedide Andelip Bacı'yla beraber çıkmaktan bile utanmıyor da..." diye başlamıştı. Lakin Meveddet Hanım ondan daha yüksek bir sesle kesik kesik gülerek hemen cevap vermişti, "Evet, öyle ya, Andelip Bacı'yla çıkan Meveddet Bacısıyla da çıkabilir..." demişti.

Ömer Behiç sapsarı olmuştu. İlk önce bir beceriksizlik yaptığına hükmetti, sonra bu bahsi daha fazla uzatırsa ablasında gizli duran mühim bir hissin taşmasına sebep olmaktan korktu. Açıklıkla anlaşılıyordu ki Meveddet Hanım'da, her şeye karşı, yaşlanmış bir dul görümce tarafından genç ve bahtiyar bir geline duyulan bir kin vardı. Bu his bir kere meydana çıkacak olursa artık onun tezahürlerini idare etmek mümkün olmayacaktı. Susmak yeğdi.

Diğer bir gün Meveddet Hanım'ın Ömer Behiç'e, yalnızken, bir ziyareti oldu. Bir para işinden, bir maaş meselesinden bahsettikten sonra, "Senden bir şey rica edeceğim birader..." diye başladı, maksadını anlattı. Arsa işi halledilip evi yapılıncaya kadar, oraya geçip yerleşinceye kadar misafirliği esnasında mutfak masrafına katılmak istiyordu. Ömer Behiç birden buna püskürdü. O sebepler buluyor, böyle içinin daha rahat edeceğinden, bunun kendi haysiyetine daha uygun düşeceğinden, el âleme karşı –bu tabirle kast olunanlar tamamıyla anlaşılıyordu– daha şeref-

li bir mevkide kalacağından bahsediyor; hatta kardeşinin borçları olduğunu, bu ara sıkıntılı bir zaman geçirdiğini bildiğinden de dem vuruyordu. O zaman Ömer Behiç mücadeleye lüzum gördü. Kendisinin enişte sine ve ablasına şükran borcu olduğundan, aşırıya varan tabirlerle, bahsetti. O Meveddet Hanım'ın vesvesesini yatıştırmaya yardımcı olsun diye kendi şükranını pek abartılı bir ölçüde anlatır ve hatırlatırken ablası bunu reddetmiyor, kendi hakkının doğrulanışını onun ağzından işiterek gerektiğinde gösterilebilecek bir tasdik senedi almış oluyordu.

Nihayet kardeşinin kati reddine karşı gülümseyerek ayağa kalktı: "A birader," dedi, "ben kim, sen kim... Benim neyim varsa senin değil mi?.."

Ömer Behiç bunu işitmemiş oldu, fakat bugünden sonra Meveddet Hanım'ın her sokağa çıkışında bir şeyle döndüğü göründü. Selma ile Leyla'ya elbiselikler, çoraplar, ayakkabılar, giysi takımları geliyor yahut Balıkpazarı'ndan geçerken görülmüş diye eve iki teneke Halep yağı gönderiliyordu.

Arsa meselesinde de Meveddet Hanım'ın özel bir acelesi vardı ve bunun lakırdısına Vedide'nin yanında, mesela sofrada, gerek görülüyor ve hemen her defasında bahsin sonunu, "Kıştan evvel geçebilsek!.." temennisi oluşturuyordu. Meveddet Hanım'ın bunu söylerken hiç kimse üstüne alınmasın diye gözlerini bir tabağına indirişi olurdu ki Ömer Behiç'le Vedide'nin birbirine gizlice bakarak ikisinde de hâsıl olan tesire dair bir fikir edinmelerine müsaade ederdi.

Arsanın Feriköyü'nde alınmasına karar verilmiş gibiydi, bugün yarın o iş halledilince mimarla görüşülecekti. Meveddet Hanım'ın kendi işleriyle o kadar gayretle uğraşışları vardı ki kardeşine pek az bir yardım vazifesi kalıyordu. Yalnız yapılacak binanın mimara fikir vermek üzere ilk taslaklarını beraber yapmışlardı. Meveddet Hanım'ın arzularını kâğıdın üzerine belirgin çizgilerle geçirme yükünü üstlenirken Ömer Behiç'in bütün yüreğiyle, olanca resim kabiliyetini kullanışı vardı ki onu saatlerce meşgul ederdi.

***

Bahçede şimdi Selma ile Leyla oyunlarını bitirmişlerdi. Selma, Andelip Bacı'yla İsmet'in yanına gitmek için koşuyor; Leyla artık ayakta durmaktan yorularak hemen oraya, toprakların üstüne oturuveriyordu.

Vedide, gözlerinde bir düşünce gölgesiyle, bakışlarını büyük bir yorgunluktan sonra dinleniyormuş fikrini veren Leyla'dan ayırmayarak dudaklarının arasından:

— Dikkat ediyor musunuz? dedi. Leyla'nın olmayacak zamanlarda sebepsiz nasıl dermansız kalışları, yorgunluktan hemen düşüverecekmişçesine kendisini salıverişleri var.

Leyla hakkındaki endişelerinden bahsederken böyle kocasına bakmadan söylerdi. Bakışırlarsa asıl kaygı duyulan düşünce meydana çıkacakmış, kendi kaygısının ispatını kocasının onaylayan bir bakışı sağlayacakmış hissiyle korkardı.

Ömer Behiç deminden beri karısına daha yakın olmak, onun taptaze vücudundan çıkan sıcaklığı daha belirgin bir temasla duymak ihtiyacındaydı; yavaşça, adeta çekinerek elini uzattı, Vedide'yi belinden tuttu, onun ufak bir kaçınmasını alt eden bir ısrarla çekti, dudaklarını kulağıyla omzunun arasına koyarak koklayan, uzun bir nefesle onun ıtırlı havasını ciğerlerine çeken bir buseyle öptü ve bu busenin arasından:

— Kuruntuya kapılıyorsun, dedi, ben aksine Leyla'yı çok iyi buluyorum.

Vedide, "Yahut..." dedi, devam etmekten çekiniyor gibiydi, sonra karar vererek tamamladı:

— Yahut iyi bulmak için kendinizi zorluyorsunuz.

Bir saniye durakladıktan sonra sordu:

— Bekir Servet Bey bize ne zamandır uğramıyor.

Kocasının iyimserliğine bir de bir üçüncü şahsın kefaletini ilave etmek ihtiyacıyla söylenen bu söz Ömer Behiç'in zihninde başka bir âlemin, kendi günah âleminin ufkunu açtı. Fakat bu manzaraya bakarak gecikmek istemedi, şu dakikada Vedidesiyle meşgul olmak istiyordu. Onun böyle ara sıra eşine manevi dönüşleri olurdu. Ona karşı gizli tutulmuş olmasına karşı bir azap şeklinde tesir etmekten geri kalma-

yan ihanetinin bağışlanma bedelini ödemek isteyen vicdan hamleleri vardı. Ve garip bir hisle, anlaşılmaz ve esrarengiz bir şüphe havası içinde onun, sanki birbirine karşı tutumlarında ortaya çıkan başkalığı, biliyormuşçasına bir hali hissedilmekteydi; bir hal ki ondan çekiniyor, kaçıyor, kendi kendisini kocasından esirgiyor gibiydi. Evvelce ruhunun bütün teslimiyetiyle onun kollarının arasında kendisini unuturken şimdi onun dudaklarından kaçınan, yanına çekerse irkilen asabi bir çekinme hissi vardı. Bu belli belirsiz bir şeydi, belki de hiç öyle değildi de Ömer Behiç'e öyle geliyordu.

Bu hissin tesiri altında bulununca Ömer Behiç'in sevgi hamlesine birden bir uyuşukluk gelir, kolları gevşer ve onu salıverirdi. İşte ne vakitten beri, Neyyir onun aşk hayatına tamamıyla sahip olduktan sonra, karı koca arasında münasebet böyle ikide birde kopan ve tekrar bir düğümle bağlanarak yumaklanan bir çürük iplik halini alıyordu; onların aşk şarkısında yer yer silinmiş, artık ses vermeyen, yalnız şurasında burasında kopuk ezgi parçaları çıkarken birden bir cızıltıyla susan bozuk bir alet hali vardı.

Bugün yine bir dakika oldu ki Ömer Behiç'te, uyuyan bir sevginin birdenbire uyanmış bir taşkını ortaya çıktı; Vedide'yi pencereden çekti, odasının en kuytu köşesinde geniş koltuğa kadar götürdü, kendisi oraya gömülerek onu da dizlerine oturttu, adeta zorla... sonra tekrar tekrar hep orasından, kulağıyla omzunun arasından öptü. Vedide hâlâ genç, hâlâ cazipti. Onda Ömer Behiç ruhsal ve bedensel sıhhatin muhteşem bir parıltısını bulurdu ve karısını severken adeta üstün tutulan bir tasvire ibadet hissini duyardı, lakin şimdi, aralarında bu hissin bir şüpheyle sakatlandığını belli eden bir soğuk nefes vardı. Sıcak bir odaya gizli çatlaklardan girerek dondurucu yeller salıveren bir kış havası vardı ki her ikisinin de en fazla hararetle dolu dakikalarında ruhlarının üzerine üşüten soluğunu üflerdi. Bu dakikada yine öyle oldu, yine birden, o karısını dizlerinin üstünde görmekten, o da orada bulunmaktan utandılar; Vedide lüzumundan fazla büyüdüğünü unutarak bir dakikalık dalgınlıkla çocuk-

luğuna dönmüş bir genç kız sıkılganlığıyla, Ömer Behiç de gösterilmemesi gereken bir sevgi hamlesine haddinden fazla taşkın bir hareketin aşırı ifadesini göstermekten ileri gelen bir bozgunlukla devam edemediler.

Vedide yavaşça kalktı, bu birden kopuveren heyecan sahnesini derhal alışılmış hayatın tabiiliğine indirmek için:

— Bakınız, dedi; ben az kaldı unutuyordum, ablanız sizinle görüşmek istiyordu. Gidip haber vereyim, zannederim arsa için bugün kaparo almaya geleceklermiş...

Vedide fırladı. Meveddet Hanım'ın kardeşiyle görüşmek için Vedide'nin aracılığına başvuruşları vardı. Ve böylece gelinine kocası üzerindeki hakkının fiili bir delilini verecek kadar insaflı bir görümce sıfatını alırken, bu hareketine içinde gizlenen bir serzeniş manasının örtülü ifadesini de koymuş olurdu.

Ömer Behiç bunları fark ederdi. Yine fark etti ve kendi kendisine gülümsedi. O en çok Vedide'nin sakinliğine, sabır ve tahammülüne, hiçbir şey sezmiyormuş gibi tabiiliğinden bir zerre kaybetmeyen tavrına hayran oluyordu. Şimdiye kadar görümcesi hakkında onun ağzından tek bir kelime işitilmemişti ki gizli ve açık bir şikâyeti barındırabilsin.

Bunu düşünürken insan tabiatının nasıl bir gariplikler bütünü olduğuna da şaşıp kalıyordu. Ablası için bu vaziyeti saflıkla kabul etmek o kadar kolay, özellikle mantığa o kadar uygunken neydi o his ki her türlü muhakemeyi, terbiyeyi, idraki iptal ederek, her dakika buharlaştıkça suyun üstüne çıkan kabarcıklara benziyordu ve bütün tabakaları yararak gelip patlayarak içinde saklanan havayı salıveriyordu.

Ömer Behiç başını sallayarak açıktan:

— Ne garip!.. Ne garip!.. diyordu.

Meveddet Hanım'ın yavaşça, çekingen bir elle kapıyı aralayarak:

— Girebilir miyim birader? dediğini işitti.

Ayağa kalktı, "Buyurun!" dedi. İki kardeş birbirini nadiren gören ve münasebetlerini teklifsizliğe dökmekten çekinen iki dost gibiydiler.

İlk önce arsadan bahsettiler. Bugün kaparo verilecekti, bu hafta içinde takrir[1] olacaktı, mimarla da hemen hemen karar verilmiş gibiydi. Arsanın ön cephesini baştan başa bina işgal edecekti. Ortada büyük bir giriş olacak, sağında ve solunda iki büyük dükkândan meydana gelecekti; büyük girişten girilince sağda ve solda iki kapıyla yeni eve girilmiş olacaktı... Meveddet Hanım'ın bunları anlatırken kendi kendine hayalini yoğunlaştırmaya çalışan bir hali vardı. Ömer Behiç bu evvelden bilinen ayrıntıları çabuk geçmek için:

— Yani beraber yapılan resimdeki gibi olacak, dedi.

Ablası:

— Evet, dedi; şu bir iki gün içinde o da kendi resmini getirecek ve kışa kadar binayı teslim edeceğine söz veriyor.

Ömer Behiç gülerek:

— Pekiyi ama, dedi; eğer sizi bu kış henüz sıvaları kurumamış yeni bir binaya salıveririm, diye düşünüyorsanız aldanıyorsunuz.

Meveddet Hanım gözlerini kapadı, kendi düşüncelerini kendisine saklamak isteyen biri vaziyetiyle, dudaklarında geciken bir tebessüm, öyle durdu, sonra:

— Artık bina ortaya çıksın da, gelsin de o tarafları düşünürüz, dedi. Allah ömürler versin gerek gelinimden gerek sizden o kadar memnunum, size o kadar müteşekkirim ki bunu tarif etmek mümkün değil. Lakin ne kadar olsa bir görümce bir evde fazla yüktür. Sade fazla bir yük değil, bir de bağdır. Bakınız, Vedide Hanım'ın evinden kımıldanmasına imkân yok; hatta beni burada bildikçe, Erenköyü'nden gelen giden olmuyor. Bunlar hep bir ev sahibini hürriyetinden mahrum edecek şeylerdir. Ben de kendime göre hürriyet dairesinde yaşamaya alışkın bir kadınım, hep genç yaşımdan beri ayrı evde, ayrı bir hayatın hanımıydım...

Ömer Behiç bu ihtiyatlı lisanın altından sızan zehirli ruhu görüyor ve susarak dinliyordu. Şimdi Meveddet Hanım'da, söyledikçe kendi sesinden, kendi sözünden doğan bir üzüntüyle gözlerini nemlendiren bir heyecan başlıyordu.

---

1 Tapu dairesinde bir taşınmazı sattığını ya da ipotek ettiğini sözle bildirme.

Birden korktu; bu bahis devam ederse hiç söylenilmemesi, işitilmemesi gereken sözler karşılıklı söylenecek, o kendisini tutamayarak Vedide'yi savunmaya, onu zorla, iknanın kanıtları ve delilleriyle sevilmeye ve hakkında iyi düşünülmeye tamamıyla layık bir kadın olarak göstermeye çalışacaktı; belki bu şekilde başlayacak olan konuşmada Meveddet Hanım'ın mantığına karşı üstünlük sağlayacak, onun muhakemesini, inkârı mümkün olmayan bir örnekler silsilesiyle kuşatıp bağlayarak ispat edilen ve gösterilen neticeye karşısında baş eğmeye mecbur edecekti. Fakat bundan ne çıkardı? Aklın, idrakin doğru kabul ettiğine kalbin de uyması beklenebilir miydi?

Ablasına hiçbir zaman fena bir ruh sahibi gözüyle bakmamıştı; hatta onu birçok hatıralarının şahitliğiyle iyi gören, iyi düşünen, iyi duyan bir kadın olarak tanırdı. Şimdi böyle dinlerken bu fikrini değiştirebilecek kuvvetli bir sebep bulamıyordu, fakat onun ruhunun derinliğinde, kendisine de gizli kalmış bir kaynaktan sızan bir kini vardı ki insafının denetimine konulamayacak vesilelerle taşıyordu. Bu kin çocuksuz, evsiz, kocasız kalmış olmak kiniydi; senelerden beri kurulu bir hayatı yumruğu altında ezip kıran, döküp dağıtan kaderin eline karşı bir kindi ki kendisine belli bir yol bulamayarak dolaşık izler takip ediyor ve izi görülemeyen yeraltında oyulmuş damarlardan geçerek Vedide'ye, bu bahtiyar aile anasına, mesut bir yuvanın hanımına, hatta onun saadetini meydana getiren şeylere yöneliyordu. Bunu kendisinin de bilmesi gerekirdi: Onda yalnız yaşlanmış bir görümcenin genç bir geline karşı değil, belki hayatına ancak kopuk ipliklerin hüsranıyla bağlı kalan bir yalnızlığa mahkûm dulun, bahtiyarlık sermayesi mükemmel aile ocağında üşüyen duyguları vardı. Bu da öyle bir ruhi hadiseydi ki mantıki muhakemelerin kullanılmasıyla susturulması mümkün değildi.

Ablasının devam etmesine engel olmak için Ömer Behiç ayağa kalkmıştı, arsanın haritasını yazı masasının gözlerinde arıyordu, dudaklarının arasından, "Nereye koydum, acaba?.." diye dakikadan dakikaya çıkan soruların tekrarı

bir yandan Meveddet Hanım'a sözüne devam etme imkânını bırakmıyor, bir yandan da kendisine düşünme fırsatı bırakmış oluyordu.

Yazı masasının en alt gözüne bakmak için eğilirken kendi kendisine hesap verdi: Bahtiyarlık sermayesi mükemmel aile ocağı bu ev miydi? Ah! Bu evin altında kaynayan bir yanardağ vardı ki herkesten saklıydı. Onu hisseden, mahiyetine kadar içine girmekten âciz fakat onun tehditkâr havasını soluyarak zehirlenen biri vardı ki Vedide'ydi. Ömer Behiç bunu duyuyordu. Anlıyordu ki açıkça hiçbir belirti göstermeksizin yalnız evinin ruhuna bulaşmış bir hastalıkla eşi zehirleniyor. Onun gözünde, artık neredeyse daima çatkın duran kaşlarının çizgisinde düşünceli, dudaklarının bir felaket meydana gelecek olursa onu karşılamaya evvelden hazır sabrının azminde öyle bir hal vardı ki, Ömer Behiç'i onun ayaklarına atılmak, başını dizlerine sürterek ağlaya ağlaya söylenmesine cesaret olunamayan fakat söylenmeksizin anlaşılacak olan günahının affını dilenmek ihtiyaçlarına mağlup olmaya yaklaştırırdı.

Onu böyle meçhul derdinin içinde tevekkülle dolaşıyor görürken, hele Meveddet Hanım'la münasebetlerinde susmayı lüzumlu sayan sabrının vakarıyla temkinli davranmaya dikkat ederken o kadar hürmete layık buluyordu ki gözünde onu yükselten sebepler aksi bir tesirle kendisini düşürüyordu.

Lakin hiçbir zaman eski hayatının temizliğine dönmek için Neyyir'in kollarından silkinip sıyrılmak kuvvetini kendisinde bulmuyordu. Buna kalkışma fikrine bile yanaşmıyordu. Mağlubiyetin gerçekleşme anına kadar direnmeyi düşünen zaafı, bir kere aşkın cinnetine tutulduktan sonra artık ona benliğini teslim etmekten başka bir çare kalmamıştı.

Aşk?..

Bu bir aşk mıydı? Neyyir'e düşkünlüğünün bu ismi taşımasına zihninde müsaade etmiyordu. Onun aşkı karısınaydı, yalnız onaydı ve yalnız onunla sınırlı kalacaktı. Bu daha başka bir şeydi ki bir hastalık haline, bir gün kendiliğinden

humma nöbetleri duruveren fiziksel bir afete daha çok benziyordu. Ömer Behiç böylece bir sınıflama yaparak eşine sadakat ve bağlılık borcunu bir vesikaya bağlamış oluyor ve kendisine o hastalıklı halin buhranlarını geçiren, sorumlu sayılamayacak bir mahkûm sıfatını veriyordu.

Birden:

— Ah, bakınız, dedi; harita burada, cüzdanın içindeymiş.

O zaman iki kardeş, demin söylenen sözleri unutmuş, masanın üstüne eğildiler; tasavvurun kâğıt üzerine çizilmiş çizgilerini bir müddet seyrederek onu hayallerinde yarattılar. Meveddet Hanım parmağıyla binanın arka tarafında boş kalan arsa parçasını göstererek diyordu ki:

— Bir kere ön tarafı yapılsın, dükkânlarla evin biri kiraya verilsin...

Ömer Behiç:

— İkisi de!.. diye karşılık veriyordu.

O yine tekrar etti:

— Evin biri kiraya verilsin, o zaman neyle idare olunmak, ne yapmak lazım geleceği layıkıyla anlaşılır; elde bir para kalırsa arka tarafa da kiralık dükkânlarla üstlerine birer küçük ev yapmak mümkün olur.

Ömer Behiç şimdi şaka ediyordu:

— Adeta koca bir mahalle olacak. Bu sokağın adı yoksa ona sizin isminizi verelim...

Meveddet Hanım'ın gözlerinde bir sevinç parıltısı vardı. Bu dakikada iki kardeş birbirine daha yakın oluyorlardı. Bir işadamı kadar iyi hesap eden, taşra hayatında edinilmiş tecrübelerle bir kadın zihniyetinden ziyade dünyayı bir erkek gözüyle görmeye alışan ablasını içinden tebrik ediyor, "Aferin abla!" diyordu, açıktan ilave etti:

— Evler de iyice güzel olacak, biliyor musunuz? Bir kibar halleri olacak ki...

Meveddet Hanım:

— Hele bakalım, mimar resimleri getirsin, dedi. Ben bunları yaptırırken birini Selma'ya, ötekini de Leyla'ya mahsus diye düşünüyordum.

Ömer Behiç'in yüzünden bir soğuk yel geçti, ablasının bu tarzda imalarına pek yersiz gözüyle bakıyordu. Bunu bir tür misafirliğin karşılığını ödemek gibi verilen bir söz mahiyetinde görerek karşılık verirken sinirleniyordu. Bir dakika evvele ait sıcaklık birden geçti, sanki bir kış güneşinin üstünde bir bulut gerildi. Ömer Behiç haritayı kapadı, ayağa kalktı. Bu dakikada odanın kapısını çekingen bir el araladı, aralıktan Andelip Bacı'nın kınalı başı göründü, içeriye kederle bir göz attıktan sonra:

— A, ayıp ettim, görüşüyordunuz! dedi.

Sonra terbiye gereğinin bu suretle hakkını vermiş olarak asıl onu gelmeye sevk eden sebebi söyledi:

— Küçükhanım sizi istedi de! Bilmem, Leyla Hanım birdenbire ateşlenivermiş... (Andelip Bacı biraz daha cesaretlenerek kambur sırtını daha kabarta kabarta odadan içeri iki adım attı ve tekrar özür dilemeye gerek gördü) Küçükhanımım beni göndermeseydi gelir miydim? A, büyük bir ayıp ettim. Görüştüğünüzü belki o da bilmiyordu.

Meveddet Hanım manalı bir gülüşle cevap verdi:

— Bereket versin kimseleri çekiştirmiyorduk Bacı! dedi, bundaki mana Ömer Behiç için o kadar açıktı ki dolaşık bir yoldan karşılık verdi, Bacı'ya:

— Vedide görüştüğümüzü pekâlâ biliyordu ama çocuk birden fazla ateşlenmiş ve onu telaşa düşürmüş olacak! dedi ve ablasına hitap etmemek için dudaklarını ısırdı.

O, tekrar Vedide'ye bir hücum vesilesi bulmakta gecikmedi:

— Güneş çarpmış olacak! Çocuğu sıcakta bahçeye çıkarmamalıydı. Ben söylemiştim ama...

Vedide'ye karşı böyle sorumluluk yüklemek yahut ona bir suç payı çıkarmak için bir inadı vardı. Ömer Behiç bunu görüyor ve şayet ablasının her zaman için yanlarında kalması gerekse evlerinin ne hale geleceğini düşünüyordu.

Hepsi Leyla'nın yanında toplandılar.

Birden çocuğun ateşi otuz dokuzu bulmuştu, onun tabiatını bilen babası şimdiden Vedide'yi yeniden bir mücadele ihtimaline alıştırmak için:

— Belki daha çıkar, fakat zannetmem ki uzun bir iş olsun... dedi.

Vedide kendi kendisini aldatmak için bir fikir ileri sürdü:

— Bir mide dolgunluğundan ibaret olacak. Çocuğa yine abur cubur verdilerse...

Birden Meveddet Hanım üstüne alındı:

— Aa, kızım, dedi; aklınıza bir şüphe gelmesin. Ben, hani ya bir kere uyarmıştınız, o vakitten beri çocuklara yiyeceğe benzer hiçbir şeyler getirmiyorum.

Vedide endişesinin arasında yine kuvvet bularak görümcesine güldü:

— Aman Efendim, uyarmaya kim cesaret etmiş, ona hacet kalır mı? Siz çocuklara ne getirirseniz hep bana teslim edersiniz...

Ömer Behiç az kaldı karısının boynuna sarılacak, onu herkesin yanında öpecek, "Ah! benim melek karıcığım!" diyecekti. Leyla'nın her hastalanışındaki dargın hali vardı, kimseye bakmıyor, ateşinin şiddetinden çakmaklanan gözlerini tavanda gezdiriyor, elleriyle yatağının çarşafını kaşıyordu. Birdenbire çehresinde süzülmüş bir hal peyda oluvermişti. Başının normalden aşırı büyüklüğü, kaşlarının arasının fazla genişliği daha meydana çıkmış gibiydi.

Babası ateşin hemen çıkmasının ardından hastalığı teşhis etmenin mümkün olamayacağına bakmayarak onun boğazını, göğsünü, karnını muayene etti; görünür bir şeyi yoktu, yalnız görünen, çocuğun üzerinden aylardır gösterilen özenin neticesini alıp götürecek yeni bir kaza havasının esmesiydi.

Böyle hastalıktan hastalığa yuvarlanan kadın ninesi sonunda ne olacaktı? Ömer Behiç'in yüreğinde bu sorunun muhtemel cevabından düğümlenen bir ıstırap vardı. Kendisini temin edecek cevabı çocuktan bekledi, dilenen bir sesle Leyla'ya sordu:

— Sen ne oldun yine kadın nine?.. dedi.

O, dargın, kaşları çatık, yastığının üstünde başını hiddetle sarsarak cevap vermedi, "Ben ne bileyim?" demek istedi. Ömer Behiç yanına sokuldu:

— Niçin bana bakmıyorsun Leyla?.. Sen artık bizi sevmiyorsun...

Her zaman, her sevmekten bahsedilişte ev halkını sırayla sayarak sevgisine teminat veren Leyla bu defa sustu; sanki işitmedi, hatta daha çok ısrar olunmasın diye gözlerini kapadı.

Ömer Behiç onu daha fazla sinirlendirmemek için doğruldu, biraz yataktan uzaklaştı, Vedide'ye:

— Zannetmem ki uzun bir mesele olsun... teminatını tekrar etti.

Bu sırada sokak kapısının zili işitildi, bir dakika sonra koşarak merdivenleri çıkan İsmet haber verdi:

— Bekir Servet Bey sizi bekliyor!

***

Neredeyse bir ay oluyor ki iki arkadaş birbirini görmemişlerdi. Nebile'nin evlenme meselesine karşı bir tedbir olarak şehirden bir müddet uzak kalmaya karar veren Bekir Servet, Talat Bey ile Nebile bir araya gelip de Gülizar Hanım'ın köşküne taşındıktan sonra, yine bir müddet bu usulde devam etmişti. Bunda belki Müzzan meselesinin de etkisi vardı. Ömer Behiç ondan birçok şeyi anlamak ihtiyacındaydı. Kaç kere arkadaşını muayenehanesinde aramış, hastane nöbetlerinde ele geçirmek istemişti. Bugün Bekir Servet kendiliğinden geliyordu. Onun aşağıda kendisini beklediğine gizlenemeyen bir heyecanla sevindi. Odaya, "Kadın nine, sen uyursun, uyanınca da hiçbir şeyin kalmaz!" tembih ve tesellisini fırlattıktan sonra aşağıya inmekte acele etti.

Bekir Servet odada geziniyordu. "Aferin sana! İnsan bir kere aramaz mı?" diye başladı; kendisine daha haklı bir şekilde yöneltilebilecek olan bu serzenişi böylelikle savuşturunca derhal arkadaşından henüz dün ayrılmış gibi her zamanki haline girdi; koltuğuna oturdu, ayağını ayağının üstüne attı, elinde yanmamış sigarasını göstererek emir verdi:

— Şu kibriti uzatsana...

Sonra, sordu:

— Ne var ne yok?

Yine kendisi cevap verdi:

— Ne olacak? Ömer Behiç'in hayatında ne olabilir? Evi, karısı, çocukları...

Ömer Behiç içinden, "Oh, bilsen, şimdi Ömer Behiç'in hayatında ne var? Fakat ne iyi ediyorsun da bilmiyorsun. Bilsen..." diyor ve fikrini tamamlayamayarak Bekir Servet'in bilmesi ihtimalinden adeta bir korkuyla titriyordu.

Açıktan:

— Asıl sana sormalı, dedi. Nebile hayatından çıktıktan sonra elbette yeni yeni vakaların başlamıştır.

Bekir Servet sigarasının dumanını, hayatının hatıra lezzetlerini düşünerek mest olmuşçasına bir savurduktan sonra cevap verdi:

— Düşüncenin ikinci kısmında pek isabet var. Yeni yeni vakaların, daha doğrusu yeni mühim vakanın başladığına hiç şüphe yok. Sana haber vermiştim ya: Müzzan. Lakin Nebile'nin hayatımdan çıktığına, çıkabileceğine dair sana kim kehanette bulunmuşsa ona haber ver ki aldanıyor. Nebile ile daha dün beraberdik...

Ömer Behiç hayretinden dondu:

— Yoook! dedi.

Bekir Servet sırıtarak bakıyordu:

— Neden şaşıyorsun? Ben zannediyorum ki aksi olmuş olsaydı şaşmak gerekirdi.

— Daha evlilik hayatına dün giren bir kadın...

Bekir Servet tekrar sigarasının dumanını savurdu:

— Evlilik hayatı Nebile'nin bir fazilet âlemidir, onun için hiç beklenmemiş bir âlem ki oraya gerçekte henüz dün girmiştir...

— O halde?

— Ben de onun öteden beri alışılan, eşlik etmesinden zevk alınan bir sefahat âlemiyim. Nebile o kadınlardandır ki onlarca yeni peyda olan bir fazilet dünyası için eskiden beri alışılmış bir sefahat cihanını feda etmek mantığa uygun olmaz.

— Beni adeta tiksindiriyorsun.

— Affını rica ederim, fakat senin gönlünü hoş etmek için haber vereyim ki bu türden kadınlara karşılık başka türden kadınlar da var: İşte Müzzan. Onlar da fazilet âlemlerine sadık kalmakta ısrar ediyorlar.

Birden Ömer Behiç rahat bir nefes aldı, Müzzan'ın Bekir Servet'e direnmesini haber veren bu söz ona içinden uzun bir, "Oh!" çektirdi.

— Demek Müzzan?..

Bekir Servet kaşlarında bir çatıklıkla, parmaklarının sinirlice bir hareketiyle sigarasının külünü tablaya silkerek ve arkadaşına bakmayarak:

— Sorma azizim, dedi, bir aydan beri hep onunla meşgulüm ve bir karış ilerlemek mümkün olmadı. Bir saflık, bir masumiyet, bir anlamamazlık, bir çocukluk ki...

— O halde meşgul olmakta devam edişine hayret, hatta teessüf ederim. Bu adeta bozgunculuk, ayartma gibi bir takip demek oluyor.

Bekir Servet hep öyle çatınmaya ve sigarasının artık kalmayan küllerini silkmeye devam ediyor, lüzumlu gördüğü bir çekinmeyle arkadaşına bakmıyordu. Bir saniye böyle sustular, sonra gözlerini kaldırdı ve Ömer Behiç'e bakarak:

— Ya sadece, ahmakça Bekir Servet âşık olmuşsa ne diyeceksin? dedi.

— Bekir Servet hayatında pek nadir olmak üzere belki iyi niyet gösteriyor, fakat bunda kendi kendisini aldatıyor, diyeceğim.

— Yani beni aşka gücü yetmeyen bir insan olarak görüyorsun. Belki sen haklısın azizim, fakat her şekilde bugün bence pek o kadar tanıdık olmayan bir hissin tesiri altındayım, öyle bir his ki onda senin demin bahsettiğin bozgunculuk ve ayartma teşebbüsünden başka bir mahiyet var. İtiraf ederim ki, şimdi itirafa da hacet yok, sana söylemiştim ki beni bildiğin sebepler bir köy misafirliğine sevk edince tesadüf eseri Müzzan'ı da orada ailesine sığınmış buldum. Ailesini tanır mısın? İstanbul'un küçük fakat

temiz bir sınıfından... Şûrâyıdevlet[1] aza mülazımlarından[2] bir baba, çoktan vefat etmiş bir feriğin kızı olan bir anne... Babanın memuriyet maaşıyla ananın kırık dökük birkaç dükkândan başka bir geçim kaynakları, bir gelecek ümitleri yok; buna karşılık küçük, zarif, sakin bir yuvacık. Burada bütün dünya emellerini, önünde yeşil sularını çalkalayan deniz parçasına, gerçekleşmesine imkân görülmeyen hülya ufuklarından uzak bir kalple hapsetmiş asude bir hayat...

— Ne güzel bir tablo! Seni büsbütün başka bir halde görüyorum. Bu kadar şiire döküldükten sonra aşka çok yaklaşmış olduğuna inanmakta zorluk çekmeyeceğim.

Bekir Servet arkadaşının alayına dikkat etmemiş göründü, elindekini henüz bitirmeden sigarayı asabi bir hareketle tablaya basıp ezerek söndürdükten sonra bir ikinci sigara daha yakmıştı. Dumanını küçük küçük hamlelerle üfürerek, gözleri tavanda, bacakları uzanmış, kendi kendisine söylüyorcasına devam etti:

— İlk önce Müzzan bu saf muhitin dışında gelip beni bularak genel bir zayıflıktan bahsedince kendi kendime, "Ne iyi! Küçük dul, olmayacak bir sebeple gene bir doktordan yalnızlığının şifasını aramaya geliyor!" demiştim. Bu o kadar geçerli ve yerinde bir kuraldır ki böyle düşünürken pek aykırı bir iş görmüş olmuyordum; hatta tesadüfen bu genç doktor, küçük dulun rakibesine uzun bir tutkunluk bağlanışıyla da meşhur olmuştu. Tesadüfen diyorum, bu manasız bir ifadedir, aksine onun zihninde derhal pek adilane bir intikam çaresine vesile çıkmış olacaktı.

Bekir Servet doğruldu, buraya kadar olan muhakemesinin isabetini muhatabına tasdik ettirmek isteyen bir bakışla Ömer Behiç'e baktı:

---

1 Osmanlı Devleti'nde günümüzdeki Danıştay'a karşılık gelen yüksek yargı kurumu.

2 Aza mülazımı, üye yardımcısı anlamına gelir, daha çok mahkeme üyesi yardımcısı bağlamında kullanılır. Hukuk mesleğinde ünlü pek çok kişi aza mülazımlığı basamağından geçmiştir. Ünlü yazarımız Hüseyin Rahmi Gürpınar da kısa bir süre İstanbul Ticaret Mahkemesi aza mülazımı olarak çalışmıştır.

— Doğru değil mi? Hatta o zaman sana bunu söyledim, sen de tabii olarak bu çıkarılan neticeye itiraz etmedin.

Ömer Behiç tasdik etmekte aceleyi ihtiyata uygun bulmayan basiretli birinin temkiniyle:

— Hele devam et! dedi.

O devam etti:

— Ben de yardımımla hâsıl olacak bu intikam almak lezzetinden şu küçük ve güzel dulu mahrum bırakmamaya dünyanın en samimi bir şefkatiyle meyilliydim. Bu böyleydi, fakat sana bir itiraf daha edeceğim, bugün sana bile bundan bu tarzda bahsetmekten sıkılıyorum. Kendiliğinden çıkması gereken neticeyi sen zihninde tayin et.

Ömer Behiç gülümsedi:

— Buna cesaret edemeyeceğim, dedi, zira çıkması gereken netice senin bütün hayatının kesin bir inkârı olacak, sana doğru yolu tutmuş demek icap edecek. Bunda da, bilirsin ya, ne kadar ihtiyat edilirse o kadar iyi davranılmış olur. Daha bir ay evvel burada söylenen Bekir Servet ne oldu?

Bekir Servet yine aldırmadı, o bugün gülmeye hazır değildi.

— İlk önce Nebile'ye imalar, dokundurmalar olmadı değil. Belliydi ki kendi sağlığına dair bilgilerden ziyade onun rakibesi hakkında tafsilata ihtiyacı vardı; hatta ondan bahsetmek için başvurduğu çarelerde öyle masum, safça bir beceriksizlik vardı ki ben kendisini beyhude yere kurnaz olmak sıkıntısından kurtarmak için gülerek ta yanına oturmuş, ellerini yakalayarak avcumun içinde hapsedip okşaya okşaya, "Vazgeçin..." demiştim. O, hayretle, bir çocuk hayretiyle, koyu yeşil gözlerini açtı, "Neyden vazgeçeyim?" dedi; "Kurnazlıktan!" dedim ve çekilmek isteyen ellerini daha sıkışan, eze eze hapsederken okşayıp sanki emen avuçlarımda daha fazla bir ısrarla hapsederek ilave ettim: "Siz de ben de hemen hemen aynı mevkideyiz. Nebile'ye dair benden malumat almak istiyorsunuz değil mi? Şöylece açık konuşalım. Sorun bakayım, nelerini anlamak istiyorsu-

nuz? Emin olun ki size ne anlatmak mümkünse anlatırım..." Bunu söylerken daha yılışık olmuştum, onun yüzünde daha fazla bir kızarma, vücudunda benden uzak olmak için bir gerginlik ve ellerinde artık bir utanma mağlubiyetine karşı koymak için açıkça karar vermiş bir isyan vardı. Bu isyan o kadar belirginleşti ki lüzumundan fazla ilerlemiş olduğuma hüküm verdim, ellerini salıverdim, ikimiz de ayağa kalktık. Böyle sıralarda vaziyetin ne kadar bozuk olduğunu elbette bilirsin.

Ömer Behiç birden Neyyir'le kendisinin arasında cereyan eden az çok farkla buna benzer vakayı hatırladı. Bekir Servet hikâyesine devam etme ihtiyacına o kadar mağluptu ki arkadaşının cevap vermeyişine dikkat etmedi:

— Böyle ayağa kalkınca bana ne dedi bilir misin? Bununla onun çocukluğuna bir ölçü bulabilirsin. Saflıkla gözlerimin içine bakarak, "Elbette bu ihanetinden sonra ona dargınsınızdır, değil mi?" diye sordu. Ben güldüm, "Hayır, aksine ona minnettarım, hatta onunla her zamankinden çok dost kalmak niyetindeyiz" dedim. Anlamayan gözlerle bana tekrar uzun uzun baktı ve sonra küçük bir mektep kızı haliyle, "Yine görüşürüz Efendim..." diye selamlayarak çıktı. Düşün bir kere azizim, henüz on beş yaşında, bu mektep kızı henüz dünyayı bilmeyen, gelip böyle genç bir adamı bu konuşma zeminine çekmenin ne demek olduğuna akıl erdiremeyen bir ev çocuğu... Ben onu bundan sonra artık kendi evinde görmeye başlayınca anladım ki o büsbütün saf ve masum kalmış bir ev çocuğundan başka bir şeye benzetilemez, bütün evlilik vakası ve onun bütün neticeleri onun çocuk ruhunun derinlerini yararak değil sanki üstünden, kabuğundan aşarak geçmiş...

Ömer Behiç artık fikir belirtme zamanının geldiğine karar verdi:

— O halde bu sana göre bir şey değil, ondan vazgeçmek, bu çocuğu kendi haline bırakmak senin için, hem senden çok onun için daha iyi bir iş olur.

Bekir Servet birden püskürdü:

— Sebep?.. Senin bende yüksek bir hissin doğamayacağını tahmin eden bir fikrin var ki yanlış. Emin olabilirsin, bugün bu çocuğun yanında gayet çekingen, gayet mahcup, hatta onda kötü bir fikir uyandırmış olabileceğimden perişan bir acemi halindeyim. Bir an evvel onu iştahının hırsına vaat edilmiş leziz, nefis ve henüz yeşil kalmış taze bir meyve halinde görürken bugün ona yalnız uzaktan bakılacak, hiçbir zaman ulaşılamayacak, dokunulursa kırılacak, solacak ince bir sanat eseri gözüyle bakıyorum ve ben evet, Bekir Servet, Piç Bekir...

Ömer Behiç bu lakap asıl sahibinin ağzından çıktıkça tutulamayan kahkahasını yine salıverdi.

— Piç Bekir bugün onun yanında bir mektep çocuğu... Farz et ki senin Sadettin oluyorum... (Bekir Servet'in zihni birden atladı, elini alnına vurdu) Senin Sadettin'in marifetlerini biliyor musun? Tebrik ederim, öyle bir kaynın var ki olur çapkın değil. Tayyar Efendi'nin Pirayesiyle bir ömür sürüyor ki imreniyorum. Sade ben değil, dünya imreniyor. Dünya deyişime de mübalağa gözüyle bakmazsın değil mi? Macera Erenköyü'nde, bütün dünyanın gözleri önünde geçiyor. Asıl hoşuma giden çapkının küstah hali... Geçen perşembe Haydarpaşa'ya kadar Tayyar Efendi'nin karşısında oturmuyor muydu! Olur cüret değil, ihtiyarın karşısında kumral bıyıklarını bir okşayışı vardı... Bıyıkları da hiç fena değil, sanki zavallıya, "Nasıl, sizin küçük Piraye'yi mesut edebiliyor muyum?" diyor gibiydi. Herifin ikide birde elinde olmaksızın bakışı ona yöneldikçe gözünü çevirişinde, başının ufak bir çarpılışında da yüz tane lahavlenin[1] yutkunan sabırları hissediliyordu.

Ömer Behiç malum olan bu maceradan ziyade Bekir Servet'in aşk buhranını meraka değer görüyordu:

— Babasının oğlu! dedi. Hiç de fena etmiyor. Tayyar Efendi'nin de on beş yaşında Çerkes kızını nefsine has bir

---

1 Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm (kuvvet ve kudret ancak yüce Allah'ındır) sözünün ilk kelimesidir. Çaresizlik ve tehlike içinde kalındığında sabrın tükendiğini belirtmek, öfkeyi yenmek, sabır ve sükûn bulmak için kullanılır.

ziyafet gibi yalnız kendine ayırmaya kalkışması elbette cezaya müstahak bir şeydi. Adaleti yerine getirme vazifesini Sadettin'in kabul etmesine itiraz edecek ben değilim. Piraye de ancak Müzzan yaşta bir çocuk olacak...

Bu son cümlenin manası o kadar açıktı ki Bekir Servet hemen çaktı:

— Ay, sevsinler! Sen ne zamandan beri böyle kinaye yapar oldun bakayım? Ben görmeyeli epeyce ilerlemişsin, yoksa bu müddet zarfında sen özel dersler mi alıyorsun?

Ömer Behiç sapsarı oldu. Bir dakika, arkadaşının kinayeye kinayeyle karşılık veriyor olmasından korktu, Neyyir'le münasebetini bildiğini ima ediyor diye kabul edilebilecek olan bu sözünden irkilerek baktı ve onun, bunu sadece bir şaka olarak sarf ettiğine aklı yatarak ve Bekir Servet'i yine Müzzan meselesinde tutmak isteğiyle:

— Biliyor musun ne düşünüyorum? dedi. Senin Müzzan meselesinde hissiyatın sadece bir başarı neticesi elde edemeyen bir gurur meselesidir.

— Anlamadım, o kadar açık değilsin.

— Demek istiyorum ki senin hayatın muhtelif sebeplerin tesiriyle sana aşk konusunda hep başarılar silsilesi temin eden maceralarla doludur. Bu sebepler arasında senin isminin etrafında geçen hikâyelerin, böylece hakkında kök salan şöhretin büyük bir tesiri var. Kadınlarda her şeyden evvel görmek ve tanımak merakı uyanır. Bu merak hissi kadın için uçurumun ilk adımıdır. İtiraf etmeli ki şahsının alışılmışın dışında olmasında da yoldan çıkmayı kışkırtacak bir kuvvet var. Sonra, senin başarılarının kıymetini yok etmeksizin ilave edeceğim ki, böylece Bekir Servet Bey'in aşk başarılarını anlama merakına kapılarak onunla dost olmak zaafını gösteren kadınlara peşin olarak mağlup olmuş, sana kendilerini teslim etmiş gözüyle bakmak doğrudur. Diğerleri seni düşünüp merak etmezler ki senin tırnaklarına takılmak vesilesini hazırlamış olsunlar...

Bekir Servet gözlerini süzerek alayla:

— Bu uzun açılış nutkunun arasından esas fikrini sezmeye başlıyorum, demek istiyorsun ki...

Neticeyi çıkarmak lezzetini arkadaşına bırakmak istemeyerek Ömer Behiç devam etti:

— Demek istiyorum ki belki ilk defa ancak kaderin bir sürüklemesiyle, henüz masum ve temenni ederim ki hep öyle kalacak olan bir çocuk, sana gelip de senin kadınlarda görmeye alışık olmadığın bir kuvvetle karşına çıkınca, hatta seni mağlup edince bundan bir izzetinefis meselesi çıkıyor. Bugün mağlubiyetini kabul mecburiyetinde kalan, fakat yarın ortaya çıkabilecek bir zaferin geri dönüş ihtimalini bekleyerek telafi ümidi taşıyan bir izzetinefis...

Bekir Servet arkadaşının sözünü kesti:

— Epeyce ince bir düşünce! Doktor sıfatına bir de ruhbilimci sıfatını ilave ediyorsun. Bu suretle hiç kaybetmiyorsun, aksine pek kazanıyorsun. Yalnız pek ince olmakla beraber düşüncen ancak bir kısmında isabetli. İlk önce sebep olarak bir gurur meselesinin karışmış olmasını kabul edeceğim, fakat sonra, yani şimdi tesir eden, bu gurur meselesi değildir. Diğer bir sebebin tesiri altındayım. Bunu da ben izah edeyim...

Bekir Servet bu izah edilecek ruh hadisesinin önemiyle orantılı bir hareket olmak üzere ayağa kalktı, arkadaşının sandalyesine kadar geldi, ellerini ceplerine soktu ve Ömer Behiç'in onu yalnız hastalarıyla ilgilendiği zamanlarında gördüğü ciddi ve düşünceli tavrıyla:

— Bak Ömer, sana bir itirafta bulunacağım... dedi.

O, eski arkadaşına, samimiyet coşkuları anında tek ismiyle, "Ömer!" diye hitap ederdi ve bu hitapla birden mektep hayatına, çocukluk devresine geri dönen bir maneviyat oluşur ve iki dost birbirine daha çok yaklaşmış bulunurdu.

Bekir Servet sesinde bir titremeyle söylüyordu:

— İnsanın hayatında bir dakika oluyor ki birdenbire o zamana kadar fark edilmemiş bir köşeden dönülmekte olduğuna dikkat ediliyor. Bu dakikada, o köşeden dönerken insan bir o vakte kadar geçilmiş denizleri, aşılmış basamakları, bir de köşeyi şu veya bu taraftan dönmek neticesiyle açılacak olan ihtimaller ufkunu düşünüyor; geriye ve ileriye atılan bu inceleyici bakış esnasında verilecek kararın mahi-

yeti o sırada geçerli olan ruh haline tâbi bir şeydir. Ufkun bir rengi, gece görülmüş bir rüya, o sabah size sevinç veya keder veren bir küçük hadise, hiçlerden oluşmuş bir sebep...

— Bir çift koyu yeşil göz...

— Evet, içinde derin bir masumiyetin, berrak bir saflığın ruhu dinlendiren sakinliği dalgalanan bir çift koyu yeşil çocuk gözü, sizi o köşede durduran ruh halini meydana getiriyor. Ve size diyor ki: Bakın, arkada ne kadar eğri büğrü çizilmiş bir yol bıraktınız. Orada türlü bulanık dalgalar aştınız, yer yer hoş manzaralarıyla sizi oyalayan sahillerden geçtiniz, arada bir geminizi parçalayacak kayalara da uğradınız, bu uzun yolu türlü değişen ve beklenmeyen heyecanlarla dolu geçirdiniz. Biraz yorgun, biraz bezgin gibisiniz, neticede bu aşamaya kadar dolgun bir vakalar silsilesiyle ve onlardan çıkarmak mümkün olan lezzetlerin en fazla miktarıyla geldiniz. Şimdi, şimdi ne yapacaksınız? Yine işte soldan giden yol, ki bugüne kadar takip edilen yolun tabii bir devamıdır, yine öyle bulanık bir deniz üstünde dolaşık ve karışık bir hat. İşte onun yanında, öte taraftan, sağ taraftan giden bir başka yol ki sizi geniş ve temiz bir ufka, doğru ve düz bir denize, berrak ve beyaz dalgalara sevk edecek. Yelkenlerinizi açın ve geminizi hafif meltemlerin lütfuna, emin suların salıntılarına, aydınlık ve saf göklerin hülya veren renklerine bırakın ve böyle saçlarınızı dağıtmadan okşayan bir esintiyle, sizi sarsmadan sallayan bir beşikle, gözlerinizi bulandırmadan bayıltan ışıklarla uyuyun, artık uyuyabilirsiniz...

— Zira geminizin bu yolculukta bir çift koyu yeşil gözden oluşan fenerleri var ki...

Bekir Servet güldü ve birden bir dost samimiyetine sığınma ihtiyacını duyan bir hamleyle ellerini ceplerinden çıkardı, arkadaşının dizlerine dayadı, yüzünü ta onun yüzüne kadar yaklaştırdı, koklaşan bir kucaklaşma hayali içinde yavaş sesle:

— Evet, Ömer, dedi; bir çift koyu yeşil göz ki, demin doğru yol tabirini kullanmıştın, ben onlarda vaat edilen bir doğru yolun kutsal ayetlerini okumaya başladım.

Arkadaşında o kadar sıcak bir samimiyet vardı ki Ömer Behiç şaka yapamadı, kaynağını belirleyemediği bir üzüntüyle boğazında bir şeyin düğümlendiğine dikkat etti, boğuk bir sesle:

— Tebrik ederim, dedi. (Sonra sesine biraz daha kuvvet gelerek ilave etti) Hissiyatında bu değişikliğin cidden, hakikaten meydana geldiğinden emin misin? Eğer öyleyse iki bakımdan bu olayı tebrike değer bulurum: Hem o hem sen kurtulmuş oluyorsunuz.

Bekir Servet güçlü bir sesle tasdik etti:

— Evet, ilk önce o! Hayatın türlü vahim ihtimallerinden, bu büyük ve karışık şehrin türlü pis tehlikelerinden o kurtuluyor. Sonra ben, her vakit tenimin üstünde kalan, hiçbir zaman ruhumun içine kadar girerek beni yükseltmeyen, gelip geçici, uçup uzaklarda bulutlara gömülücü anlık ihtirasların, heyecanların arasında yorula yorula koşan ben... Nihayet sırtında taşınmayacak kadar ağırlaşan bir yığın günahın yüküyle bir tekkenin eşiğine düşmüş, başını orada bulunacak bağışlanma ve huzur yastığına koymaya muhtaç, seyyar, günahkâr bir dervişe benziyorum. Başımı bir eşiğe koymak ve dinlenmek, evet, bir şefkat dizine koymak... Öyle farz ediyorum ki evet, şimdi ona bakarken başka türlü düşünmek için kendime izin vermeyen bir iffet bağnazlığı içindeyim; öyle farz ediyorum ki onun dizine başımı koyacağım ve yavaşça gözlerimi kapayacağım, böyle onun dizinde, onu düşünüp ondan alınan sıcaklıkla dinlenirken ruhumun içinden bir şey akıp süzülecek, gidip onun ruhunu bulacak, ona her lisandan daha belagatle, her nutuktan daha samimiyetle "Burada şifaya muhtaç, saf bir aşkın devasıyla tedavisi mümkün, hasta bir kalp var" diyecek. O bunu hissedecek, o da hastasını sevecek, bunu yavaşça parmaklarının başımı yoklayan temasından, alnımın sıcaklığını almaya çalışan okşayışından, saçlarımı tarayan yumuşak ve şefkatli lütfundan anlayacağım. Ve onun eli böyle, demet demet, avuç avuç günahlarımdan, kirlerimden alarak rüzgârlara atacak; benden uzak, büsbütün uzak ufuklara savuracak. Sanki bir

aşk dergâhının merhametli ve şefkatli çile köşesinde masumiyete geri döndürülmüş olacağım...

Ömer Behiç arkadaşını pek nadir olarak böyle konuşma coşkusuna kapılmış görürdü, tekrar şaka yapmak istedi, fakat sesi gerilmemiş bir kemandan çıkıyor gibiydi. Onda şimdi bir azap vardı.

— Biliyor musun, dedi; sen pek güzel bir şiir yapıyorsun, şiir ile aşk... Bunlar beraber yürümüş şeylerdir. Ne kadar isterim ki bu beraberlik antlaşmasında devam edilebilsin ve hep evlilikte...

Devam edemedi. Bekir Servet tamamladı:

— Evlilikte şiir ve aşk beraber yaşayabilsin. İşte sen!.. Seninle her zaman alay ederdim, fakat elbette dikkat ederdin, şakalarımın altında seni takdir eden, hatta sana benzeyememekten azap duyan bir kalp vardı...

Ömer Behiç'in gözleri bulandı, az kaldı haykıracaktı, "Ooh! Bilmiyorsun," diyecekti, "bende takdir olunacak, benzemeye özenilecek hiç, hiçbir şey kalmadı. Senin girmek istediğin o şiir ve aşk dergâhından ben yalanla, ihanetle çıktım; sıkılmayarak, utanmayarak, ihanetin zevkini, neşesini savura savura çıkıyorum... İşte bir aydan beri hep yalan içinde yaşıyorum, yarın yine oraya koşacağım, hayatımın yalanına gideceğim, yine onun göğsünde pis bir sarhoş gibi uyuyacağım, hatta şu dakikada, yukarıda aldatılan bir kadın, bir ana, hasta çocuğunun yanında kıvranırken ben burada seni ona dair konuşmaya sevk edebilmek için fırsat kolluyorum..."

Evet, az kaldı, bunları arkadaşının yüzüne haykıracaktı. Ayağa kalktı, bir saniye içinde zihnini dolduran bu coşkulu sözlerden en çok kalbine yukarıda hasta Leyla'nın hayali bir taş düşüşüyle çöktü; dört cümleyle çocuğun ateşlendiğinden bahsetti, gidip onu bir dakika yoklamak için müsaade istedi.

Odadan fırladı, bir solukta yukarıya kadar çıktı, yatak odasının kapısını yavaşça itti. Vedide, Leyla'nın yatağının yanında, iskemlede, gözleri çocuğa dikilmiş, duruyordu. Kocasını görünce parmağıyla onu sessizliğe davet etti. Sonra, o yaklaşınca, sapsarı olmuş dudaklarının arasından:

— Zannederim biraz ateşi düştü, sakinledi... dedi.

Leyla dalgınlığının içinden bunu hissetti:

— Ne var anneci? dedi.

O cevap verdi:

— Beybabacı seni sormaya gelmiş de...

Leyla gözlerini açmadı, dudaklarını daha kıstı. O her hastalığında babasına gücenmiş bir hal alırdı. Bunun manasını hiçbir zaman layıkıyla anlayamamışlardı. Verilecek ilaçlar, alınacak tedbirler, bütün o usandıran şeyler için gerek görüldükçe hâkimiyet kazanan bu adama karşı bir kin göstermeye gerek duyduğundan mıydı, yoksa annesine daha yakın olmak için babasından biraz uzak kalmak gerekeceğine karar verdiğinden miydi bilinemez, her halükârda ne zaman hasta olursa babasına dargın bir halin belirtilerini esirgemezdi.

Ömer Behiç gülerek yavaşça Vedide'ye:

— Yine dargınız, dedi. Bana iltifat yok.

Ateşinin keskin hassasiyeti içinden bunu da işiten Leyla'nın yüzünde hemen tutulmuş bir tebessümün dalgası dolaştı. Bu dalga ne kadar hızlı ve belirsiz olursa olsun anne ile babanın dikkatinden kaçamadı, her ikisinde de bu bir ferahlama doğurdu, artık o iyi olmuş kadar içleri rahatladı ve Ömer Behiç odadan çıktı.

Bekir Servet ona sorunca:

— Zannederim ufak bir mide şişkinliğinden ibaret olacak...

Bekir Servet:

— Aman, dikkat! demeye gerek gördü. Çocukta küçük bir tedbirsizlik büyük bir tesir yapabilir...

Bir dakika, iki arkadaş, neden bahsedeceklerinde kararsız, durdular. Bekir Servet şimdi o coşkunluk dakikalarından sonra her zamanki haline dönmüş, tekrar o bahse dönmemeyi arzu ediyor gibiydi. Ömer Behiç kendini zorlayarak:

— Sahire Hanım'ı görmüyor musun? dedi.

Bekir Servet gülümseyerek:

— Niçin doğrudan doğruya Neyyir'i sormuyorsun? Zihninde hep onun hayali var olmalı... O vakitten beri onu görmedin mi?

Arkadaşının bu sorusu Ömer Behiç'i rahatlattı, fakat o devam ediyordu:

— Görmek arzusundaysan acele et, zira kaçıyorlar...

Ömer Behiç sapsarı oldu. Bu ne demek oluyordu? Nereye kaçıyorlardı? Kayıtsız görünmeye çalışarak anlamak istedi. Birdenbire ağzının içi kurumuştu, kendi sesini tanıyamadı:

— Bir yere mi gidiyorlar?

Bekir Servet kendisince hiç mühim olmayan bu meseleden büyük bir söyleyiş hafifliğiyle bahsediyordu:

— Anlaşılan, dedi; Sakıp Süleyman Bey eski sevgilisinin kızına Mısır'da zengin bir koca bulmuş. Nebile'nin demesine göre kışa karşı hep beraber oraya gideceklermiş.

Ömer Behiç dudaklarını büktü:

— Garip! dedi. Eğer Neyyir bu ihtiyar dostunun sadece eski sevgilisinin kızı olmaktan başka bir şeyi ise, böyle Neyyir'i kendi eliyle başka birisiyle nasıl evlendirir? Bu son söylenti doğruysa o halde ilk söylentiye itimat etmemek icap eder.

Bekir Servet elini uzattı, masanın üzerinden ne vakitten beri kapalı duran Mapple'ın eşya kataloğunu çekti:

— Bence üzerinde durulmaya değer bir mesele değil, onun için düşünmedim bile... dedi. Fakat zannetmem ki bunlar birbirine engel olsun.

— Nasıl?

Bu soru Ömer Behiç'in ağzından boğularak çıktı. Şimdi onun gözlerini bulandıran, zihnini karşısında sigarasını içmekle meşgul Bekir Servet'in dumanlarına benzer bir dağınıklıkla savurulmuş bulut haline getiren, kulaklarını bir uğultu içinde belki arkadaşından gelecek cevabı layıkıyla anlamaya engel bir tıkanıklıkla sağırlaştıran bir buhran vardı. Ne kadar istiyordu ki bu cevap dostunun bir kahkahasından, kahkahasının arasında o demin söylenen şeyin bir şaka olduğuna dair güven veren şakrak bir şakasından ibaret olsun. Ona desin ki: "Ne safsın! Hiç bu mümkün mü? Hemen inanırsın. Demek, öyle?.. Küçük Neyyir'e tutkunsun."

Bu dakikada, o kadar sevinecekti ki çocuk taşkınlığıyla, arkadaşının demin beklenilen itiraflarına benzer bir itirafla, bütün macerayı anlatacaktı. Niçin bu haberi o kadar büyük bir üzüntüyle karşılamıştı? Bu bir kıskançlık mıydı? Ha Sakıp Süleyman, şu tek gözlüğünü Avrupa'nın türlü zevk diyarlarında dolaştırdıktan sonra nihayet emekli eski bir zampara sıfatıyla eski sevgililerinin henüz çocuk kızlarına çapkınlıklarının geri kalanını getiren ihtiyar, ha Mısır'ın kim bilir kaç bin feddan[1] arazisinden gelen gelirlerini nasıl harcayacağında şaşırmış bir zengini ki nihayet fazla servetini bir Türk hanımının heveslerini tatmine ayırmak kararını almış olsun. Biri yahut diğeri, hatta ikisi birden... Zaten bir ortaklığa üstü kapalı onay olmaksızın Neyyir'le münasebet kurulması mümkün olabilir miydi?.. Onun zaman zaman kuduran kıskançlıkları, Neyyir'in başkalarıyla da münasebeti olabileceğine ihtimal veren faraziyeleri hatırına uğradıkça, onu herkesin emelleri dairesi dışında ve gizli tutulabilecek bir yerlere götürüp saklamak hevesleri olurdu. Sonra bunun gerçekleşme imkânına bir çare olmadığına hemen karar veren teslimiyetleri, durumu kabul eden razı oluşları vardı. Sakıp Süleyman Bey'e rakip gözüyle de bakmıyordu artık... O daha başka bir şeydi: Bir hami, ruhu hasta bir deli... Öyle bir münasebet ki Neyyir'in hayatında ancak mutlaka taşınmasına ihtiyaç olunan bir yükten ibaretti. Bu Mısır evliliğinde de bu gibi bir mahiyet olması pek mümkündü. Hayır, onu böyle sarsan kıskançlıktan başka bir şeydi. Hatta Neyyir'in bir Mısırlıyla evlenmesi demek onun hiç olmazsa İstanbul'dan ayrılması demek olduğuna bile birden fikrini sevk etmemişti. Kendi kendisini tahlil edememekle beraber, bütün vücudunu istila eden hastalık ıstırabının üstünde asıl sızlayan noktanın acısını duyan bir hasta uyanıklığıyla, her şeyden çok, tam bir açıklık içinde,

1 Bir çift öküzün bir günde sürdüğü toprak parçası anlamına gelen sözcük. Özellikle Arap ülkelerinde kullanılan bu yüzey ölçü biriminin büyüklüğü birçok defa değişmiştir. Eski feddan 5883 m², yeni feddan 4200 m² dolaylarındadır.

görülen bir ıstırabı vardı: Nasıl olmuştu da Neyyir uzun bir müddetten beri hazırlığı yapıldığına şüphe edilemeyen bu tasavvuru ondan gizli tutmuştu? Eğer kendisine bundan bahsetmiş olsaydı, bu hadiseyle ilgili hiç olmazsa fikren onun da yardımına gerek görmüş bulunsaydı, bu acıyı duymayacağına hüküm veriyordu.

Bütün bu muhtelif duygular ve fikirleri, bir an içinde sanki hep birden aynı zamanda çakan bir parıltıyla zihninin içinde yaşadı. Bekir Servet'in cevabını uzaktan gelen bir ses tarzında dinledi. O diyordu ki:

— Evet, niçin birbirine engel olsun? Hatta aksine, ben bunu pek maharetle düzenlenmiş bir siyaset olarak kabul ederim. Eski elçilik müsteşarı için pek yakışık alan bir tedbir ki ileride Neyyir'i kendi ellerinden alabilecek olan her türlü rekabet tehlikesinin önüne şimdiden geçmek istiyor. Bir evliliği kendi çabasıyla, kendi vasıtasıyla, belki her zaman için kendine borçlu kalacak bir kocayla düzenleyen ihtiyar bir âşık, gelecekte ona sahip olma hakkı sağlayan bir tedbir belgesi müsveddesi yapıyor demektir. Niçin öyle anlamıyor, dinlemiyor gibisin? Hem soruyorsun hem de izah edilirken umursamaz duruyorsun. Sonra, evet, bu da hesap edilmelidir, hele bizler, doktorlar, bu tarafı ihmal edemeyiz, altmışından sonra genç kızların peşinden koşan ihtiyar azgınların damarlarında öyle bilinmedik sırlar dolaşır ki bunları tahlile kalkışmak, doğru neticelere ulaşmak mümkün olamaz. Muhakeme ederken cinnete o kadar büyük ölçüde pay ayırmak lazım gelir ki...

Ömer Behiç birden arkadaşının sözünü kesti, şimdi artık sıkılıyor, bu konuşmanın bir an evvel bitmesini bekliyordu. Onda şimdi sokağa fırlamak, biraz gezmek, biraz serbest hava teneffüs etmek ihtiyacı vardı. Sıkıntıdan bunalmış bir adam halindeydi, ışık ve hava istiyordu. Birden fark etti ki iyice akşam olmuştu, oda adeta karanlıktı, Bekir Servet'i bir karartı halinde görüyordu.

— Karanlıkta kaldık, dedi. Müsaade eder misin lambayı yakayım?

Ayağa kalktı, yanında kibrit kutusu dururken onu görmeyerek, uzaklarda, ta odanın diğer köşesinde küçük masanın üstünden kibrit aldı, tekrar dönerek ağır hareketlerle masanın üstünde lambasının şişesini çıkardı.

Bekir Servet de ayağa kalkmıştı:

— Ben de kaçayım, diyordu, burada bu kadar gecikmek niyetinde değildim.

Ömer Behiç itiraz etmedi, lambayı yakma işini yarı bırakarak arkadaşıyla vedaya hazırlandı; bir an evvel yalnız kalmak için arzusunu gizlemeye lüzum görmüyordu.

Bekir Servet çıkarken:

— Umarım ki bir iki gün içinde Leyla'nın hiçbir şeyi kalmayacaktır, dedi. Gerek görülürse elbette bana haber verirsin. Sonra, bilmem, bu çocuk için bir hava değişimi icap eder mi? Geniş bir sema, serbest bir kır, bol bir hava, çok bol, çok bol bir güneş...

Ve ta kapıdan çıkarken arkadaşının bir karşılık vermesine imkân bırakmayan bir dakikada ilave etti:

— Sana gelecek defa Müzzan'a dair daha ciddi bir haberle gelirsem artık hayret etmeye gerek görmezsin, değil mi?

8

Kendisini yalnız bulunca bir an dişinin sancısı durmuş zannıyla geçici bir teselli duyan bir insanın yalancı ferahlığıyla durdu. Fena bir rüyadan uyanmış gibiydi. Kendisini her zamanki halde, alışıldık şartlar içinde yaşıyor gördüğüne inanmak istiyormuşçasına karanlık odasında dolaştı. Sonra birden sancısının daha şiddetle başladığını gören bir hasta halinde başka bir çare aradı ve hissetti ki bu çare uzun bir müddet için yapayalnız, kendi başını alarak, meçhul bir semte doğru sokakta yürümekti. Aynı çareye bir gün, henüz Neyyir'le münasebet ufukta beliren, kaçınılması mümkün bir tehlike şeklindeyken, Ihlamur'da gezmeye çıkarak başvurmuştu.

Odasından fırladı, fesini bastonunu kavradı, eve izahat bırakmaya gerek görmeden sokağa çıktı. Döndüğünde söylenecek yalanı bulacaktı. Bir müddettir hep böyle gelişigüzel bulunan yalanların çarkı içine girmişti. Bir aydan beri Neyyir'le o ilk aşk buluşmasını takip eden, gittikçe daha sık, gittikçe daha tekrarlanma ve birbirini izleme ihtiyaçlarını doğuran buluşuşların arasında onun lüzumsuz, evde günlerini dolduracak şekilde yalan icadına başvuruşları vardı. Mesleğinin icaplarına yüklenmesi daha tabii olan zamanları, ki Neyyir'e ayrılan saatlerdi, boş bırakmamak için gereksiz ayrıntılar uyduruyor ve böylece Vedide'yi bir kandırma tedbirlerinin silsilesi içinde içi rahat bırakmış olmak zanniyla sanki kendi üstünden sorumluluğun bir kısmını atmış oluyordu.

Artık hemen hemen gece olmuş gibiydi. Kendisini böyle zayıf fenerlerin ışığıyla tamamen aydınlanamayan, seyrekleşmiş yolcuların ve nadir geçen arabaların hareketiyle kâfi derecede canlanamayan sokakta bulunca, böyle yalnızlıkla ve tenhalıkla kuşatılmış olmaktan bir ferahlık duydu. Düşünmeden yürüyecekti ve çok iyi biliyordu ki böyle düşünmeksizin yürürken hissettikleri kendi kendine kalın bir bezden süzülerek damla damla düşen bir sıvının saflığıyla tortularından sıyrılarak ruhunun içinde şeffaflık kazanacaktı. Kendisini nihayet iyi anlamak, iyi görmek istiyordu.

En evvel Mısır'a muhtemel seyahat, bir şiş darbesiyle duygularının bulanık tabakalarını yırtarak indi, ruhunun içine bir kurşun ağırlığıyla çöktü. İşte bu seyahat onun için lazım olan çareydi, kurtuluş çaresi... Bir türlü kendi kendine kalırsa bulmak mümkün olmayan kurtuluş çaresi ki, onun hükmüne boyun eğmemek için başvurulacak bir tedbir yoktu. Belki bu bir neşter darbesiydi, onun varlığını bir yandan bir yana delip deşecek bir darbe. Fakat bir kere ona maruz kalıp da ilk acının vahşeti geçince, ruhunun içinde gittikçe daha zehirli, gittikçe daha kokuşuk olan bir ur patlamış olacak, onu muhakkak bir ölüm kaynağını taşımaktan kurtaracaktı. Bu bir cerrahi işlemdi ki kurtulması

için en uygun çareydi... Oh! Kim bilir ne kadar sızlayacak, ne kadar kıvranacaktı! Bunu şimdiden hissediyor, adeta gerçeğinden daha acı bir ıstırabın kuruntusuyla neşter darbesini duyuyordu.

Neyyir'i kaybetmek... Bu ihtimal hatırına gelince aynı saniyede Neyyir'in kıvırcık saçlarla küçük başını, gözlerinin en çapkın ve şakrak gülüşüyle, dudaklarının hiçbir zaman doyamayan, onun dudakları üzerinde sönmeyen bir aşk ateşiyle titreyerek bütün ruhunun sıcaklığını veren busesiyle, hayalinde açık bir surette şekilleniyor gördü. Onun ufak çocuk vücudunu, içinde coşkuyla dolu bir neşenin dalgaları çalkanıyorcasına kıpırdak vücudunu, kucağında, kollarının arasında hissetti. Bu bir aylık aşk hayatının bütün leziz hatıraları hep birden, onun kurtuluş temenni eden ihanetine cevap vermek üzere hücum ediyordu.

Onu gecelik gömleğiyle, çıplak bacaklarıyla dizlerinin üstünde görüyordu. Neyyir'in bu dakikalarda suya düşmüş bir çocuğun kurtaran kolların arasına sığınmasına benzeyen bir hali vardı. Onun göğsüne sokulur, kollarını boynuna dolar, küçük başını başına dayar, yanağını yanağına yapıştırır, dudaklarıyla dudaklarını arar ve yalnız onları bulduktan sonra içi rahatlamışçasına derin bir solukla bütün ruhunun hazzını ifade eder; daha sonra, kendisini tamamıyla tatmin edecek kadar yakın olmasına engel oluşturan duvarları da kaldırmak istiyorcasına, bütün kemiklerini çatırdatan bir hamlenin çırpınmalarıyla daha da sokulmak, onun ta vücudunun içine girmek emeliyle titrerdi.

Ömer Behiç onu en çok bu haliyle severdi. Yavaş yavaş ellerini gezdirerek, bir rüya tebessümü içinde, dizlerinin üstünde titreyen saadetin bir hakikat olduğuna inanmak isteyen dokunuşlarla, omuzlarından başlardı, dirsekten bileğe kollarını yoğururdu, her yanına iner, iner, belinde dururdu. O zaman onu daha da çekerek ona sahipliğini daha da pekiştirmek isterken o birden gıdıklanır, sinirlenir, tutulamayan küçük küçük asabi kahkahaların dalgaları arasında, "Bırakın bakayım beni, siz uslu oturmak nedir

bilmez misiniz?" derdi ve "Bırakın" derdi de bırakılmamak için dudaklarıyla daha yapışır, kollarıyla daha dolanırdı.

Uslu oturmak! İşte Ömer Behiç Neyyir'le beraber bulununca yalnız bu elinden gelmiyordu. Onun yakınında öyle bir hava vardı ki bir an içinde asabını çıldırtmak için bir büyü tesirine sahipti. Ve işte şu dakikada o sevişme saatlerinin leziz hatıralarını zihninde yaşatırken birdenbire tekrar Neyyir'le beraber bulunmak, onu böyle hayalinde değil hakikatte kollarının arasında tutmak ihtiyacını duydu. Ne olurdu, şimdi oraya gitseydi?.. Dikkat etti ki her zaman hava alma gezintilerine Şişli taraflarını seçerken bu akşam düşünmeden, kaslarının tabii bir itişiyle Nişantaşı tarafına yönelmişti. İsterse on dakika, on beş dakika sonra orada olacaktı. Şimdi evde Sahire Hanım'la Neyyir'den başka kimse yoktu, bir de Şayan Kalfa... Veli Bey zamanından beri ailenin bütün sırları içinde yaşayan bu Habeş dadıdan pek çekinmek gerekir miydi?

Yavaşça kapının ziline basacaktı. Belki buna da hacet kalmayacaktı, belki Şayan Kalfa'ya pencereden sokağa bakarken tesadüf edecekti. Ona örtülü bir sesle... Evet, örtülü! Bunu düşünürken bile sesine kâfi derecede kuvvet koyamayacağına hüküm veriyordu.

... Örtülü bir sesle, "Neyyir Hanım'ı yalnız görmek mümkün olur mu acaba?" diyecekti. Şayan Kalfa sahip olması gereken tecrübeli ferasetiyle anlayacaktı ve, "Aa, niçin olmasın Efendim? Zaten büyük hanım biraz yatağına girmeye mecbur oldu!" diyecek, zevahiri kurtararak onlara güvenli bir imkânı vaat edecekti.

Bunları düşünürken her şeyi bir güzel tesadüf silsilesinin arasına sokuyordu. Ve hayalinde bu tasavvuru o derece kolay uygulanabilecek bir hale getiriyordu ki kendi kendisine, öyleyse niçin oraya koşmadığına, hemen gidip Neyyir'i görmediğine şaşıyordu.

Bu dakikada Neyyir'i görmek, bu işitilen haberi yalanlayan delili onun kahkahadan söz söylemeye vakit bulamayan taşkın neşesinden almak... O hemen, "Bakın, uslu duracak-

sınız ha..." diyerek dizlerine oturacaktı, iki eliyle yanaklarını şamarlayacaktı, gözlerini ta gözlerine sokarak, "Neymiş, neymiş?" diyecekti; "Ah! Çok tuhaf! Ben bu Mısırlıyla evleniyor muymuşum?.. Sonra Ömer Behiç ne oluyormuş? O burada küçük Neyyirinden ayrı yapayalnız kalıyormuş, öyle mi? Bunu Nebile mi uydurmuş? Niçin uydurmuş dersiniz?.."

Neyyir kendi sorusunun cevabını tavanlarda arayan gözlerle bakacak, bakacak, sonra aradığının bulunması imkânından ümidi kalmayan bir çocuk tavrıyla dudaklarını burarak, "Kim bilir, öyle esmiş olmalı!" diyecekti.

Ömer Behiç bu sahneyi gerçekmişçesine yaşıyordu. Artık Neyyir'den başka teminat istemeyecekti, yavaşça onu dizlerinden indirerek, bu defa, onların evinde uslu kalmaya gerek görerek, ayağa kalkacak, güven kazanan bir âşık rahatlığıyla, "Yarın unutma!.." diyerek buradan çıkacaktı.

O halde niçin hep böyle sürüklenen adımlarla yürüyordu? İşte şimdi kendisini onların evinden ayıran mesafe o kadar uzun da değildi.

Oraya gitmeyeceğinden, gidemeyeceğinden, gitmek için asla kuvvet bulamayacağından emindi; bu çocukluğa, bu hoppalığa karar veremezdi. Bunu düşünürken hiçbir zaman hakikate dönüşmesi mümkün olmayan hayaller kurarak yalnız onları kurma eğlencesinden teselli bulan zavallılara benzetilebilirdi. Oraya gitmemek için güçlü bir sebep de vardı: Ta ilk buluşmalardan itibaren Neyyir ondan hiçbir zaman, hiçbir vesileyle eve gelmeyeceğine kesin sözler almıştı. Neyyir'in, Sahire Hanım'ın iffete dikkat konusundaki bağnazlığından bahsedişleri vardı ki bunlara karşı itimat göstermek en basit zarafet kurallarından biriydi. Hayatı çeşit çeşit maceraların hiçbir zaman zihinlerden silinmeyecek hatıralarıyla dolu bir anne için bile kızlarının münasebetlerine göz yummak durumu o derece çirkin, o derece iğrenç bir şeydi ki bunu hiç olmazsa çocuklara karşı reva görmemek icap ederdi. Onları bu vaziyetin zilletinden kurtarmak, hatta bir terzi kadının yatak odasında buluşmak çirkinliğine bile katlandıracak kadar tesiri olan bir sebepti.

Ömer Behiç bu buluşma yerinin çirkinliğini biliyordu ve ondan rahatsızdı, lakin başka türlü onların sevişmelerine lazım gelen korunma vasıtalarıyla çevrelenemezdi. Kaç kere bunu düşünmüş, türlü suretlere fikrini sevk etmiş, bir ihtimaller silsilesini uzun uzun tetkik ederek, hatta Neyyir'in de nabzını yoklayarak başka şekiller aramıştı. Bulunan imkânları ne o beğeniyor ne de kendisi yeterli emniyete sahip görüyordu.

Eğer ara sıra terzi kadına rastlama vesileleri olmasaydı Ömer Behiç bu odanın mahiyetini unutacaktı, fakat kadının onu arada bir durduran teşebbüsleri oluyordu. Hatta bir defa, bir sohbet arasında ona vasıtaları heveslerine yetmeyen aile kızlarının süslenme düşkünlüğünden, bundan ileri gelen tehlikelerden, bir ahlak uzmanı ağzıyla bahsedişi olmuştu. Sonra söz arasında Neyyir'in taşkın masraflarından bahsetmiş, o ne yaptırırsa evde fiyatından üçte ikisini gizli tuttuğuna, böyle yavaş yavaş içinden çıkılmayacak bir borç dolabına girdiğine dair tafsilat vermişti. Sonra da kendisine bütün bu işin içinden sıyrılma neticesi çıkarmaktan utanmayarak, "Ne yaparsın," demişti, "şu kadarcıktan beri tanırım, elimizde büyümüştür, nasihat de verirsin ama tutarsa..."

Ömer Behiç bu tafsilatı hem göğsünü sıkan bir ıstırapla, adeta tiksine tiksine, Neyyir'i bu işitilen maddi ve adi şeylerin arasından görmek zilletini bir an evvel defetmek için aceleyle, hem de kendisine onun özel hayatına, ömrünün sırlarına dair malumat veren şeyleri öğrenmek ihtiyacıyla dinlemişti. Nihayet böyle, bu kadının önünde Neyyir'i borçlu sıfatında görmeye, onun kim bilir nasıl aracılıklarına boyun eğmek mecburiyetinde farz etmeye daha fazla tahammül edemeyerek birden sözünü kesmiş ve sormuştu: "Ne kadar?" Kadın, "Bilir miyim? Defterden çıkarmalı..." demiş ve sonra Ömer Behiç'in bu sorusuyla alınan üstü kapalı taahhüt unutulmasın diye hemen ilave etmişti: "Gelecek sefer hesap kâğıdını hazır bulursunuz."

Ömer Behiç bu hesabı bir defada ödemişti. Neyyir'e bir hediye almak vesilesini de düşünüyordu. Bunu zarif, müna-

sebetlerinin üstüne bir toz kondurmayacak mahiyette yapmak çaresini düşünürken kendi önüne çarelerin en bayağısı, fakat en alışılmış olanı, sürülmüştü. O da bunu büyük bir arzuyla kabul etmişti. Neyyir'le münasebetini yüksek bir aşk tarzında değil, bedeninin bir hırs ihtiyacı gibi kabul ediyor, adeta onu zihninde her türlü maneviyattan, arındırabilecek ve yükseltebilecek duygulardan ayrı tutmakla evlilik hayatına bağlılığını bir tarafa, bedeninin bu tutkusunu diğer bir tarafa koyarak bir sınıflama yapmış oluyordu. "Ve mademki bu, diğerinin hukukundan, ona borçlu olan şeylerden hiçbirini, hatta manevi hürmetten bir zerreyi bile ortadan kaldırmıyor..." diyordu, kendine karşı bu suretle günahı için hafifletici sebepler icat etmiş oluyordu.

Sonra bu para meselesi çıkınca bir ara Neyyir'in bu oyunda parmağı olabileceğine, kadınla birlik olarak kendisine mevcut olmayan bir hesap göstertilmiş olmasına da mümkün gözüyle baktı, bu suretle Neyyir kendisini para karşılığında veren bir meta bayağılığına indirmiş oluyordu. Bunu düşünürken kendi kendine, "Daha iyi!" diyordu.

Niçin daha iyiydi? Bunu layıkıyla açık bir surette belki izah edemezdi; fakat bu tutkunluğu böylece aşağılamakla ihanetinin kendi kendisine bir çeşit cezasını vermiş oluyor, Vedide namına onun intikamını alıyor gibiydi. Sonra daha karışık bir duygu silsilesi arasında böyle cebinden evinin borçlarına, eksiklerine karşı azar azar biriktirilen bir paradan mühimce bir tutar ayırmayı uygun görürken kendi kendisini de utandıran ve gelecek için daha korkunç tehlikeler göstererek korkutan bir ufuk açmış oluyor, "Görüyorsun ya, daha ilerilere gidemeyeceksin, gitmemelisin. Nihayet durmak ve geri dönmek lazımdır" diyordu.

Hatta bir başka hissin emniyeti bile vardı: Bu Neyyir'i kendisine bağlayacak bir yol değil miydi? Belki Sakıp Süleyman Bey hakkında mevcut söylentilerin boşluğu bile bununla meydana çıkmıyor muydu?

Sakıp Süleyman Bey... Bu adamla hemen hiç meşgul olmamıştı, ancak Neyyir'le münasebet başladıktan sonra

bu adamın onun hayatına karışan siması önem kazanmıştı. Herkes kadar o da bu ihtiyar elçilik memurunu tanırdı, şöyle, akılda tutmaya lüzum hissedilemeyen tafsilatı, dikkat etmeksizin dinleyerek biliyordu ki o İstanbul'un seçkin bir ailesine mensuptu.

Daha pek gençken, daha pek küçük bir memurken ona Mısır'ın yüksek bir ismini ve büyük bir servetini taşıyan dul ve yaşı geçkin bir kadınla bir evlilik yaptırmışlardı. Bu evlilik bir çeşit değiş tokuştu: O hanımına Avrupa'da elçilik âlemlerine açılan kibar mıntıkalarda yaşamak imkânını bahşeden memuriyetinin kolaylıklarını, hanım da genç kocasına her türlü emellerin ve heveslerin ufuklarını açmaya müsait bir servetin altın anahtarını getiriyordu. Karı koca uzun bir seyahat ve sefahat ömrü geçirmişlerdi. Bütün başkentlerde, her yer değiştikçe bir kademe yükselen, ikametleri olmuştu. Çoğu zaman ayrı ayrı yaşarlar, biri Suşehri'ne giderken diğeri İstanbul'a döner, nadir kışları Mısır'da geçirirler, bir müddet beraber bulunmaya gerek görürlerdi. Ve beraber bulunmak da bu tabirden anlaşılanı tam olarak belirtmezdi. Herkes kendi hesabına yaşardı, hatta bu kendi hesabına tabiri bile durumu anlatmaya uygun olamazdı. Sakıp Süleyman Bey, eşinin hesabına fakat başına buyrukluğunu muhafaza ederek yaşardı. Onun hanımından dolgun ödeneği var denirdi. Bugün bile, artık Sakıp Süleyman Bey faal memurluk hayatından çıkıp emekli edildikten sonra, bir türlü dünyanın zevklerinden elini çekemeyerek pek yaşlanmış ve yatalak denecek derecede hasta olan eşinden hemen her vakit ayrı yaşamakla beraber, ödeneğini muntazam almaya devam ederdi. Bu sayede o, Avrupa'dan çok İstanbul'da kalmayı ve İstanbul'un eski hatıralarıyla çevrili yaşamayı tercih ederdi. Sivri beyaz bir sakalı, her zaman taşınan tek gözlüğü, kül renginin mevsime göre muhtelif tabakalarından geçen –söylendiğine göre Londra'da yaptırılmış– elbisesi, iri fildişi kabzasıyla bastonu, yüksekçe boyu, hatta bir omzunu diğerinden daha geniş gösteren bir çarpıklığı bile, bu ihtiyar adamı İstanbul'un en şık simala-

rından biri hükmüne getirirdi. Onun İstanbul'da en değerli sevda hatırası da şüphesiz Sahire Hanım'dı. Eğer Bekir Servet'in başkalarınca da kabul edilen sözlerine itimat caizse Sahire Hanım'la beraber kızları, yine bugün onu İstanbul'a bağlayan en güçlü bağdı.

Vaktiyle Sahire Hanım'a düşkünlüğüyle meşhur olan, türlü bahanelerle İstanbul'da geçirilmeye çare bulunmuş yaz mevsimlerinde herkesin gözü önünde onunla beraber yaşayan, yine kendi mizaç ve karakterinde olmakla bilinen Veli Bey'in bile örtülü müsaadesiyle evin üçüncü bir direği gibi tanınan Sakıp Süleyman Bey, yaşı ilerledikçe gençliğe dönüş ihtiyaçlarını duyarak Sahire Hanım'ın hatıralarını kızlarında tekrar yaşatmaya ihtiyaç duyuyordu. Bu, İstanbul'un dedikoducu dillerinde ağızdan ağıza dolaşan bir fıkra gibiydi: Ömer Behiç dedikodudan en son haberi olanlardan biri oldu ve belki tesadüf onu Neyyir'e sevk etmeseydi bunu hiç işitmeyecekti.

Hatta tamamıyla inanmıyordu. Pek doğal olan şeylerin altında çoğu zaman insanların kuruntusu sırlar keşfetmekten zevk alır, diye düşünüyordu. Sakıp Süleyman Bey'in Veli Bey ailesine yardımı ispat edilmiş olsa bile bundan ne olabilirdi? O bu şekilde eski bir değerli hatıraya sadakat ispat etmiş olurdu, o kadar... İlerisini farz etmek, bunun arkasında birtakım müstehcen sahneler icat etmek lazım mıydı?

Ömer Behiç bu soruları kendi kendisine sorarken kalbinin azabını rahatlatacak tarzda cevap verir, nihayet Sakıp Süleyman Bey'i sadece bir hami sıfatına sokarak geniş bir nefes alırdı. Bu akşam, işte şimdi, Nişantaşı'na doğru ilerlerken yine bu düğümü böyle çözüyordu. Sonra birden zihninin içine bir sorunun şişi saplandı: "Ya bu Mısır meselesi?.."

Bu da bir yalandı yahut belki ihtiyarın zihninde doğmuş bir tasavvurdu ki gerçekleştirilmesi mümkün olmayacak, fakat o gücendirilmemek için hemen reddedilemeyerek yavaş yavaş unutturulacak, hükümsüz, ehemmiyetsiz bir şeyden ibaretti. Ve işte bunun içindir ki Neyyir tarafından kendisine bahsedilmek zahmetine bile değer sayılmamıştı.

Bu izah şekli meseleye öyle makul bir şekil veriyordu ki nasıl olup da bunu şimdiye kadar düşünmemiş olduğuna şaştı, sıcaktan bunalmış bir adamın soğuk suyla yıkanmaktan duyacağı bir hazla serinledi. Yeniden hayat onun için cazip, büyüleyici göründü. Hatta şimdi Neyyir'in evine beş on adımlık mesafe kalmıştı, oraya giderken bile ayaklarında bir hafiflik vardı. Sokağı, bu yarı karanlık, yarı boş gece halini, tek tük geçen arabaları, etrafını sıyırarak yürüyen yaya gölgelerini, her şeyi sevdi. Bir kere oraya kadar gidecek, sonra oradan hemen dönecek, yürüye yürüye geri gidecekti...

Onların evinin önüne gelince durdu, ilgisiz bir gözle baktı, başını kaldırdı, yalnız sokak kapısının üstündeki pencerelerde ışık vardı. Burası misafir odasıydı. Kendi kendine yine ilgisiz kalmaya karar vererek, "Misafirleri olmalı..." dedi; sonra bu sözle akla gelen bir ihtimali defetmek için, "Belki kendi kendilerine de orada oturuyorlardır" diye ilave etti ve tam bu saniye onu yalanlamak isteyen bir tesadüfle orta pencerelerini meydana getiren cumbada, tül perdelerin arkasında bir gölge, bir erkek gölgesi gördü.

Birden nefesi tutuldu. Bu muhakkak Sakıp Süleyman Bey'di. Orada Neyyir'le beraberdi ve muhakkak Sahire Hanım'ın yine yatakta kalmasına sebebiyet verecek bir baş ağrısı vardı...

Hayalinin içinde Neyyir'i ihtiyar hamisine sokuluyor, dirseklerine kadar çıplak kollarını onun boynuna doluyor, tek gözlüğünün kaytanını çekerek bir küçük çocuk yaramazlığıyla şakalaşıyor gördü. Yeniden, daha şiddetle bütün kalbinin azabı taştı, yeniden bütün idrakini karmakarışık duygularının bulutları kapladı.

Artık tereddüt etmesine ortada bir sebep kalmamışçasına iki adım daha attı, şimdi kapının eşiğindeydi, çıngırağın halkasını çekecekti, bir dakika sonra Şayan Kalfa'nın şaşkın çehresini karşısında bulacaktı. Hemen cevap isteyen kati bir sesle, "Yukarıda kim var?" diyecekti. Kendi kendisine Şayan Kalfa tarafından cevap verdi: "Sakıp Süleyman Bey var, hanımefendiyle oturuyorlar, niçin sordunuz?.."

Evet, niçin soracaktı, sormuş bulunacaktı? Buna kendisinde bir hak var mıydı? Sonra onun hanımefendiyle beraber, eski sevgilisiyle oturmasında daha kabul edilebilir bir ihtimal yok muydu?

Bir saniyede bütün bunlar zihninin içinde dönüp dolaştı, elini halkaya uzatırken kendi kendisine, "Bir çılgınlık ve çirkin bir çılgınlık yapacaksın" dedi. Arkasında onunla eğlenenler, onu bu halde, akşamın bu vaktinde, sokakta kendisiyle ilgili olmaması gereken bir evin kapısında görüp de kahkahayla gülenler var zannetti. Bunların içinde Bekir Servet'in de hayali vardı. "Bu ne garip hadise! Ben senin hayatına girmek üzereyken sen de tersine, aksi tarafa gidiyorsun, öyle mi?" diyor gibiydi. Sanki sarhoştu, döndü, karanlık sokağa baktı. Bekir Servet'i orada görseydi şaşıramayacaktı. Sonra birden, arkadaşını düşünürken kalbini cızlatan diğer bir hayali gördü: Leylasını...

Nasıl? Kadın ninesi evde ateşler içinde, bütün hayatı için mahiyeti meçhul bir tehlike tehdidi saklayan bir hastalıkla çırpınırken o burada pis bir tutkunun buhranlarıyla sokaklarda sürtüyordu, öyle mi?

Kendi kendisinden iğrendi. Demek bu derece alçak bir adamdı. Bütün aile sahiplerinin, çocuk babalarının arasında seçkin ve üstün bir örnek gibi kabul edilen, böyle olduğuna kendisinin de inandığı, bununla iftihar ettiği Ömer Behiç sefil bir mahluktan ibaretti.

Büyük bir utanma hissiyle kendi kendisinden, ayıbının, kabahatinin iğrençliğinden kaçmak istiyorcasına buradan fırladı. Şimdi bir an evvel eve dönmek istiyordu. Günahının affını orada bulacakmış gibiydi. Doğru gidecek, Leylasına koşacaktı. Vedide'den ziyade ona karşı suçluydu. İhtimal onu sakinlemiş bulacaktı. Belki ateşin aksi tesiri başlamıştı, belki kadın nine ona gülümseyecek, affedildiğini müjdeleyen bir manayla gülümseyecek ve "Bebabaci gedi..." diye onun gelişini annesine de alkışlatmak isleyecekti.

Bir an evvel eve yetişmek için bir arabaya seslendi. O doluydu, adeta koşa koşa yürüyordu, iki dakika sonra bir

araba daha işitti, tekrar seslendi. Bu sefer talihi yaver gitti. Arabaya atladı, "Şişli! Çabuk!" emrini verdi.

Araba sarsılırken o kendi kendisine, "Yarın oraya gitmeyeceğim!" dedi. Ve tutulacağında pek büyük şüphe olan bu taahhüde sadık kalmak için açık sesle söylüyor, nefsini daha sıkı bağlamak için kendi sözünü kendi kulaklarının kefaletine teslim ediyordu.

Ertesi gün hastanenin muayene günüydü. Bütün sabahını orada geçirecek, sonra öğle yemeğinin ardından muayenehanesine uğrayacaktı. Onun haftada iki gün hastane nöbeti olduğunu bilen hastaları o günleri tercih etmezlerdi. Ömer Behiç, Neyyir'le bu günlerin akşamüstlerini beraber geçirmek üzere düzenlemişti.

Hatta bir haber bile göndermeyecek, muayenehaneden çıktıktan sonra yine Neyyir'le buluşmak üzere erken çıkarak Galata'ya geçecek, fakat tünelle çıkacağına doğrudan doğruya tramvaya binerek hiçbir yerde durmaksızın evine dönecekti. Ona şaşacaklardı. O, bu alışılmıştan evvel dönüşü izah etmek üzere, "Leyla için böyle geldim!" diyecekti.

Şimdi arzusu kadar hızlı gitmeyen arabaya hiddetleniyordu: "Biraz daha çabuk!" diyordu. Nihayet eve yaklaşıldı, o arabadan iner de yürürse bir an evvel varabilecekmiş gibi bastonuyla arabacının omzuna dokundu.

Araba durdu, fırladı, koştu, kapısının ziline bastı. Hemen kapı açıldı, evin içinde onun beklendiğini gösteren bir hal vardı.

Meveddet Hanım'la Andelip Bacı hemen orada, koridorda birer sandalyeye ilişmiştiler. Sapsarı, içeri girdi. Ondan evvel ablası:

— Aa, birader nerede kaldın? dedi.

Gelecek cevabın vahamet ihtimalinden titreyerek sordu:

— Ne var?

Andelip Bacı, kamburunu daha meydana çıkaran bir eziliş büzülüşle:

— Aa, hiçbir şeyler yok! dedi.

Fakat Meveddet Hanım'ın endişeli çehresinde bir azarlama manası vardı.

— Leylacık hep ateşler içinde! Çocuk uyuyamıyor... dedi.

Bu anda Meveddet Hanım'ın simasında hüküm süren samimiyet manasına dikkat etti. Leyla'nın halinde ne kadar endişe verici bir tehlike olmalıydı ki onu böyle alıngan ve küskün, etrafına her zaman bir sitem ifadesinin soğuk havasını seren bir görümce sıfatından çıkarmış, iyi kadın şahsiyetine sokmuştu. Ablasını bu halde görmekle bir saniye içinde kendisini de bir samimiyetin sıcak nefesiyle sarılmış buldu. Az kaldı onu elinden yakalayacak, Andelip Bacı'nın gözlerinden uzağa, yazı odasına götürecek ve orada, karanlıkta, demin Bekir Servet'e söylemek isteyip de bir türlü söylenmesine kuvvet bulunamayan şeyleri, hayatının ayıbını bu kardeş sinesine dökecekti. Bir çocuk taşkınlığıyla, "Ablacığım" diyecekti, "asıl hasta ben..."

Böyle başlayan itirafta, boğula boğula, ağlaya ağlaya devam edecek, ondan yardım dilenecekti. Yalnız, buğulu gözlerle, içinde sızlayan bir kederin imdat isteyen manasıyla ona bakıyor, kımıldamadan, bir kelime söylemeden yapılacak işi sessizce, ondan soruyordu. O zaman Meveddet Hanım'ın eli uzandı, kardeşinin elinden tuttu, sürükleyerek yukarıya götürdü.

Leyla'nın ateşinden başka merak olunacak bir şeyi yoktu. Şimdi Ömer Behiç, Leyla'nın yanında tamamıyla bir doktor sıfatına geri dönmüştü. Yumuşak ve nazik ellerle, çocuktan her hareket için izin dilenen yalvarmalarla, yakarmalarla muayene ediyordu. Bir ara ateşe dayanması için onu ıslak çarşafa sarmayı yahut sıcak suda banyo ettirmeyi düşündü, sonra sakinleşip beklemede kalmaya karar verdi. Bu belki şiddetli bir mide dolgunluğundan ibaretti yahut ertesi gün bir eseri kalmayacak, bilimsel açıklaması pek mümkün olmayan bir geçici buhrandı. Arkasından mühim ve uzun bir hastalık getirebilecek olan bir kuluçka devresi de olabilirdi; evet, belki bu bir vahim sisti ki bir kasırganın başlangıcıydı yahut daha doğrusu, bir hiç...

Etrafını yatıştırmak için böyle söylerken kendisini de yatıştırmış oluyordu. Bunun bir kuluçka devresi olması ihti-

malinden bahsederken akla gelebilecek şeylerin en hafifini örnek gösterdi:

— Mesela bu bize bir kızamık getirebilir... diyordu.

Vedide sessiz, çatkın kaşlarla, akla gelebilecek ve mümkün olan her şeyi sabırla beklemeye, her tehlikenin karşısına tahammülle çıkmaya azmetmiş kadere boyun eğmiş haliyle, cevap vermeyerek, yalnız gül sirkesine batırıp ikide birde tazelenen tülbentleri çocuğun başına koymakla meşguldü. Leyla da sinirli parmaklarıyla annesinin bileğini tarayarak susuyor ve babasına bir söz söylemeye mecbur olmamak için gözlerini yumuyordu.

Selma'nın yataklığını halasının odasına taşımışlardı. Herkes çekilince karı koca, yatağında Leyla ile yalnız kaldılar.

Ömer Behiç doğrudan doğruya karısının karşısına gelmemek için bir yandan soyunmaya başlarken bir yandan yokluğunu izah etti. Bir arkadaşıyla bir hasta için konsültasyona davet edilmişti, Nişantaşı'nda...

İsim vermeyerek, sokak söylemeyerek, belirsiz ayrıntılar içinde boğularak, kopuk kopuk söylüyordu. Vedide dinlemiyor gibiydi. Bir ara onun arandığına dikkat ederek sordu:

— Bir şeyinizi mi bulamadınız?

— Evet, dereceyi arıyordum...

Vedide eliyle gösterdi. Derece orada, Ömer Behiç'in gözlerinin önünde duruyordu. Nihayet karı koca karşı karşıya oturmuş bulundular.

Onda Vedide'ye açık bir şekilde bakmaktan ve gözlerinde gecikmekten sakınan bir korku var gibiydi. Vedide en tabii haliyle:

— Ben de zannetmiyorum ki Leyla'nın mühim bir şeyi olsun, dedi.

Geç kaldığına, hasta çocuğu bırakıp habersizce evden çıktığına dair bir kelime söylemedi. Birden aralarında tabiatın alışılmış rüzgârı hüküm sürmüş oldu.

Leyla da dalıyor gibiydi. Artık yemeğe inebilirlerdi.

Ömer Behiç:

— Gidelim! dedi.

Leyla'nın uykusunda bile annesinin bileğinden ayrılmayan parmakları onu salıvermek istemiyormuşçasına kilitlendi, Vedide gülerek gösterdi. Yavaş sesle:

— Malum ya, ben artık buraya bağlandım. Ben sonra ufak bir şey yerim... dedi.

Leyla'nın hastalıklarında Vedide'nin beş dakika onun yanından uzaklaşamamasına ev halkı hep alışkındı. Ömer Behiç itiraz etmeksizin yalnız inmeye razı oldu. O kapıdan çıkarken Vedide:

— Baksanıza... dedi. Hatırımdayken tekrar edeyim. Yarın hastane günü, değil mi? Sûzidil gelecek, unutmayın, çocuğu için bir çare bulun...

Ömer Behiç başıyla:

—Hatırımda!.. dedi.

***

Doktorluk hayatının en üzücü safhasını haftada iki gün tekrarlanan bu hastane vazifesi oluştururdu. Orada ıstırap içindeki insanlığın en hüzün ve en kasvet veren manzaraları gelir, gözlerinin önünde sefaletlerini sererek döner dolaşırdı. Burası maddi ve manevi insanlık âlemlerinin en korkunç, en iğrenç bir sergisiydi; bütün insanlığı bir inilti ve feryat, bir azap ve işkence, bir matem ve yıkım mahşeri halinde gösterirdi. Burada senelerden beri, haftada iki gün, saatlerce süren bir tiksinti içinde insanlığı en hasta, en sakat, en iğrenç taraflarından görür ve hayat onun gözünde bir tarafından girilip öbür tarafından çıkılıncaya kadar insanları insafsız bir kahır ve eziyet silsilesi altında eze eze, sıkıştıra sıkıştıra sürü sürü önüne katıp iten bir işkence geçidi hükmünde uzanır giderdi. Ve her defasında hayat için, insanlık için, mümkün değil susturulması başarılamamış bir merhametle, ta ruhunun içinde onu eritip büyük bir uyuşukluğa akıtıp boşaltıveren bir düşüş duyardı. O zaman hissiyatına çöken bir sakinlik altında, şahsına ait bütün zihinsel güçleri donmuşçasına, durur, dinlenir, başının üstünden boşanan hayat sefaletlerinin sağanağından sonra, tekrar ruhunda bir parça aydınlık sema parçasının birdenbire görünmesine kadar beklerdi.

Neler, neler görürdü... İstemeden, aramadan burada ne hikâyeler, ne facialar, ne gözyaşları, ne çamur yığınları bulmuştu... Her defasında büyük şehir, hayat denen büyük kavga sahasının kırık dökük enkazını, yığın yığın harabelerini getirip bu eşiğe atar, sinesinde çalkalanan pislik ve hastalık çamurunu daha fazla saklanamayarak sindirilememiş, soğurulamamış bir dalga halinde bu duvarların kenarına kusardı.

Kırık hayatlar!..

İşte burası asıl onların bir elem ve ıstırap sergisiydi. Asıl bu duvarların arasında, bu çatının altında, bu ilaç kokularıyla dolu ağır havanın içinde kırık hayatların korku ve dehşet veren bir çalkantısı vardı ki bir müddet onu teneffüs edip sefil mahiyetini sezen bir ruhta hayat için, insanlık için hududu son bulmayan bir ümitsizliğin karanlıklarına gömülmemek mümkün olmazdı.

Burada hemen vücutlarını kemiren hastalıkları muayene ve tetkik ederken onların arasından başka türden hastalıkları ve sakatlıkları görmüştü. Hastalarını sorularıyla konuştururken onların verdikleri izahat arasından hayatlarının zehirleri sızar, sanki tetkik merceğinin altında bu ruhların gözenekleri genişleyerek ona daha ileri, başka ufukları, gözünde ıstırap ve azabından kıvranan, üzüntü ve kahrından inleyen hasta dünyalarla başka semaları açık tutardı. Burada ihanet görmüş aşklar, anlaşılmak istenmeyerek boğulmuş hassasiyetler, yumruk ve tekme altında ezilmiş ruhlar vardı. Burada ideallerinin tarumar olmasına tahammül edemeyerek son nefeslerini vermeye gelmiş ümitsizler, hayatın çirkinliklerini evvelden görüp de oraya gelinlikle girmektense bir hastane kapısından fakir bir tabutla çıkmayı yeğleyen gözlerle bakan hülya düşkünleri vardı. Âciz ve fakirler buraya gelip yetişilemeyen arzularının hicranlarını sustururdu. Atılan, unutulan sevdaların, ilişkilerin üzüntüsü buraya gelip yaşamakta bulunamayan vefayı ölmekte aramakla son teselliyi alırdı. Burası öyle bir yıkım kıyısıydı ki orada insan ömrü denen gürültülü ummanın dalgalarında kırılmış, dökülmüş ne varsa hep yavaş yavaş gelir, sefil,

başı sarkık düşer, serilir, ya tekrar saadet, kurtuluş vaat eden bir dalga parçasının gelip yeniden kendisini almasını yahut öte taraftan esecek soğuk bir rüzgârın, üstüne, gizlice artık bir daha açılmamaya mahkûm bir kum tabakası çekmesini umarak tevekkülle beklerdi.

Ömer Behiç bunların arasından geçerken etrafında sihirli bir hayatla belirli şekiller almış acıklı hikâyeler arasında dolaşmak hissini duyar ve çoğu zaman ölümün muzaffer yürüyen tahriplerine karşı koymaktan âciz bilimin özlemlerini hissederken hayatı insanlara daha tahammülü mümkün bir hale getiremeyen, onu böyle kahredici, zalim, ölümcül bir savaş hükmüne inmekten kurtaramayan insanın bilgisi için bir kin duyardı. Ne yapmalıydı ki zavallı insanlığın şu çamur içinde geçen kısa ömrü hep zevkten, sefadan, neşeden, sevinçten meydana gelsin? Ne yapmalıydı ki bu küçük örgünün bütün iplikleri yalnız güneşin ışınından, arasına bir ufak siyah leke bile düşmeden, yalnız beyaz ve saf bir ışıktan dokunsun?.. Bunu böyle yapabilmek için dünyada ne güzel şeyler vardı! Ve böyle hastalarının bedensel, ruhsal acılarının siyah dünyalarında gezerken gözlerini yumar, dünyanın bütün güzel şeylerini, tabiatın ihtişamlarını, göklerin ve toprakların sinesinden bol çağlayanlarla boşanıp fışkıran bütün güzellikleri, sonra insanların bir parça mesut olabilmek için icat ettikleri o sonsuz huzur ve refah sebeplerini, tat ve zevk alma vesilelerini; yeme ve içme, neşe ve sevinç, süs ve debdebe saatlerini düşünür; bahtiyar yaşamak için böyle zengin bir sermayeye sahip olan insanlığın nasıl olup da o geçici saadet saatlerine çabuk geçiveren birer rüya olabilmekten başka bir kıymet veremediğine, nasıl olup da o rüyaların altında her zaman ağlayıp inleyen, kıvranıp dövünen, nihayet acı ve kederlerinin üstünde toparlanıp bütün hayattan alınabilmiş lezzet payını bir hüsran hıçkırığı arasından var olmanın yüzüne tüküren bir hakikatten başka bir şeyi meydana koymanın elinden gelmediğine şaşardı.

Bu o kadar zor bir şey miydi?

Asırlardan beri acı tecrübelerinin mengenesinde sıkışıp kalan insanlık, beyhude feryattan başka bir şeye kudret bulamamış, içten gelen bir hamleyle bu kemiklerini kırıp ezen cehennem aletinin kollarını kırarak onun yerine içinde kendine göre küçük bir cennet ömrü geçirilecek bir yuva yapamamıştı. Ve işte böyle, insanlık hep sefil ve acı içinde yaşamıştı. Böyle aldanan rüyaların altından çıkan zalim hakikatlere kurban olarak hep mağlup ve perişan, bütün dünyayı bir ucundan girilip öbür ucundan çıkılacak bir hastane halinde bırakacaktı.

Hemen her zaman bu düşüncelere kapılınca nihayet kendi kendisiyle alay eden bir gülüşle ümitsizliğinden kurtulur, sanki bezginlik uçurumlarına daha fazla yuvarlanmamak için bir kahkahanın neşesine yapışarak fırlar, sıçrar, ayaklarının altına daha sağlam bir dayanak noktası koyacak bir zeminde tekrar ayağa kalkardı.

Bekir Servet'e bu hissettiklerinden bahsederken, fakat kendi kendisini tamamıyla teslim etmekten kaçınan bir ihtiyatla bu konuda konuşurken, arkadaşının, "Bakalım daha arkasından neler icat edecek!" düşüncesiyle sabırla dinleyişlerinden sonra birden patlak veren kahkahaları, "Sahi, azizim, demek sen böyle şeyleri düşünürmüşsün, öyle mi? O halde niçin açıkça çıldırdığını ilan etmiyorsun!" gibisinden eğlenişleri olurdu ve meşhur bir mısraı hatırlatarak, "Dünyada hüner âlemin mihnetinden mümkün mertebe zevklerin en yüksek miktarını almaktadır,[1] sen de böyle yap da bak, o vakit dünyaya siyah gözlüklerle bakmaya devam eder misin?" derdi.

Bu bir mizaç meselesi olacaktı. İşte bir aydan beri o da hayatında kendisine bir zevk vesilesi bulmuştu, onu kendisine yaşamak ve yaşamaktan keyif almak için bir sebep kabul etmek pek mümkünken, yalnız mümkün değil hatta tek bir

1 1924 baskısı eski yazı metinde "Dünyada hüner mihnet-i âlemden mümkün mertebe ezvakın hadd-i kusvasını almaktadır" şeklinde değinilen dize, divan şairi Enderunlu Vasıf'ın Müseddes'inde geçen "mihneti kendine zevk etmededir âlemde hüner" dizesidir.

makul tarzı bu olması gerekirken, o hep kendi kendini yiyip didiklemekle, herkes için pek masum, pek tabii bir şeyi bir suç mertebesine çıkararak ruhunu zehirlemekle meşguldü.

Nasıl oluyordu ki böyle en sade şeyleri her zaman en acıklı taraflarından almaya meyilli oluyordu? Bir küçük siyah nokta bulup da hayalinde semasını korkunç bir gece karanlığına boğmak için uğraşır dururdu.

Bu yaradılışına ait bir kötümserlik, bir karamsarlıktı. Adeta hastalıklı bir hal ki buna karşı tedavi vasıtalarıyla donanmış olmalıydı...

Bugün koğuşları bitirip de artık hastaneden çıkmak üzere yıkanırken kendi kendine düşüncelerinin arasından bu felsefi neticeye doğru yürüyor ve yavaşça bir tebessümün çekingen gölgesi dudaklarında belirmeye başlıyordu. Kendisine peşkiri[1] uzatırken hizmetçinin, "Efendim, sizi çocuğuyla bir kadın bekliyor!" dediğine dikkat etmedi. Sonra sordu:

— Ne diyorsun?

O tekrar etti:

— Sizi bir kadın görmek istiyor, "Siz haber verin, beyefendi bilir!" diyor. Yanında bir de oğlan çocuğu var.

O zaman Sûzidil'i hatırladı.

Sûzidil artık karar vermişti, Mehmet Ali'den ayrılacaktı. Mahkeme mahkeme dolaşacak, mutlaka heriften boşanacaktı. İstanbul'da bir ahbap evine sığınmıştı. Orada önüne düşecek, işine bakacak olanlar vardı. Yalnız çocuk meselesi...

Onu pek ayrıntılara ehemmiyet vermeyerek dinledi, senelerden beri uğraşıp da yine kendisini kocasından kurtaramayan Mürüvvet Hanım'ın üzüntülerini hatırladı. İçinden, "Sûzidil de boyunun ölçüsünü alsın! Neyse şimdilik çocuğu kurtaralım..." diyordu.

Olup biteni pek anlamayarak bön bön yüzüne bakan Ferit'e gülüyordu. İçinden geçirdiklerini o işitmişçesine sordu:

— Değil mi Ferit? dedi.

---

1 Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.

Sonra, ona hitap ederken Leylasını düşündü. Bu gece sabaha karşı çocuğun ateşi bir dereceye kadar düşmüştü, her durumda büyük bir hastalığın tehlikesinden uzak kalacakları zannındaydı. Lakin bu kadar kısa bir zamanda Leyla sabahleyin ne kadar süzük ve sarı bir çehreyle gözlerini açmıştı! Onun tombul ve dolgun yanaklarından bir gece içinde sıhhat erimiş, akmış gibiydi. Her zaman böyle olurdu. Aylarca devam eden özenden, bakımdan sonra birdenbire bir humma rüzgârı çocukta sıhhat, tazelik, kuvvet namına ne toplanabilmişse hepsini birden alır götürür, Leyla'yı birden haftalarca merdivenlerde dinlenen, oturmak için bahaneler icat eden, Selma koşup oynadıkça dargınlıklar çıkaran, kardeşinin kuvvet ve afiyet taşkınlıklarını ince alaylarla karşılayan hastalıklı bir çocuk yapardı. Onun için hiçbir zaman babası ona kurtulmuş gözüyle bakamaz, bacaklarını ve kollarını övünerek okşarken içinde kıskanç bir talihten korkan bir hissin "Aman işitmesin!" diyen sesini duymaktan geri kalmazdı.

Şu dakikada artık çelimsiz ve biçimsiz endamıyla iki tarafa yalpa vurarak yürümeye çalışan Ferit'e gülümseyerek bakarken içinden, "İster misiniz, bu Ferit, fakirliğin her türlü mahrumiyetlerinden başka her vesileyle dayak yiyen bu kavruk vücut, yarın serpilmiş bir genç olsun da Leyla bilimin bütün dikkatlerini boşa çıkararak hep böyle ikide birde nereden geldiğine akıl ermeyen sebeplerle korku içinde yaşasın..." derdi.

Daha fena bir ihtimali düşünmekten kendini alıkoyuyordu. Ferit'e ait işi hallettikten sonra Sûzidil'e bir nasihat vermek istedi:

— Sana şimdiden haber vereyim, pek uzun ve zor bir işe başlıyorsun. Bir kere dene, fakat daha iyisi kocanla barışmaktır. Bunun için birçok sebep var, fakat hepsinden çok Ferit bir sebeptir. Mademki arada bir çocuk var, talihine küser, her kahra tahammül edersin...

Sûzidil'in, "Nasihat vermek kolaydır!" demek isteyen bir dinleyişi vardı, Ömer Behiç ona bu sözleri söylerken de başka türlü düşünmüyordu, fakat nasihatler tıpkı yeter bir

çare olmayacağına inanılan ilaçlara benzerdi. Onları âdet yerine gelsin diye, bir kurala uymuş olmak için verirlerdi. Mesleğinin muhtelif tesadüflerinde onlardan, nasihatlerden ve ilaçlardan, ne kadar bolca, avuç avuç etrafa serpmişti! Ve bu tohumlardan yeşerip bir teselli çiçeğiyle açılanlara ne kadar nadir tesadüf etmişti!

Hatta kendi kendisine de bu nasihatlerin şifa vaadinden şırınga etmemiş miydi? Dün geceden beri her dakika zihninin içine inatçı bir tekdüzelikle düşen uyandırıcı bir ses böyle bir nasihati tekrar etmiyor muydu?..

Oraya gitmeyecekti. Gitmemesi lazımdı. Silkinip, bu azaptan başka bir netice vermeyen rüyanın aldatıcı sarhoşluklarında tekrar kendisini, saadetini, vazifesini, bütün varlığını boğmayacaktı.

Hastanede işlerini bitirip artık çıkmak üzereyken tamamıyla kararının kuvvetiyle donanmıştı: Muayenehanesine uğrayacak, oradan mümkün mertebe aceleyle çıkarak evine, hasta çocuğuna gidecekti.

Bugün hastanenin ziyaretçilere ayrılmış günlerinden biriydi: Koridorlarda, avluda, bahçede takım takım, tek tek yahut kümelerle bekleyenlerin arasından geçmek lazımdı. Her defasında onu durduranlar, hastalarına dair malumat isteyenler, ümitsizliklerini bir an unutturacak kelimeyi onun ağzından dilenenler, evvelce bir kısmı anlatılmış hikâyelerinin gerisini söylemeye ihtiyaç duyanlar, hastayı oraya sevk eden sebeplere dair tafsilat verilmeyecek olursa beklenen şifanın gerçekleşme imkânı zayıflayacak kuruntusuyla en mahrem yatak sırlarını gelip doktorun kulağına fısıldayanlar vardı. O, bunları sadece bir insanlık zarafeti gereği olarak değil, merak ederek, muhtelif yerlerde okunmaya başlanmış tefrikaları günü gününe takip etmek isteyenlere has bir araştırışla dinlerdi, hatta sokulmaktan ürkenleri bir işaretle çağırır, çoğu zaman isimleriyle hitap ederek, "Sonra ne oldu?" diye sorardı.

Bu şekilde ne garip, ne feci ve iğrenç şeyler dinlemişti! Karısının mücevherlerini satıp fahişelere yediren damatlar,

çocuklarını aç bırakıp Galata meyhanelerinde sürten babalar, dışarıda yüz kişinin uşaklığına katlandıktan sonra evinde bir kap yemeğinin etrafına acımasız bir zorbalığın zehirlerini döken kocalar... Bu katalog bitmez tükenmez çeşitlilikleriyle onun gözlerinin önünden geçerdi. İnsan yaradılışının ne kadar kötü, çirkin, aşağılık, pis, miskin hastalıkları varsa burada ona facialarını hikâye ederlerdi. Böylece, hastane onun için insan hayatına dürbünlerini dikmiş bir rasathane hükmünü kazanırdı ve burada dürbünlerin bütün camları dünyayı karanlıklara gömen bir siyahlıkla boyalıydı. Dinler, dinler, nihayet bir dakika olurdu ki artık daha fazlasını kaldırmaya dayanamayan bir doygunluk hali hissederek kaçıp çıkmak için acele ederdi. Bir hikâyenin arasında cebinden saatini çıkarır, bakar, anlatmaya devam cesaretini bırakmayan bir telaşla, "Ooo!.." der ve kaçarcasına, artık tekrar yolunu kesenlere, "Sonra... Sonra..." vaadini savurarak fırlar, giderdi.

Evine!..

Ruhunun sığınağı orasıydı. Bugün yine orayı düşündü. Bu bir aylık hayatı, onun doğru yolunda nasılsa tesadüf edilerek etrafında bir eğri çizilen bir engebeydi, bugün onu atlatmıştı. Evet, artık yine doğru yola giriyordu, yine evinin o eski adamı olacaktı.

O Mısır'a gidiyormuş, o evleniyormuş, o bunların hepsini kendisinden gizliyormuş, öyle mi? Ooh!.. Ne iyi... Kurtuluş! Kurtuluş!..

Şimdi bir hafiflik duyuyor, göğsünün bütün kuvvetiyle uzun bir ferahlama nefesi alıyordu. Açıktan, "Ooh!.." diyordu.

9

Muayenehanesinden çıktıktan sonra Cağaloğlu'ndan yürüdü. Bu güzel havada yürümekten özel bir zevk alıyordu. Babıali Caddesi'nden indi, Köprü'ye kadar biraz sık adımlarla devam etti, sonra Köprü'de sağ tarafı takip

ederken o sırada Boğaziçi'nden gelip boşanmış bir vapurun kalabalığıyla karşılaştı ve mecburi olarak yavaş yavaş yürümeye başladı.

Bir ara karşıdan iki kadınla bir gencin geçmesine müsaade etmek için biraz kenara çekilmeye lüzum görürken fark etti: Bunlar Talat Bey ile annesi Gülizar Hanım ve Nebile'ydi. Birden gözleri dumanlandı. Nebile'yi görmekle onda birden bir bulut infilak etmiş ve benliğini sisler boğarak kulaklarını tıkamış gibiydi. Açık saçık tavrıyla, şık çarşafının gövdesini yarı açık bırakan kısa üstünün bir kanadını kaldırarak Nebile, yeşille sarı karışık gözlerinin gülümseyen bakışıyla temenna etti,[1] hatta Talat Bey ile Gülizar Hanım'ın da ona uyarak temenna ettiklerini gördü, onları karşılık vererek selamladı ve onlar bir tarafa o, diğer tarafa geçti. Henüz bir adım atmamıştı ki alaycı bir ses ta yanında, Köprü'nün kenarında ona:

— Allah versin! dedi. Tebrik ederim...

Başını çevirdi. Mansur Bey kendisine sırıtarak bakıyordu:

— Tebrik ederim, diye tekrar başladı. Öyle ya, bizlere iltifat edecek değiller ya, gençler dururken...

O her zaman damadına bu konuda şaka yapmaktan hoşlanırdı, şakalarının arasından biraz haset de sezilirdi. Ömer Behiç'in uslu oturduğuna inanmazdı. Ve her vesileyle bundan bahsederken onu itiraflara hazırlayabilmek ve meylettirebilmek için, "Ben, bilirsiniz ya?" diye ilave ederdi; "Dünyada her yoldan geçmeli, sade izini belli etmemeli, derim. Kızından daha kıskanç olan babalardan değilim, Vedide haber almasın, rahatı bozulmasın da varsın damadım da biraz gönül eğlendirsin. Hep erkek değil miyiz? Ne demek olduğunu biliriz..."

Bu son fikri ilave ederken türlü faraziyelere geniş ufuklar açan bir manayla sırıta sırıta bakardı.

Bugün yine bu konuda ufak bir şakadan sonra:

---

1 Saygı ya da teşekkür bağlamında hafifçe öne eğilerek sağ eli dizden aşağı indirip doğrulurken ağza ve başa götürerek verilen selam.

— Bunlar kimlerdi, rica ederim? diye sordu.

Ömer Behiç yalnız Gülizar ismini söyledi.

Mansur Bey'in felçli tarafı daha çarpıldı, o kadar hayret etti. İlk önce açık ağzından bir kelime çıkamadı, sonra:

— Etme, Allah aşkına! dedi. Gülizar Hanım!.. O hiç olmazsa altmış beşinde vardır. Hep böyle mi süsleniyor, hep bu kılıkta mı giyiniyor?

Bütün hayatına ait sevda ve sefa söylentileri İstanbul'un ağzında daima tekrarlanan bir terane olan Gülizar Hanım'ın yaş ilerledikçe gençliğe daha asılan bir düşkünlüğü vardı ki yavaş yavaş gözlerinin sürmesini, yüzünün düzgününü, dudaklarının boyasını, saçlarının mısır püskülüne kaçan sarısını artıra artıra onu en gülünç simalardan biri haline getirmişti. Ona nükteci biri "Acuze yosma" lakabını vermişti ve ne zaman Gülizar Hanım'dan bahsedilse bu lakap akla gelir ve dudaklarda bir alay tebessümü dolaşırdı.

Bir ara ve her şeyden elini eteğini çekerek, bir gün pek keskin bir aşağılanmaya uğramaktan kızgınlığını sokağa çıkmamak suretiyle göstermek istemişti. Evinde, saçlarını boyamaktan, allıktan, düzgünden, sürmeden vazgeçmiş, sade bir entariyle, hatta başında bir yemeniyle, seccadeden kalkamıyor, hatim sürüyor,[1] artık belirsiz bir seferberliğin başlangıcına hazırlanıyor diye duyulmuştu. Görenlerce anlatılanlara göre bu bir efsane değil halis hakikatmiş. Sonra birdenbire, Talat Bey'in evliliğinin ardından, hatta düğün gününden başlayarak hayretle görüldü ki Gülizar Hanım her vakitten daha boyalıdır, her vakitten daha süslüdür. Müzzan'ın meyli ve mizacı bu acuze yosma hayatına katılmaya müsait çıkmayıp da onun yerine Gülizar Hanım'a daha bir uysalca eşlik edecek, onunla eş olabilecek bir gelin konulması gerekince tabiatıyla hatırına eski dostu Sahire Hanım'ın kızı gelmişti.

İşte demin bu altmış beşinde kadınla o henüz yirmisinde genç, ikisinde de aynı renkten şık çarşaflar, ince iskarpinler,

1 Kuran'ı hatim niyetiyle okuyan birinin okuyuşunu Kuran'dan takip etmek.

ipek çoraplar, aynı işveli salınma, aynı zarif endam, iki kız kardeş kadar tavır benzerliğiyle kırıtıp geçmişlerdi.

Ömer Behiç, Mansur Bey'e sataşmak suretiyle onun şakalarını defetmek istedi:

— Demek Gülizar Hanım'dan pek hoşlandınız?

Mansur Bey hemen:

— Ötekinden niçin bahsetmiyorsun? Bu yeni gelin olacak... Senin onlarla münasebetin olduğunu bilmiyordum ...

Ömer Behiç kıpkırmızı oldu. Mansur Bey ısrar etmeyerek, "Pekâlâ! Pekâlâ!.." dedi, daha sonra damadı tarafından yine kendi müdafaa ederek ilave etti:

— Öyle ya, doktor değil misiniz! Herkesi tanırsınız...

Ve birden, bir çağrışımla sıçrayarak:

— Senin Sadettin'den haberin var mı? Erenköyü'nde zaferlerinin sınırı yok. Menije'den sonra, hani ya şu pembe köşkün hanımı, şimdi Piraye! Tayyar Efendi'nin küçük cariyesi, daha doğrusu eşi... Sadettin vakasını sezer sezmez ihtiyar herif nikâhın himayesine sığınmaya mecbur oldu. Oğlanı kapışan kapışana... Bugünlerde de Kamer Hanım'ın takiplerinden zor kurtuluyor. Bildin değil mi? Şu ayda bir kere âşık değiştirip bir türlü kocasını aldatıldığına ikna edemeyen kadın!.. Doğrusunu söylemek lazımsa, oğlanı hem kıskanıyor hem onunla iftihar ediyorum.

Mansur Bey bunu söylerken hakikati pek sadık bir şekilde tasvir ediyordu. Onda oğlunu hem kıskanan hem bu gençlik zaferlerinden kendisine bir lezzet payı ayıran bir his vardı. Yine bir çağrışımla sözünü sıçrattı. Erenköyü'nde yalnız kaldıklarından, onun hizmetiyle pek meşgul olunamadığından, ufak tefek birçok sebeplerle rahatsız bir ömür geçirdiğinden aceleyle bahsederek birden sordu:

— Vedide'den İsmet'i istemiştim. Ne vakit göndereceksiniz?

Onun hiç sıkılmadan İsmet'ten tabii bir edayla bahsedişi vardı ki Ömer Behiç'i güldürdü: "Bilirsiniz ya, ben ev işlerine hiç karışmam!" dedi ve Mansur Bey'in, "Rica ederim söyle de unutmasın, göndersin..." tembihini cevapsız bırakarak ayrıldı.

Ayrıldıktan sonra dikkat etti ki evin haline dair Mansur Bey küçük bir soru bile sormamış, ona hatta Leyla'nın hastalığından bahse fırsat bırakmamıştı; o kadar zihni sevda maceralarıyla meşguldü...

Hep onu düşünerek yürüdü. Ve ayaklarının tabii bir sevkiyle Tünel'e girmiş bulundu. Ta Beyoğlu'na çıkınca fark etti ki istemeksizin bu yolu tutmuştu. Cebinden saatini çıkararak baktı, daha pek erkendi. Neyyir'le buluşma saatine epeyce bir zaman vardı. Şu halde o şimdi malum evde değildi.

Birden aklına oraya gitmek, Neyyir gelmeden evvel kadını söyletmek fikri geldi. Bu kendi nefsine karşı alınmış söze o derece az aykırı bir şeydi ki karşı koyma lüzumunu bile duymadı; doğru, etrafına bakmadan, her zaman onu eşya dükkânları camlıklarında durduran gecikmelere müsaade etmeden, acele ederek yürüdü.

Nihayet sokağa saptı. Her zaman buraya girerken bir küçük ihtiyata lüzum görür, iki tarafına bakarak o civarda tanıdık bir çehrenin bulunmamasına dikkat ederdi. Bugün bu ihtiyata bile ihtiyaç duymadı. Yalnız merdivenlerden çıkarken kendi kendisine sordu: Doğruca yukarıya, bir anahtarı yanında olan yatak odasına mı çıkacaktı yoksa orta katta iş odalarına uğrayarak kadını bir görüşmeye mi davet edecekti?

Beyoğlu yan sokaklarının güneş görmeyen, duvarlarından rutubet sızan, karanlık merdivenlerinde zeytinyağı ve yanık soğan kokularıyla dolu ağır bir hava teneffüs edilen bu evine her geldiğinde Ömer Behiç bir tiksinme hissinden kendisini alıkoyamazdı. O, Neyyir'le sevişmesine, zarif, güneşli, çiçekler, yeşillikler içinde gömülmüş bir yuva düşünürdü. İlk buluşmalarda bundan her vesileyle bahseder, Neyyir'in de yardımını dileyerek çare arardı, sonra emniyet ve selameti başka yerde bulamayacağına inanan Neyyir'in direnmesine, başka bir yer arayıp bulmanın kendisi için de gösterdiği tehlike fikrine tesadüf ede ede tiksinme hissi silinmiş, burada ilk günler bir terzi yatak odasında sevişmenin göze çarpan çirkinlikleri artık onu meşgul etmemeye başlamıştı.

Bugün yine karanlık merdivenden çıkarken o ağır kokuyu duydu ve kendi kendisine nasıl olup da bu pislik içine getirip hayatının bütün temizliğini atacak kadar zaaf gösterdiğine şaştı. Evet, artık, işte bugünden başlayarak bir daha buraya ayak atamayacaktı. Yalnız kadını görüp, onunla on dakika konuştuktan sonra... Fakat kadına nasıl haber verecekti? Tam iş odalarının önündeydi, bir tesadüf güçlüğü halletti. O, camekânın önünde tereddütteyken, iki müşterisini geçiren terzinin kapıyı açtığını gördü, bir kenara çekilerek bekledi, kadın yalnız kalınca ona gülerek:

— Bugün yine misafiriniz gelecek, değil mi? dedi. (Sonra eski bir fahişe cilvesiyle) Bu ne kadar sevgi!.. Doğrusu, kıskanıyorum.

Ömer Behiç gayet ciddi, onun şakasını işitmemiş gibi:

— Sizi beş on dakika görmek için geldim, dedi.

Yukarıda yalnız kaldıkları zaman Ömer Behiç söze başlayamadı. Bu kadına ne diyecekti? Onu sorularıyla nasıl söyletecekti? Kendisini burada, karısından şüphelerini, hizmetkârların, dükkâncıların, işçilerin ağızlarını yoklayarak halletmek isteyen kıskanç kocaların aşağılık vaziyetinde gördü. Evvelden düzenlenmiş hiçbir şeyi yoktu. Birdenbire ta maksadın ruhuna girdi:

— Neyyir ne zaman Mısır'a gidiyor? Bunu sizden sormaya geldim! dedi.

Kadın ciddi, hatta belki henüz ödenmemiş hesapları düşünerek endişeli bir sesle, hayret gösterdi:

— Nasıl? Mısır'a mı gidiyormuş? Onu bilmiyorum ama Mısır'dan misafirleri geliyormuş, onu haber verdi, dedi.

Bu sözle birden hakikatin esası doğru çıkıyor, fakat şekli değişiyordu. Ömer Behiç'in gözünde birden meseleye anlaşılırlığın ışığı döküldü, sanki bir el karanlık odanın perdesini çekivermiş, oraya güneşin her şeyi aydınlatan ışığını boşaltmıştı. Demek Mısır'dan nişanlı gelecekti? Ve belki orada, onların evinde, Neyyir'in özel hayatına karışarak, onlarla oturacaktı. Oturmak ihtiyacı duydu. Kadının yanına, sedirin üstüne çöktü ve artık sözünü sakınmaya lüzum

görmeyerek, yalvarırcasına bir sesle Neyyir hakkında ne biliyorsa onları, hiçbir noktasını saklamayarak, kendisine söylemesini istedi.

Kadın gülüyor:

— Ooo, diyordu, kıskançlık başlamış! Bu iyi değil. İşte pekâlâ burada buluşuyorsunuz, sevişiyorsunuz. Dün nasıldı, yarın ne olacak, bunu düşünmek ne lazım? Bugünün zevkiyle doymalı, o kadar! Siz ev bark sahibisiniz, o da yarın öbür gün evlenecek, çoluk çocuk yetiştirecek. İkinizin yolu başka başka... Bugün buluştunuz, yarın ayrılacaksınız...

Kadın basit felsefesinin, dar lehçesinin arasından çıkarılmış bitmez tükenmez cümleleriyle, asıl Ömer Behiç'in bilmek istediğine cevap vermeyerek, elleri bir dizinde kilitlenmiş, ara sıra gülen gözleri onun yüzünde, devam ediyordu. Sonra birden ayağa kalktı:

— Aşağıda beni bekliyorlar, dedi, ben burada kendimi unuttum...

Hâlâ oturan Ömer Behiç'in karşısında bir saniye durdu ve bütün sevda hayatının bir tecrübe özetini ona vermeden çıkmak istemedi:

— Ben size doğruyu söyleyeyim mi? dedi. Eğlenmek başkadır, sevmek başkadır. Bunlarla eğlenilir, o kadar... Ama Neyyir olmamışsa başkası bulunur. Size eğlence lazım olsun, yoksa... Sizinle vakit geçirecek kadın yüzlerce...

Kadın bunu söylerken yüzünü birden kendine çekme kudretini gösterecek bir işaretle küçük ve kısa bir kahkaha içinde fırladı, çıktı.

"Eğlenmek başka sevmek başka" demişti ve bütün hakikatin özeti bu noktadaydı. Neyyir'le bu kadar meşgul olmak, bütün hayatını unutacak derecede ona fikrini adamak için demek o eğlenmek kelimesiyle özetlenmek istenen usulü aşmıştı, demek Neyyir'i seviyordu...

Bunu itiraf etmek lazımdı. Artık, onda ne türden olursa olsun öyle bir kuvvet vardı ki bağ yerleri koparılmaya kalkışılırsa kanayacak, sızlayacak bağlarla onun varlığını Neyyir'e bağlamış, ilk önce bir buhranın rüzgârıyla onun

kollarına atıldıktan sonra yavaş yavaş onun buselerinden alınan lezzetlerin hatıraları vücudunun her zerresine ayrı ayrı sahip olma hükmünü koymuştu.

Ve bundan ancak büyük bir gayretle, hayatını altüst edecek bir hamleyle silkinip kalkmak, kurtulup kaçmak lazımdı. Onu ne düşünecek ne arayacak ne soracaktı. Evet, fırlayıp bu girdabın deveranından çıkmalıydı.

Bunu düşünürken orada oturuyor, bu muhakemeyi kuran benliğinin içinde onunla alay ederek karanlıkta sinen bir ikinci benliğinin gizlice verilmiş bir işaretiyle gecikiyor, belki beş dakika sonra Neyyir'in etek hışıltılarını işitmek ümidi onu orada merdivenleri dinleyerek durduruyordu.

Bir ara kendi kendisinin bu başka bir mana verilemez gecikmesini haklı görmek istedi: "Son bir defa görmekte ve ona münasebeti kesmek gerektiğini söylemekte ne beis var?"

Bu bahanenin zayıflığını kendisi de fark ediyor ve onu daha fazla açığa vurmaktan kaçınarak kurcalamaktan çekiniyordu. Böyle, uzun bir zaman hareket etmeyerek, bulanık gözleri karşısında duvarda, kulakları merdivenlerde durdu.

Nihayet daha hiçbir gürültü işitmeden bir yürek çarpıntısıyla hissetti ki Neyyir geliyor. Neyyir her vakitten daha şen, kapının açılan kısmında ince vücuduyla, çocuk başıyla, geçirilecek lezzet saatinin peşin sefasıyla görününce ayağa kalktı. O bir kelime söylemeden geldi, dudaklarını uzattı. Ömer Behiç dargın durmak istemiyordu. Onu her zaman nasıl öperse öyle öptü ve bir defa bu temas olunca iradesine hükmeden tutkunlukla tekrar dudaklarını aldı ve kaybedilmiş zannolunurken tekrar bulunan bir saadeti salıvermek istemeyerek uzun uzun tekrar öptü.

Bu dakikada hissetti ki onu her vakitten çok seviyor ve her defasından çok istiyor. Neyyir'de öyle bir oyun yerine giden çocuk sevinci vardı, küçük vücudunun sokulganlığında ve kendisini yaşından daha küçük zannettiren simasının açıklığında öyle bir kendisini vermekten doğan haz hissediliyordu ki onu bu haliyle kollarının arasında görürken Ömer Behiç'in uzun bir gece hissiyatını zehirleyen kini sili-

niyordu. Bu çocuk sevişmesinin, ona eşlik eden ayrıntıların içinde, hiçbir şeyi tetkike ihtiyaç duymayan, yalnız ortada mevcut bir zevkin, ne sınırını ve kapsamını düşünerek ne de neticelerini ve tesirlerini etraflıca düşünüp taşınarak ancak kendisine bahşettiği lezzet fırsatlarını hesap eden idrakten mahrum bir maneviyatı vardı ki Ömer Behiç, şimdi ona bir kıskançlık trajedisi oynamaya kalkışmayı, utanılacak bir ahmaklık gibi görüyordu. Bu vücudu, böyle, şu haliyle almak daha uygun değil miydi? Aralarında ne sadakati gerektiren ne vefayı davet eden bir taahhüt vardı. Onlar sadece bir dakika içinde tutuşmuş bir ateşle birbirinin kollarına düşmüşler, beraber yaşanılıp içinde kavrulacak yangın saatlerini geçirmek için buluşmuşlardı, o kadar... İkisinin de kaderi başka başka yollardaydı. Ayrılmak dakikası gelince, sadece birbirinin ellerini sıkarak, o zamana kadar birlikte geçen lezzet ve saadet saatlerinin şükran borcunu ödeyen bir tebessümle ayrılacaklardı.

Terzi kadının ne kadar hakkı vardı!.. Bir an içinde Ömer Behiç bu muhakemeyi zihninin içinde fışkırmış gördü ve gülümseyen gözlerle Neyyir'e bakıyordu.

O, onun ellerinde duran ellerini çekerek sordu:

— Neden bana öyle bakıyorsunuz?

Sonra cevap beklemeden ve birer birer üstünden çarşafını, elbisesini fırlata fırlata atarak devam etti:

— Bugün erken geldiğime ne iyi etmişim! Provaları yapılacak çarşafım, elbisem olmasaydı, ben yine o saatte gelecektim. Sizin böyle erken geldiğinizi nasıl düşünebilirdim? Demek beni özlediniz de böyle geldiniz... Bakın, bu pek memnun olunacak bir alamet... Sizin burada olduğunuzu aşağıda öğrendim, o zaman provaları sonraya bırakmak daha iyi olacak, dedim. Hatta burada yaptırırız. Siz de bulunsanız ne olur sanki? Biliyor musunuz bize misafir geliyor. Mısır'dan!.. Daha doğrusu, misafir de değil, bir talip...

Neyyir bunu o kadar tabii bir eda ve sesle söylüyor, hatta bunu söylerken sesine öyle bir söylenen şeylerle eğlenen çocuk neşesi koyuyordu ki Ömer Behiç birden onu affetti.

Demek kendisinden saklamıyordu? İşte bu dakikada Neyyir, Neyyir'in kendisi, ona Mısır'dan gelecek talipten, onun için yaptırılan elbiseden bahsediyor, hatta yapılacak provalarda hazır bulunmasını rica ediyordu. Birden derin bir nefes aldı, ancak bir saniye sonra, henüz lezzetini tanımaya vakit bulmadan kalbinden bir şüphe geçti. Kendi kendisine "Ahmak!" dedi. "Demin aşağıda ona haber verdiler. Kadın hepsini söyledi, bana komedi oynuyor."

Kinle dolu bir sesle, boğuk boğuk çıkan kelimelerle:

— Bana şimdiye kadar ne Mısır'dan ne talipten, hiç, hiçbir şeyden bahsetmemiştin! dedi.

Gözlerinde öyle derin bir dargınlığın bulanıklıkları vardı ki şimdi sedirin kenarına oturarak potinlerinin düğmelerini çözen Neyyir hayretle durdu, hiç beklenmeyen bir serzeniş işitmekten dargın gözlerini ona kaldırdı:

— Sahi, dedi, ben size hiç söylememiştim...

Sonra gözlerini indirdi ve yine düğmelerini çözmeye devam ederek:

— Anlamalı, ne kadar önem vermişim diye, ilave etti. Bu Sakıp Süleyman Bey'in bir fikri... Bu baba dostu kendisini bize karşı bir çeşit baba vazifesiyle bağlı zannediyor. Bunak herif! Olacak bir iş değil ya... Ne vakittir tutturdu, hele Nebile evlendikten sonra artık duramaz oldu. Nihayet annemin de rızasını alınca... Ömer Behiç hep o kinli haliyle dinliyordu:

— Annenin ve senin...

Neyyir artık düğmelerini çözmüş bitirmişti. Ayaklarından potinlerini silkerek fırlattı, yalnız ipek çoraplarıyla kalınca ayaklarını sedirin üstüne çekti ve elleriyle dizlerini kilitleyerek, arkasında yalnız bir gömlek tekrar Ömer Behiç'in yüzüne baktı:

— Oooh! Ben... dedi; ben böyle şeylere hiçbir zaman önem vermedim, ben şimdi yalnız bir şeye önem veriyorum...

Ömer Behiç sordu:

— Neye?

Neyyir eliyle sedirin üstüne vurdu, "Buraya gel de söyleyeyim..." demek istedi. O zaman Neyyir'in kolları

dizlerinden çözüldü, onun boynuna dolandı, yanağını onun yanağına kadar götürdü ve sürüne sürüne, burnunun sıcak nefesiyle bütün taşkın sevda ihtiyacının ateşini yüzüne gözüne üfürerek:

— Pekâlâ biliyorsun ki küçük Neyyir yalnız bir şeye, yalnız bir kimseye önem verir, dedi.

Şimdi o bir kelime söyleyemiyor, boğuluyordu. O zaman Neyyir'in sabırsız parmakları onun boyunbağını çözdü, yakalığını attı. O bir çocuk itaatiyle duruyordu; onu soymaya, elbisesinden kurtarmaya devam ederken:

— Bütün Mısır, bütün Türk hanımları almak isteyen zenginleriyle gelebilirler, Sahire Hanım'ın Pangaltı'da küçük evine misafir olabilirler; bundan Neyyir'e ne? diyordu ve sonra ellerinin altında iradesiz bir varlık itaatiyle duran Ömer Behiç'i soymaya devam ederek, onu evirip çevirirken yanaklarına küçük şamarlarla vurarak ilave ediyordu:

— Küçük Neyyir'in koca bir bebeği var. Ama koca bebek dargın... Aman, ne fena somurtuyor! Ne olmuş? Ne olmuş?.. Sakıp Süleyman Bey dedikleri bunak, küçücük Neyyir'e Mısır'dan zengin koca mı sipariş etmiş... Sonra, sonra ne olmuş?

Kesik kesik kahkahalarla gülüyor, burnunun ucunu onun burnuna sürerek, kucağına tırmanan sokulganlıklarla:

— Sonra ne olmuş? Sonra ne olmuş?.. diye tekrar ediyordu. O da kesik kesik gülüyordu ve dargınlığına sadık kalmaya çalışarak:

— Demek doğru? diyordu. Demek gideceksin?

Neyyir:

— Gitmekten kim bahsediyor? Sen beraber gelmeyecek olduktan sonra Neyyir şuradan şuraya kımıldar mı sanıyorsun!

O zaman birden, bütün yüzünü gözünü, ta ruhuna kadar istila ederek, yürüyen bu gençlik ve aşkın ateşli nefesi onu sarhoş etti, beyninin içinde bir dünya devrildi, kemiklerini kırarcasına hırslı, kinli, hınçlı bir kuvvetle onun küçük vücudunu sardı, sıktı.

Neyyir, o da sarhoş, onun ruhunda da bir cihanın enkazı yuvarlanarak, böyle hırpalanıp horlanmaktan bahtiyar, boğuk boğuk:

— Daha, daha!.. diyordu. Daha sıkı, kırılayım, dökületeyim, tek senin kucağında öleyim...

O vakit tekrar, artık bir söz söyleyemeyerek, yalnız Ömer Behiç şimdi hem kendisinden tiksinen hem ona nefret ilan eden bir sarhoşluk içinde, sevmekle öldürmek ihtiyacından oluşmuş bir cinnet arasında soluyarak, o da böyle vahşi bir saadet anını yaşamaktan çıldırarak, sanki bir uçurumun taşlarına çarpa çarpa yuvarlandılar.

Bu heyecan dakikaları bütün ruhunu, benliğini alıp mahvederken, bir duman haline çevirerek havalara dağıtırken uçacak gibi hafif bir hayatın leziz esrikliğine saran, onu eritip bitirirken büyük bir boşluğun içinde ancak baygınlıkları, sarhoşlukları hissedilen bir ölümün hatlarında hayattan çıkmış olma duygusu veren dakikaları nasıl ortadan kaldırmak, onları nasıl koparıp atmak mümkün olacaktı?

Neyyir'i seviyor muydu?.. Bilmiyordu, hatta sevmek ne demektir, bu kelimeyle kastedilen mana nedir, şimdi bunu düşünüp tahlil etmek bile istemiyordu. Yalnız, ne denirse densin, buna ne ad verilirse verilsin, o bir şeyi biliyordu: Neyyir'e muhtaçtı. Hayatında şimdi onun öyle bir yeri, öyle bir hükmü vardı ki onu başka bir kuvvetle değiştirmek mümkün değildi.

Demin kadın ne diyordu: Bir işaretiyle yüzlercesinin koşacaklarından, etrafını alacaklarından, alay alay, çeşit çeşit ona vücutlarının nazikliklerini, gençliklerinin lezzetlerini getireceklerinden bahseden bu kadın düşünemiyordu ki ona lazım olan yalnız işte şimdi sarhoş gözlerinde kendisine verilen saadet dakikalarının baygın dalgalarıyla gülümseyerek kıvırcık saçlarıyla omzunda diklenen küçük baş, vücudunun yanında her zerresinde bir arzu ürpertisinin titreşimi hissedilen küçük vücuttu.

O da kendisini seviyordu, hayır, seviyordu değil, o da kendisine muhtaçtı. Bunu her vesileyle, sevişmelerinin en az ira-

deye tâbi olan anlarında bile hissetmişti ki Neyyir onun için neyse o da Neyyir için odur. Bu iki vücut ancak tutuşup alevlenen birer cisimdi, her ikisinde de uyuyan bir kıvılcım vardı ki ancak ikisi bir araya gelip de temas edince parlıyordu.

Bu muhakkaktı. Şu halde böyle ona esir ve bağlı olmaya, mahkûm ve mağlup kalmaya devam edip gidecek, bu narin çocuk kollarının boynunda gittikçe daha sıkışan kemendinden başını kurtarmak için silkinmeye hiç, hiç kadir olamayacak demekti. Ya yarın o başkasının olursa?..

Şimdi ona bir kini vardı. Kendisine bu derece hâkim olduğundan, kuvvetini onun üstünde bu derece pekiştirdiğinden hiddet ve düşmanlık duyan bir hisle onu hırpalamak, ezmek, boğmak arzuları duyuyordu; hatta, hatta öldürmek...

Sevgililerini öldüren âşıkları düşünüyordu. İhanet gördükleri, beklenen vefayı bulamadıkları, karşı bir aşkın cevabından mahrum kaldıkları için değildi. Fazla sevmeye fazla sevilmeye tahammül edemeyen bir ruhun ıstırabını elden fırlayan bir bıçağın darbesiyle yok etmek isteyen mecnunları şimdi anlıyor, onların şuur buhranına makul bir açıklama buluyordu. Kendisinde de böyle bir kabiliyetin uyuduğuna, ta ruhunun altında, görülüp anlaşılamayan bir kıvrımında böyle bir aşırı düşkünlüğün zamanı gelince fırlayıp çıkmak üzere pusuda beklediğine dikkat ediyordu. Belki herkes az çok böyleydi. Öldürmek, hayatında başka türlü giderilmesine imkân bulunamayan bu büyük bozukluğun sebebini yok etmek... Hatta umulmayan bir kaza, bir illet onu alıp götürecek olsa, kendisine düşünüp acısının farkına varmaya vakit bırakmadan bir dakika içinde onu yeryüzünden silip yok etse, bir gün sabahleyin gözlerini açınca onun artık var olmadığından haber alıverse, her şeyden evvel, daha bundan doğacak matem azaplarını duymak için hissiyatı yeteri kadar uyanmadan evvel, bir kurtuluşun geniş nefesini alacaktı.

Bunu da düşünürken, "İnsanlar! İnsanlar! Hepsinin göğsü yırtıcı bir hayvanın vahşi zulümlerini saklıyor!" diyordu.

O halde, mademki bu böyle, mademki onu yok olmuş görmekten beklenen bir kurtuluş anı vardır ki ancak o an gelirse kendisi yeniden huzurlu hayatına dönebilecekti... O halde işte bu Mısır meselesi, bu evlilik tasavvuru, onu alıp ta uzaklara, arkasına bir takip fikri takılamayacak diyarlara götürecek olan bu beklenmemiş vaka, işte bu bir kurtuluş çaresi değil miydi?

Ondan bir evet cevabı, hem korkulan hem umulan bu şeyin gerçekleşme imkânını daha da kuvvetlendirecek bir kelime bekleyerek sordu:

— Demek pek mümkün olan bir evliliğin arifesinde bulunuyoruz?

Neyyir, gözlerinde hep o baygınlıkla, dudaklarında tadılan lezzetin dağılamamış haz tebessümüyle, rüyasının geri kalanından henüz uyanmamak istiyormuşçasına zayıf bir sesle:

— Belki mümkün, dedi. (Sonra bu ihtimali tek bırakmak istemedi, onun yanına aksi ihtimali de koydu) Belki de mümkün değil, bilmiyorum, yahut önem vermiyorum.

Ömer Behiç birden kendisine hâkim olan düşünceyi unuttu, onun bu kayıtsızlığına kızdı.

— Evet, ama ben önem veriyorum, dedi. Seni başkasının olmuş görmeye nasıl tahammül ederim?

O hep öyle yarı uykudaymışçasına, sakinliğini kaybetmeyerek cevap verdi:

— Demin söylemedim miydi? Ben başkasının olacak değilim ki... Olamam ki... Bir koca? Bu başka bir şeydir. Ya ben evli bir kadın olsaydım?

Bu son soruyla başını onun omzundan kaldırdı, karşı konulamayacak bir delil bulmuşçasına şimdi onun gözlerine bakarak cevap bekliyordu. O gecikti. Neyyir tekrar sordu:

— Evet, ya ben evli bir kadın olsaydım, o zaman ne diyecektiniz?

— Onu bilmem, dedi; onu hiçbir zaman düşünmedim, fakat mademki bugün öyle değil, mademki evlilik, bir üçüncü kişiyi yeniden ortaya çıkaracak bir şeydir...

Birden Neyyir doğruldu, sedire oturdu. Ona şimdi hırçın bir çocuk hali geliyordu, Ömer Behiç'in devam etmesine müsaade etmedi:

— Aramızda bir üçüncü şahıs yok mu? dedi.

Ömer Behiç birden bu sorunun manasını anlamadı. O başka birisinden, mesela kendisini unutarak Sakıp Süleyman Bey'den, bahsediyor zannetti. Boğularak:

— Kim? dedi.

O zaman Neyyir çoktan yüreğinin üstünde duran bir şeyi meydana atıyormuşçasına püskürdü:

— Lakin eşiniz, çocuklarınız, eviniz... Ben size bunlardan hiç bahsettim mi? Onları hiç size karşı bir silah gibi kullanmaya gerek gördüm mü?

Şimdiye kadar aralarında, onlara dair küçük bir ima bile olmamıştı. Bu anda, bu odada, Neyyir'in ağzından çıkan bu kelimelerin her biri Ömer Behiç'in yüzüne çarpan bir sille mahiyeti aldı. Ve birden kalktı, Neyyir'i hiç bu halde görmemişti. O şimdi tırnaklarını çıkaran, tüylerini kabartan bir kedi gibiydi, üstüne atılacak zannettiren bir hali vardı.

Ömer Behiç cevap vermedi. Dudakları titriyordu. Neyyir'in ağzında sayılan şeylerin arasından Leyla'yı gördü. Çocuk belki hâlâ ateşler içinde yanıyorken o buradaydı... Kendi kendisinden iğrendi. Evden, hatta hastaneden, muayenehanesinden nasıl bir kararla çıkmıştı? Hatta buraya kadar, bir saat evveline kadar ne düşünüyordu? Nasıl evine gitmek azmiyle buraya gelmişti? Sonra nasıl zaafının miskinliği içinde tekrar, karşı koymadan, mücadelesiz, düşüvermişti?

Ah! Bu tutkusuna karşı ne kadar aczi ve zaafı, ne kadar miskinliği ve alçaklığı vardı! Onda güzel, iyi, yüksek ve nezih olarak ne varsa bu tutku onları elinden almış, temiz bir hayatın ihtimamlarıyla benliğine giydirilen fazilet kaftanından onu bir sihir nefesiyle, hatta karşı koymaya, mücadeleye imkân bırakmadan soymuş, işte böyle, murdar bir terzi kadının yanık soğan kokularıyla dolu evinde, saksıları yapma çiçeklerle bezenmiş aynasının karşısında giyinmeye çalışan gülünç vaziyete koymuştu. Gülünç ve iğrenç...

Demek Ömer Behiç buydu? Şimdi bu kim bilir nasıl çiftlere buluşma yeri olmaya alışkın pis yatak odasının loşluğunda daha donuk görünen, sırları rutubetten bozulmuş aynada yakasının itaatte geciken düğmesini iliklemekle meşgul adam, sedirin üstünde, biraz sonra tasarlanan evliliği için prova edilecek elbisesini bekleyen yarı çıplak çocuğun âşığıydı? Şişli'de, henüz boyaları tamamıyla kurumamış beyaz taştan yeni evin sahibi, sarı pirinç tabelada daha yeni çıkılan bu büyük caddede bir acemi çekingenliğiyle henüz kendini cesurca gösteremeyen ismin sahibi, dahiliye uzmanı... Fakat asıl hasta, asıl hüviyetinin en esrarengiz derinliklerinde onulmaz bir hastalığa tutulmuş olan hasta asıl kendisiydi. Ve etrafına şifa ve deva dağıtmaya çalışan, büyük şehrin bedensel ve ruhsal hastalıklarına karşı sızlayarak ona yeteri kadar sağlık iksiri verememekten kaynaklanan üzüntülerin içinde siyah bir ruh gezdiren doktor, başkalarının hastalıkları konusuna getirildikçe konuşmasının keskinliğine, muhakemesinin düzgünlüğüne hayret edilen âlim doktor, işte bugüne kadar ihtiyar bir zamparanın iğrenç alışkanlıklarına ortak olmayı kabul eden, yarın kart bir Kahire zenginin kollarında yıprandıktan sonra yine kendisine gelmek vaatlerini yetinilecek bir nimet gibi kabule davet edilen adamdı.

Birden döndü:

— Eğer beni bu suretle razı olacak zannediyorsan aldanıyorsun, dedi.

Neyyir tartışmaya hazır, hırçın, sordu:

— Yani istiyorsunuz ki ben böyle hep isimsiz, mevkisiz, evsiz barksız, ne zaman arzu edilirse bir işarete amade, gelip geçen heveslerin emirlerine hazır, kalayım!.. İnsan birisine, feda edilecek bir talih teklif ederken ona karşılık bir telafi çaresi vaat edecek bir perde kaldırabilmeli.

Ömer Behiç artık giyinmişti:

— Nasıl bir telafi çaresi?..

— Bunu sizin için aramaya ihtiyaç duymadım. Sizin için benim zararımı karşılayacak hiçbir imkân mevcut olamaz ki! Sizin kaldırabileceğiniz perdenin arkasında karınız, eviniz,

çocuklarınız var. Hatta şimdi, işte beni burada bırakacaksınız, yine onlara koşacaksınız. Bunun için sizi eleştirmeye bile hakkım yok. Onlara gitmek sizin hakkınızdır, sizin vazifenizdir. Ben size gelirken bunu tamamıyla bilerek geldim. Sizden ne beklenecek bir ümidim ne alınacak bir emelim vardı, size gelirken yalnız bir şeyi düşünüyordum: Sizi!..

Neyyir bunu söylerken hırçınlığının içinde öyle bir samimiyetle titriyordu ki Ömer Behiç bunun tesiri altında kalmaktan kendini alıkoyamadı. Bir adım attı, ta onun karşısında durdu ve bu insanı hemen şurada gırtlağından tutup boğmak mı yoksa tekrar onu kollarının mengenesinde kuşatarak yeniden bir kendinden geçiş cinnetinin derinliklerine beraber yuvarlanmak mı lazım geleceğinde şaşırmış, bir dakika sustu.

İkisi de birbirine bakıyorlardı. Aralarında bu dakikanın apayrı bir kader anı olduğuna inanan bir endişe bakışı vardı. Ağızlarından çıkacak bir kelimeyle münasebetlerinin yeni bir yön almasına karar verilecekti. Ömer Behiç'in bir bulut içinde zihni muhtelif ihtimalleri etraflıca kavradı: Ondan ayrılmak, kaçmak, onu bir daha görmemek, şimdi şurada onarılmayacak bir tahrip eseri bırakarak hayatının bu çıbanını neşterlemek, evet, bu acının içinden bir kurtuluş neticesiyle fırlayıp kurtulmak... yahut, büsbütün onun olmak ve hayatını her zaman için, artık bir daha suyun üstüne çıkarılamayacak bir dalışla daha çok, daha derin bataklığa batırmak...

Bu başka türden çarenin mahiyetini belirlemeden yalnız öyle bir yol düşündü ki Neyyir'i yalnız kendisine bağlasın...

— Demek Mısır'a gideceksin?

Neyyir başını salladı:

— Bilmiyorum, belki burada kalacağız, belki oraya gideceğiz, belki her yerde dolaşacağız. (Sonra güldü ve daha hafif bir sesle ilave etti) Her durumda Bebek'te bir yalı olacak ve senenin bir büyük kısmını elbette orada geçireceğiz.

Az kaldı, Ömer Behiç'in ağzından, "Sana yalı mı lazım, köşk mü lazım, lakin bunları sana ben vereyim!" diyen,

nasıl yerine getirilebileceğinin düşünülmesine gerek duyulmamış bir cümle çıkacaktı, buna karşılık yalnız boğuk bir hırıltı içinden alaya yeltenen bir, "Güzel!" kelimesi çıktı. Bu dakikada Neyyir birden sedirden atladı, çıplak ayaklarının üstünde yükseldi, ellerini onun omuzlarına koydu ve derin bir tutkunluğun ta ruhundan gelen teslimiyetiyle:

— Görüyorsunuz ki küçük Neyyir hep sizin olacak! dedi.

O yine dargındı:

— Beni bırak, gideyim! dedi.

Neyyir bırakmayarak, onu daha çok alıkoymak için yalvararak sordu:

— Hani ya bana ne vaat ettinizdi?.. Elbisemin provasında bulunmayacak mısınız?

Başını salladı:

— Gitmeye mecburum!

Neyyir ellerini çekti:

— Evet, hakkınız var. Evden sizi beklerler... dedi.

Onun evinden, evine ait hayatından küçük bir imayla bile bahsetmeyen Neyyir'in işte bugün üçüncü defa dudaklarından oraya ait kelimelerin çıkması onda garip bir sıkıntı doğuruyordu. Zihninde bu günah hayatı ile temiz hayatı arasına örülmüş olan duvarda gedikler açılıyor, birinden diğerine bir pislik akıyor farz etti. Bu iki hayat, düşüncesinde birbirinden ayrı ve tamamıyla bağımsız iki zıt dünya ekseni işgal eden bu iki ömür sahası, Neyyir'in ondan bahsetmesiyle çarpışabilecek, sınırları birbirine karışacak, bunun günah çirkefinden ötekinin masum temizliğine sıçrayan damlalar olacak diye ürktü. "Rica ederim, bana evimden, karımdan, çocuklarımdan bahsetme!" diye haykıracaktı, sonra bunun ne ağır bir hakaret olacağını düşünerek sadece:

— Leyla hasta... dedi ve birden çocuğunun hastalığını buradan kaçmaya bir bahane gibi kullandığına pişman olarak daha fazla izahat vermedi.

Bugün birbirinden, tamamıyla açıklık kazanmayan fakat için için kaynayışı gizlenemeyen bir dargınlıkla ayrıldılar.

10

Ağustosun en sıcak günlerinden biriydi. Vedide bugün sabahtan beri her vakitten çok içine baygınlıklar getiren bir sıkıntının esiriydi. Leyla'nın son hastalığından başlayarak onda bir türlü sıyrılamayan bir iç kasveti vardı. On beş gün mahiyeti meçhul bir hummanın, çocuğu otuz sekizden alarak kırka kadar götüren ateşleriyle mücadele etmişlerdi. Karı koca onun en küçük geçmiş hastalıklarına kadar hatıralarını yoklayarak, bu mahiyeti anlaşılamayan hummaya bir isim koyabilmek için bütün itimat ettikleri doktorların fikrine müracaat ederek uğraşmışlar, çırpınmışlar, bir gün ölümün siyah tehdidini başlarının üstünden defedemeyerek dakikadan dakikaya hakikat olabilecek bir felaket korkusuyla titreyerek on beş günün her saatini bir cehennem azabı içinde geçirmişlerdi.

Fikrine müracaat edilen bütün doktorlar hep, "Kim bilir, öyle, kör kalmış, meydana çıkamamış bir humma..." derler, dudak bükerler ve sonra, "İsabet! Böylelikle geçirilmiş oldu" diyerek yalnız, "Çocuğu besleyerek, gezdirerek, hava aldırarak kuvvetlendirmeli..." tavsiyesini unutmazlardı.

Yine bir gün kendiliğinden ateş durup da Leyla artık hummadan silkinip çıkınca, onda ne zamandan beri devamlı özen göstermenin neticesiyle sıhhat ve kuvvet namına toplanmış ne varsa hep birden erimiş akmış, cildiyle kemikleri arasında adaleleri çürük bir meyvenin eti gibi yumuşayıp dağılmış gibiydi. Çocuk sarı ve donuk bir çehreyle, fersiz ve neşesiz gözlerle, kemikten ibaret zannolunan alnında haddinden fazla uzun görünen kaşlarının çatınmış bir haliyle, hiçbir gıdayı severek kabul etmeyen, ne teklif olunsa tiksinen zayıf bir mideyle, merdivenlerden çekinerek oturacak oyunlar arayan ve beş on dakika öyle üşene üşene, kendisine oyun için katılan İsmet'in yahut Dilşat'ın hatırı için, gönülsüzce parmaklarını oyuncaklarında gezdirdikten sonra yorularak başını koyup yatmaya sevk eden bir rehavetle, bu hastalığın tesirleri içinden bir türlü çıkamamıştı.

Vedide onu her gün iki saat gündüz uykusuna yatırıyordu. Bugün yine yatak odasının yeşil panjurları kapalı, camları açık, onu yataklığına yatırmıştı. Leyla isterdi ki o yatarken annesi gezinsin, yavaş sesle, ninni söylercesine türküler söylesin. Onun orada, yanında bulunduğuna işaret eden bir belirtisi ve varlığı olmazsa uyuyamazdı. Her vakitten çok annesine düşkün olmuştu. Bu düşkünlükte annesini yalnız kendisine ait görmek istiyordu. Onu babasından, herkesten, özellikle Selma'dan esirgiyor, kıskanıyordu. Vedide mutfağı gözden geçirmek, ev hizmetine dair emir vermek, yemekte kocasına eşlik edebilmek için ondan müsaade almaya mecburdu. O zaman, yalnız kalınca, susar, dargın bir tavır alır, çoğu zaman bahane ederek yatar, gözlerini kapar, sanki annesi orada olmazsa kendisini mahvedebilecek olan meçhul bir tehlikenin hayalini görmemek için dış dünyayla münasebetini keserdi.

Vedide yine orada bulunduğundan Leyla'ya haber vermiş olmak için sağır bir sesle mırıldanıyordu ve odanın loşluğunda pek iyi göremeyen gözleriyle dikiş dikiyordu. Vedide'nin sesi yoktu, fakat öyle, kendi kendisine, sağır sesle, söylenişleri olurdu. Bu içinde, ruhunun gizli köşelerinde mırıldanan, sevinçlerine, daha ziyade açıklanamayacak dertlerine tercüman olan, eşlik eden bir şeydi; ne zaman dışarıdan bir işiten olsa hemen susar, kendi kendini ifşa etmekten utanarak saklanırdı. Bu dakikalarında asıl kocasından sıkılırdı. O kaç kere Vedide'ye böyle mırıldanırken rastlamıştı. Vedide'nin yüzünü hemen bir al ateş tabakası kaplar, yarı gülerek, yarı utanarak, "Aman, siz de nereden çıktınız!" diyerek bu utanılan şeyin ayıp mesuliyetini kocasına yükletirdi.

Ömer Behiç kaç kere yalvarmıştı: "Şu sesini bir kere işiteyim, yetişir!"

Bu hiçbir zaman mümkün olmamıştı. Kendi kendine bile söylerken o kadar yavaş, o kadar derûniydi ki, bu ses bir iniltiden ibaret kalır, hiçbir vakit belirginlik kazanmazdı. Bugün yine öyle söylerken bir ağlama ihtiyacının içinde ruhu eriyordu.

Sözleri pek anlaşılmadan Vedide şimdi ne zaman mırıldansa kendisinde ağlama duygusu uyandıran şarkılarından birini söylüyordu: "Bak ne hale koydu bu baht-ı siyah..."[1] diye mırıldanıyor ve "Bahtiyar olmak ne güç âlemde ah" nakaratını adeta inlerken kendine acıyan, kendi mateminin üstüne bir mersiyenin kederli iniltilerini döken bir sızlayışıyla teselli buluyordu. Meyana[2] başlamaya imkân bulamadı, boğazında düğümlenen bir şeyle birdenbire boşandı ve burada elinden dikişini atarak sessiz, hıçkırıksız, fakat bol bol taşan yaşlarla ağlamaya başladı.

Ağlarken kendi kendine, "Yine gözyaşı tedavisi!" dedi. Gülmek, bu gözyaşı taşkınını manasız bulmaya çalışarak onunla alay etmek istedi. Fakat mümkün olmadı, kendini ağlamakta haklı buluyordu. Sorulsaydı izah edemeyecekti, lakin ağlamakta pek haklı olduğuna tam bir inancı vardı.

Leyla'nın hastalığıyla mücadele ederken hep usanmak bilmeyen bir kuvvetle uğraşmıştı; ne bir sarsılma anı ne bir damla yaş, gelip onu mücadelesinin arasında zayıf düşürebilmişti. Lakin ateş durup da mücadele sona erince, onu yakalayıp artık bir dakika terk etmeyen bir tehlike endişesi, ikide birde, bir gün gerçekleşecek bir felaketin peşin matemiyle gelip onu tutar, çoğu zaman böyle, Leyla süzgün ve donuk sarı simasıyla, düz saçlarının arasında donmuş zannolunan alnının üstünde garip bir gölgeyle uyurken, bir köşede ezerek ıstıraptan kıvrandırırdı.

Bu ıstırabın içinde yaşayan yalnız Leyla'nın kaybı ihtimali miydi?

Vedide bunu layıkıyla tahlil edemiyordu. Fakat onunla başlayan bu gözyaşı buhranı bir an içinde daha genel bir mana, daha geniş bir çerçeve kazanarak bütün hayatını, evini, özellikle kocasını içine alıyordu. Ta ruhunun içinde, kendisini çevrelemiş görünen saadet sebeplerine karşı, bu zevahiri yalancı, aldatıcı sayarak, onların arkasında,

1 Arif Bey'in hicaz makamındaki dönemin çok tutulan bir şarkısı.

2 "Meyan" ya da "miyan", bir şarkının ya da bestenin üçüncü mısraı.

bir ucunu kaldırıp arkasını görmek mümkün olmayan bir perdeyle gizlenmiş afet ve felaketlerin mevcut olduğuna inanan bir kanaat vardı. Kendisine bedbaht, feleğin sillesine uğramış gözüyle bakıyor ve sonra çok sevilen birisinin kendisince meçhul kalmış felaketine ağlayan bir dost hassasiyeti ve şefkatiyle bu bedbahtlığın, bu kader kurbanının üzerine merhamet gözyaşları döküyordu. Böyle kendisini ağlarken bir suçüstü halinde yakalayarak kocasının her zamanki şakasını tekrar eder, gözyaşı tedavisi tabirini zihninden geçirir, bununla gülüp mateminin içinden çıkmaya çabalardı. Fakat bir müddetten beri ruhundaki acı bu tedavinin şifa kuvvetine karşı ısrarcıydı, inatçıydı, hatta kocası bile şimdi onu ağlamış, gözleri kızarmış görünce şakaya cesaret bulamıyor, görmemiş farz ederek uzaklarda dolaşmak için bahane icat ediyordu.

Uzaklarda... Evet, şimdi onunla mümkün mertebe az yalnız kalıyordu. Hatta beraberken bile onun uzaklarda kalan bir ruh dünyası, uzaklarda dolaşan bir hali vardı ki karı kocanın arasına nasıl olup da açıldığına hüküm verilemeyen bir mesafe koyuyordu. Ara sıra sakin zamanlarında kendi duygularını ayıklamak ister, ağlayıp sızlamak için makul olmayan sebepler icat eden bir çocuğa hitap edercesine kendine karşı bütün saadet sebeplerini sayarak nasihat verirdi. Bu usul bir vakit pek iyi netice verirken bugün onu ikna edebilmekten pek uzak kalıyor, aksine bu gönülden gelen nasihatlere isyan eden bir ses yükselerek, "Lakin görmüyor musun, kocanı görmüyor musun? Senden bir cani korkusuyla kaçan, saklanan bu adamın gizli bir ihanetini hissetmiyor musun?" diye bağırırdı.

Bu muhakkaktı, bundan şüpheye imkân yoktu, kocasıyla onun arasında bu mesafeyi açan bir sebep vardı ve bu sebep ancak bir türden olabilirdi.

İşte dört aydan beri, ta yeni yuvalarına, bu saadet köşesine, heyhat, o kadar özlenip süslenen bu son emel aşamasına geleliden beri, onu ta küçük yaşından başlayarak en büyük sevinçlerinin arasından tehdit ederek neşelerine bir korku-

nun çarpıntılarını karıştıran tehlike hayali gerçekleşmiş, onların saadetlerini, en tatlı bir deminde gelip zehirlemişti.

Kaç kere kadınlığının merakıyla onun ceplerini karıştırmak, yazıhanesini yoklamak, anahtar uydurmak istedi; kaç kere eve gelen hastalarını muayene ederken gözetlemek, dostlarını, özellikle Bekir Servet'i kabul ederken kapıdan dinlemeyi düşündü; sonra mizacının vakarı bu vasıtaların bayağılığından iğrenirken bir yandan da içinde bir korku, "Ya inkâr edilemeyecek bir delil bulursan, ya öyle bir işarete ulaşırsan ki seni artık şüphenin tesellisinden de mahrum bıraksın! Evet, o zaman ne yapacaksın?" diye bağırırdı.

Kocasından intikam şekillerini düşünürdü. Evet, ne yapacaktı? Boşanma!.. Bunu çirkin, adi buluyor. Çocuklarını alıp kaçmak yahut evin içinde, kendini silerek, onunla her türlü münasebeti keserek, bir köşeye büzülüp hep dargın kalmak; hatta, evet, hatta intihar etmek... Bu muhtelif intikam şekillerinin hepsi yine kendisiyle ilgili bir zavallılık, bir çaresizlikti ve hayalinde kendini o vaziyetlere koyarak onların çok üzücü şartlarında yaşatırken kendi kendisine daha çok acıyarak, birden daha fazla yaşlarla boşanırdı.

Kocası şimdi ona, "Ne düşünüyorsun?" yahut "Niçin ağladın?" demiyordu, belki onun ağzından çıkacak bir cevaba karşılık verememek korkusuyla suçundan bahsedilmesine imkân verebilecek konulara girmemek kaygısındaki günah sahiplerine has bir çekingenlik hissine uyarak hiç sormuyor, yanından kaçıyordu.

Hatta sevişmiyorlardı bile... Şimdi onu öperken dudaklarında çekinen bir hal vardı. Çocuklarının hastalıklarında karı koca birbirine yine daha sokulmak ihtiyacını duyarken bu defa, Leyla'nın son hastalığında, bugün çocuk zayıflığından ince bacaklarının üstünde titrerken, o hep uzaklarda dolaşan ruhuyla, etrafı donuk bir havayla çemberlenmiş gölge haliyle, sanki iç dünyası orada değilmişçesine duruyordu.

Kaç kere Vedide kendi kendisine, kocasının ihanetine esas itibariyle karar verdikten sonra, kanaatine bir ikinci basamağı da atlattırmak istemiş, "Acaba kimdir?" diye sormuştu.

Ve buna cevap verebilmek için muhtemel simaları zihninden geçirmeye kuvvet bulamayarak araştırmaktan vazgeçmiş, hatta kendi kendisinin bu acı kanaatine bir boşluk uydurarak, "Belki henüz ortada yalnız bir buhran var, nefsiyle bir savaş var, belki yarın üstesinden gelinerek son bulacak bir mücadele var..." diye bir ihtimal ümidi bırakmıştı.

O halde her şeyi doğal akışına bırakmak, hiçbir hakikatin önüne çıkmamak, vaktinden evvel olayı karşılamak lazımdı, bekleme halinde kalmalıydı.

Mizacıyla, tabiatının vakarıyla, karakterinin ciddiyetiyle o kadar uyumlu olan bu yol, ona yeniden kuvvet bahşeder ve bu noktaya sadık kalmak azmi onu manevi çöküntü içinde taze bir hayatla dirilterek yine sabırlı ve şikâyetsiz, öyle, çocuklarıyla, hele her dakika onun kalbine metanet gerektiğini gösteren Leylasıyla meşgul olacak kadar kudret buluyordu.

Evet, en doğru yol buydu, fakat hakikat onun önüne geçer de bir gün, en umulmayan, en beklenmeyen bir zamanda kocasının ihaneti, bir kuruntu şeklinde değil, bir hakikat halinde onun karşısına dikilirse, evet, o zaman ne yapacaktı?

Bu soruya cevap veremezdi ve kendi kendine elleriyle kıvranarak, "Evet, o zaman ne yapacağım?" derdi.

Bir gün az kaldı, bu hakikatin karşısında bulunuvereceğinden korkarak, tam bir uçuruma düşmek üzereyken birden durabilmiş bir insanın korkulu çarpıntısını duydu.

Bu son hafta içindeydi. Üç beş günde bir gelerek Leyla'yı yoklayan ve her defasında arkadaşına Müzzan'la evlilik ihtimalinin biraz daha yaklaştığını haber veren Bekir Servet nihayet kesin kararını alarak gelmişti. Ömer Behiç bu evlilik hayatının ezeli düşmanının manevi değişiminden Vedide'ye sırasıyla haber vermemişti. Bundan bahsedecek olursa kendi gizli hayatıyla irtibat kurulabilecek bir yol açmış olmaktan çekinmekle başlayarak nasılsa bunu gizlemeye devam etmiş, yalnız son defa, artık mesele kesinlik kazanınca daha fazla susmaya imkân bulamayarak, bir gün sofrada, laf arasında:

— Haberin yok! Bekir Servet evleniyor! demişti.

O, şüpheli bir vaziyet, meşruluk ve resmiyet kazanıyor zannıyla sevinerek:

— Ne iyi! demişti.

Ömer Behiç tabağına bakarak:

— Evet, çok iyi bir evlilik yapıyor, diye cevap vermişti. Talat Bey'in boşadığı kadınla, Müzzan'la...

Vedide'nin hayretten bir dakika ağzı açık kalmıştı. O zaman aralarında geçen kısa ve hızlı konuşma, bilinemez neden, bir demir kalemle zihninde kazılı kaldı:

— Nasıl? Ben Veli Bey'in büyük kızıyla evleniyor zannetmiştim de sevinmiştim. Hem kendisini hem de o biçareyi kurtarıyor diye...

— Veli Bey'in büyük kızı Talat Bey'le evlenmemiş miydi? Unutuyorsun Vedide...

— O halde bu bir değiş tokuş demek...

— Belki... Her halükârda sen yine sevinmeye devam edebilirsin, çünkü bu evlilikle yine iki kişi kurtuluyor demektir, hatta Nebile'yi de hesaba dahil edersek kurtulan üç oluyor.

O zaman birden Vedide'nin hatırına iki ay evvel bütün İstanbul'un içinde hayret edilecek bir vaka gibi çalkalanan bu evlilik bütün ayrıntılarıyla gelmiş ve bir dakika evvel unutmasına gülerek:

— Sahi! Ben ne düşünüyordum? Hatta Nebile'nin Talat Bey'le evlendikten sonra yine eski münasebetine devam ettiğinden bile bahsediliyordu.

— İnsanlar her şeyden bahseder ve her şeyden bahsedebilmek için sermayeyi de icat eder. Bence Bekir Servet'e yüklenen bu münasebet doğruluğundan pek şüphe olunacak bir söylentidir.

Vedide az kaldı atılacaktı: "Nasıl? Bunu sen söylüyorsun, öyle mi? Lakin sen kendin bundan bana bin kere bahsettin ve yine Bekir Servet'in itiraflarına dayanarak..." diyecekti, yutkundu. Zaten Ömer Behiç bunu söylerken yüzüne bakmıyor, çatalının ters tarafına bezelye taneleri istiflemek için gözleri tabağında lüzumundan fazla meşgul görünüyordu. Yalnız, içinden gelen bir fikirle, Neyyir'den bahsetti:

— O halde küçük için de dolaşan söylentilere pek inanmamak gerekecek. Sakıp Süleyman Bey'den, evlerinde misafir olan zengin Mısırlıdan, onunla nişanlandığından, Bebek'te bir yalının tamirinden, döşenmesinden bahsedilirken o kadar tuhaf açıklamalar ilave ediliyor ki...

Kocasının yüzünden kızıl bir dalganın geçtiğine, ellerinin titrediğine dikkat etmişti. O cevap vermiyordu ve birdenbire kendisi de devam ederse asıl ruhunu kemiren merakın izleri keşfedilecekmişçesine takibe kuvvet bulamayarak konuşma burada kesilivermişti.

Bu konuşma Vedide'nin zihnine bir sorunun çengelini takmıştı: Acaba?.. İkide birde kocasını düşünürken, onun bütün davranışlarını yorumlamaya çalışarak takip ederken hep bu soru, çengelini daha da batırıyor, onu bağırtacak kadar bir ıstırap doğurarak daha derinlerde sızlanıyordu. Acaba?..

Ah! Bu yalnız bir mücadelenin buhranından ibaret olsaydı! O bu savaşın içinden zaferle çıksaydı! Ve bir gün, tekrar kendisine döndükten sonra, ona sevgi ve sadakatinin galibiyetini temin ederek, gelip dizine yatsaydı... Hiçbir kelime söylemeseydi, hiçbir itirafta bulunmasaydı, yalnız orada sine sine ağlasaydı ve yavaşça ellerini alarak işlenmemiş bir günahın yalnız boğulan düşüncesini affettirmek için onları öpseydi, öpseydi... Bununla ne kadar mesut olacaktı! Ona bir söz söylemeyecek, ancak bu dönüşü ruhunun en hassas bir noktasına saadetinin yaldızlı bir belgesi gibi kaydedecekti. Ne bahtiyar, ne bahtiyar olacaktı!

Ve bunu düşünürken tekrar deruni mırıltısının içinde, "Bahtiyar olmak ne güç âlemde ah..." nakaratını tekrar ediyordu...

Bahtiyar olmak için başka neye muhtaçtı? Birden gözleri uyuyan Leyla'ya döndü ve yüreğinde cızlayan bir ıstırapla işte altı haftadan beri, o inatçı ateş bittikten sonra, henüz bir türlü sağlığına kavuşamayan çocuğu düşündü.

Babasında da şimdi onun etrafında ümitsizlikle, bezginlikle dönen bir hal vardı. Bütün korkularını ona söylemiyor-

du elbette. Bir ona, bir Leyla'ya bakar, sonra gözlüklerinin altında bulanan gözlerini göstermemek için kaçardı. Bir gün Leyla'ya bir rafadan yumurtayı uzun uzun yalvardıktan sonra nihayet kabul ettirmeyi başararak, fakat aynı zamanda onu iade ettiğini görerek büyük bir üzüntüyle odadan çıkmıştı. Vedide onu takip etmiş ve odasında, dirseklerini yazı masasına dayayarak, başı iki elinin içinde hıçkıra hıçkıra ağlıyor bulmuştu.

Leyla'nın böyle gıda kabul etmeyen, zorla verilen şeyleri hiçbir çabaya, hiçbir hamleye mecbur olmaksızın iade eden bir mide zaafı vardı ki onun afiyete değil, daha vahim bir akıbete sürüklüyor gibiydi.

Yavaşça dikişini bıraktı ve Leyla'nın yataklığına yaklaşarak ona baktı. Odanın loşluğunda çocuğun sarı siması daha sarı, adeta yeşil görünüyordu. Alnının genişliğinde, kaşlarının şakaklarına doğru aşırılıkla giden uzunluğunda, simasının haddinden fazla süzgünlüğünde öyle bir hal vardı ki bu çocuğun gözle görülemeyecek bir hastalık geçirdiğine hüküm verdirirdi. Ve işte babası başta olarak bütün doktorların âcizlik içinde ellerini ovuşturmaktan başka yapabilecek bir şeyleri yoktu.

Sonra Leyla'da, o her vakit herkes için hassaslık ve uysallıktan yoğrulmuş ruhunun tatlılıklarını dağıtan bu çocukta şimdi bir titizlik, bir hırçınlık vardı ki etrafını kırmaya, incitmeye meyilliydi. Annesinden başka herkesle neredeyse dargın gibiydi. Kimseyle oynamak, kimseyle konuşmak istemiyor, artık ev halkını birer birer sayarak sevdiğinden bahsetmiyordu. Babasına zorla tahammül ediyordu. Ve herkesten ziyade Selma'ya musallattı. Ona amansız, insafsız bir düşmanlığı vardı. Ne zaman Selma'yı gülüyor, oynuyor, odaya bir kasırga gürültüsüyle girerek koşuyor görse yaşının ötesinde bir alaycılığın zehirlerini saçarak ona sataşır yahut darılarak, kendisine o kadar yakışan kadın nine edasıyla çıkışırdı. Ve öyle sataşıp çıkışırken isterdi ki annesi kendisiyle birlik olsun, o da kendisiyle beraber Selma'ya savaş ilan etsin.

Vedide yavaş yavaş iki çocuk arasında bir muamele farkına mecbur olmuştu. Birkaç kere böyle, Leyla'yı memnun etmek için Selma'ya karşı açıkça adaletten saptıktan sonra, vicdan azabını susturabilmenin çaresini onunla bir gizli anlaşma yapmakta aramak istemişti. Lakin Selma'nın mantığında bu anlaşmanın yapılması lüzumunu kabul edecek kadar sağlamlık yoktu. Onun için çocuğu mümkün mertebe kendilerinden, bu şekilde Leyla'dan uzak tutuyorlar, onu halasının odasında yatırıyorlar, onunla beraber her gün yapıya gönderiyorlardı.

Bugün yine Meveddet Hanım Selma'yı almış, İsmet ve Dilşat'la beraber oraya gitmişlerdi. Görümcesinin günden güne artan bir acelesi vardı ki yapının başında bulunursa işçileri o oranda gayrete getireceği düşüncesiyle içi rahat ediyordu.

Çocuklarla kendisinin arasında bu yeni vaziyet ortaya çıktıktan sonra Vedide bir şeye dikkat ediyordu:

Meveddet Hanım'da, Selma'yı gözetme vazifesinin alanını ve hükmünü genişleterek buna bir himaye, belki bir sahiplenme rengi vermeye çalışan eğilimler belirmişti. Şimdi onu odasında yatırmakla, beraber sokağa çıkarmakla başlayan münasebet, çocuktan mahrum geçmiş ömründe kısırlığa mahkûm kalan hissiyatın, tıpkı üstünde uzun müddet bir taşın yeşerme kuvvetini engellemişken birdenbire güneşe çıkmış bir toprak parçası gibi, meydana çıkmasına ve tohumların sürüp filizlenmesine sebebiyet vermişti. Kendi nefsini düşünen bir özenle Selma'yı kendisine yaklaştırırken başkalarından uzaklaştırmaya çalışan manevi bir kışkırtıcının tesiriyle ne zaman iki kardeş arasında bir mesele ortaya çıksa da Vedide, aralarında kabul olunmuş gizli sözleşmeye işaret ederek bir göz kapamasıyla Selma'yı sabra ve sessizliğe davet ettikten sonra Leyla tarafını tutsa, hemen Meveddet Hanım'da bu oyuna katılmayan ciddi bir tavır peyda olur, açıkça Selma'ya, "Bana gel kızım! Biz kendi odamıza gidelim!" der, hastalığına hürmet ederek Leyla'ya karşı açık bir azarlayıcı üslup kullanamamakla beraber bakışıyla,

haliyle onu kınayan, Selma'yı himaye eden bir mana ifade ederdi. Hatta Leyla'yı lüzumundan fazla şımartılan, babasının anasının diğeri zararına fazla sevilen güzide çocuğu, Selma'yı da aksine, hakları inkâr edilerek mazlum mevkiine düşürülen bir zavallı yerine koyabilmek ve bu eşitsizliğin ve adaletsizliğin mesuliyetini buna sebep olanlara daha büyük bir ölçekte yüklemek için Leyla'nın hastalığında onların gördükleri tehlike ve önemi kabul etmekten kaçınırdı. Kaç kere, biraderinden ziyade Vedide'yi kastederek, ortaya, "Çocuğun lüzumundan fazla üstüne düşüyorsunuz, kendi haline bıraksaydınız şimdiye kadar çoktan eski halini bulurdu. Hele bu ilaçlar!.. Asıl çocuğun midesini onlar bozuyor" sözlerine benzer görüşler atmıştı.

Hastalığın zayıflık şeklinde devam etmesinin mesuliyetini Vedide'nin aşırı derecedeki kuruntularına bağlayan bir düşünüş tarzı vardı ki bunu sezmemek mümkün olmazdı. Vedide bunların hepsine dikkat ediyordu, hatta onun Selma'ya yine sahip çıkarak alıp odasına götürüşlerine rastlanırken bu hala ile çocuk arasında kendisinin arkasından devam etmesi lazım gelen sahneleri hayalinde yaratırdı. Biliyordu ki bir müddetten beri onun odasında hep Selma için birer cazibesi olan şeylerden yığınlar birikiyordu: oyuncaklar, şekerlemeler, meyveler, kurdeleler, dantelalar... Ara sıra bunların eskilerinden, bozuklarından bir iyilik yapar gibi Leyla'ya getirilen şeyler de olurdu.

O, ne zaman böyle bir kırık oyuncakla yahut sökük dantelayla ödüllendirilse vakur kadın nine halini takınır, kaşlarını çatar, hastalıktan beri gittikçe kabalaşan mizacının ekşiliğinden teşekküre delalet edebilecek bir kelimeyi yahut bir tebessümü bulup çıkaramayarak getirilen şeyi ihmalkâr parmaklarıyla, bir fakirin kıymetsiz hediyesini reddetmemek lütfunu gösteren bir sultan hanım edasıyla alıp yatağının öte tarafına kordu.

Leyla'nın Meveddet Hanım'a adeta bir düşmanlığı vardı. Bakışında, ona cevap verişinde, ateşini yoklamak için o elini başına korken müsaade edişinde öyle açık bir

soğukluk vardı ki Vedide kaç kere yumuşak olmasına dikkat edilen sesiyle, "Leyla! Niçin halana öyle davranıyorsun? Beybaban sana gücenmez mi!" demişti. Leyla, "Ben ne yaptığımı biliyorum!" demek isteyen bir tebessümle gülümser, cevap vermezdi.

Bir gün, onun Selma'ya pek açık bir taraf tutuşuna şahit olduktan sonra, bütün duygusunu annesine bir cümleyle göstermişti:

— Anne! Bu kadın da nereden geldi başımıza! demişti.

Vedide:

— O nasıl lakırdı öyle? Sana bunu hiç yakıştıramadım Leyla... diye onu susturmuştu ama bu söz o kadar kendi düşüncesine de sadık bir tercüme oluyordu ki içinden böyle düşünen çocuğunu:

— Ah! Canım kız ah... diye okşamaktan da kendini alıkoyamamıştı.

Evet, nereden gelmişti bu kadın başlarına?

O da bunu ne zamandan beri düşünmüştü. İlk önce Şakir Bey'in vefatı haberi gelince dünyada yapayalnız kalan bu kadın için derin bir merhametle sızlamıştı, sonra yeni yuvalarına bu üçüncü şahsiyetin gelip yamanmasına da soylu bir kendinden feragatle katlanmıştı. Hayatı onun için tahammül edilecek bir hale getirmek emeliyle her ne mümkünse onu yapmaya azmi vardı. O vakit Ömer Behiç kendisine, "Ah! Melek karıcığım... Bir evde bir görümce ne demektir, bunu mümkün değil şimdiden anlayamazsın..." dedikçe o, "Ne olursa olsun, mademki bu bana bir vazifedir, bu vazifeyi kalbime sevdire sevdire yerine getireceğim" diye düşünürdü.

O vakitten başlayarak bunu anlamıştı ve bütün güzel niyetine, yüksek şahsiyetine, her şeyi affa ve bağışlamaya meyilli olan bir kalp inceliğine karşı, her gün bir parça daha sağlamlaşan bir kanaatle artık emin olmuştu ki bu üçüncü şahsın varlığı kendisiyle kocasının arasında bir bozuşma çizgisi çizen bir unsurdu. Hiçbir zaman gelin görümce arasında tartışma değil, konuşma bile geçmemişti. Esas

itibariyle her ikisi de iyi bir mayadan yoğrulmuş olan ve her ikisi de görgü kurallarının dışına çıkmamak için kendilerini sürekli denetim altında tutan bu iki vücudun arasında öyle tahlil olunamayacak kimyevi çarpışmalar oluyordu ki günden güne aralarına gittikçe genişleyen bir mesafenin uzaklığını koyuyordu.

Ve bundan Vedide'nin ruhunda kocasına karşı hissedilmemesi mümkün olmayan bir kin doğuyordu. Vedide bunda ne kadar adaletten, insaftan uzak kaldığını biliyordu, fakat görümcesinin gösterdiği bütün düşmanlıklara karşılık sabırdan ve tahammülden, sakinlikten ve sessizlikten, uysallıktan ve tebessümden oluşan bir karşı silah kullanılması kararından bir an bile vazgeçmeyerek ancak bu zor kararın her tatbikinde ruhunu ezen ıstıraptan kocasına bir güceniklik payı ayırmamak mümkün olamıyordu.

Kendi kendine, "Niçin? Onun ne kabahati var? Bütün sorumluluk tesadüfe, hadiselere ait değil mi? O her zaman yaşanan olaylarda gözleriyle bana, takdirinin, sevgisinin, benden yana olan ruhunun teminatını vermiyor mu? O halde?.."

Evet, o halde ona neden bir kin duymakta hak buluyordu? Hayır, hak bulmuyordu, fakat bu hisse engel olmaya da kadir değildi. Hatta bir kere, bu son günlerde Ömer Behiç ona fikrini yalnız gözleriyle değil, sözleriyle de ifade etmek istemişti: "Vedide," demişti, "senin nasıl melek kadar bir sabırla tahammül ettiğini bilmiyorum zannetmezsin elbette... İşte aylardan beri hiçbir noktayı kaçırmayan bir dikkatle görüyorum ve her defasında da sana olan takdir ve hürmet hislerim, eğer mümkünse, daha da artıyor."

Karı koca bu sözün üstüne bakışmışlardı. İkisinde de bu cümleyle uyanan sevginin derhal taşkın bir aşk hamlesinde tercüme vasıtası arayıp aramayacağını bekleyen bir ümit saniyesi geçmişti. Fakat heyhat! Onları birbirinin kollarına atan böyle bir vesile, çakıp tutuşmaya vakit bulmadan sönen bir kibrit gibi oldu, sanki meçhul bir ağızdan hain bir nefes çıkarak üfledi.

Vedide kocasıyla bu bahsin açıklamasından doğacak mahzurları hisseden bir ferasetle hem onu susturmak hem de kocasına gizli bir sitemin zehrini vermek için cevap verdi:

— Bende ne takdire ne hürmete fazla bir hak kazanmış bir hal görmüyorum. Rica ederim, bana bundan hiç bahsetmeyiniz.

Bu ricasında pek samimiydi. Kocası bu konuda onu cesaretlendirecek yahut aksine yalanlayacak şekilde bir dil kullanmaya devam ederse kendisini tutamayacağından, yüreğinin üstüne o zamana kadar susmak azminin mührü altında birikip duran kinlerini püskürmeye mecbur olacağından korkuyordu.

Evet, artık kendi kendisine itiraf ediyordu: Görümcesine, görümcesinden sıçrayarak kocasına bir kini vardı. Belki bu biraz haksız, makul sebeplere dayanmayan bir kindi, fakat bu böyleydi. Onu muhakemeye bile gerek görmüyordu, muhakeme etseydi de neticede aksine karar vermeye zorlayacak bir ilam alsaydı yine bunu böyle olmaktan kurtaramayacaktı. İlk önce, uzaktan, dünyada yalnız kalmış olmasına acınan bu kadın, yakından görülüp tanındıktan, bir çatının altında ve bir sofrada beraber yaşandıktan sonra, o kadar kendini düşünen, başkalarına bir sevgi payı ayırmak kabiliyetinden öyle uzak bir benlikle hasta bir mahiyette belirmişti ki onu merhamete bile layık görmüyordu. Ömer Behiç'e de yüklenebilecek yalnız onun kardeşi olmasından, onu sevmesinden, onunla aynı soydan ve aynı kandan gelmiş bulunmasından ibaretti. Ve bu şekilde kalbinde kocasının hayaline onun mahiyetinden bulaşarak tesir eden yalnız bundan ibaret değildi; onu, hem bunun renkleri hem ihanet edilmiş olmak kanaatinin siyah bulutları arasından görüyordu. Kininde katmerli bir sebep vardı ve kendini birincisinden doğacak bir bahsin cereyanına kaptıracak olursa ikincisinin de kendiliğinden taşacağına hüküm veriyordu.

O zaman?.. Evet, o zaman, artık aralarında her şeyin biteceğine inanırdı. Kendi kendisine açık bir soruyla sorardı: Ya ihanetinin inkâr edilemeyecek bir delilini ele geçirmiş

olsa ne yapacaktı? Ve hemen tereddütsüz bunu görmeyeceğine, anlamayacağına, bilmemiş olacağına karar verdi. Bekleyecekti ki o kendisine geri dönsün. Geri dönmeye gerek gören, ihtiyaç duyan bu adamın elbette bir pişmanlığı ve karşısında her hakikati bilirken vakarının tebessümüyle bilmezlikten gelen karısından bir utanması olacaktı ki onun kâfi cezasını oluşturacaktı.

Kendi kendisine nihayet bu intikam tarzını bulunca gönlü hoş edilmişçesine bir ferahlama nefesi alırdı, işte şimdi yine bütün karmakarışık hislerinden böyle ferahlık veren bir kararla çıkarken Leyla yatağında kıpırdandı ve gözlerini açtı.

— Uyandın mı Leyla?

O, ellerini uzatarak annesini çekti, öptü, kendisini öptürdü. Sonra gözlerini yumarak çatındı.

— Neden öyle çatınıyorsun? Arada yine bir dargınlık var galiba...

O, gözlerini daha sıkarak, daha çok çatındı; cevap verip vermemek gerektiğini düşünüyor gibiydi, sonra biraz bulanıkça gözlerini açarak cevap verdi:

— Başı ağrıyo...

— Başın mı ağrıyor? Biraz fazla uyudun, onun içindir. Kalk da seni giydireyim, kolonyalı suyla sileyim.

Bir yandan onu giydiriyor, bir yandan onunla konuşuyordu. Bu son hastalığında başlayan titizlikle herkese karşı hırçın, hatta kaba olan Leyla, Vedide'ye karşı her zaman itaatli ve uysaldı; yalnız onun ellerinin arasında, her istenen şeye boyun eğen ve hazır, kendine ait bir iradeye sahip olmayan, bir vücut olurdu.

Annesine nadir cevap veriyordu. Panjurları açmaya girişen Vedide bir ara sordu:

— Başının ağrısı geçti mi kadın nine?

O geçip geçmediğini kendisi de bilmiyormuşçasına bir saniye, gözleri havada, başını dinledi, sonra cevap verdi:

— Geçti...

Şimdi Leyla divanın üstüne oturtulmuştu, önüne dikişleri, oyuncakları yığılmıştı. Vedide rüşvet isteyen bir sesle:

— Artık bir fincan süt de içersin, diye davrandı.

Odanın kapısında onları bekleyen bir kalabalık buldu. Sabriye Kadın, Andelip Bacı, Sûzidil Ferit'iyle beraber, hep oradaydılar.

— Aa, ne bekliyorsunuz? dedi.

Andelip Bacı:

— Sizi bekliyoruz Hanımım! diye cevap verdi. Ayıp olmasın dedik de onun için içeriye girmedik.

Andelip Bacı bu girişten sonra gayet sevinilecek bir haber müjdelemek isteyenlere has bir halde güldü, gözünün ucuyla Sûzidil'i göstererek:

— Barış görüş var Hanımım da, Sûzidil sizin eteklerinizi öpmeden evvel evine gitmek istemedi. Ne kadar olsa velinimetlerinden izin almalı değil mi? Ben de izin alacağım, eğer müsaade verirseniz onu evine kadar götüreyim de bu gece onlarda misafir olayım. Mehmet Ali'yi yeniden güveyi koyacağız.

— Desene Bacı, sonunda muradına erdin.

Andelip Bacı kıs kıs gülerek kınalı saçlarının lülelerini sarsan bir hareketle başını sallıyordu. Evet, bu evliliğin yenilenmesi, Sûzidil'in mahkeme koridorlarında gördüğü sefalet sahnelerine ve aynı zamanda Andelip Bacı'nın her ne olursa olsun kocalarla karıları bir arada görmek felsefesini aşılayan uzlaşma nasihatleri sayesinde olmuştu. Ne zaman Sûzidil misafir sıfatıyla Şişli'ye gelse Andelip Bacı'yla bir odaya kapanır, saatlerce süren görüşmelerden sonra boşanma kararından biraz daha uzaklaşmış olarak onun yanından çıkardı.

Sûzidil, Ferit'i hastaneye yerleştirip kocasının aleyhine dava açmak üzere İstanbul'da o ahbap evinde yerleştikten sonra ikide birde Mehmet Ali, Ömer Behiç'in evine gelerek pişman ve uysal, yahut hırçın, karısıyla arasında arabuluculuk edilmesini isterdi. Ömer Behiç bir defasında ona birçok nasihat vermiş, diğer bir defasında onu sarhoş görerek oldukça sert bir muameleden sonra kapıdan dışarı atmıştı. O zamandan beri hanımdan ve beyden pek iltifat görmeyen bu karısına acıkmış koca, derdi dökülebilecek şefkat sinesini

Andelip Bacı'nın bir erkek kalbinin sevgisinden mahrumiyetini bir türlü unutamayarak hüsran ateşi içinde kavrulan göğsünde bulmuştu. O Mehmet Ali'yi bodrumun kapısından alır, aşağıda saatlerce, bir münafık sinsiliğiyle birlik olarak, nasıl olup da Sûzidil'i kandırmak lazım geleceğinin usulünü düzenlerdi.

Bunu hep biliyorlardı ve Andelip Bacı'nın hep karı koca arasında barış görüş olmasına hizmet eden siyasetinden belki mahkemeden çıkacak karara tercih edilecek bir netice çıkabileceği zannıyla onun bu arabuluculuğuna engel olmazlardı.

Vedide, Ferit'e baktı, onu okşadı:

— Çocuk ne kadar değişmiş! Adeta yüzüne kan gelmiş, gürbüz bir oğlan olmuş. Demek hastaneden çıkardın?

İçeriden annesini çağıran Leyla'nın sesi işitildi. O zaman Vedide, Andelip Bacı'ya:

— Haydi öyleyse Bacı, sen hazırlan. Biz de Sûzidil'le görüşelim, dedi ve arkasında Sûzidil'le Ferit odaya girdi.

Leyla Ferit'e gülümsedi. Onların ikisinin arasında bir çeşit tabiat benzerliği vardı ki birbiriyle beraber bulunmaktan hoşlanmalarına sebep olurdu.

Birbirini anlayan pek iyi dost sıfatıyla onlar görüşürken Sûzidil, Vedide'nin demin dışarıda söylenen sözlerine cevap verdi:

— Evet Küçükhanımcığım! Çocuğu hastaneden çıkardım, görüyorsunuz ya, artık dirildi. İki ay ya oldu ya olmadı, çocuğun yüzüne kan, bacaklarına kuvvet geldi. İyi bakılıp doyurulunca elbette böyle olur...

Vedide gözünün ucuyla çocuklara bakıyor, istemeksizin onları kıyaslıyordu. Şimdi Leyla sarı simasıyla, hastalıklı edasıyla adeta Ferit'in yanında bir tezat oluşturuyordu. İyi bakılıp doyurulmak!.. İşte senelerden beri Leyla için başka bir usul takip edilmemişti... Halbuki... İçi sızlayarak çocuğuna bakıyordu. Kendini:

— Görüyor musun Leyla? Çocuklar iyi yiyip içerlerse kuvvetlenirlermiş, koşup oynarlarmış. Sûzidil öyle söylü-

yor... demekten alıkoyamadı. Ufak bir kıskançlığa benzeyen bir his duyuyordu.

Bu sırada Sabriye Kadın onun sütünü getirdi, Vedide ayağa kalkarak Leyla'ya götürdü ve yanına oturup yavaş yavaş içirirken Sûzidil'e sordu:

— Demek, nihayet davadan vazgeçtin?

O zaman Sûzidil başladı:

— Dava mı? Allah saklasın Küçükhanımcığım! Artık boyumun ölçüsünü aldım, her gün sabahtan akşama kadar dayak yemek gerekse yine mahkemelerde sürtmekten daha iyidir, elbette...

Sûzidil her gelişinde davasının bir yeni safhasını anlatır ve bunu anlatırken mahkeme koridorlarında görülen, işitilen hikâyeleri naklederdi. Oraya kadın ve erkek, genç ve ihtiyar insan sefaletinin binlerce örneği gelip, kimi sabırlı ve tevekküllü, kimi ağlaya sızlaya, inler halde ve perişan, hayatlarının acı veren tükenişini sürüklerlerdi. Evlerin kafesleri altında şifa kabul etmeyen dertlerinin içinde çürümüş, yatakların türlü pis ve hastalıklı sırları arasında hırpalanıp yaralanmış vücutlar, birden beliriveren bir teselli ihtiyacıyla, bir deva susuzluğuyla, kötürüm bacaklarını medet umulan bir türbenin penceresi kenarına kadar götürüp yakaran parmaklarla iplik bağlayan sakat biçareler gibi, son ümit ipliğini getirip burada bir dilekçenin sonsuz kader örgüsüne bağlarlardı.

Dayaktan hurdahaş olmuş kadınlar, açlıktan omuzları çıkmış çocuklar, hastalıktan yüzleri oyulmuş güzeller, vaktinden evvel ölmeyi düşünen tazeler, ihanet görmüş aşklar, inkâr edilmiş haklar, bütün o insanları birbirinin zulmüne ve saldırısına kurban eden sebepler, hep birer birer bu koridorlardan geçerek ya kurtuluş ya yardım ya nafaka dilenen mazlumluklarını teşhir ederlerdi. Böyle, ya aylarca, senelerce uğraşırlar, nihayet bir sonuca ulaşırlarsa bedbaht kırık hayatlarının bu hiç derecesindeki bedeli için, "Bundan ibaretti demek?.." bezginliğiyle baka baka, çarşaflarının altında sırtları kamburlaşarak başka bir âlemde, başka bir sefalet vesilesi aramaya çıkarlar yahut artık boş bir ümidin

aldatıcı ve karmakarışık safhalarında sersem kalan ruhlarının bir yorgunluğuyla yeniden ıstırap âlemlerine dönmeyi, belki de ölümün yatağında son istirahat saatini yeğleyerek, her şeyi yarıda bırakıp buradan kaçarlardı.

Sûzidil, Vedide'ye böyle her gelişinde deste deste insanlık sefaleti destanları getirmişti. Bu sefer de işte kendi kırık hayatının elem destanını getiriyordu. Elinde avucunda ne varsa hepsini nasıl kaptırdıktan sonra nihayet Andelip Bacı'nın fikrine katıldığından bahsetti. Sonra, birdenbire hatırına unutulmuş bir hikâye gelerek elini alnına vurdu:

— A, bakın Küçükhanımcığım, az kaldı unutuyordum. Her vakit merak ettiğiniz Mürüvvet Hanım'ın hikâyesi bilseniz ne fena bitti!

O zaman Sûzidil, senelerden beri İstanbul'un dedikodu çevrelerinde çeşitli safhaları takip olunan bu meşhur boşanma davasının, zalim bir koca elinden kurtulmak için hayatının son kuvvetini ve elindeki parayı oradan oraya bedbaht başını vura vura boşa harcayan bu kadının hazin macerasının son feci evresini anlattı. O nihayet, ümitten ümitsizliğe, ümitsizlikten ümide bocalaya bocalaya davasının enginlerinde birden karşısına çıkan bir kayaya çarpılmış ve artık karşı koymaya, sabretmeye kuvvet bulamayarak, birdenbire kuvveti iflas ediveren ruhunun tükenişi içinde mahkeme koridoruna müthiş bir felç darbesiyle serilivermişti.

Sûzidil:

— Kocası itaat ilamı[1] almış! Herkesin yanında, oracıkta, kadın artık kurtuluyorum diye sevinirken herif karşısına dikildi. O zaman görmeliydiniz Hanımcığım... Yok, Allah göstermesin, Allah sizin bahtınızda böyle felaketlerin acısını başkalarında bile görmekten sizi esirgesin... Kadıncağız ilk önce anlamadı, sonra kendi vekili de beraber meseleyi anlattıkça o başını tavana kaldırdı, bağıracak zannettik, elleriyle boğazını tuttu, sesi çıkmıyordu da... Pek iyi anlayamadık,

1 Eskiden bir koca, karısıyla ihtilafa düştükleri konuda şeri mahkemelere verdiği dilekçeyle kendisine itaat edilmesini talep ederdi. Mahkeme söz konusu meselede kocayı haklı bulursa kendisine itaat ilamı verirdi.

sonunda birdenbire bütün vücudu koca bir kütük halinde boylu boyuna düştü...

Vedide şimdi Sûzidil'in hikâyesini yarı yarıya işitmiyordu. Kulaklarında bir uğultu vardı. Demin o kendi bahtından bahsederken, onu başkalarının felaketine bile şahit olmaktan esirgerken yüzüne karşı haykırmak istemişti: "Sen ne diyorsun Sûzidil!" diyecekti, "Bilsen, ben de bedbahtım, ben de ihanet edilmiş, evinin saadeti yıkılmış bir kadınım..."

Yutkunmuş ve kalbinde çok acı bir sızıyla köşede oynayan Leyla'ya bakarak susmuştu. Leyla zorla oynuyor gibiydi. Sûzidil hikâyesinin son cümlelerini tamamlarken o bir ara gözlerini kapadı ve başını arkasındaki yastığa dayadı.

— Yoruldun mu Leyla?

— Bası ağrıyo...

Yerinden kalktı, bu sırada Andelip Bacı tamamıyla hazır, kapıdan göründü. Vedide'den hep izin aldılar, onlar çıkarken Vedide, Sûzidil'e kısa bir nasihat vermek istedi:

— Bu çareyi denedik ve işte anladık ki dünyada mesut olmak için bundan da fayda yok. Bence başvurulacak yalnız bir yol var: Tahammül...

Bunu Sûzidil'e mi söylüyordu, kendi kendisine mi hitap ediyordu, pek belli değildi. Sûzidil ona iyi anlamayan gözlerle bakıyordu. Bu nasihatteki hikmetin ışığı, onun zihnine, suyu bulanık bir havuza yansıyan bir mehtap parçası solukluğuyla düşüyor gibiydi.

Onun tarafından Andelip Bacı cevap verdi:

— Allah ömürler versin kadınım! Gördünüz mü doğru sözü? Erkek ne yaparsa, kadın tahammül etmeli.

Kınalı başını sallıyor:

— Ah! Gençlik!.. İnsan bunu vaktinde bilse...

Ve bu esef nidasının içine acısı henüz geçmemiş kırık ömrünün matemini koyuyordu. Vedide gülümsemekten kendini alıkoyamadı. Onlar çıkınca Leylasına döndü:

— Ne oluyorsun kadın nine?

Leyla hep başı yastıkta, etrafında cereyan eden şeylere kayıtsız, gözlerini yumarak, kaşlarını kaldırarak, dişlerinin arasında tekrar etti:

— Bası ağrıyo..

— Neden öyle gözlerini kapıyorsun?

Neden gözlerini kapadığını kendisi de bilmiyormuşçasına annesine cevap vermek için düşünüyor gibiydi. O, soruyu tekrar edince Leyla gözlerini açtı, sonra hemen yine kapayarak:

— Anneci, dedi, panjurları kapa...

— Yine mi uyuyacaksın?

Başıyla, "Hayır!" dedi.

— Öyleyse neden panjurları kapattırıyorsun? Gezme saati de geldi, seni giydireceğim, yine beraber çıkacağız.

Bir müddettir her gün akşamüstü anne kız Şişli'nin yaya kaldırımlarını takip ederek küçük bir gezinti yapıyorlardı. Leyla cevap vermedi.

O tekrar gezme fikrine dönerek bu gezmelere devam edilirse çocuğuna sağlık geleceğinden ümidi olan bir hisle:

— Fazla uyudun da onun için başın ağrıyor, dedi. Şimdi biraz gezersen açılırsın. Hem Selma eve gelip de seni bulamayınca, yine gezmeye çıktığını öğrenince, anlıyorsun ya...

Başıyla, "Hayır!" dedi.

Sonra, birdenbire karar vererek, davrandı:

— Giyinelim! dedi.

Giyinmeye başladılar. Vedide belki Leyla tekrar çıkmaktan vazgeçer korkusuyla acele ediyor ve onu kararında desteklemek için her giydirilecek, takılacak şeyde fikrine müracaat ederek heveslerini uyandırmaya çalışıyordu.

Beş dakikada bitti. Artık oradan çıkmak üzereydiler.

Leyla:

— Annecii! dedi.

— Ne var kadın nine?

— Kucak istiyo...

Vedide'nin dizlerinin bağı çözüldü, hemen oraya, sedirin kenarına çöktü ve Leyla'yı, öyle sokak için hazırlanmış süslü kıyafetiyle kucağına çekti. Leyla hemen başını onun koluna koyarak gözlerini sıkı sıkı yumdu, kaşlarını kaldırdı. Vedide yeniden sordu:

— Söylesene kadın nine, ne oluyorsun?

Annesine, sesinde derin bir şikâyetle, inleyerek cevap verdi:

— Bası ağrıyo...

Vedide'nin ayaklarının altında bir dünya yarıldı da bütün varlığı sonsuz uçurumlarını açan bir yarığın arasında süzülüp yuvarlandı.

11

Ömer Behiç bu akşam eve dönünce her zamanki gibi kapıdan Leyla'yı sordu. Kapıyı açan Dilşat sadece:

— Yukarıdalar... dedi.

O başka bir soru sormaya lüzum görmeden yazı odasına girdi. Bir müddetten beri böyle dönünce Vedide'yle görüşmeden evvel odasında kapanır, sokak hayatıyla ev hayatının arasına bu suretle bir fasıla kordu. Birinden çıkıp ötekine girmek için manevi bir elbise değiştirmek gibi kendi kendine kalırdı. Vedide eskisi gibi onu ne kapıdan mesut bir tebessümle karşılıyor, ne doğrudan doğruya kapıda karşılaşamazlarsa odasına kadar gelip sitemli edasıyla takip ediyordu. İkisinde de sebebi açığa vurulamamış fakat hükmünü yürütmesini de engelleme kuvveti bulunamamış bir anlaşmazlığın uzaklığı vardı ve ikisinde de izahına, tamirine teşebbüs olunursa aksi neticeler vereceğinden, tamamıyla tahribat yapacağından emin olunan bir his, kendilerini haliyle meydana gelmiş bu vaziyeti sessizce kabul etmeye sevk ediyordu.

Şimdi onun bütün varlığını, azmini ve iradesini bir girdabın deveranına tutulmuş kopuk bir dal itaatiyle evire çevire daldırıp boğarak, bitkin yaprakları serilmiş biraz güneşe gösterirken tekrar alıp oradan oraya çarparak, baskısı altında tutan buhran, öyle şiddetli bir devresindeydi ki Ömer Behiç artık kendi kendisini denetlemeye kudret bırakmayan bir çöküntü içinde bulanık gözlerle, kısık dudaklarla, söylenen sözleri anlamaya lüzum görmeyen bir dalgınlıkla, müthiş bir hummanın ateşleri arasında yaşıyor gibiydi.

Bugün her vakitten çok çökmüş, her vakitten çok acı içindeydi. Şimdi Neyyir'le onun arasında ilişki bir sevmek, hatta bir eğlenmek, belki daha doğru bir tabirle, birbirine doymak münasebetinden çıkmıştı. Bu artık yırtıcı, vahşi, zalim bir mahiyet almıştı. Birbirini zehirlemek, incitmek, yaralamak, artık aralarında öfkeye, nefrete dönüşmüş bir hissin bütün silahlarını birbirine karşı kullanmak için buluşuyorlardı. Aralarında öyle kelimelerin kamçıları vardı ki birbirinin yüzüne çarpıldıkça ikisinde de titreyen dudakların, gıcırdayan dişlerin, pençe pençe kanla yanan yanakların daha büyük, daha keskin bir hakaretle intikam arayan kinini uyandırırdı.

Yavaş yavaş sitemle, kınamayla, münakaşayla başlayan anlaşmazlık gittikçe her ikisinin de pek saygı gösterdikleri belli hududu aşa aşa nihayet öyle zapt edilemeyecek bir taşkınlığa varmıştı ki hemen buluşur buluşmaz birinden diğerine fırlayan ateşli bir kelimeyle yangın daha büyük alevlerle, dairesi daha geniş azgınlıklarla yeniden tutuşurdu. Belliydi ki bu son buluşmayla ondan evvel yine bir çekişme arasında bitmiş buluşmayı birbirinden ayıran saatlerde her iki taraf sakinlik ve ılımlılık, düzeltme ve tamir telkin eden pişmanlık safhaları içinde değil, fazla bir karşılık verme çaresi düşünen, nasılsa o gün layıkıyla cevap verilememiş bir cümleye daha ağır bir cümle hazırlayan düşmanlığı tatmin için daha etkili hücum sebepleri sıralayan intikam düzenleriyle meşgul olarak yaşamışlardı.

Ömer Behiç, Neyyir'e neler söylememişti?

Bunları hatırlarken kendi kendisine ihtimal veremez, "Nasıl? Bunlar senin ağzından çıkıyor, bunları sen söylüyorsun, öyle mi? Vah zavallı mahluk, ne sefil, ne bayağı olmuşsun! Lakin bunları bir mahalle çocuğu, bir sokak çapkını söylemez..." der. O zaman kendi kendisinin sesini işitmekten çekiniyormuşçasına ellerini kulaklarına yapıştırarak gittikçe daha hasta, daha hastalıklı olan başını sallardı.

O zaman kendi kendisinden utanır, tiksinir, insani değeri kayba uğramış bir adamın acısını duyar, tekrar aynı bayağılığa düşmemek için kendine söz verir, sonra ertesi sefer

Sakıp Süleyman Bey'den, Mısır zenginlerinden, Bebek yalısından, Neyyir'in parmağında fark edilen bir zümrüt yüzükten, gerdanında ihtişamını seren bir dizi inciden başlayan bir alayla kendisini unutarak kıskançlığının ve özellikle her şeye, her alçalışa karşı gidip yine Neyyir'i arayan zaafının kinlerini ona hakaret etmekle yatıştırmaya başlardı.

Hamle hamle, parça parça onun yüzüne karşı bütün ailenin ayıplarını, onların namı etrafında senelerden beri söylenen garip hikâyeleri, Nebile'nin acayip macerasını, evlenmesinden sonra yine devam eden münasebetlerini hep onu aşağılamak için birer birer çenesini kilitleyen bir intikam hırsıyla Neyyir'in yüzüne çarpmıştı. Daha sonra asıl kendisinden bahsederdi. Ona açık bir dille Sakıp Süleyman Bey'in elinde nasıl sapkın zevklerin iğrenç bir âleti olduğuna dair imaları bile oldu. Neyyir bunları içinde gittikçe tutuşan nefret aleviyle gülümsemeye çalışarak dinler, dinlerdi. Parmaklarında tırmalamaya davranan bir kedi hırçınlığıyla seğirmelerin olduğu hissedilirdi, nihayet o artık bitirip de karşısındakinde açılan yaraları seyretmekten lezzet alan bir vahşi zevkle bakarken karşılık vermeye başlardı.

Onu öfkelendirmek, ondan intikam almak için en etkili çarenin evinden, evine ait hayatından aşağılayıcı bir dille bahsetmek olduğunu biliyordu. O zaman Ömer Behiç, kudurmuş bir canavar halinde kalkar, dikilir, kendi kendisine bu kıvırcık saçlarıyla karşısında masum hayatına hakaretlerini kusan mahluku başından yakalayıp boğmak, onu çekip ayaklarının altında çiğnemek hevesleri duyardı.

Sonra birdenbire artık mücadelenin bir faciayla sonlanacağını beklemek gereken bir anında Neyyir'in mesela, "O halde niçin yine bana geliyorsun? Beş dakika sonra niçin yine beni alacaksın?" diyen bir cümlesi sebep olurdu; birden, Ömer Behiç'in damarlarından akıcı bir ateş koşar, bütün kinlerini, hiddetlerini yakıp bitirir, kollarında bir dakika içinde soyunmuş olmak ihtiyacıyla delice bir acelecilik fışkırırdı. Bu dakikada Neyyir de her şeyi bir tarafa atarak, soluya soluya, burnunun kanatları şişe şişe, bir rüzgâr hamlesinin arasında,

bir dakikada soyunur, daha fazla bekleyemeyen bir sabırsızlıkla sedirin üstüne atılır ve eliyle ona yanında yer gösterip hızla telaffuz ederek, "Gel! gel!.." derdi.

O zaman onları ayıran bütün anlaşmazlıklar susar, bir an evveline kadar bu iki vücudu birbirinin kanına susamış iki canavar halinde tutan düşmanlık sebepleri silinir, her şeyin üstüne bir unutma bulutunun dalgalanışları dökülür, hatta aralarında durumu düzeltecek bir kelime, bir özür cümlesi bile geçmez, yalnız bedenlerinin içinden fışkıran bir buharla gözleri bulanmış, beyinleri sislenmiş, her şeyi bir af ve bağışlama uçurumunun içinden bir daha çıkılamayacak derinliklerine gömen bir kucaklaşmayla tekrar aşklarına dönmüş olurlardı. Fakat bu aşkta ruhu arındıran ve yücelten, bir kendinden geçiş ve şaşkınlığa gömülürken duygulara yücelik ve büyüklük veren, iki sevişen vücuda birbirinin hayalî emellerine bir sevgi sembolü mahiyetini bağışlayarak beraber yaşanmış saadet anlarını kutsallaştıran ve yücelten bir mana yoktu; aksine, onların bu kucaklaşmasının üstünde birikmiş kinlerin başka türlü sönme vesilesi bulamayan kıvılcımları, son bir çarpışma arasında dağılıyor gibiydi. Burada, boğuşan, birbirini ezip kırmaya, sıkıp eritmeye, incitip hırpalamaya uğraşan iki düşman olurlardı; bu bir sevişmek değildi, sevişmekte her günahın üzerine bir bağışlamanın ferahlatıcı çisentisini serpebilecek yüksek ve temiz olarak ne varsa onu bahşeden bir mahiyet yoktu. Kalplerinde birbirine karşı birikmiş düşmanlıkların öyle bir kıpırdanışıyla titrerlerdi ki tek sakinleşme yolunu birbirlerine daha da güçlü sahip olabilmekte ararlardı, bütün anlaşmazlık sebeplerinin intikam ihtiyacını tek temin çaresi birinin diğerine daha fazla hüküm ve iradesini kabul ettirmesinden ibaretti.

Ve böyle sevişirken birbirini aşağılarlar, en büyük hazzı ve zevki bu çekişmeden karşısındakine daha fazla bir sefalet gelmiş ve onu aşağılanmış görerek çıkmakta ararlardı.

Ömer Behiç'in öyle anları olurdu ki şimdi kollarının arasında kadınlığının tam teslimiyetiyle tutuşan vücudu, hayalinde, ihtiyar hamisinin türlü heveslerine oyuncak oluyor

yahut yarın hastalıklı bir hissizliğe uyarak Mısırlının kuvvetli adaleleriyle canavarca bir kucaklaşma arasında kemiklerini çatırdatmaktan çıldırıyor görürdü; o zaman ondan da bir cinnetin tutuşturucu havası geçerdi, o da Neyyir'e sahipliğinin öyle doğrulanışlarını yüklemek ister ve onu her emel ve arzusuna boyun eğer görmekten öyle bir düşmanca aşağılama zevki alırdı ki, nihayet bu buhrandan çıkınca, karşısındakinden ziyade kendisine bakarak utanırdı.

Ruhunun bu kadar düşeceğine, benliğinin hastalıklarına, onda pis ve iğrenç ne varsa onların bütün iradelerine bu derece mağlup ve mahkûm olacağına hiçbir zaman ihtimal vermezdi. Kendi kendisini vaktiyle dinlerken, titiz bir doktor ihtimamıyla sakat ve hastalıklı noktalarını tahlil ederken hep hastalığına hâkim olabilmek itimadıyla içi rahattı. Ne zaman bir buhran gelse avcunun içinde onun sakinleştirici devasına sahip olmak zannıyla huzurlu yaşarken bugün âciz, miskin, hatta artık direnme imkânını bile düşünmeye lüzum hissetmeyen, günden güne daha aşağılara düşen, dün bir ihtiyar rakibin pis ortaklığına üstü örtülü rızasını gösterdikten sonra yarın daha açık, daha belirgin bir sefil vaziyete itaat edecek olan iğrenç bir mahluk oluvermişti.

Belki böyle düşünmek hiç doğru değildi. Hayatta elde edilebilen zevkleri mevcut şekilleriyle alarak onlardan bir saadet yapmak, derine inmeyerek, gençliğin parlak renkleriyle gözleri avlayan derileri kaldırıp altından iğrenç bir leş çıkarmayarak, sade olmak, herkese benzemek, evet herkese, herkese benzemek elbette daha doğru olacaktı. Herkese derken Bekir Servet'i düşünürdü ve kendisinin bir ahmak olduğuna karar verirdi. Ve bu dakikalarında isterdi ki Bekir Servet karşısına çıksın, şıklığına, tek gözlüğüne karşı etrafa has tavrından ve edasından sıyrılarak mahalle çocukluğuna dönüveren haliyle onun omzunu yumruklaya yumruklaya bu "Ahmak!" kelimesini çeşitli nağmelerle tekrar etsin.

Lakin şimdi, ona yeni hayatının bir vakarı gelmişti; evlilik Piç Bekir'den, ciddi, düşünceli, yeni görevinin saygınlığının farkında bir adam çıkarmıştı. O sanki yükselmişti...

Bir gün, yeni karı kocanın Taksim'de tuttukları eve ilk ziyaretlerinde, bir ara Müzzan'la Vedide iki eski dost samimiyetiyle görüşürken, Ömer Behiç yavaşça sormuştu, "Demek bir yandan da Nebile ile devam ediyorsun?" demiş, arkadaşından bir tasdik cevabı ummuştu. Onun yine Nebile'yle devam ettiğine emin olarak büyük bir teselli bulacaktı. Aksine, Bekir Servet şiddetle reddederek başını sallamıştı:

— İşte bunda aldanıyorsun, demişti. Ben Müzzan'la evlenmeye karar verirken aynı zamanda bütün geçmiş hayatıma veda etmek kararını aldım. Evliliğime bir ihanet sokmayacağım...

Ömer Behiç cevap vermemişti. O zaman o, ısrar ederek sormuştu:

— Niçin susuyorsun? Buna senden başkasının gücü yetmez mi sanıyorsun?

Bu saniyede Ömer Behiç arkadaşını omuzlarından tutmak, sarsmak, duvara çarpmak, yüzüne karşı haykırmak istemişti: "Asıl ahmak sensin! Görmüyor musun ki ben ne vakittir bir cinnet halindeyim, hissetmiyor musun ki hayatımda temiz, güzel, yüksek ne varsa bugün onlardan bir zerresi kalmadı?"

Kaç kere böyle artık yalnız kendi için saklanamayacak dereceye gelen ayıbını arkadaşına söylemek, uzun bir itirafla yüreğini boşaltmak ve ondan bir kurtuluş çaresi dilenmek, "Elime yapış ve beni kurtar, çünkü her şeyin tamamıyla yıkılmasından korkuyorum!" demek istemişti.

Yapılacak şeyin ne olduğunu biliyordu, yalnız buna tek başına kuvvet bulamıyordu. Arkasında ona destek veren bir yardımcıya muhtaçtı. Bir el yahut bir olay, bir üçüncü kuvvet olmalıydı ki onu sarsın ve bu bulıranın içinden çıkarabilsin. Bir ara ümidini Neyyir'in Mısır seyahati ihtimaline bağlamıştı, şimdi bu da boşa çıkıyordu. Onlar Bebek yalısında evlenecekler ve bu kışı orada geçireceklerdi.

Hatta bugün yine Neyyir'le buluşmuşlar, yine bu mücadele zemini üzerinde boğuşmuşlardı. Neyyir'in Ömer Behiç'i üzmekten zevk duyan, o sapsarı kesilirken onun

ıstırabından haz alan zalim bir halle evlilik tasavvurlarını sık sık konu edişleri olurdu. Gayet saf, söylenen sözlerinin tesirini ölçmekten âciz kısa görüşlü bir çocuk sıfatıyla, her şeyden çok Bebek yalısının hazırlıklarından, sipariş edilmiş eşyadan, hatta yatak odasından bahsederken Ömer Behiç karşısında sadece her akla gelen fikir kendisine söylenilmeye alışılmış olan sırların ortağı bir dost sıfatını kazanırdı. Bir gün bu bahiste, yataklığın iki tane olacağından bile dem vurmuş ve karşısındakinin dudakları titrediğine dikkat etmeyerek, gözleri başka bir noktada, "O bir yataklık olmasında ısrar ediyor ama ben ayrı ayrı yatmak için inat ettim" diye ilave etmişti.

Ömer Behiç hiddetinin köpürmesini yenebilmek için dişlerini sıkarak yalnız, "Bundan bana niçin bahsediyorsun?" derken o aldırmayarak, daha da kudurtmak, çıldırtmak için gayet çapkın bir bakışla cümlesinin hemen alınacak manası altında saklı diğer manasını apaçık söyleyerek devam etmişti:

— Bilirsin ya, bir yatakta yatınca uyumak mümkün olmaz! Ne ben uyuyabilirim ne de onu uyuturum...

O vakit Ömer Behiç üstüne yürümüştü ve sakince tekrar sormuştu:

— Sana soruyorum, niçin bunlardan bahsediyorsun?

O hiç geri bile çekilmedi. Karşısında titreyen bu erkek kolları kendisini tutup sarsarak yere atacak diye bekliyor, onun bu büyük öfkesinin eyleme dönüşmesini özlüyor gibiydi:

— Seni alıştırmak için! Pekâlâ biliyorum ki düğün olduktan sonra sen yine bana geleceksin, yine böyle devam edecek. O halde şimdiden seni bu fikrin içinde yaşatmak istiyorum.

— İşte bunda aldanıyorsun.

Aralarında hemen her defa tekrar edilen bir şeydi bu: Ömer Behiç, belki biraz da kendi kendisini aldatmak için, münasebetlerinin kesilme noktası olarak onun evlenme zamanını gösterir, o da bir kahkaha içinde buna hiç inanmadığına yemin ederdi.

Bugün yine bu meseleyi ima edince Neyyir ona demişti ki:

— Beni dinle, bizi birbirimize iten bir kuvvet var ki ikimiz de onun elinde bir oyuncağa benziyoruz. Bir müddetten beri hiç sebepsiz, hiç asılsız birbirimizi didikliyoruz, incitiyoruz, kendimize zevkten, saadetten ziyade zehir veriyoruz, elem veriyoruz. Zararlı bir içkinin müptelalarına benziyoruz ki bir yandan ölüyoruz, bir yandan elimizi yine onun şişesine uzatıyoruz. Niçin? Çünkü, anlaşılan, buna muhtacız ve ben itiraf ediyorum, bende bu ihtiyacı karşılayabilecek senden başka birini tasavvur edemiyorum, eminim ki sen de öylesin. Bu nasıl başladıysa yine böyle devam edecek.

O, başını salladı:

— Hayır, böyle devam etmeyecek! Çünkü ben o bahsettiğin zararlı içkiden ölmek istemiyorum, şişeyi kıracağım.

Neyyir karşısındakinin bütün yüreğinde saklı olanları okuyan bir hâkimin şüpheci tebessümüyle dinliyordu:

— Çünkü şimdi bir kıskançlık devresindesin. Bir kere o fikre alışınca, ha evlilikten sonra ha evlilikten önce başlamış bir münasebetin ortaklığını kabul etmekte bir fark olmadığına karar verince...

Birden gözlerinde bir şeytanlıkla, cümlesini burada bırakarak başka bir mevzuya atladı:

— Seni asıl kudurtacak, dizlerime düşürecek nedir bilir misin?..

O, "nedir" diyen bir baş silkintisiyle bekledi.

— Benim evlendikten sonra, başka biriyle, anlıyor musun, senden başka biriyle münasebete girişim.

O cevap verdi, hep sakinlikle karşılık vermeye gayret ediyordu:

— Bunu niçin söylediğini biliyorum. Bir müddetten beri beni üzme siyasetine devam ediyorsun. Fakat emin ol ki beni asıl üzen eden senin siyasetin değil, senin münasebetindir. Başka biriyle ilişki peyda edebileceğine de her zaman ihtimal verdim, yalnız, demin kendin de söylüyordun, sende mevcut ihtiyacı benden başka birinin karşılayamayacağından beş dakika evvel bahseden yine sendin...

O, hep gözlerinde o şeytanlık fikri, karşılık verdi:

— Yalnız bir kişinin ismini zihnimde istisna ederek söylüyordum.

Ömer Behiç'in kalbi burkuldu:

— O kim?

— Bekir Servet...

Bunu söylerken elinden çıkan darbenin tesirinden emin bir vaziyetle duruyordu. Bu öyle beklenmemiş bir isimdi ki bir dakika Ömer Behiç nasıl karşılık vermek gerekeceğine şaşırmış, sanki en uygun fikrin aklına gelmesini bekledi. Sonra kendisini tutamayarak, kızdırmak için söylendiğinden emin olduğu bu söze ağır bir hakaretle karşılık vermekten kendini engellemeye lüzum görmedi:

— Pis mahluk! dedi. Ablasından sonra kendisi...

Neyyir hakaretin altında irkilmedi, aksine onun tarafından azarlanmaya rastladıkça okşanırken hırpalanan kedi hazzı duyuyor gibiydi, hemen cevap verdi:

— Elbette! Niçin olmasın sanki? Bunda nasıl asabı gıcıklayan bir zevk vardır, anlarsın. Onların münasebetlerini öğrenir öğrenmez bu arzuyu duydum, ruhumun içinde de o arzunun gıdıklayan parmakları var...

Ömer Behiç artık sakinliğini kaybetmişti. Döndü, onu ellerinden yakaladı, bir saniye, yere atacak zannedildi. Sonra bütün hiddetini yine biraz evvel ağzından çıkan hakarete koydu:

— Pis mahluk! dedi ve başka bir kelime ilave etmeyerek, arkasına bakmayarak çıktı.

Neyyir, asabi bir kahkaha içinde arkasından bağırdı:

— Yarın geleceksin, değil mi?

Ömer Behiç çıkarken kendi kendine cevap verdi:

— Ne yarın ne hiçbir zaman...

Şimdi odasında duramayarak gezinirken, kendisini hem başka hatıraların istilasından korumak hem kararını desteklemek için, mırıldanarak tekrar ediyordu:

— Ne yarın ne hiçbir zaman...

***

Sokak kapısının zili çalındı. Ömer Behiç'in yüreği hopladı. Kapının her çalınışında onun korkan, artık evine dinlenmek için gelip kapandığı bir zamanda tekrar çıkmaya yahut uzun uzun bir hastayla meşgul olmaya mecbur edecek bir müracaat ihtimalini düşünen bir hissi vardı. İlk hoşnutsuzluk dakikası geçtikten sonra doktor sıfatı ağır basar, vazife hissi tekrar şahsi düşüncelerinin üstüne çıkarken bu son zamanlarda, onda, bütün hayata karşı kayıtsız bırakan, hastalarına mümkün mertebe az zaman ve az dikkat bırakarak yalnız kalmaya, kendi kendisinin içinde uyuşup gömülmeye sevk eden bir gevşeklik peyda olmuştu. Bu değişimin kendisi de farkındaydı. Ve gittikçe ilerleyen hastalığının yeni yıkıcı etkilerinin farkına vardıkça kendi çöküşünün acısını duyan bir hasta kederiyle, "Ah! Ne kadar düşüyorum, ne kadar düşüyorum..." derdi.

Selma'nın şakrak sesinden anladı ki sokaktan gelen odur. Selma evden içeri girer girmez taşkın bir sevinçle yapıdan bahsediyordu: Yapı artık bitmek üzereydi. Selma da halasıyla beraber oraya gidecekti...

Ömer Behiç odasından Selma'nın sesini işitiyor, sözlerini yarı yarıya anlıyordu. Birden bir azarlama sesiyle, "Sus!" tembihini fark etti ve derhal dışarıda Selma'nın gürültüsüne bir duraklama geldi.

Şimdi orada bir fısıltı içinde konuşuluyordu, o zaman Ömer Behiç ayağa kalktı, kapısına kadar gitti ve ilk önce ihtiyatla durdu, sonra fısıltının devam ettiğine dikkat ederek kapıyı açtı.

Meveddet Hanım, Selma, Dilşat, İsmet, Sabriye Kadın, hepsi oradaydılar, Sabriye Kadın anlatıyordu.

— Ne oluyor? Ne var? dedi.

Sabriye Kadın:

— Hiç! dedi ve daha fazla söylemek istemeyerek birden döndü, çekildi.

O zaman ablasına sordu:

— Ne oluyor, rica ederim? Bu deli kadın bir şeyler anlatıyordu.

Meveddet Hanım:

— Merak olunacak bir sebep yok. Sabriye Kadın'ın halini bilmez misiniz? Leyla'nın biraz başı ağrıyormuş da...

Ömer Behiç birden şaştı:

— Ay, Leyla evde mi? Ben onları akşam gezmesine çıkmışlardır zannediyordum.

Ve bunu söylerken kıpkırmızı oldu. Eve dönünce Vedide ile Leyla'yı sormamış, doğru odasına kapanmıştı.

İsmet ve Dilşat onların iki tarafından kayarak içeri girdiler, o zaman Selma, halasının sözünü tamamladı:

— Size özelikle haber vermemişler, beybaba... Leyla istememiş, annemin de tembihi varmış...

Ömer Behiç fazla dinlemek istemedi. Ablasıyla Selma'yı orada bırakarak koştu, merdivenlerden çıktı, yatak odasına kadar gitti, yavaşça kapıyı açtı ve Leyla'yı, sokak elbisesiyle loş odanın içinde, annesinin kucağında buldu.

Karısına:

— Ne oluyor? diye sordu.

O, gözlerini sıkı sıkı yuman Leyla'yı, bir küçük bebekmişçesine sallayarak, gözlerinde büyük bir endişe, cevap verdi:

— Hiç!.. Çocuğun başı ağrıyor.

— Bana haber vermediler.

Vedide gözleriyle Leyla'yı gösterdi:

— İstemedi. Ben de onu sıkmamak için size söylememelerini tembih ettim...

Bir fısıltı içinde söylüyordu, sonra kocasını rahatlatmaktan çok kendi kendini aldatmak için ilave etti:

— Zannetmem ki mühim olsun. Gündüz uykusundan böyle kalktı, belki fazla uyumuştur da diyorum.

Ömer Behiç özür dilercesine:

— Ben sizi yine akşam gezmesine çıkmışlardır diye farz ediyordum.

Vedide birden bu özrü kabul etmediğini gösteren sinirlice bir sesle karşılık verdi:

— Eve geldiğiniz zaman demek sormamıştınız...

Vedide'nin bir müddetten beri, doğrudan doğruya değil, fakat böyle dolaşık yollardan geçerek, meydana çıkmak için fırsat kollayan, vesile düşürmek isteyen sitemli bir hali vardı.

O zaman Ömer Behiç kaçınır, bu zemin üzerinde sakat adım atmaktan çekinerek başka bir konuya geçerdi. Bugün yine o usulü tatbik etti; fakat tekrar yüzünü, kendi kendisinden utanmanın alevleri kaplamıştı.

Başıyla Leyla'yı göstererek:

— Uyuyor mu? dedi.

— Zannetmem...

Biraz eğildi ve Leyla'ya hitap ederek sordu:

— Kadın nine! Ne oluyorsun? dedi.

Leyla cevap vermemek için dudaklarını büzdü, gözlerini daha da yumdu. O, cevap almak için ısrar etti:

— Bebabaciya cevap vermez misin kadın nine?

Vedide'nin yanına oturdu ve çocuğuna böyle hitap ederken hislenerek boğazında düğümlenen bir şeyle, Leyla'ya daha çok eğildi, alnının üstünde gül sirkesiyle ıslatılmış tülbendi düzelterek yalvaran bir sesle yine sordu:

— Söylesene bana kadın nine, ne oluyorsun?

O, başını sarsarak babasının elini kovdu ve dargın bir sesle:

— Bası ağrıyo... dedi.

Ömer Behiç, şimdi sapsarı, doğruldu. Vedide'ye hitap etti:

— Panjurları unutmuşsunuz, çocuğun yüzünü layıkıyla göremiyorum.

— Unutmadık, açmışken yeniden kapadık.

— Sebep? Karanlıkta oturmakta ne mana var?

Vedide başıyla yine Leyla'yı gösterdi:

— O istedi. Işık istemiyor...

Bir hain ağız Ömer Behiç'in kulağına yaklaştı ve bir soğuk nefes içinde, "Işık korkusu!" dedi.

Birden yerinden fırladı, düşecek bir yer arıyormuşçasına odada döndü, sonra hızlı hızlı konuşarak başvurulacak tedbirleri karısına söyledi:

— Ben gidiyorum! dedi. Şurada bir araba bulayım, Bekir Servet'i getireyim...

***

Bugünden başlayarak olaylar özel bir hızla art arda geldi ve bunların arasında Ömer Behiç benliğini idare hakkı bozguna uğramış bir adam halinde, gözlerini kapayarak kendisini dalgaların çalkantısına bırakmış, kazaya uğrayan bir adam boyun eğişiyle yuvarlanıyordu. Birdenbire, bu evin çatısı üstünde yığılan bir siyah bulut çatlamış, sinesinden bir dolu yağmuru boşaltmıştı. Bunun altında, Ömer Behiç, sığınacak bir köşe, dalacak bir yer bulma imkânını görmeyerek, hatta bunu düşünmeyerek, tek başvurulacak tedbiri mutlak bir teslimiyette buluyordu. Böyle, bir harekete lüzum hissetmeyerek, dolu yağmuruna göğsünü başını açacak, saadet yuvasının üstünde patlayan kara bulutun kader tanelerini alınıp kabul edilmesi gereken bir ceza hükmünde sayacaktı.

Leyla'nın hastalığına ilk gününden isim koymakta doktorlar ihtiyatlı davrandı. O gün Ömer Behiç, Bekir Servet'i gidip evinden almıştı. Arabada arkadaşına kendi korkusundan bahsetmeye cesaret bulamayarak yalnız yüz kere söylenmiş, ikisinin arasında münakaşa mevzuu olmuş ayrıntıları bir defa daha hatırlatarak izahat vermekle yetinmişti. Bekir Servet sadece dinliyordu. Elbette onun da hatırına gelen aynı şeydi, fakat buna dair bir kelime söylemiyor, hatta hatıra gelen şeye temas edecek bir soru sormaya bile cesaret etmeyerek izahatın kendiliğinden gelmesini bekleyerek susuyordu.

O gün muayeneden sonra hüküm vermedi, korkulan hastalığın ismi iki arkadaşın arasında havada duran, belki dokunulursa patlayabilecek bir infilak maddesi halinde bırakıldı, görülmemiş, sanki varlığının ihtimali düşünülmemiş olarak kaldı.

Beklemek, art arda gelecek edecek safhalara dikkat etmek lazımdı. Heyhat! Hastalığın safhaları zalim bir zincirlemeyle birbirini takip etti.

Leyla evvela ıstırap çekmeye, hasta olmaya alışkın bir çocuk tahammülüyle, hayatı hep böyle taşınacak bir azap yükü gibi kabul etmek için kâfi bir tecrübe toplamış bir tevekkül ve sabırla yalnız ara sıra, "Bası ağrıyo..." diye başlamıştı.

Gözünü yumarak, kaşlarını kaldırarak, kafatasını sıkan bir demir çemberi defedip atmak istiyormuşçasına alnını buruşturan bir gayretle, annesi onu uyutulmaya çalışılan bir bebek gibi salladıkça avunarak, çok mecbur olmadıkça o şikâyeti tekrar etmiyordu. Sonra gittikçe ıstırap daha fazla belirginleşip şiddetlendi, gittikçe demir çember daha sıkıştı, o zaman birkaç saat azaba tahammül etmekle savuşturulacak zannedilirken daha zalim, daha kahredici olmaya devam eden bu işkenceye karşı çocuk isyan etmiş zannedildi. Vedide hakikatte ıstırap artmadı da Leyla sinirlendi, onun için şikâyeti artırdı düşüncesiyle kendisini aldatmaya çalışıyordu: "Şimdi daha iyisin Leyla, niçin bağırıyorsun, kadın nineciğim? Hani ya sen her şeye sabretmez miydin?" diyordu. O zaman birkaç saniye Leyla duruyor, kendi kendisini dinliyor, annesinin dediği gibi evvelkinden daha iyi olup olmadığına karar vermek için ıstırabının buhranı arasından bir kıyaslama neticesi çıkarmak istiyormuşçasına susuyor, fakat birden o kendisine bahsedilen alışılmış sabır ve tahammül kuralına sadık kalamayarak daha yüksek bir sesle, dakikadan dakikaya bir feryat, bir inleme kuvvet ve mahiyetini alan bir yakınmayla, "Bası ağrıyo..." diye bağırıyordu.

İlk uygulanan tedbirlerin iflasından sonra Ömer Behiç'in bütün bilim sermayesi işe yaramaz bir hale düşmüş gibiydi. Kendiliğinden bir çare bulamıyor, hatırına gelen her şeyden şüphe ediyor, neye müracaat ederse ondan fayda yerine zarar geleceğinden korkuyordu.

Vedide bir ara Leyla'nın şikâyetlerine tahammül edemeyerek sitemli bir sesle paylarcasına ona sordu:

— Lakin yapılacak hiç, hiçbir şey mi yok? Hep böyle bekleyecek miyiz?..

O zaman Ömer Behiç'in hatırına Bekir Servet'le beraber düşünülen uyutucu ilaçlar çaresi geldi, hastalığa karşı doğrudan doğruya karşı koyma kuvvetini vaat etmeyerek yalnız onun ıstıraplarını uyuşturan bu gibi şeylere kendi şahsi yetkisiyle başvuramayacaktı, Leyla'ya karşı doktor vazifesini yerine getirmeye cesaret bulamayarak uygulanacak tedbirlerde başkasından izin almaya ihtiyaç duyuyordu.

Bu sayede Leyla birkaç saat dalgın kalabildi. Bu müddet zarfında karı koca hep sessiz, başlarının üstünde patlayan bu gök gürültüsünün nasıl bir tahrip izi bırakacağına birbirinin gözlerinden bir belirti okumak arzusuyla yalnız uzun uzun bakışarak durdular.

Bir aralık Vedide kocasına sordu:

— Nedir zannedersiniz?

Ömer Behiç'in dudakları cevap vermeden evvel titredi, sonra:

— Bilmiyorum! dedi.

Leyla'nın hasta zamanlarında onları birbirine yaklaştıran bir hamle olurdu, birbirine sokulurlar ve dayanma cesaretini birbirine verilen sevgi teminlerinde bulurlardı.

Ondan böyle bir hamle gelmedi, gelseydi belki Vedide çekilecekti, şimdi ikisinin arasında öyle bir düşmanca tutum vardı ki bunun mahiyetini tahlile gerek görmeden her ikisi de tesiri altında kalmaktan kendilerini kurtaramıyorlardı.

Ömer Behiç karısına, "Bilmiyorum!" derken hakikatte de bilmediğine, hiçbir fikri olmadığına kendisini de ikna etmek istiyordu, fakat çocuğun geçici bir zaman için ıstırabını dindiren ilaçların hükmü geçip de tekrar gece yarısından sonra, evin içinde matemli tekrarlarla yuvarlanmaya başlayan, "Başı ağrıyo!" feryatları başlayınca az kaldı hayalinde bile akla getirmeye kuvvet bulunamayan kelimeyi karısına bağıracak, "Anlamıyor musun? Görmüyor musun? İşte o!" diyecekti.

Bu kelimeyi ertesi gün kendisi fikirlerine en çok itimat olunan hocalarından ve arkadaşlarından işitti. Onları bir

konsültasyon[1] için toplamıştı, onlar ilk önce kendisini dinlemişler sonra çocuğu görmüşlerdi. Daha ona bildirilecek karar netleşmeden o, meslek arkadaşlarının gözlerinde hâkimin bakışından kararı tahmin eden idamlık bir sanık uyanıklığıyla vardıkları fikri görmüş, sezmişti.

Konsültasyonun devamında hep hazır bulunmuşken bir ara ondan doktor sıfatından çıkarak sadece bir baba kalmasını ve kendilerini yalnız bırakmasını istemişlerdi, o hemen anlamıştı. Verilecek hükmün kendisine açıkça söylenip söylenmemesine bir karar alacaklardı. Ve nihayet tekrar içeri davet edilince en yaşlı hoca söz almıştı. Onu asıl maksadı gerçeği bildirmeden önce teselli verici sözlerle başlıyor görürken beynine bir bulut düştü. Ve nihayet ayağa kalktılar, ellerini sıkıyorlar, hocaları omzunu okşuyorlardı. Onların arasında başsağlığı dilenen mateme uğramış bir baba mevkiinde kaldı.

Menenjit demişlerdi ve tehlikesini açıkça belirterek, "Habis!" diye ilave etmişlerdi. O da bunu bekliyordu. Işık korkusundan sonra başlayan sol, sağ gözünü şakağına doğru çekerek şimdi kadın ninesinin solgun ve ıstırabından hayata, yaşamaya derin bir serzenişle dargın çehresine korkunç bir vahşet veren o şaşılık, başını arkaya doğru gittikçe artan bir şiddetle çekip kasan gerginlik, bu hastalığa eşlik eden türlü ürkütücü belirtilerin hep gelip birbirine eklenen silsilesi Leylasının üstüne düşen teşhis kararının doğruluğunu gösteriyordu. Bunu o da görüyordu, hatta doktor gözleri görmeden evvel baba kalbi onu demin burada uzun uzun ilim ve bilim sermayesini döken hocaların gözlerinden evvel görmüştü. Belki bu vahim ihtimali, kendi kendisine itirafa cesaret edemeyerek, hep cepte taşınan ve küçük bir sarsıntıyla alev alabilmesinden korkulan bir infilak maddesi gibi, zihninin içinde taşımaktan bir gün geri kalmamıştı.

1 Hastaya tanı koymak ve uygulanacak tedaviye karar vermek için birkaç doktorun bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmaları.

Onun için kadın ninesine bağlılığında merhamet ve şefkatle beraber her vakit sızlayan bir matem hissi vardı, karışık bir his ki belirtilerini çocuğun varlığının yanına getirdikçe bir tür ibadet mahiyetini alırdı. Onu kollarının arasında hayatlı ve sıhhatli görürken bile bu teselli ve neşe veren görünüşün altında ziyaretine gidilip üstüne gözyaşları serpilen bir mezarın gölgesi belirir gibiydi. Bu hissi kendisi de layıkıyla ve açıklıkla tahlil etmekten âcizdi; yalnız Leyla'ya bu ibadete benzeyen bağlılığının yanında Selma'ya karşı birden taşıveren haksızlıkları, adaletsizlikleri olduğu zamanlar kendisini daha dürüst, daha insaflı olmaya davet eder ve elinden hak edilmeyen bir ceza çıkmış bir hâkimin vicdan azabına benzer bir üzüntü duyardı. Hakikatte, onun Selma'dan biraz sıhhat ve neşe fazlasını alıp Leyla'ya ilave etmek isteyen garip bir meyli var denebilirdi. Selma iştah açan bir yemekten Leyla'nın zararına fazla pay almış gibiydi. Bunu fark ettikçe utanır ve gizli bir yerde Selma'yı kıstırarak, o fırsat dakikası ele geçinceye kadar kendisine reva görülmüş adaletsizlikleri, haksızlıkları zorlayacak ölçüde fazla öperdi. Selma'da bile belirsiz bir hissin ince bir sesiyle örtülü uyanıklığı vardı ki babasının, belki biraz da annesinin kendisine karşı insafsız muamelesini biliyor, denebilirdi. Onun için ne zaman babasının böyle taşkın bir sevgisine rastlasa, ufak bir ürküntüyle kendini bırakmakta çekingen kalıyor gibiydi.

Konsültasyondan sonra, yalnız kalınca, o dakikaya kadar kalbinde olası bir ihtimal halinde yaşayan bu hastalık, birdenbire imkânsız bir hadiseymişçesine uzak, boş bir faraziye şeklinde çalkalandı; bütün hocalarının, arkadaşlarının büyük bir hataya düştüklerine inanmak istedi.

Başının üstünde gezinişler, koşuşlar vardı; derinden derine artık evin içinde bir inilti, bir uğultu halinde yuvarlanan, durmaksızın birbirini kovalayarak bir türlü imdadına gelemeyen meçhul ve şefkatli bir kuvveti çağıran Leyla'nın feryatları işitiliyordu.

Bir yandan ruhu ıstıraptan erirken bir yandan kendisini şaşırmayarak, uykusuz, yemeksiz, istirahatsiz, huzursuz

geçen bu dehşetli saatlerin yorgunluklarına karşı kollarında ikide birde kucakta sallanmak isteyen Leylasını kavramak için kuvvet bulan Vedide, şüphesiz yukarıda kendisini bekliyordu. Konsültasyonun teselli ve kuvvet verecek, hastalıkla mücadelede devam için dayanmasına bir nebze daha cesaret bahşedecek kararını bekleyen karısını düşünürken pek zor bir görüşmenin akla gelmesinden duyulan bir korkusu vardı: Ona ne diyecekti? Bu biçare ananın karşısına nasıl bir yalanla çıkabilecekti? Her vakit herkese söylenen avutucu ve aldatıcı yalanlarından birini onun karşısında da bulup kekelemeksizin, gözlerinin kederli bakışıyla kendi sözlerini yalanlamaksızın bir masal uydurmaya gücü olacak mıydı?

Vedide'ye söylenebilecek yalanı düşünürken kendisi aldatılmaya ihtiyaç duydu. Demin verilen hükmü yalanlayacak, onun aksini umdurarak yukarıda inleyen kadın ninesinin derdine başka bir isim koyacak bir yardımcı bulmak için kütüphanesine koştu. Burada bulanık gözlerle iri ve ağır ciltlerin sırtlarına bakıyor, onlardan siyah suskunluklarının içinden çıkaracakları kararda daha merhametli, daha yumuşak, daha şefkatli olmalarını diliyordu.

Tereddüt etti. Hangisine bakacaktı? İyimser olan yazarları arıyordu, nihayet bir tanesine elini uzattı. Bu, kendisinin hemen her vesileyle başvurulan ve bakış açısı mizacına en uygun gelen danışmanıydı. Onu çekti, masasının üzerine koydu. Aceleci ve asabi parmaklarla yaprakları çevirdi.

Nihayet buldu. Okuyacak mıydı? Gözlerinden bir bulut geçti. Bu dakikada fark etti ki kalbinin gizli bir köşesinde demin kararını veren adamların fikirlerinde isabetten şüphe ederek hâlâ, hâlâ ümit muhafaza eden bir his var ve burada, şu kitabın satırlarında onların fikrini doğrulayacak bir görüş birliğine tesadüf eder de o ümidi de kaybederse kendi kendisini idareden âciz kalacak, uluya uluya yukarıda karısına koşacak, tek başına taşınamayacak olan bu matemi onun da yüzüne haykıracak.

Hatta Leyla'ya da bir kin duyacaktı. Onun da gözlerini açmaya çalışarak soracaktı: "Kadın nine, niçin bize bu

ihaneti ettin? Biz ki senin için o kadar uğraştık, seni böyle çıldırasıya sevdik, nasıl oldu da senin tarafından bu cezaya müstahak görüldük?" diyecekti.

Okuyordu. Koşa koşa, satırların arasından telaşla geçerken hep Leyla'nın hastalık belirtileriyle kitapta sayılan vasıfları mukayese ederek ve heyhat, her birinde başka bir doğrulayıcı kanıt bularak geçiyor, bunları birden çürütecek ve iptal edecek yaklaşan bir satıra bir an evvel ulaşmak için atlayarak koşuyordu.

Belirtiler ile kitabın tarifleri hep peşin bir uyuşmayla ortak bir görüşte buluşuyorcasına birbirini tuttukça o bunlara dikkat etmiyor görünüyor, her defasında bir daha dolan kalbinin azabına karşı sanki anlamamış oluyordu. Nihayet bedenle ilgili belirtilerinden sonra hastalığın manevi belirtilerinden bahseden paragrafta baştan aşağı dikkat kesildi. Bu zeminde fikir belirten olmamıştı, hatta kendisi de buna dair gözlemlerini tespit etmeye gerek görmemişti. O zamana kadar varlığından şüphe edilmeyen bir manzarayı açıkta bırakarak bir perde kalkmış oldu. Özellikle hastanın sert, haşin, kaba bir lisanı olduğundan, etrafı kırıp incitecek sözler bulup kullandığından, hele çocuklarda nasıl olup da öğrendikleri anlaşılamayan kötü tabirlerden oluşan bir lisana tesadüf edildiğinden bahseden paragraflar vardı. Bunların manevi sebebini Ömer Behiç hemen bildi. Bir yandan beyin, yönetme dengesini kaybederken bir yandan ıstırap artık öfkeyi ifade edebilecek en şiddetli kelimelerin yardımına ihtiyaç duyuyor demekti. Bunu böyle yorumlamakla meşgulken birdenbire kitabın oraya kadar verilen açıklamalara zalim bir netice vermek istiyormuşçasına bir satırına gözü ilişti. Yazar diyordu ki, şayet habis bir beyin zarı iltihabında bir şifa, bir kurtuluş vakası gözlenecek olursa bu, hastalıktan hakikatte bir mesut neticeye varma imkânı mahiyetinde kabul edilmemelidir, hastalığın teşhisinde isabet olunamamıştır kararı verilmelidir...

İşte böyle insafsız bir hükümle, kitap her türlü ümit imkânını bir sözle yok ediyor, sanki bir cellat eliyle onun

kalbinden son kurtuluş ihtimaliyle henüz titremede devam çaresini arayan damarı da koparak atıyordu. Kitabı orada, yazıhanenin üstünde açık bırakarak bir deli perişanlığıyla koştu. Böyle bir hal ile yoluna dümdüz devam etseydi belki Vedide'ye kadar gidecek, hemen orada döşemelerin üstüne çökerek, uluya uluya, bağıra bağıra ağlayacaktı. Hiç kendisinin böyle büsbütün iradeden sıyrılmış halini hatırlamıyordu. Artık o ciddi, ağır, herkese vakarından hürmet hissettiren bir doktor değildi, bir deli, bir çocuk olmuştu.

Yolunda, merdivenin yarısında Meveddet Hanım'a tesadüf etti, o yine Selma ile yapısına gidiyordu.

İsyan edecekti, ablasını omuzlarından yakalayarak, "Lakin haberin yok mu? Leyla'yı kaybediyoruz, sen hep yapınla meşgulsün..." diyecekti.

Bir uyanıklık anı içinde insanların ne kadar kendileriyle meşgul, ne kadar hep kendilerini düşünen mahluklar olduklarına fikrini sevk etmekten kendisini alıkoyamadı. Fakat bu dakikada öyle bir taşma ihtiyacıyla derdini dökmek, matemini bağırmak istiyordu ki daha bir soruyla karşılaşmadan, Selma'nın varlığını unutarak bir çırpıda bütün evin yaklaşan felaketini söyledi:

— Leyla ölüyor ablacığım, Leyla'yı, kadın nineyi kaybedeceğiz...

Ablasına böyle çocukluk devrelerine ait hitapla söylerken kalbinin olanca ıstırabını o tek kelimenin içine koyuyor gibiydi. O tek kelimeyle hasta, teselliye muhtaç, bir şefkat kucağının içine alınarak, tıpkı yukarıda annesinin kollarında kendisini sallatan Leyla'ya benzeyerek, uyuşturulacak, avutulacak bir çocuk oluyordu.

Meveddet Hanım'ın bir cümlesini bekledi, eğer onun dumanlanan bir bakışı, titreyen dudakları, ellerini tutmak üzere uzanan elleri olsaydı, ondan da, "Ah benim biçare Ömerim!" diye büyük bir abla sıfatını alan bir karşılık gelseydi hemen orada kollarının arasına atılacak, hüngür hüngür ağlayacaktı.

Meveddet Hanım sadece:

— Evhamlanıyorsunuz, dedi. Çocuğun nesi var? Biraz baş ağrısıyla bu derece telaşa düşmek Vedide Hanım'ın ciddiyetine hiç yakışmıyor ve siz de onun vesvesesine kapılıyorsunuz.

Böyle bir zamanda, böyle bir vesileyle yine Vedide'ye bir hücum fırsatı bulmuş oluyordu. Birden Ömer Behiç'in heyecanının üstünden bir hırs dalgası kabardı, o zamana kadar bu kadın düşmanlığına karşı susulan şeyleri bir an içinde haykırmak istedi. Fakat dişlerini sıkarak yalnız:

— Tuhaf söylüyorsun, abla! dedi. Vedide'de ne telaş görüyorsun, rica ederim? Telaş eden ben... çünkü hakikati görüyorum ve belki şimdi gidip ona da söylemekten kendimi alıkoyamayacağım. O kırk sekiz saatten beri bir dakika durup dinlenmeden, bir dakika uyumadan, yemeden içmeden, ağzından bir kelime çıkmadan, metanetinden bir zerre kaybetmeden uğraşıp duruyor. Ah! Benim melek karıcığım.

Uzaktan ve böyle ablasının yüzüne karşı söylemekle daha başka bir mana kazanan bir hitapla karısına aşkını gösterirken tam bir samimiyetle titriyordu, sonra yine kendiliğinden ağzına bir soru geldi:

— Siz yine yapınıza mı gidiyorsunuz?

O sadece:

— Evet, dedi, Selma'yı da götürüyorum. Çocuk bu gürültünün içinde bulunmasın. (Sonra göğüs geçirerek ilave etti) Ne olurdu şimdiye kadar yapı bitmiş olsaydı da ben de oraya geçmiş olsaydım. Neredeyse Leyla'nın hastalığı benden gelme bir uğursuzluğa yorulacak diye korkuyorum...

Ömer Behiç hiç cevap vermedi. Hissediyordu ki ağzından bir kelimenin çıkmasına müsaade ederse bu kelime her şeyi kırıp geçiren, artık tamir kabul etmeyecek bir yıkıma sebep olan bir kelime olacaktı.

Oh!.. Bu dakikada insanlardan, hatta işte kanıyla, etiyle kendisinc en yakın olan bir varlıktan ne kadar uzak, ne kadar uzaktı!

Ona asıl yakın olan yalnız bir kişi vardı, yalnız onunla anlaşabilecek, bu matemde yalnız onunla birleşecekti.

Ablasının sözlerinde bir kelime onun beynini yırtarak, sanki bir bıçağın ucuyla deşerek geçmişti.

Uğursuzluk!

Ah! Eğer hayatta insanların kaderine hâkim olan, onları yönlendiren ve idare eden tahlil edilemez ve meydana çıkarılamaz acayip kuvvetler mevcutsa asıl bu yeni evin saadetine uğursuzluk başka bir ufuktan üfürülmüş meşum bir rüzgârdı. Ve o ufkun perdesini kendi elleriyle, kendi isteğiyle açmıştı. Birden bütün bilimadamı sıfatının içinde sade bir ruhun korkusuyla titreyen bir başka kişilik peyda oldu. Evini tehdit eden bu felaketin gölgesiyle kendi günahının hatırası birleşti. İkisinin arasında bir bağlantı meydana geldi.

"Acaba?.." diye titreyen bir ses yükseldi ve bu birbiriyle mantıkla, bilimle bağlantısı olamayacak iki hadise arasında bir alaka aradı.

Yavaşça odasının kapısını açınca Leyla'yı yatakta dalgın, Vedide'yi ayakta, ellerini yataklığın demirine bağlamış ona bakıyor buldu.

Gözleriyle sordu. Vedide yavaşça malumat verdi. Yine, on dakika evvel, bir ağrı kesici vermişti. Belki yarım saat devam edebilecek bir dalgınlık içinde Leyla şimdi susuyor, belki ıstırap duymuyordu, hatta belki hakiki bir uykuyla uyuyordu.

Bunu yalanlayan bir iniltiyle Leyla inledi. Uyuyan, dalgın duran vücuduyla ıstırap çeken benliğinin ayrı ayrı iki kişilik olduğundan, şurada serilip baygın kalan Leyla ile beyninin demirden bir pençe içinde gittikçe sıkılıp ezilmesine inleyen Leyla'nın başka başka hayatlarla yaşadığından haber vermek istiyor gibiydi. Biraz sonra, ağrı kesicinin bu iki kişiliği birbirinden ayıran tesiri dağılıp geçince, o iki Leyla biraz daha düşkün, biraz daha fazla işkenceyle zayıf olarak birleşecekler ve yeniden haykıra haykıra bir ağızdan yaklaşan ölüme karşı uluyacaklardı.

Her ikisi de ağrı kesicilerin bu tesirini biliyorlardı. Yalnız bilimin hükmü diyordu ki: "Eğer hastalık şifa kabul eden bir şeyse bunun ne zararı var, aksine, faydası ıstırabı gidermektir ki pek büyük bir hizmettir. Yok, hastalık esasında

şifa kabul etmeyecekse, o halde niçin bedbaht hastaya geçici bir rahatlık bahşetmemekte inat etmelidir?"

Ömer Behiç bu nazariyeyi kabul etmiş, karısını da bu bakış açısına meylettirmişti. Çocuğa her ağrı kesici verdikçe onu ıstıraptan kurtarmak için kendi elleriyle ölüme daha fazla yaklaştırıyormuş gibiydiler. Vedide onun kilitlenen, gittikçe daha da inatçılık eden dişlerinin arasından boş kaşığı çektikten sonra o dakikaya kadar görülecek vazife için devam edebilen kuvvetinin, artık vazife bitince, birdenbire iflas ediverdiğini görür, elinden kaşığı fırlatarak düşer, baygınlıklar içinde acısının feryatlarını salıvermemek için dudaklarını kısarak, hemen oraya, yataklığın yanından ayrılmayan iskemlesine çöker, gözleri duvarın meçhul bir noktasına dikilmiş, geniş geniş soluyan nefesiyle burnunun kanatları şişmiş, düşünemeyerek beklerdi.

Bu dakikada kocasını bekliyordu. O ne haber getirecekti? Konsültasyondan ne sonuç çıkmıştı?

Çok iyi biliyordu ki o kendisine hakikati söylemeyecekti. Başka hastalara ait hikâyelerini dinleye dinleye onun doktor yalanlarını hep bilirdi. Zihninin içinde belli kalıplarla onun düzme cümleleri, tabirleri, acı hakikatlerin üstüne renkli örtüler çeken, korkutacak isimleri söylemeden geçerek yerlerine teselli verici tabirler icat eden bütün lisanı tekrarlanıyordu. Bunlardan birini kullanacak olursa onun altında asıl gizli tutulmak istenen hastalığı görecekti.

O girince bütün ruhu boğazına toplanmış zannettirecek bir tutuklukla gözlerini dikti, ona baktı, "Ne haber getiriyorsunuz?" demek istedi. O, dudaklarında bir türlü silinemeyen, nasılsa oraya yapışmış da kaldırılmaya vakit bulunamamış perişan, manasız bir tebessümle bakıyordu. Karısına verilecek bir haber yokmuşçasına sustu, aksine kendisi bir soruyla ondan gelecek sorunun önüne geçmek istedi:

— Daha iyice, değil mi?

Vedide dudaklarını büzdü, omuzlarını kaldırdı, sonra birdenbire kocasının her zamanki doktor oyununu kendisine de oynamasına engel olmak için açıktan açığa anlamak istedi:

— Ne haber? Ne dediler?

Yavaş bir sesle, bir soluk içinde:

— Hiç! dedi. Sinirsel bir baş ağrısından ibaret olduğuna karar verdiler...

Dudaklarında hep o yapışık duran, oraya niçin geldiğine inandırıcı bir izah verilemeyecek olan perişan tebessüm vardı.

Vedide birden anladı, ayağa kalktı, elini uzatarak onu elinden tuttu, çeke çeke, şimdi boş duran çocukların odasına kadar götürdü. O bir büyük kabahatten sonra azarlanmak üzere sürüklenen bir çocuk itaatiyle onu takip ediyordu.

Artık, dalgınlığın içinde kendilerini işitemeyeceğine hükmolunabilecek kadar Leyla'dan uzaklaşınca, durdu ve kocasının elini bırakarak, gözlerini gözlerine dikerek:

— Bana bütün hakikati söyleyiniz, dedi. Emin olun ki bana her şeyi söyleyebilirsiniz.

Ömer Behiç ayaklarının üstünde sallandı, birden o tebessüm dudaklarından silindi, ona karşılık bütün simasını müthiş bir altüst oluşun dalgası kapladı, dudakları titredi. Bu dakikada karısına bütün hakikati haykıracaktı, yalnız Leyla'nın mahkûmiyetini söylemeyecekti, onu müthiş bir feryatla bu anne sinesine fırlatırken aynı dakikada artık yerden patlamış bir şelale taşkınlığıyla, kendi kendisini zapt ve idare etmekten âciz bir çılgınlık içinde, o zamana kadar gizli tutulan günahını, ihanetini, bu iki şeyin arasında bir alaka varmışçasına, biri diğerine sebep olmuşçasına, bu eşin kalbine dökecekti. Sonra onun ayakları altına çökerek kıvranacak, onun dizlerini öpecek, müthiş bir bağışlanma buhranının çırpınışları arasında af dilerken kendi vicdan ıstırabını dindirmenin çaresini arayacaktı.

Bunu yapamadı. Sadece sustu. O zaman Vedide, "Anladım..." dedi ve yalnız bu kelime, kendi kendisinin idam hükmünü içeriyormuşçasına ruhunun bütün dayanma gücünü söndürmüş oldu. Leyla'nın boş yataklığına düştü, gözlerini kapadı. O zaman Ömer Behiç onun yanına oturdu, kollarıyla bu vücudu tamamıyla yıkılmaktan koruyarak sardı. İşte aylardan beri ilk defa ruhunun bütün tutkunluğuyla

karısını böyle kollarının arasında tutuyordu. Sonra Vedide, öyle gözleri kapanmış, dudakları kısılmış, vücudu gerilmiş, ağlayamayarak dururken, kendisi coştu; yüzünü karısının o her vakit öpülen yerine, gerdanıyla ensesinin arasına soktu, sessiz ve mazlum bir ağlayışla, vücudu sarsıla sarsıla, aylardan beri birikmiş ıstıraplarının yaşlarını varlığının en derin noktalarından çıkarıp hepsini birden boşaltmak istiyormuşçasına bol bol ağladı.

Bir müddet Vedide öyle durdu, sonra birden bu ağlayışın içinde yalnız matemi değil daha başka acıların, daha başka dertlerin azabını kavrayan bir his uyanıklığıyla isyan etti, silkindi, kendisini onun kollarından kurtardı, bu ağlayan adamı itti:

— Beni bırakınız, rica ederim! dedi.

O, merhamet dilenen bir ezilmişlikle:

— Ölüyorum Vedide! Bilsen ne acı çekiyorum, dedi.

Nasıl oldu? Niçin bu kelime ağzına geldi? Düşünmeden, öyle, kendiliğinden Vedide'nin dudakları, olanca kinini püsküren bir cevapla açıldı, bağırarak kocasına:

— Müstahak! dedi.

Neden? Bu dakikada ondan sorulsaydı sebebini izah edemeyecekti. Nerelerden dolaşarak, nasıl küçük şeylerden bir araya gelerek birikmiş olmasına tahlil imkânı bulunamayacak bir kanaati vardı ki bu matem dakikasında nihayet taşarak bir açıklama vasıtası aramıştı ve bu kelimeyi bularak kocasının yüzüne bir tokat gibi atmıştı.

Ömer Behiç başını kaldırdı, birden duran gözyaşlarının arasından karısına baktı. O zaman içeride mahkûm çocukları yatan bu baba ile ana bir saniye bakıştılar. Birinde suçlanışının korkan, affı bekleyen baygın bağışlanma isteği bakışı, diğerinde o zamana kadar sessiz kalan ıstırabının açığa çıkmış hıncı, karşı karşıya geldi.

Ömer Behiç bir soru nidasıyla karısının hitabının manasını soramadı, bir masum tarafından bulunabilecek bir kelimeyle Vedide'nin sözüne karşı dikilmek kuvvetini bulamadı, aksine gözlerinde, "Ah, biçare karıcığım!

Demek kocanın bütün ayıbını biliyordun. Ve susuyordun! Kim bilir, ne ıstırap içinde yaşadın..." diyen bir ifade vardı. Bu mana o kadar açıktı ki Vedide onun susmasını yeterli ve ayrıntılı bir itiraf gibi saydı, dudakları titredi, tekrar ona söylenecek şeyi bulamıyordu. İçeriden Leyla'nın sızlayan sesi geldi:

— Anne!..

O zaman bu anne tekrar boş yatağın üstüne kapanan kocasını yalnız bırakarak ve rahat rahat ağlasın diye aralık kapıyı kapayarak öte tarafa geçti.

***

Ömer Behiç ağlarken niçin ağladığını tamamıyla, açıklıkla bilmiyordu. Acısının üstünde tek başına yüzen Leyla'nın matemi vardı, kadın ninesinin muhakkak mahkûmiyetine bugünden ağlıyordu. Bunu apaçık görerek yapıyordu, fakat bu matemin altında daha karışık, daha karanlık başka acıların da dalgaları çalkanıyordu. Bunları tahlil edemeyerek, hatta kendi kendisinin ruhuna girip diğer elemlerini bulmakta asıl matemine karşı bir saygısızlık görerek, yalnız bol bol yaşlarla sarsıla sarsıla ağladıkça zonklayan bir çıbanın deşilmesinden doğan ferahlamaya benzer bir hafiflik duyarak, uzun bir zaman, orada kapanıp kaldı.

Bir aralık ayak sesleri işitti. Kapılar açılıyor, merdivenlerden inip çıkanlar oluyor, çekingen adımlarla geziniliyordu.

Birden başını kaldırdı, dinledi. Fısıltılar, koridorda yavaş sesle uzun uzun konuşmalar fark etti. Ne oluyordu? Kalktı ve gizlice, saklanacak bir iş görüyormuşçasına odanın kapısına kadar gitti. Koridorda görüşülüyordu. Birden, Mansur Bey'le Salime Hanım'ın, Andelip Bacı'yla Sûzidil'in seslerini fark etti ve kapıyı açarak dördünü de orada buldu. Onlar hep Leyla'nın hastalığından haber almışlar ve hemen koşmuşlardı. Andelip Bacı dudakları titreyerek anlatıyordu.

Ömer Behiç'i görünce herkes sustu. Sonra Mansur Bey sordu:

— Ne oluyor?

O tekrar coşmamak için yutkundu. Ve bir kelime söylemeyerek omuzlarını kaldırdı. Mazlum, perişan, çökmüş bir hali vardı ki onu ıstırabının altında tamamıyla mağlup olmuş, her türlü direnmeden, dayanma gücünden tam bir âcizlik içine düşmüş gösteriyordu. Bir ara gözlerini Salime Hanım'a çevirdi:

— Vedide'yi yalnız bırakmazsınız, değil mi? dedi. Bilseniz ne zor günler geçireceğiz...

Bu cümleyi elinde olmadan söylemişti. Şimdi evinde Vedide ile yalnız kalmamak, aralarına mümkün mertebe fazla şahıslar koymak ihtiyacı vardı. Mansur Bey fikrini söylemeye cesaret buldu:

— Metin olmalı! dedi. (Sonra birden aklına gelen bir şeyle, sanki damadını avutmak maksadıyla ilave etti) Size haber vermediler, unutulmuş olmalı. Aşağıda sizi bekleyen var...

O, birden, Andelip Bacı'ya:

— Söyleyiniz; elbette bir hastadır, kimseyle meşgul olacak bir halde değilim.

Sonra birden sormaya lüzum gördü:

— Kimdir? Ne yolda biri...

Andelip Bacı:

— Bilmiyorum, dedi, hiç görmediğimiz biri, Habeş bir kalfa...

Ömer Behiç'in gözlerini bir duman kapladı ve bir saniye içinde beyni dondu. Neyyir'den haber geliyordu. Aşağıda bekleyen Şayan Kalfa'ydı.

İki günden beri Neyyir'i görmemişti. Bir gün evvel onunla buluşmak için kararlaştırılmış olan gündü. O kendi kendine oraya bir daha gitmemek, Neyyir'le bir daha buluşmamak için azmetmişti. Bu azminde ne dereceye kadar sebat gösterebilecekti? Oraya gitmeyecek, bir daha Neyyir'le buluşmamak kuvvetini kendinde bulacak mıydı? Belki her zaman nasıl zayıf ve âciz, tutkunluğunun bütün sefalet ve aşağılığıyla oraya sürüklenmiş, gidip orada mağlubiyet miskinliği içine daha da gömülmüşse yine öyle, her

türlü iradeye hükmeden bir büyülenmenin esiri sıfatıyla koşacaktı. Demek ona azminde kuvvet vermek için daha zorlayıcı, daha hükmedici bir vaka meydana gelmeliydi ve bu vaka Leylasının felaketiydi. Oh! Birbirine bu derece yabancı, birbirinden bu derece uzak olan bu iki şey nasıl oluyordu da böyle bir noktada, onun günahı noktasında birbiriyle buluşmuş oluyor, biri diğerine tesir edecek bir yakınlık kazanıyordu?

Şimdi bu dakikada ne yapacaktı?

Birden, kendisi inmeyecek, Şayan Kalfa ile görüşmeyecek olursa bütün hayatının sırrı açığa çıkacak, bir gümbürtüyle o pis macera bu evin şu matem havasında patlayıverecek zannetti. Andelip Bacı onun bir dakika evvel verilmiş talimatına uyarak inmeye davranırken onu durdurdu:

— Hayır, ben ineyim! dedi.

Şayan Kalfa'yı aşağıda, koridorda buldu ve her şeyden evvel zihninde bir soru uyandı: Bu dakikada Bekir Servet gelseydi onu burada görecekti. Sözü nasıl çevirecekti?..

Şayan Kalfa pek sade bir vazifeyle geliyordu. Yalnız:

— Küçükhanım sizi rica ediyor, sizden bir fikir almak istiyormuş... dedi.

Elinde olmaksızın:

— Nerede? diye sordu.

Şayan Kalfa bu soruyu garip bulmuş gibiydi. Biraz hayretle:

— Evde Efendim, dedi.

Şu dakikada Ömer Behiç Şayan Kalfa'nın sırları biliyor olmasına ve bunu kendiliğinden söylemesine ne kadar muhtaçtı. Eğer böyle olsaydı ona birçok şey soracak, ondan kendisini için için yiyen meraklarının hallini arayacaktı.

Dolayısıyla anlamak istedi:

— Ümit ederim ki Neyyir Hanım'da beni istemek için mühim bir sebep yoktur.

— Zannetmem Efendim...

Şayan Kalfa o derece ihtiyatlıydı ki bu kadının hiçbir şeyden haberi olmadığına karar vermek icap ediyordu. Bir-

den aklına münasebeti kesmek için, daha doğrusu, bir daha geri dönmeyecek şekilde kararına bir işlerlik kazandırmış olmak için Neyyir'e bir mektup yazmak çaresi geldi. Ve şayet Bekir Servet geliverecek olursa onu burada bulmasın diye yazı odasının kapısını açtı:

— Biraz gelir misiniz? dedi.

Bekir Servet gelecek olursa sokak kapısını işitir işitmez kendisi koşacak ve onu içeride hasta var bahanesiyle doğruca yukarı alacaktı.

Şayan Kalfa'ya yer gösterdi ve kendisi yazı masasına geçti. Evet, ona yazacaktı. Lakin ne diyecekti? Öyle bir lisan kullanmak, öyle bir sebep göstermek lazımdı ki artık geri dönüş ihtimali bırakmaksızın, sonradan zaafına bir fırsat imkânının yardımını bahşetmeksizin her türlü bağları kırsın. İntihar etmeye karar vermiş bir bedbahtın kurtulma ihtimallerini birer birer düşünerek peşin bir ihtiyatla onları defetmesine benzer bir itinası vardı. Evet, fakat ne yazmalıydı?

Bütün söylenebilecek şeyleri bir bulut arasında görüyor, zihninde hiçbir fikir kâfi açıklıkla şekillenemiyordu. Kaleminin ucunu çiğneyerek düşünürken Şayan Kalfa sordu:

— Çocuk hastaymış, öyle mi Efendim? Çok üzüldüm, evden de haber aldıkları zaman çok üzülecekler...

Ona cevap vermedi ve kadının bu sözleri ona deminden beri aranan konuyu vermiş oldu ve başladı. Ve başladıktan sonra da duraklamadan, bir çırpıda, biraz duracak olursa devam edemeyeceğinden korkarak, koşa koşa, hatırına nasıl gelirse öylece yazdı.

> Eğer şimdiye kadar birbirimizi sevdiysek, aramızda beraber geçirilmiş saatlerin birbirimize şükrana benzer bir hissi yadigâr olarak bırakmasını bekleyebilirsek, eğer bundan sonra bir işkencenin içinde çırpınmakla her ikimiz de hurdahas olmaktan başka bir neticeye namzet değilsek, artık burada duralım. Bunu size yazarken işte itiraf ediyorum ki ben durmak, pek akla uygun olan bu karara sadık kalmak için sizin rızanıza, yalnız rızanıza değil yardımınıza, anlayışınıza muhtacım. Başımın

üstünde, şu saatte bütün hayatımı bir daha tamir kabul etmeyecek derecede müthiş bir darbeyle tahribe hazır bir yıldırım var. Onun tehdidi altında, düşünebilmekten, hareket etmekten âciz, zavallı bir haldeyim; yalnız hissediyorum ki sizi unutmaya, sizden kaçmaya muhtacım, mecburum... Ve sizi unutabilmek, sizden kaçabilmek için yine size sığınmaktan başka bir çare bulamıyorum. Beni bırakınız...

Burada durdu. Karşısında sabırla bekleyen Şayan Kalfa'ya bulanık gözlerle baktı. Pek kısa, yalnız iki satır yazmak üzere başlamıştı, istiyordu ki kendiliğinden kalemine her şeyi kırıp bitiriveren, her zorluğu hallederek kendisini üç beş kelimenin sihirli tesiriyle buhranın içinden çıkarıveren bir cümle dolaşsın. Onun aklına gelmesini bekliyordu, buna karşı hissetti ki uzun bir hissiyat anlatımının karışık hatları arasına dolanıyor. Böyle sayfalarca ona kendisinden, kederinden, mateminden bahsedecek; bir fikir diğerlerini davet ederek, bir acıyı yâd ederken kalbinde yığılmış bir halde çarpışan bütün acılarını dökerek mektubu bitirmek bilmeyecekti.

Birden karar verdi: Orada duracaktı. İmzalamaya lüzum görmedi, kâğıdı kaldırıp mürekkebin kuruyup kurumadığına baktı, zarfa koyup üstünü yazdı, bir kelime söylemeyerek şimdi ayağa kalkıp gitmeye hazır duran Şayan Kalfa'ya uzattı.

O, mektubu alıp çıkmak üzereyken bir an yine zaafa mağlup oldu, karşı konulamaz bir merakın sevkiyle sordu:

—Acaba beni istemelerine pek mühim bir sebep var mıydı?

Şayan Kalfa bu soruyu bekliyormuşçasına tereddütsüz ve bir çırpıda cevap verdi:

— Hayır Efendim, zannetmem. Yalnız biraz yorgunluktan, biraz dermansızlıktan şikâyet ediyordu. Haftaya da düğün olacak da... Bebek'e geçmeden evvel...

Ömer Behiç aşağısını işitemedi. Kulaklarında bir tıkanıklık onun daha fazlasını duymasını engelledi. Elini uzatıyordu, Şayan Kalfa'dan bir dakika evvel yazılmış mektubu geri

alacaktı. Evet, onu göndermemeliydi, kendisi gitmeliydi, son bir buluşma için de...

Bunu düşünmeye devam etmedi, bir azim hamlesiyle aklından geçen bu düşünceyi koparıp boğdu, orada, karşısında bir dakika daha durursa mağlup olmaktan, tekrar düşmekten korkarak soğuk denebilecek bir işaretle Şayan Kalfa'ya izin verdi. Ve yalnız kalınca, başını arkaya devirerek sandalyesine kendisini salıverdi. On dakika evvel çocuğunun matemine ağlayan bu baba şimdi burada, şu dakikada henüz o matemin kurumamış yaşları arasına başka bir acının yaşlarını karıştırarak, tekrar, uzun uzun ağladı.

***

Bugünden sonra onun ve evin hayatında bir kasırga hüküm sürdü. Bu küçük evin o zamana kadar kurulmuş düzeni bozuldu. Şimdi her şeye hâkim olan, gün geçtikçe yeni bir afetini getiren Leyla'nın hastalığıydı.

Ömer Behiç'in bütün hayatı onun dakikalarına bağlıydı. İşlerini bırakmış, hastalarından özür dilemişti. Eve gelen giden, her biri bir köşede sinerek neticeyi bekleyen, dudaklarında ağır bir suskunluğun mührüyle dolaşan akrabadan, eşten dosttan simaların arasında Ömer Behiç bir şeye tutunamayarak, hiçbir vazifede düzenleyici hizmet göremeyerek, hatta çocuğunun tedavisinde sabah akşam her gün gelip saatlerce zamanını burada geçiren Bekir Servet'in sadece bir yardımcısı derecesine inerek, artık ağlamaya bile kuvvet bulamaksızın kuru gözlerle, boş bir beyinle lüzum olmadan merdivenleri inip çıkıyor, odalarda dolaşıyor, yazı odasında kapanarak gergin sinirle, yukarıdan gelecek en küçük gürültülere tetikte bekleyen kulaklarla uzun saatler geçiriyordu.

Ve bu müddet zarfında amansız hastalık günden güne zalim tahriplerini getirerek, mahkûmunu birdenbire bitirmeyerek, onu zerre zerre kemirdikçe vahşi bir lezzet alıyormuşçasına, ağır fakat emin adımlarla ilerliyordu.

Ömer Behiç bir şeyden pek kederliydi: Leyla'nın gittikçe nadir ayıklık zamanlarında, hatta baygınlık hallerinde bile

ona karşı artan bir açıklıkla hınca var gibiydi. Ne zaman yanına sokulsa onu kovan, elinin temasından kaçınan, sözlerine cevap vermeyen, gözleri bir iki dakika açık kalırsa o yaklaşınca sıkı sıkı kapanan, bir uzak duruşu ve sakınması vardı ki Ömer Behiç'in hayalinde özel bir anlam kazanıyor, sanki hasta çocuğun katmerli bir görme kudretiyle günahını bildiğini, kendisinin o günaha bir nevi diyet[1] olarak kurban gittiğine hüküm verdiğini farz ediyordu. Her hastalığında Leyla'nın ondan kaçınarak annesine yaklaşmasına alışılmışken şimdi bu, şüphesinde aşırı bir tesir yaratıyordu. Ve bilimadamı sıfatıyla muhakemesinin delillerini şüphelerinin önüne engelleyici bir set halinde yığmakla beraber çocuğundan böyle bir dargınlık arasında ayrı düşeceğini aklına getirdikçe ciğerleri yırtılıyordu.

Sonra Leyla sayıklarken kaçmak isterdi. Şimdi o, bu sayıklamalar arasında iyi huylu, nazik, tatlı, sevimli çocuk değildi; nasıl olup da lisanına girebildiğine hayret edilen garip kelimelerle, kaba sözlerle meçhul düşmanlara, acayip saldırganlara, kendisini böyle ezip hırpalayan esrarengiz kuvvetlere karşı nefret ve düşmanlık püsküren, hiddet ve hakaret yağdıran, intikamını sövgüler içinde yüzmekten alan haşin bir çocuk olmuştu.

O zaman karı koca birbirine bakışarak bir yandan ölümün karanlıklarına inerken bir yandan afete uğramış beyninden böyle bir öfke lisanı bulup çıkaran, bu ateşler içinde yanan, rengi gittikçe yeşile dönen vücudun kendi Leylaları, o yumuşak ve nazlı kadın nineleri olup olmadığından şüpheye düşerlerdi.

Bu dakikalarda Ömer Behiç uzak kalmak isterdi. Yavaşça kalkar, bir bahane bulur, yine karısını orada, bütün zahmetlerin ve ıstırapların yüküne yalnız katlanabilmek kuvvetini bir dakika kaybetmeyen bu anneyi, o dehşetli sabuklamaların baş göstermesini işitmekte de yalnız bırakarak odadan çıkardı.

---

1 Yaralanan ya da öldürülen bir kişi için en yakın mirasçısına ödenmesine şeriat yasaları uyarınca karar verilen para ya da mal, kan pahası, can parası, kan bedeli, kefaret.

Arada bir, özellikle geceleri, herkes kendi köşesine büzülüp de hastanın derdiyle mücadele etme vazifesinde yine onların talebiyle karı kocayı yalnız bıraktıkları saatlerde Ömer Behiç, Vedide ile karşı karşıya kalırdı. O zaman o bir tarafa sinerek dalgın, odanın içinde bir gölgeden fazla yer tutmamaya lüzum gören bir suçlu alçakgönüllülüğüyle oturur, karısına bakardı. Şimdi Vedide onun gözünde her şeyden, bütün kadınlardan, insanlıktan daha yüksek bir sıfat kazanmıştı. İşte hemen hemen bir hafta oluyordu ki hayatla alakası tam bir kesinti içindeydi. Ne bir bezginlik dakikası ne bir uyuşukluk anı onu koşmaktan, uğraşmaktan alıkoyuyordu; çocuğunu elinden almaya hazır hastalığın karşısında gözleri ateşle tutuşarak, sapsarı, dudakları kısık, bir cezbe hali içinde hareket edermişçesine, kimseyle konuşmayarak, uyumaya, yemeye zorlanırsa beş dakika bir duvara dayanmakla, bir peksimet ile bir fincan sütü ancak kabul etmekle yetinerek dinlenmeden didiniyordu.

Bedeni ve ruhu böyle tahrip ederek onların her ikisinden de vazgeçişin ve direncin, sabır ve tahammülün, gayret ve azmin en yüksek miktarını talep eden bu afetin haksız isteklerini tatmin kuvvetini nasıl bir kaynaktan elde ediyordu? Ömer Behiç, artık baş ağrılarının nöbetleri sona eren fakat buna karşılık benliğinin en derin noktalarından gelen iniltilerle ağrı kesicilere ihtiyaç olmadan kendiliğinden sonsuz dalgınlıklara düşen Leyla'ya bakarken görürdü ki çocuğu bir daha bu uykunun içinden çıkaracak bir kuvvet kalmamıştır. Saatten saate onu benliğinden ayırıp karanlık bir âlemin, sanki siyah dalga tabakalarından oluşan engin bir denizin her zaman daha derin, her zaman daha kara derinliklerine daldıran bir düşüş içinde yavaş yavaş Leyla başka bir varlığa dönüşüyor; evinden, annesinden, hayattan, var olmaktan uzaklaşıyor, siliniyor, bitiyor; şurada beş on gün daha eriyecek yıpranmış ve solmuş bir kalbin içinden kadın nineciğin ruhu her dakika biraz daha uçup yok oluyordu.

O zaman gözlerini çocuktan ayıramayarak o da, birdenbire bütün varlığını soğurup çekerek götüren, sömürüp

yutan bir boşluğa düşme hissini duyar ve feryat ederek kalkıp kendisini yerlere atmak, boğazını sıkan yakasını koparmak ve orada hayata, mukadderata, insanlara hükmeden meçhul kuvvetlere karşı isyanını bağırmak isterdi. Sonra gözlerini çevirerek Vedide'ye bakardı ve onu sapsarı, gözlerinde kavrulmuş bir şeyle, ağzından bir şikâyet kelimesi dökülmeyerek, başının üstüne düşen kaderin acı darbesinden idraki donmuşçasına bir sakinlikle dalgın dalgın kendisine gözlerini dikmiş görürdü.

O zaman aralarında beraber yaşanmış saadet senelerinin ve paylaşılmış duyguların karşılıklı hatıraları uyanırdı; tek tek izlenimlerle değil, bütün ortak hayatlarından birikmiş üzüntüler bir yığın halinde ikisinin arasına dikilirdi ve karı koca dudaklarında bir kelimenin içinde her çeşit hislerinin belagatini koyabilecek bir ihtiyacın titreyişleri dolaşarak uzun uzun bakışırlardı.

Bu sırada Ömer Behiç diz üstü çökmek, sürüne sürüne onun dizlerine kadar gitmek, bir tanrıçanın kutsallığı karşısında rükûa varan bir günahkâr halinde ona bir itiraf tufanının çalkantıları arasından tutkunluklarını, sevgilerini, sonra, kendi ağır suçunu, acısını, kederini karmakarışık, ruhundan nasıl fışkırırsa öylece söylemek ihtiyacını duyardı. Öyle zannediyordu ki bir kere bu itirafı döküp onun af ve bağışlamayla uzanan elini yüzüne, gözlerine, dudaklarına sürdükten, öpüp kokladıktan sonra kendisini bir pislikten yıkanmış bulacak ve yine eski hayata dönerek iki bahtiyar karı koca halinde kucak kucağa, baş başa gelip birleşince bu matemi taşımak daha mümkün olacaktı.

Nihayet tam o cümle vicdanından kopup dökülecek bir zamanda Vedide'nin kinle bulanan gözleri kendisinden koparak çocuğuna döner ve birdenbire yaşlar boşanarak, göğsünden kabara kabara gelerek boğazında sönen hıçkırıklarla, bol bol dizlerine dökülürdü.

Onun da gözleri bulanırdı, onun da yaşları taşardı ve karı koca böyle, asıl ruhlarının üstüne çöken şeylere dair bir kelime söylemeyerek tekrar Leyla'ya bir hizmet dakikası

gelinceye kadar ağlarlardı. Artık Vedide'nin her şeyi bildiğinden emindi. O nasıl öğrenmişti? Bildiği neyden ibaretti? Bunları kendi kendisine sormuyordu bile. Yalnız, "Vedide biliyor!" diyordu ve hissediyordu ki hiçbir zaman, hiçbir vesileyle yüzüne karşı ihanetini bağırmayacak olan bu eşte silinmeyecek bir kin kalacaktı.

Ancak zaman yavaş yavaş, damla damla unutuşun siyah tesellisini getirip bu hatıranın üstüne yığdıkça onların kendilerini unutarak saadetlerine geri dönüş saatleri olacaktı ve bu saatler gittikçe biraz daha sık, gittikçe biraz daha uzun olarak, nihayet...

Ömer Behiç bu saadetin geri dönme ihtimalini düşünürken birden kalbinde diğer bir acının sızladığına dikkat ederdi: Yine o zamanın, yine o unutuşun bulutları altında gömecek diğer bir hatırası olacaktı. Kadın nineyi de aynı zamanda böyle bir sisin arasında dakikadan dakikaya görünüp silinen, gittikçe daha uzak, gittikçe daha soluk bir sima halinde göreceklerdi.

Bir gece, yine böyle herkes çekildikten sonra, onlar yalnız kalmışlardı; yine böyle küçük bir fincan sütü Leyla'nın kilitlenmiş dişlerinin arasından zorla akıtmayı başardıktan sonra, sanki takat kıran bir işin yorgunlukları ardından, kırılmış, ezilmiş bir vücutla iskemlelerine çökerek, karşı karşıya ağlamışlardı.

Birden Leyla:

— Anne! dedi...

Ne vakittir onun böyle bir sesini, böyle bir seslenişini işitmemişlerdi. İkisi de fırladılar. Vedide cevap vermeye kuvvet bulamıyordu. Bu o kadar belliydi ki Ömer Behiç yaklaşarak ve çocuğun açılan gözlerine gözlerini dikerek en şefkatli sesiyle:

— Ne var kadın nine? dedi.

O cevap vermedi, babası tekrar etti:

— Ne istiyorsun, nine kadın?

Leyla'nın gözleri donuk ve sabitti. Görmüyordu, lakin babasının sesini fark etti. Ve tek bir kelimenin içine, "Seni

istemiyorum, sen git, ben onu, annemi istiyorum!" manasını koyuyormuşçasına tekrar:

— Anne... dedi.

O zaman Ömer Behiç kalbinde derin bir hicranla, böyle her vesileyle kendisine düşmanlık ve nefret dile getiren bu çocuk sesi aynı zamanda bir kınama ve suçlama sesiymişçesine ona, "Ben senin için ölüyorum, senin günahının bedeli olarak gidiyorum!" demek istiyormuşçasına, ıstırabından bağıracak oldu.

Şimdi onun üstüne Vedide eğilmişti. Tülbentlerle dudaklarının köpüğünü aldı, başındaki buz torbasını doğrulttu, gözlerinin ucunu sildi, dudaklarıyla yeşile dönen yanaklarına dokundu ve bütün annelik acısının çarpıntısıyla dolu ümidini gizleyemeyen sesiyle:

— Ne var yavrum! dedi.

O tekrar, daha derin, fakat bu defa sade bir hitap şeklinde değil, bir yardım isteme manasıyla, ıstırabını anlatıp tarif etmeye kadir olabilecek kelimeleri bulmaktan aczini açığa vuran bir bezginlik ifadesiyle:

— Anne... dedi.

Vedide tekrar sordu:

— Ne var Leyla? diyordu. Oh! Bu dakikada çocuğunun kendisine geri verileceğine işaret olabilecek şekilde onun ağzından bir cevap çıksaydı nasıl sevinçten çıldıracaktı ve nasıl her şeyi unutarak, hatta ona karşılık vermeyi ihmal ederek kocasının boynuna atılacak ve bu defa sevincinden çıldırarak başka türlü ağlayacaktı.

Fakat böyle olmadı... Aksine, şimdi o sesle, onun beri tarafında, yeniden bir ümidin bekleyişiyle çarpıntı içinde, kalpleri burkulmuş, dudakları kısılmış, nefesleri tutulmuş, gözleri dakikadan dakikaya daha karanlıklara giriyor zannedilen bu çocuklarının gittikçe daha yeşil bir gölgeyle örtülen simasına dikilmiş, hayatları kopmaya hazır ince bir ipliğe bağlı duran ana ile babanın arasında bir duvar yükseliyor gibiydi.

Leyla'nın bir hırıltıyla, şimdi daha şikâyetçi, daha yardım dileyen, kendisini yutan bir tehlikenin korkunçlukla-

rından kurtulmak isteyen ruhundan hamle hamle kopma bir sesi vardı ve dakikadan dakikaya bir korkunç kuyunun nihayetsiz derinliklerine indikçe daha acılaşan bir manayla kendisinin imdadına gelebilecek tek bir kuvvet olarak annesini çağırıyordu. "Anne! Anne!" dedikçe daha boğuk, daha korkak olan bu seste vaktin geçtiğinden, daha fazla ihmal edilirse, bir an evvel imdadına koşulmazsa artık her şeyin biteceğinden sızlanan bir mana vardı. Bu, yangınla kuşatılmış bir odanın içinden bağıran, dumana boğulmuş, ateşle sarılmış bir çocuğun feryadı gibiydi ve onlar böyle çocuklarının bir dereceye kadar sakin, hareketsiz vücudunun içinde, zavallı ruhunun meçhul bir yangınla kavrulup mahvoluşuna karşı hiçbir şeye kadir olamayarak, ona bir teselli nefesi vermek, kurtarıcı bir el uzatmak için kudreti olabilecek ufak bir hareketi bulamayarak, öylece âciz ve miskin bir facia seyircisi vaziyetinde, yalnız gözleriyle birbirinden ne yapmak gerekeceğine dair fikir dilenerek duruyorlardı.

Ömer Behiç ayağa kalkmıştı. Ta odanın bir köşesine kadar gitti, omuzlarıyla duvara dayandı ve oradan, şimdi Leyla'nın ta yanında yatağın üstüne kapanarak, çocuğunun varlığının derinliğinde cereyan eden müthiş trajediyi görmek için gözlerinin bütün kuvvetini dikerek çare arayan anaya bakıyordu. Bu dakikada her vakitten çok hissetti ki Leyla'ya asıl bağlı olan, kanıyla, etiyle, ruhuyla, tabiatın bin türlü gizli ipliğiyle, garip bağlarıyla yavrusuna samimiyetle ulaşan bu anaydı. Ve işte, Leyla karşı konulamayan bir iradenin gücüne boyun eğmiş, her dakika adımlarını ölüme daha yaklaştıran bir akıntının müthiş dalgalanmaları arasında boğula boğula sönen sesiyle yalnız onu çağırıyor, yalnız onu istiyordu.

O her feryadını salıverdikçe, odanın şimdi ölümün nefesiyle titreyen havasına her anne çığlığını fırlattıkça Vedide artık vücudunu aralıksız titreten bir ümitsizliğin çöküntüsüyle, "Ne var, yavrum? Ne var, canım?" diyor ve her şeyi unutarak, nihayet birdenbire iflas ediveren direncinin perişanlığı arasında kocasının ta köşeye sinmiş varlığını

de görmeyerek yalnız mateme boğulmuş analık ruhunun içinden çıkabilen sözlerle çocuğuna huzur ve teselli verecek cümleler buluyordu:

— Sen anneni istiyorsun, öyle mi kadın nine? İşte annen yanında, bak, gözleri senin gözlerinin içinde... Korkuyor musun sen Leylacık? Ama niçin korkuyorsun? Mademki annen, anneciğin burada, ta yanında...

Bu böyle devam etti. Leyla'nın görmeyen, artık donmuş, vücudunun her zerresinden evvel ölmüş gözlerinin hiçbir mana ifade etmeyen donukluğunda Vedide trajedinin esrarına bir giriş yolu arayarak, gittikçe daha perişan cevaplarla çocuğunun seslenişlerine karşılık veriyordu. Bir an geldi ki artık uçurumun içinde Leyla'yı dalgaların hücumu, birbiri ardına gelen hamleleri boğuyor denebilirdi. "Anne! Anne!" derken sesinin üstünde yığılan su kütlelerini yarmakta zorluk çekiyordu.

Birdenbire Vedide fırladı, odada hiç tutunacak bir nokta yokmuşçasına döndü, döndü, sallandı; elleriyle etrafında dayanacak yer arıyor gibiydi, sonra elleriyle boğazını tuttu. Nefes alamayan, boğazında bir çırpınmanın düğümü tıkanan biri gibiydi. Ömer Behiç koştu, elleriyle karısını tuttu.

— Vedide! Ne oluyorsun karıcığım? dedi.

O, bu soruyla birden kendisini sarsan bir titreme içinde, bütün eklemleri çözülüvermişçesine, bir kütle halinde, kocasının kollarına vücudunu salıverdi ve ötede Leyla'nın daha boğulan, daha derinlerde inleyen sesi "Anne! Anne!" diye imdat dilenirken, hiçbir şeye kudret bulamayan ana ile baba oraya, yere çöktü.

Vedide'nin dişleri kilitlenmiş, gözleri kapanmış, kolları, bacakları gerilmişti. Haftalardan beri bir dakika usanç getirmeyen bu ananın nihayet bu dakikada direnci sönüvermişti.

O zaman Ömer Behiç yavaşça karısını halının üstüne bıraktı. O, deminden beri odanın köşesinde sinmiş uzaktan bakarken, Leyla'nın küçük ruhunda cereyan eden büyük trajediyi anlamıştı. Bu, hastanın son buhranıydı, o buhranla artık onda idrakten ne kalmışsa onu yutup bitirecekti. Ve

ondan sonra bütün korkunç manasıyla koma başlayacaktı. Çocuk öyle, ruhu ölmüş fakat bedeni henüz yaşamaya devam ederek, ayak direyen hayat her zerrede biraz daha gecikmek için ısrarla uğraşarak, üç gün, beş gün, bilinemez ne kadar bir zaman, hayatla ölüm arasında bir mücadele devresi geçirecekti.

Karısının yanına diz çöktü, ellerini avuçlarının içinde hapsetmek için çekti ve onları dudaklarına götürüp öptü, öptü, bu baygın vücuttan kendisine ait suçun affını aldı; sonra onu bırakarak Leyla'ya gitti, onu yanaklarından öptü, öptü, ondan da ruhunun af temenni eden bir ihtiyacı vardı.

Ve günahının ücretini ödemişçesine bir hafiflikle, muhakemesine derhal açıklık veren bir ferahlamayla, tedbir almaya hazır bir doktor sakinliğini bularak kapının yanına kadar gitti, ev halkına haber vermek isteyerek parmağını zile bastı, uzun uzun evin sessizliği içinde titreyerek yuvarlanan çıngırak sesini dinleye dinleye, gözlerinin önünde evinin serilmiş felaket manzarasını seyrede ede bekledi.

12

Kuruçeşme'den sonra araba bükülüp Bebek Bahçesi'nde sona eren rıhtıma çıkınca bu yorgun kira hayvanlarının taşlara düzensiz bir gümbürtüyle çarpan ayaklarının gürültüsünden sarsıldı. Deminden beri onu arabanın köşesinde büzülmüş tutan uyuşukluğundan, derin bir uykudan sıyrılıyormuşçasına uyandı. Eylül sonunun nemli günlerine mahsus, sislerinin içinde yere dökülmeksizin havada bekleyen bir yağmurun varlığını hissettiren bu saatte, burada ne arıyordu? Bu soruyu kendi kendisine, bir tesadüfle karşısına çıkılan bir arkadaş hayretiyle sordu.

Evet, burada ne arıyordu? Demek haftalarca, mateminin arasında gelip kendisini buldukça susturulan, işitilmemek için mücadele edilen ses, günahının sesi, nihayet bir gün onu

tekrar yakalamış, artık iradesine sahip olmayan bir sarhoş zaafıyla onu kollarından tutup bir kira arabasının köşesine tıkarak buraya kadar getirmişti.

Bu soruyu kendisine sorar sormaz, daha fazla düşünmedi, birden karanlıkta yolunu şaşırmış bir adamı uyarırcasına doğrularak arabacının arkasından cama vururken parmaklarında, bir an daha gecikilecek olursa tehlikenin ta içine girilmiş olmasından korkan asabi bir telaş vardı. Ona, "Dur!" emrini verdi.

Araba durunca deminden beri görmeden, ilerlemeksizin bulundukları noktada sadece yavaş yavaş sallanıyor zannedilen karşı sahillere, bulanık denize bakan gözleri, yer altında uzun uzun mesafe kat ettikten sonra aydınlığa çıkıveren bir insanın hayretini hissetti. Arabanın açık penceresinden baktı. Kapalı bir araba seçmişti. Onda faciadan beri hep üşüyen, elbisesinin yakasını kaldırıp içinde büzülmek arzusunu veren bir ürperme vardı. Arabanın kapalı olmasına asıl bu hissin sevkiyle karar vermişti, fakat bu hissin yanında başkaları tarafından görünmemek ve dış dünyadan daha uzak olmak düşüncesiyle büsbütün yalnız kalmak arzusunun da tesiri vardı.

Ve işte bir saatten beri hep gözleri açık pencereden bakarak, hissiyatı bir bulut içinde son haftaların sayılmadan geçirilen, duyulmadan yaşanan saatlerini takip ederek, orada daha fazla üşümekten korkan bir kedi halinde büzülerek, hareketsiz, eğri büğrü yollarda, bozuk kaldırımlarda yuvarlanmıştı.

Demek böyle hiçbir şey olmamışçasına, bir aşk randevusuna gidercesine, altı haftalık acı bir işkence hayatını tek bir hareketle silerek oraya, Neyyir'i görmeye gidecekti; tekrar, tıpkı Nişantaşı'nda bir bahaneyle başlayan tanışıklığın bu defa Bebek yalısında bir devamı meydana gelecek, bu komediye bir aradan sonra bir perde daha eklenecekti.

Bu ikinci perdenin nelerden, ne yolda olaylardan, nasıl heyecan ve mücadele saatleriyle dolu sahnelerden oluşacağını biliyordu. Onları önceden görüyor, yaşıyor ve görüp yaşarken içinden hurdahaş olarak çıkıyordu. Hatta onlar

hakikatte yaşanmış, geçirilmiş saatlerin tesirini bırakarak, kendisine artık bir daha günahından benliğini arındıramayacak kadar aşağılaşmış, çirkefe batmış gözüyle bakıyordu. Bunu bile bile, evvelden göre göre işte yine oraya gidiyordu.

Araba durduktan sonra bir dakika oldu ki karşıda Hisar akıntısını dönen buruna bakarak, kendisini Bebek yalısından ayıran mesafenin kısalığına şaştı, gözleri geri dönerek Bebek Koyu'nda onun olması gereken binayı araştırdı. Belki işte şu görülen pencerelerden birinin arkasında o vardı. Belki yine öyle, ilk buluşmayı andıran bir kıyafette, kollarıyla göğsü açık gömleğinin içinde gerinerek, ona, "Gel!" diyen gözlerle bakarak, kendisini bekliyordu. Belki bu buluşma için her türlü tedbir alınmıştı. O sadece dudaklarını uzatıp onun dudaklarını almakla, kollarını açıp bu yarı çıplak vücudu kucağına çekmekle, ondan uzak geçirilmiş saatlerin hicranını unutabilecekti.

Damarlarının içinden tekrar o hiçbir vakit söndürülmesi mümkün olmayan ateşin aktığını hissetti. Arabacının ikide birde dönüp emir bekleyen gözlerine, "Yürü!" kelimesini fırlatacaktı.

Bunu demedi. Hayır, bunu yapmayacaktı, yapmamalıydı, burada bir dakika alınacak karar öyle bir karardı ki hayatının bütün bundan sonrasına hâkim olması gerekirdi. Yalnız bir kelime lazımdı. "Yürü!" demeyecekti, "Geri!" diyecekti. Evet, geri dönmek, buradan kaçmak lazımdı; bunu yapmalıydı, bunu yapmaya onu davet eden binlerce sebep vardı: Evde kırık hayatının üstünde ağlayan Vedidesi, Maçka Kabristanı'nda yine boğuk boğuk "Anne!" diye bağırıyor zannedilen Leylası vardı.

Omuzlarından tutulup da arkasından denize atılan korkak bir çocuk gibi bu iki hayalin kolları arasında bir kuvvetin mahkûmuymuşçasına, kendi kendisinden ayırılan bir başka şahsiyet gibi biri diğerinin göğsünden itip hareket geçmesine engel olan parçalanmış bir benliğin çekişmesi arasında, pencereden sarktı: "Geri dönelim!" diye bağırmak için, bağırsa kararından dönme imkânına set çekecekmişçe-

sine bu emri mümkün mertebe yüksek vermek için bir ihtiyacı vardı, fakat boğazından sesi boğuk çıktı, daha sonra, biraz daha belli olan bir sesle ilave etti:

— Maçka'ya kadar gideceğiz! diye haykırdı.

Evet, hayatının bu en mühim feragatini yaptıktan sonra Maçka Kabristanı'na gidip onu Leylasının toprağına af talebi için getirilmiş bir çelenk niyetine bırakacaktı.

Bu kararı alınca ruhunda bir hafiflik duydu, kuvvetli bir irade sahibi olduğuna kendi kendisini ikna etmekle gönlü ferahladı. Şimdi bir an evvel dönmüş olmak, demin bu köhne kira arabasının sarsıntıları içinde cansız bir ceset uyuşukluğuyla hissiz, düşüncesiz yuvarlanırken şimdi koşmak, bir an evvel buraya yetişmek istiyordu. Öyle düşünüyordu ki, kendisini orada görünce artık bir daha günahına geri dönme ihtimali kalmayacak, bu defa bütün düşme ihtimalleri, hayatının ufkundan, bir daha belirmemek üzere silinecek.

Facia hakikat olduktan sonra Ömer Behiç'in hissettiği bütün duyguları mutlak bir boşta kalmışlığın sisleri bürümüş gibiydi. O buhran günlerinin arasında otomatik bir alet gibi yaşadı. Kendi kendisini, etkileri ve izlenimleri karanlıklara boğan bir bulut arkasında bir mesafeden görüyordu. Sonra hayatın çarkı yavaş yavaş onu dişlerinin arasına alarak çevirip döndürmeye, oradan oraya sevk etmeye, hastalarıyla, işleriyle, eviyle, dostlarıyla meşgul etmeye başlayınca günden güne bulut daha inceliyor, kendi hassasiyetini kendi şahsiyetinden ayıran mesafe kısalıyordu. Asıl o zaman acılarını tahammül edilmez, takat kıran bir keskinlikle hissetmeye başladı ve bütün acıları birbirine karışıyor, bir alaşım oluyor, bunları ayıklamak, özellikle Neyyir ile asıl mateminin arasına bir mesafe koymak için uğraşırken biri diğerine görülmeyen gizli bağlarla bağlıymışçasına, hakikatte ayrı ayrı yollarda yürümesi gereken bu iki tür ıstırap onda aksine, her zaman buluşuyor, dolaşıyor, zincirlenerek ruhunu sarıyordu.

Neyyir'e o mektubu yazdıktan sonra ilk önce ondan ne bir kelime ne bir işaret gelmişti. Ömer Behiç'te bir yandan Leyla'nın yaklaşan matemiyle çırpınırken bir yandan bir

karşılık, hatta bir davet bekleyen, onun kendisine bağlılığını, ihtiyacını doğrulayacak bir hareket uman gizli bir ümit vardı. Bu ümit gerçekleşmedikçe bir azap duyuyor, sinirleniyor, hırçınlaşıyordu.

Bir gün, artık kendisini hemen hiç terk etmeyen Bekir Servet'ten haber aldı; Neyyir annesiyle beraber Bebek yalısına geçmiş... Dudaklarını ısırmış, cevap vermemiş, arkadaşına sadece donuk gözlerle bakmıştı. Bekir Servet onu oyalamak için şehrin çeşitli mıntıkalarından türlü türlü söylentiler, hikâyeler getirirdi. Diğer bir gün yine birçok dedikodu arasında Bekir Servet, Neyyir'in evlenmesinden bahsetti, düğün hakkında tafsilat verdi, İstanbul'da bu kadar şatafatlı bir düğün pek nadir olurdu, o gece Bebek Koyu İstanbul'un eski şehrâyin[1] âlemlerini andıran bir gece geçirmişti.

Ömer Behiç bunları hep işitmiyormuşçasına dinliyor, Bekir Servet hikâyelerinin arasında Neyyir'in evlenmesinden bahsederken bilmeksizin arkadaşının ne kadar sızlayan bir yarasına dokunduğunu belli etmek istemiyordu. Nihayet bir gün Neyyir'den bir ses geldi.

Ömer Behiç kendisine gelen taziye mektuplarının arasında birdenbire onun bir mektubunu buldu. Yalnız bir satır: "Sizinle beraber ve sizin için ağlayan..." Sonra bu satırın altında küçük, çekingen ve anlaşılmamak, başka gözlerden saklanmak için okunamayacak kadar belirsiz bir imza, sadece bir, "Neyyir..."

Ömer Behiç bu bir satırlık mektuba tekrar tekrar döndü, onu evvela cüzdanın ta iç gözünde, sonra yazıhanesinin en mahrem evrakına mahsus bir çekmesinde sakladı ve ne zaman odasında yalnız kalsa, kapısını sürmeler, bir ara onu çıkarır, bakar, bitiremiyormuşçasına uzun uzun okurdu.

Kaç kere ona bakarken hayalinde Neyyir'i gördü, kaç kere kendi kendisine, "Ne olur? Şimdi buradan bir araba, bir saat sonra oradayım ve muhakkak o da beni bekliyor..." dedi.

---

1 Bayram ya da önemli bir gün vesilesiyle şehrin bayrak ve ışıklarla donatılarak süslenmesi şeklindeki gösterişli şenlik, donanma.

Neyyir'in de kendisini aynı ihtiyaçla beklediğinden emindi. Sonra, onun, matemine hürmet ederek susmasına, hiçbir harekete kalkışmamasına teşekkür borçluydu. Neyyir'i affediyor, onun bu soylu tavrına karşılık bütün hatırasını aşağılatabilecek şeyleri unutuyordu.

Bu zaaf saatlerinde mağlup olmak üzereyken asıl büyük matemi, onun sızısı gelir, yeniden ruhuna kızgın şişini saplar, onu daha can yakan bir acıyla kıvrandırırken zaafına mağlubiyet tehlikesinden kurtarmış olurdu.

Böylece iki acısının hep birbirini bulup dolaşarak örgü oluşturan çarpıntılarından geçerken bir yandan da hayat onu çarkına daha çok alıyordu. Boş saatlerini pek darlaştıran hastaları, kendisini yalnız bırakmamak için arkadaşlıklarının tesellisini getiren dostları, artık hemen her gelişinde Müzzan'ı beraber getiren Bekir Servet'in bitmez gevezelikleri vardı. Hayat onun gözleri önünden uğultuları düşünmekten alıkoyan bir çağlayan gibi dalgalarını dur durak bırakmaksızın sürüklüyor, onu geçici bir unutma sarhoşluğunda tutarak sersem ediyordu. Düşünmeden, anlamadan, boş gözlerle hayata, kendisini çarkın içinde çevirip götüren saatlere kayıtsız, hissiz bir seyirci olmuştu. Dış dünya karşısında odasının ışığını söndürerek karanlığın içinde sokağın galeyanına bakan birisi gibiydi, o kadar ruhu kesif bir karanlığın istilası altındaydı.

Onları evde de hemen hiç yalnız bırakmamışlardı. Akraba ve dostların günlerce devam eden misafirliği arasında karı kocayı yaklaştırabilecek yalnızlık saatlerinin samimiyeti nadir meydana gelen fırsatlardı. Ve bu nadir fırsatların lütfeden bir tesiri olmaktan ziyade onların arasında ne vakitten beri gittikçe daha fazla açılan mesafeyi daha aşikâr, daha açık yapan zararlı bir tesiri olurdu.

Onun için her ikisinde de yalnız kalmamak, aralarında bir üçüncü şahıs bulundurmak ihtiyacı vardı.

Bu üçüncü şahıs çoğu zaman Meveddet Hanım'dı. Vedide ondan evin açıkça büyük hanımı olmak kararını koparırcasına almıştı. Geçirilen bütün o zor günlerde Meveddet

Hanım'ın Vedide'ye vekâleti o derece zaruri ve tabii olmuştu ki başlangıçta bir vazife şeklinde üstlenilen ev idaresi şimdi terk edilmesine imkân bulunamayan bir âdet kuvvetini almıştı. İkide birde anahtarların iadesine teşebbüs eden ve buna, "Sizin için meşguliyet, bir eğlence olur kızım..." tarzında giriş yapan Meveddet Hanım'ın eline tekrar anahtarları tutuşturarak Vedide, "Aman ablacığım! Beni bundan kurtarınız!" der ve hakikaten bu candan söylenmiş sözden sonra, tekrar anahtarları görümcesinin elinde görünce büyük bir zahmetten kurtulmuşçasına soluk dudaklarında bir ferahlama tebessümünün gölgesi belirirdi.

Vedide şimdi yalnız kocasından değil, Selma'dan, evinden, bütün hayattan uzaktı; onda birdenbire bütün kuvvetlerin çöküvermesine, hayatla bütün bağlarının gevşeyivermesine sebep olan bir bezginlik vardı ki yalnız ruhunu değil bedenini de istila etmiş, gençliğin, sıhhatin göründüğü bu güzel zemini birden özsuyuna bir hastalığın zehri karışmış bir fidan sakatlığıyla sarmıştı.

Evin içinde her şeyle alakadan sıyrılmış bir halle dolaşışları vardı ki onu kısa bir zaman sonra ebedi bir uyku için terk edilecek, bir hastanenin koridorlarından geçen, mahkûmiyetinin farkında bir hastaya benzetirdi.

Üzerinden bütün sağlıklı havasını soğuran bir ateş dalgası geçmiş, onu soldurmuş, eritmiş gibiydi. Gözlerinde sönmüş bir şeyle, benzinde simasını daha süzgün gösteren bir solukluk ve dudaklarının kenarında bir çekiklikle evde dolaşırken önünden herkesi silinmeye davet eden bir hali vardı. Hatta Andelip Bacı'nın bile şaka yaparak güldürmeye çalışan teşebbüsleri yarıda kalır, sesi boğazında birdenbire kısılmış bulunurdu.

Vedide yalnız bir şeyle meşguldü: Şimdi hemen her saat odasına kapanıyor, uzun uzun namaz kılıyor ve sonra seccadesinin üstünde gecikerek kendisini unutup dışarıdan açıkça fark edilebilecek kadar yüksek sesle Kuran okuyordu.

Evdekiler onun böyle saatlerce sesini, bazen bir uğultunun derinliklerinde, bazen belirginleşen bir mersiyenin

nağmeleri halinde işitirlerdi. Bir ara bu sesin bir hıçkırıkla düğümlendiğine, sonra içeride bir iniltinin içinde boğulduğuna dikkat olunurdu. O zaman evi yavaş yavaş bürüyen bir keder ve kasvetin siyah havası eser ve herkesin hayalinde, seccadesinin üzerine kapanıp kıvrana kıvrana ağlayan, boğulup coştukça zehirlenen, fakat zehirlendikçe ferahlayan bu matem içindeki ananın ıstırap manzarası uyanırdı.

***

Şimdi arabada dönerken Ömer Behiç ruhunda bir ferahlık, zihninde bir açıklık buluyordu. Birdenbire karanlıkları yarıp dağıtan bir ışık huzmesi onun benliğini ne vakittir istila etmiş olan bulanık havayı üfürmüş, kendi varlığını yine kendi görüş kudretine açık bırakmıştı. Birdenbire gözleri üfürülmüş ve bir hipnotize olma halinin esrarengiz derinliklerinden çıkarılarak hakiki hayata iade ediliyormuşçasına bu iki saatlik araba gezintisi içinde bütün ömrünün safhalarını tam bir açıklıkla tekrar gördü, kendi kendisini karşısına alarak son ayların hislerini titiz bir incelemeci muhakemesiyle yeniden yaşadı.

Kendi kendisine, "Ne garip! Ne garip!" diyor ve insan denen zayıf, âciz şeyin, kendisini bir iradeye, bir azme ve kudrete sahip ve kaderini elinde tutuyor sayıp da nasıl ufuklardan zerrelerinde aldatıcı tohumların tesirlerini saklayarak geldiği anlaşılamayan meçhul rüzgârların kasveti altında esir, miskin mahlukun böyle bir saat içinde bir kutuptan diğer bir kutba geçebileceğine şaşıyordu.

Daha demin sevda ihtiraslarının hayalini, Neyyir'in o şen, çılgın, bir aşk cinnetinin buhranları arasında olanca sevmek ve sevilmek kabiliyetini bolca sunan taşkın halini önüne takarak bir sarhoşluğun bulutunda bu mesafeyi kat ederken şimdi, şu dakikada onu orada, Mısır zenginininin, kart kocasının altınlarıyla döşenmiş Bebek yalısında kendisini bekler halde bırakarak Maçka Kabristanı'na, Şişli'nin o matem evine gitmekten bir haz, bir zevk duyuyor gibiydi. Hatta Neyyir'i, kendisini umarken yatağının içinde hır-

çınlaşıyor, hiddetinden gömleğinin dantelalarını dişlerinin arasında çiğniyor düşünerek...

Kaç kere Neyyir'i bu halinde, hiddetinin bu galeyan anında görmüştü! Şimdi bunu düşünürken yine onu arabanın camında şekilleniyor denecek kadar bir aydınlık arasından bir saniye içinde görüyordu.

Evet, onu öyle düşünerek bir çeşit intikam lezzeti duyuyordu. Onu kendisi için, kendi tarafından terk edilmiş, ihmal edilmiş olmak acısı için öfke buhranları geçiriyor, ıstıraptan kıvranıyor görmek isterdi. Onu böyle bilseydi garip bir saadetle lezzet bulacaktı. Niçin?.. Çok iyi belirlemeye kadir değildi. Kendi hayatına bu derece karışmış, mukadderatına, hissiyatına bu derece hükmetme ve sahiplik hakkı almış bulunduğundan olacak... Düşünmeye kadir oldukça bu konuda bir hak bulmazdı. Aksine... Eğer Neyyir onun zaafını suiistimal etmek isteseydi, onu hevesine oyuncak edinseydi bunu ne kadar kolaylıkla yapabilecekti. Buna karşılık kokuşmuş bir ahlak muhitinde, kışkırtıla kışkırtıla nihayet köpürmüş taşkın bir genç kızın aşk hazinesini binlerce muhtemel aday arasından seçilen bir erkek kucağına dökmekten başka ne yapmıştı? Oh! Bunu ne bollukla, ne iyilik ve cömertlikle, nasıl kendisini candan vererek, başka bir şey aklına getirmeyen, sevmek ve sevdirmekten başka bir noktada durmayan bir teslimiyetle yapmıştı. Ömer Behiç hastalıklı bir kuruntuyla, başkalarını memnun ve mesut edecek bu aşkta, kendi nefsini ayıplama ve tedirginlik vesileleri icat ederken ve bunu ona göstermekten çekinmezken, o anlamayan, bir türlü bu adamın vesveselerinde makul bir sebep bulamayan sevda ihtiyacının nöbetlerine daha da nefsini teslim eder ve onu da asabının bozukluk buhranlarına sararak her şeyi unutturacak bir aşk hezeyanı saati yaşatmak için minimini vücudunun içinden nihayetsiz bir sevda serveti ikram ederdi.

Bunun için ona minnettar olmalıydı, hatta onu böyle terk etmekten, bu kadar kabaca, nankörce onu orada kendi haline bırakmaktan utanmalıydı.

Şimdi kendisine itiraf ediyordu: Mateminin arasında, o azapla, gözyaşlarıyla, ıstırabının işkenceleriyle geçirilen günlerde hep ondan bir ses, kendisini davet eden, isteyen, ağlayıp sızlayarak sadakat teminleri veren bir ses beklemişti. Bütün alınan taziyeler arasında en çok onun bir tek satırından duygulanmış, tekrar tekrar o satıra dönerek uzun uzun ona dalmıştı. Sonra, günler birbiri ardına geçip de ondan yeni bir haber gelmeyince, buna karşılık onun kararlaştırılmış evliliğinin gerçekleştiğini Bekir Servet'ten öğrenince yeniden ıstırap çekmeye, zehirli bir kin arasından ona düşmanlık beslemeye başlamıştı.

Nihayet bir gün, bu defa muayenehanesine, Şayan Kalfa gelmişti. Artık bu Habeş kalfanın aracılığına pek açık değil, fakat oldukça yeterli bir mana verilmeye mecburiyet doğmuştu.

O:

— Küçükhanım size güceniyor. Bir kere olsun ararsınız zannediyordu. Ara sıra sizin muayene etmenize muhtaç bir halde. Bilseniz ne kadar zayıfladı! Ne iştahı kaldı ne neşesi... diyordu.

Şayan Kalfa bunları söylerken bu cümlelerle asıl anlatılmak istenen mananın farkında olmayan saf bir eda alıyordu. Bu öyle bir haber verme mahiyetindeydi ki aracı olan utanmadan, kızarmadan yerine getirebiliyordu.

Şayan Kalfa'nın bu haberinden Ömer Behiç karışık bir saadet hissi duydu. Şimdi Neyyir tarafından aranılıyordu. Demek evliliğinin bütün tantanası, her çeşit cazibesi arasında yine kendisinin hayali uyanmış; önünde yeni bir koca, yeni bir servet tarafından yığılmış ne varsa, halılar, atlaslar, sanat ve ziynet namına yığın yığın eşya ve sofra takımları, onların hepsini süpürüp ite ite yol açmış, taze gelini yatağının dinmeyen sarhoşluklarında tekrar bularak onu tekrar kollarının arasında sarmıştı. Erkekliği bundan hoşnut oluyor ve artık aranan bir erkek vaziyetine girerek direnmek için yeniden kuvvet toplamış oluyordu. Neyyir isteseydi, gençliğinin gösterişli tarafları yerine, tecrübeli bir kadın hile-

lerini kullanmak elinden gelseydi, Ömer Behiç kararından vazgeçmemek için yeteri kadar kuvvet bulabilecek miydi? Bu soruyu kendi kendine sorarken Neyyir'e mektup üstüne mektup yazan, yalısının önünde dolaşan, hatta kapısını zorlayıp onu bulmak için her türlü saygıdan sıyrılan, belki tehditlere kalkışan, arada bir tamamıyla düşerek bir yalvarıp yakarma, bir merhamet dilenme bayağılığına inen bir Ömer Behiç hayal ederdi. Evet, böyle olmak pek mümkündü. Ve bu olasılığı hayalinde canlanmış görünce korkunç bir rüyadan uyanmak için kendisini zorlarcasına silkinerek kalkar, telaşlı adımlarla gezinirdi.

Neyyir'in bu müracaatı onda diğer türden iki ferahlama sebebi daha doğurmuştu: Her şeyden önce Neyyir'i evliliğinin içinde ruhunu dolduracak kadar saadete ulaşmamış görüyordu. Onun tamamıyla bahtiyar olmasına bir unsur daha lazımdı ve bu unsur kendisiydi. Bundan büyük bir tatmin hissediyordu. Sonra Şayan Kalfa onun zayıflığından, kederinden, iştahsızlığından, neşesizliğinden bahsetmişti. Ömer Behiç bunları abartarak, bu kelimelerin içerdikleri manaya mümkün mertebe fazla fena yorumlar koyarak dinlemişti. Onu zihninde hasta, sararıp solan, gittikçe vahim bir akıbete doğru yürüyen bir mahkûm olarak tasavvur ediyordu. Ve hastalarında en küçük hastalık belirtileri için kalbinde acı bir sızı duyan bu doktor, kendisine en güzel ve en iyi lezzet saatlerini yaşatmış bir vücut için bu ihtimallerin afetinden bir vahşi memnuniyet duyardı. O zaman kendi kendisini kötü bir iş yaparken yakalanan bir adam halinde tutarak, "Ah! Ne yazık! Ne yazık! Sen ne fena bir mahluk oluyorsun Ömer!" derdi.

Bundan sonra Şayan Kalfa'nın ziyaretleri devam etmişti. Üç kere daha muayenehanesine gelmişti ve her defasında ziyaretinin manasına tam bir açıklık gelmemekle beraber, evvelkine göre bir nebze daha anlaşılırlık geliyordu. Neyyir onun lisanıyla yalvarıyor, aşklarına bir devam imkânı dileniyordu. Önceden Neyyir'in müracaatı Ömer Behiç'te karşı koymak için bir fazla kuvvet temin etmişken, bu tekrarların

arasında şimdi bir aksi tesir doğmaya başlamıştı. Geçirilen buhran günlerinden uzaklaşıldıkça, hayatın hükmünün baskınlığı matem yaralarının sızılarını daha derinlere gömdükçe onu Neyyir'in hayaline daha yumuşak gözlerle bakmaya hazırlıyor gibiydi. Ve her şeyin üstünde tekrar Neyyir'in gençliğiyle mest olmak, tekrar onun sevişmesinden çıldırma ihtiyacı tesir ederek, bir müddet sönmüş zannolunurken gizli gizli duvarların içinde yürüyen bir yangın gibi, yeniden damarlarında bir ateş akışının dalgaları titremeye başlıyordu.

Nihayet Şayan Kalfa son gelişinde ona küçük bir kâğıt uzatmıştı:

> Bir ay gezip dolaştıktan sonra Mısır'a geçeceğiz ve bütün kışı orada geçireceğiz. Sizi görmeye muhtacım, bunu benden esirgeyemezsiniz. Nereye isterseniz oraya geleceğim yahut daha iyisi siz buraya gelin.

Ömer Behiç bu kısa ifadenin arasından her ne olursa olsun istediğine erişmek isteyen küçük kıvırcık başı gördü. Neyyir en gülen gözleriyle ona, "Evet deyin bakayım" diyor gibiydi.

Ona cevap verircesine Şayan Kalfa'ya:

— Gelirim! dedi.

O kesin bir vaat almakta ısrarcı göründü:

— Ne vakit?

— Yarın!

Bu işin içinden mümkün mertebe süratle çıkmak istiyordu. "Yarın" kelimesini fırlattıktan sonra daha açık olmak için, belki Neyyir'e kendisini tamamıyla serbest kabul etmek imkânını vermek için zamanını da belirlemeye lüzum gördü ve:

— İkindiden sonra... diye bir zaman belirledi.

Bunu söylerken ve söyledikten sonra oraya gidip gitmeyeceğinden emin değildi. Bütün geceyi sarhoşluğunun arasında fikirlerine bir türlü düzen vermek kuvvetini bulamayan bir adam halinde geçirdi, yalnız uykusunun içinde hep

Leyla ile meşgul oldu. Her zamankine benzeyen rüyaların arasında Leyla'yı hem ölmüş hem hâlâ yaşayan, hâlâ kendisiyle görüşülen, yanakları okşanan, sözleri işitilen karışık bir hal içinde görür, "Demek Leyla yaşıyor!" der, sonra yine uykusunun içinde kendisini uyaran bir uyanıklıkla bunun bir rüya olduğuna hükmederek, "Ah! Gerçek olsaydı!" diye sızlar ve sıçrayarak uyanınca ta göğsünün üstüne bir kürek ateş dökülmüşçesine yanardı.

Bu geceyi yine bütün onu yakıp kavuran, işte son haftalardan beri bu henüz genç adamı uzun ve peşini bırakmayan bir hastalığın tahripleri arasından geçerek ihtiyarlayıvermiş, çöküvermiş bir hale koyan acıları içinde geçirmişti. Sabahleyin evden çıkıp da tekrar hayatın mengenesine girince kesin bir fikri yoktu, oraya gidecekti... Bu hüküm kendi dışında bir kuvvet tarafından verilmiş, sonra ona üfürülmüş gibiydi. Uykuda, evvelce alınan bir emre uyarak, beyninde "Oraya gideceksin!" diye vakit vakit tekrar eden bir sesin tartışmasız kabul olunmuş baskısı altında, günün saatlerini donuk bir zihinle, düşünmeye, kendi kendisini sarsıp silkmeye kadir olmaksızın bir uyuşuklukla geçirdi. Arabaya hep öyle bindi, o uzun mesafeyi hep öyle kat etti; sonradan birdenbire artık gidilecek yer, orada tekrar başlayacak hayat, karşısına bir hakikat şeklinde çıkıverince, ancak o zaman bu uyuşukluğun içinden çıktı, sanki bir uykudan uyandı.

Nasıl bir hadise olmuştu ki onu böylece bir dakika içinde iki zıt noktanın birinden diğerine atıvermişti? Evet, nasıl olmuştu da bir saat evvel oraya doğru yuvarlanırken şimdi şu dakikada Maçka Kabristanı'nın kapısında bulunuyordu?

Arabacının hesabını ödedi. Buradan sonra evine yürüyerek gitmek istiyordu. Cebinden saatini çıkararak bakarken kendi kendine hep bir nakarat gibi beyninde tekrar eden hayret nidasını mırıldandı: "Ne garip! Ne garip!.."

Demek insan böyle tahlil edilemeyen kuvvetlerin, kendisince bile hep meçhul kalacak sebeplerin tahakkümünde, en büyük kararlarını karanlıklardan toplayan, hayatında başına geleceklerin en önemlilerini esrarengiz etkilerin

idaresinde belirleyen bir mahluktu ki hemen hemen kendi hareketlerinden sorumlu değildi.

Uykusunun içinde, şahsi iradesinin yokluğunda evvelce alınmış bir karara uyarak zamanı ölçen, onu filan saatte dakikası dakikasına sarsıp uyandıran kuvvet, o her şeye karşı benliğinin gizli tabakalarında yaşayıp tesirini yapan acayip düşünce cihazı, onda gizli gizli çalışmış, bir yandan, "Oraya gideceksin!" diye emrini tekrar ederken o, karanlığın içinde, zorbaca, gülerek, "Hayır, gitmeyecek, dönecek! İşte buraya, bu henüz taşı dikilmemiş küçük mezara gelecek, sonra da evine gidecek..." demişti. O sadece bu iki emrin arasında iradesiz dönüp dolaşan bir gölgeydi.

Minimini mezarın yanına oturdu, dizlerini dikti, ellerini bacaklarında bir halka yaparak kilitledi; karşıda uzanan denize, artık akşamın karartısı arasında bulanan Asya kıyılarına kadar bütün manzarayı bu yüksek noktadan dolaşan bir gözle çepeçevre seyretti. Orada bir hayal arıyordu, sonra ta önünde küçük toprak kümesine baktı: "Kadın nine!.." dedi. Ve sadece, yalnız bu hitapla bütün Leylasına olan çılgın düşkünlüğünün acıları, hayatının diğer acılarını beraber sürükleyerek taştı, düşünmeden, hatırlamaya lüzum görmeden, için için kaynarken hemen açılıvermiş bir kapaktan birikmiş kederlerinin kızgın buharı bir dalga halinde coşarak, ağladı. Bolca, aktıkça artan, birbirini kovalayarak ellerini sulayan bol yaşlarla, ağladıkça ruhunda şifa bulan bir yaranın iyileştiğini duyarak uzun uzun ağladı...

Ve böyle ağlarken ara sıra sadece, başka bir kelime bulmaya lüzum görmeyerek, acısının ifade belagatine yalnız onu kâfi bularak, "Kadın nine!" diyordu. Sonra bir ara karısına sıçrayan, onu düşünen, şu dakikada onu yanında görmek, onunla beraber ağlamak ihtiyacından sızlayan bir şeyle, "Ah, Vedide! Biçare Vedide, biçare melek Vedide..." dedi ve bu dakikada daha coşan bir acıyla karısının, kendisinin, beyaz taş cepheli yeni evin kırık hayatı için ağladı.

***

Ömer Behiç odaya girmeden evvel, hemen oraya, kapının yanına oturdu; kollarını göğsüne kavuşturdu, bacaklarını uzattı, şimdi ağlamaktan kenarları yanan gözlerini karşıda duvara dikti ve içeriden boğuk bir sızlanma iniltisi halinde gelen Vedide'nin sesini dinledi.

O yine Leyla'nın odasında Kuran okuyordu. Hayalinde Vedide'yi görüyordu. Başında, artık taranıp toplanmakta ihmal edilen saçlarının üstünde namaz örtüsü vardı, seccadesinde iki diz üstüne oturmuş olacaktı ve elinde Kuran'ıyla, bulanık gözleri alışkın bir gezinmeyle satırları süzerek, okumaktan ziyade çocukluktan beri alışılmış, parça parça hatırda tutulmuş bu mukaddes metni tahmin ederek, onun kendisine meçhul kalan manasında hayat hicranının teselli veren şefaatini bularak, sallana sallana okuyordu.

İşte, elinden birdenbire Leylasını alan kader darbesinden sonra bu anne ruhu, barınacak bir sığınak, matemine merhamet ve teselli şerbetini boşaltacak bir kaynak bulmuştu. Günden güne daha sıkılaşan bir bağla felakete uğramış ömrüne kurtuluş veren merhamet elini seccadesinin üstünde, Kuran'ın ulvi sesi arasında uzanıyor görmüş ve ona daha çok tutunmakta, daha iyi sarılmakta aramıştı.

Şimdi başka hiçbir şeyle meşgul değildi, bütün cihan gözünde yok gibiydi ve oradan başka yerde dolaşırken asıl benliğini başka bir yerde terk etmiş bir gölgeden ibaret kalıyordu.

Gözlerinde hayatı, hayatla ilgili şeyleri hor gören, etrafının üstüne çıkarak bu sefil toprakla alakası çözülmüş bakışlarla dolaşan bir hal vardı ki ona semavi düşüncelerin ilham ettiği bir ermişlik siması bahşediyordu.

O içeride okurken ara sıra sesine bir berraklık geliyordu. Ömer Behiç bu seste garip bir cana yakınlık, ruhunun ta derinliğinde uyuyan tellere kadar giderek onları titreten ve uyandıran bir kuvvetin tesirini hissediyordu. Yavaşça kalktı, odanın kapısını açtı. Ve uyuyan birisini uyandırmaktan çekinen bir ihtiyatla yürüdü, yürüdü, ta karısının seccadesine kadar gitti ve oraya, Vedide'nin yanına, boylu boyuna

uzanarak başını dizlerine kadar götürdü, ancak o zaman başını kaldırdı, gözlerini aşağıdan yukarıya, ona dikti.

Vedide, gözleri yarı kapalı, onu görmemişçesine, onu duymamışçasına ve artık sesini saklamaya lüzum görmeyerek, hafif hafif, sallana sallana okumaya devam ediyordu.

O zaman, bir yandan o okurken Ömer Behiç mırıldanan bir sesle, bu okunan şeyin ulviyet ve kutsiyetini bozmaktan çekinen korkak ve kesik bir telaffuzla ne zamandan beri hep içinden tekrar edilmiş bir hitabı bu defa açıktan söyledi:

— Ah, benim melek karıcığım... dedi.

Vedide'nin akıcı ve hemen kaçmakta acele eden bir bakışı oldu, kocasına baktı; onu orada düşkün, yalvaran, nihayet tövbe eden bir suçlu perişanlığıyla kendisine dönmüş gördü ve hemen gözlerini çevirdi... Lakin aynı saniyede yaşlar hücum etti ve hızlı, art arda damlalarla süzgün simasının üstünden yuvarlanarak dökülmeye başladı.

O zaman Ömer Behiç başını onun dizlerine koydu, ruhu bu yükseklerden inen rahmet damlalarını toplamak istiyormuşçasına ta onların altına yattı ve hep o örtülü ve saklı telaffuzuyla söyledi:

— Benim her şeyden daha kıymetli, her şeyden daha sevgili Vedideciğim! Seninle buradan gidelim, hemen yarın! Ta uzaklarda bir yere... Yakacık'a, yahut Çamlıca'ya, Akbaba'ya, bir köy evine... On beş gün, bir ay, bilir miyim ne kadar? Herkesi, her şeyi, bütün dünyayı burada bırakarak, yalnız beraber olmak, ancak ikimiz bir arada bir müddet kendi kendimize kalmak için...

Vedide'nin yaşları daha hızlı ve daha peş peşe geliyor, onun başına, yüzüne, kesik kesik söyleyen dudaklarına damlıyordu. O devam ediyordu:

— Anlıyorsun, değil mi Vedide? Sen de ben de buna muhtacız, öyle zannediyorum ki ikimiz de bu suretle artık bizce mümkün olabilen bir sona doğru yürüyebileceğiz...

O cevap vermiyordu. O zaman Ömer Behiç bir dirseğinin üstüne dayanarak yükseldi, bir eliyle onun namaz örtüsünü çekip açtı, dudaklarını ta oraya, alıştığı üzere,

mesut zamanlarda, her zaman tutkulu buselerini alan yere, kulağıyla ensesinin arasına götürdü, uzun ve birden mazinin heyecanını bulan bir buseyle, karısını oradan öptü... Ve öperken, ancak o zaman fark etti ki Vedide'nin saçları lüle lüle, takım takım beyaz olmuştu.